

6 86

M37

MAHARAJA KRISHNA

کتابخانه

8 86
M 37

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті

Мәшһүртану ғылыми-практикалық орталығы

Мәшһүр Жүсіп

Шығармалары. 19 том

Павлодар, 2013

Редакциялық алқа:

Арын Е.М., Өмірбаев С.М. (бас редактор), Қадысова Р.Ж., Қирабаев С.,
Құсайынов А., Мәшһүр-Жүсіп Қ.П., Арын Р.С.,
Қаскабасов С.А., Жүсіпов Н.К. (жауапты редактор),
Әбусейітова М.Қ., Неғимов С., Дәуітов С.,
Қамзабекұлы Д., Құдабаев А.Ж., Тұрышев А.К.,
Жүсіпов Е.Қ. (жауапты редактордың орынбасары), Жүсіпов Е.Қ.

Рецензенттер:

А.С. Еспенбетов – фил. ғыл. докторы, профессор;
Д. Ысқақұлы – фил. ғыл. докторы, профессор.

Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы

М 37 Шығармалары. 20 томдық шығармалар жинағы. – Павлодар: ЭКО,
2013.

ISBN 978-601-284-056-8

19 том. – 418 б.

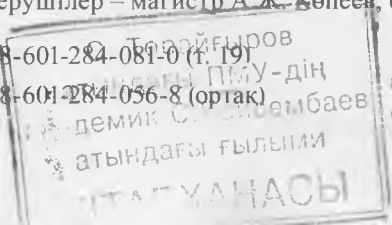
ISBN 978-601-284-081-0

19 томның бірінші бөлімінде Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының «Дұға» кітабы енгізілді. Ал, екінші бөлімінде Сатыбалды Ибрагимұлы көшірменнің 63 бабы беріліп отыр. Бұған дейінгі жарияланған екінші томда 70 бап берілген еді. Бұл – баптарды ішінара салыстырғанда жекелеген араб-парсы сөздерінде, шумақтары мен тармақтарында көптеген өзгерістер кездеседі. Бірінде бар, бірінде жоқ. Мазмұнында да аздаған айырмашылықтар бар. Сатыбалды Ибрагимұлы нұсқасы орыс транскрипциясымен қағазға түсірілген. Баптардың мәні мен мазмұны негізінен, Мұхаммед с.г.с. пайғамбардан бастап, жұмақ, тозақ, ғарыш, күрсі, адамның дүниеге келуі, түрлі насихат сөздер, құрбандық шалу, төңірегінде сөз болады.

ӘОЖ 28
КБЖ 86.38

Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының «Дұға» кітабын араб жазуынан аударған – магистр Б.Ә. Ахметниязов және Сатыбалды Ибрагимұлы көшірмесін баспаға кітап қылып әзірлеген, ғылыми түсініктеме берушілер – магистр А.Ж. Көпеев, ф.ғ.д., проф. А.Қ. Тұрышев.

ISBN 978-601-284-081-0 (т. 19)
ISBN 978-601-284-056-8 (ортақ)

©Мәшһүр Ж.К., 2013
©«ЭКО» ЖШС, 2013

Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының «Дұға» кітабы

4-бет

4-бет «фи лаухил махфуз. Лаух махфуздан енмеш дүр Ғабдулла ибн Ғаббас айтты: лаухул махфуз басында жазылмыш дүр. Біле деу лә иләһә иллаллаһ уахдаһу уа дүние исләм уа Мухаммад ғабдуһу уа расулуһу мин әмни билләһи уа сидки уағдаһу уа атбағ расулиһи әдхилһу маххабату риуаят дүр. Лаух махфуз бір ғалам дүр сура

тақату кәйдүр ак мәрмәрдан дүр ұзындығы жерден көкке деген дүр. Жайыны машриктан магрибтен жауһар иле марсағ дүр оның бұ тамисы уа ар дүр қызыл жақұтында оны жазған қаламы бар дүр. Нұрдан бас ғарғаге тилмеш дүр ол қаламны тұрғушы періште дүр. Есімі ... бұ нұр қалам бұ заманда жазмай дүрлаух ашықғиаз тұра дүр. Қалам ол лаухке үш (үшін) бұл жазмыш дүр әуелгі жолны ғаламлар(ғылымлар) дейрлер. Ол жолдағы хұкімлігіне Аллах тағаладан ғайрылар білмес дүр. Екінші жолны ғылым (ғалам) кабир үйін деулер. Ол жолдағы ғылымлігіне Аллах тағаланың мақраб періште (лерін) болырлар мәләикә ғаммаларын жалмазлар (білмезләр) дүр. Үшінші жолны ғалам мәләикә дерлер ондағы ғылымлігіне барша періштелер болырлар. Бұ құран саптар әуелден нузул олынып Жәбрәйл оқыр. Жәбрәйл көк сайдыны Мұхаммед ғалейһи сәләмға орудан тағбир тұғырында бұ иле мәзкур дүр. Жаратқан ол Аллах тағала әр махлуқатны шағат-шағат етіп лаух иле қалам шақтар ғарыш иле күрсі шақ дүр. Ай иле кенш шақтар жер иле көк шақтар діл (үйіл, жел) иле от шағат олдық. Уа су иле топырақ шағат олдық».

Мағынасы: «Абдулла ибн Аббас айтты: «Лаухил махфузда бәрі жазылған. Алладан басқа құдай жоқ және негізгі дін ислам діні. Мұхаммед оның құлы және елшісі. Кімде-кім Құдайға сенсе, оның уәдесі хақ деп сенсе және оның елшілеріне ерсе, ол Алланың махабатына ие болады. Риуаят».

«Лаухил махфуз. Лаухил махфуз бір әлем. «Лаухул-махфузда» (өзі де қаламы да нұрдан жаратылған. Барша адамзат пен мажудаттың тағдыры, келешекте болатын барлық оқиғалардың желісі, пенделердің тыныс-тіршіліктері, өмірлерінің өлшемдері, қысқасын айтқанда, келешекке қатысты бүкіл мәліметтің түгел жинағы жазып қойылған алпауыт орында) «Осылай болады» деп жазылған істі өзгертуге, әйтпесе тосқауыл қоюға немесе «Болмайды» деп жазылған істі болдыруға ешкімнің құдіреті жетпейді. Онда жазылған үкім қаһарлы бола ма, немесе мейірімді бола ма, бірдей өзгеріссіз қала береді. Бұл – Аллаһтың қалауы. Оның үкіміне сай ақыретке дейінгі болатын барша істің көрінісі мен пенделер тағдырының жобасын «Қалам» жазып бітірген. Бұл жайлы Ұбада бин Самиттің ұлы Уәлид бин Ұбада былай

деген: «Әкем (қайтыс болар алдында) мені шақырып: «Ей, балам, Аллаһтан қорық (тақуа бол)! Сөйтіп жақсы біліп ал, қашан Аллаһқа иман келтірмегеніңше және тағдырға оның жақсысына да, жаманына да (Аллаһ бекіткен тағдыр деп) сенбегеніңше Аллаһтан қорыққан болып табылмайсың. Ал егер, осыдан өзге сенімде өмірден өтсең, тозаққа түсесің. Мен Расулұлланың (с.ғ.с.) былай дегенін естідім: Аллаһ ең алдымен қаламды жаратты. Сөйтіп (оған): «Жаз!» – деді. Ол: «Нені жазайын?» – деді. Ол (Аллаһ бұйырып): «Бар нәрсенің және келешекте болатын нәрселердің бәрінің тағдырын жаз», – деді. Хазірет Ибн Аббас былай деген: «Әл-Лаух кызыл жақұттан (жасалған). Арш ағланың жоғарысына орналастырылған. Астынан тас кейпіндегі Матирюн деген періште көтеріп тұрады. «Кітабы» да, «қаламы» да нұрдан. Аллаһ оған күніне үш жүз алпыс рет назар салады. Одан өзгеге оған карауға мүлдем жол жоқ», – деді.

Түсінік: Демек Лаухул-махфузды адамзат баласы көз алдына елестете алмайды. Сондай-ақ, Аллаһтың заты туралы да ой толғауға, көз алдына елестетуге адам баласының ақыл-сезімі, ой-өрісі жетпейді. Дегенмен, Аллаһтың құдіреті жайлы ой толғауға тыйым салынбайды. Қайта, Тәңір Тағаланың құдіреті туралы пікірлеу ізгі амал саналады. Бұл туралы «Әлі Имран» сүресінің 191-аятында баяндалған. Яғни: «Олар (ақыл иелері) тұрып та, отырып та және жамбастап жатып та Аллаһты зікір етеді. Және аспандар мен жердің жаратылуы туралы ой толғайды (сөйтіп олар): Ей, Раббымыз, мұны (әлемдегі бұл нәрселерді) бостан-босқа жаратқан жоқсың-ғой! (Өйткені) Сен (әрқандай кемістіктен) пәк Затсың. (Сондықтан) бізді тозақ азабынан сақтай гөр (деседі)».

5-бет «ражулу уата имраа сумма самиға әлэзэнэ фи халати әлжимағи фәһәл иакуну әлқада әм кәффәрәт? Қолә эн тахарракә бағда шарғиил эзән. Иәжибу ғаләйһи әлкәффәрәт. Уа ин ләм иатахаррак фәлә кәффәрәт. Фә ғаләйһи әлқада. Ниһәиәту мин нафсиһи».

«Бұ сөз мазмұны бұл дүр: егер кісі оразада таң атқанын білмес хатыны уати(1) қыла дүр. Сол халде азан естіді дүр. Ол кісіге кәффәрәт бар ма жоқ ма екеуге? Егер кісі естіген халде харакат қылмас тартса, қаза ләзім. Егер бір харакат қылса кәффәрәт(2) ләзім болар. Ниһәиәда(3)».

«Ораза ұстаған адам темекі тартса, оразасы бұзылады».

«Ораза дегеніміз – белгілі бір уақыт ішіп-жеуден, нәпсі қалауларынан тыйылу».

6-бет

6-бет «Тарикул искат. Қалә нәби, қалә жәллә әлискату харам фә һуа иәкфуру талакату имраа ләһу инзар әлкуран жамиғ әррумузи мин дәри хира әлфақир. Егер сүрселер дәуір (дәуре) қылмаққа парыз тұрар әм уәжіп әм сүннет әм мұстахаб тұрар. Фидия қылмақны са-

уабы көп тұрар. Фидия қылса кісі алты жүз сауаб тапқан мұстахаққа ола тұрған кісі жүз сауаб тапқай бірде қылғаны жүз түйе құрбанлық қылған сауабын тапқай. Уа және жүз кой садақа бергені сауабын тапқай. Уа және жүз ғүләм (ғалам) азат қылған сауабын тапқай. Уа және дәрияға мың жерден көпір салғаны сауабын тапқай. Егер би дүре жанында оқыса мұндағы кісіге сексен дүре шыдау уәжіп тұрар. Үйіне қуғыса бір-бір дүре ұрмақ уәжіп тұрар. Уа шарх һидаяда уа шарх Мухтасар уикаяда уа көзә Сиражияда уа Кәфи әлқаулу имам ағзам рахимаһуллаһу ғаләһним ажмағин тәмәмән.

«қалә нәби ғаләһһи сәләм: ражулу тәрәкә әлискату фәһуа уа-жибу әттағзиру иәлзиму әссултан билиттифәки әиммә хазанатил муттақинн».

«Егер сүрселер кім хазірет Мұхаммед мұстафа саллаллаһу ғаләһһи уа сәләм заманында әлискат алмақ бар екен. Әлискат алмақтан сол үлкен қарызын бермек керек. Одан соң малны тәрк қылмақ керек. Одан соң малы исқатта жатса дүре қылса дұрыс тұрар. Қылмаса әм дұрыс тұрарлар нақыл хиласа мухит».

7-бет «әлискату уажиб. Қуллу насу балиғ ғақил әлхуллия (жәллия) фил исқати әмин әснәи мин ғашара дәрәһим фәлә иәжузу әлхуллия (жаллия) әқалла мин ғашара дәрәһим. Лиәннәһу әмәнәтуллаһи тағала нақлу масабих әлискат уа уажибу лилмәйтән уа юхазул исқату лилфуқарәи уа лә иәжузу әләғниә. Лиәннәһу фидияту (мәнғу) әззунуб кәфидияту әлкәфәрәту уа һәзә лә иәжузу әлғани уал ғалим уа ин әхәзәл исқат әлғани лә иәжузу бифидияти уа һуа сахих уа ғаләһһи фәтәуә».

9-бет «Үш кісі сапарда болса, бір қатын уа бір мәйт уа бір жүніб әммә қатын хайыздан пәк болса арасында бір кісіге кифәия қылғуден су болса қайсыда сарф қылмақ керек жауаб ағыл кім әууәл соқа (суық) ... милх болса ант (ынта) сарф қылғай уа өзгесі таямум қылсын. Уа егер һәмні муштарәк болса ол халында өлікке сарф қылып екі ғамим қылсын. Ер имам болсын. Уа егерде сонда еш бірінің хақысы болмаса егер бір жерде жатқан (су немесе бұ) болса, бір кісіге текудік су болса жүніб ғұсыл қылған имам болсын. Өлікке таямум болар. Егер сүрселер кім ол ғылым уа ахыр ғылым қайсы дүр жауап алғыл кім ол мағрифат әлжәббәр уа ахирул ғилм тафуидул умур иләһһи. Қалә нәби әссәғиду мән сәғду фи батни уммиһи. Уашшақи мән шақа фи

багни уммиһи. Қалә нәби ғаләйһи сәләм талибул ғилмә минәл мәһди иләл ләһди. әлманазира тағжилул хадми (хасми) куфрун».

7-бет

10-бет «уә ләу шәтәмә фәм әлмумин иәкфур билижмағи. Уә ләу шәтәмә фәмул бәһәним».

«әлмәкул әлләхм иәкфур бил ижмағи, уә ләу шәтәмә фәмулл кәлб».

«әлмуғаллиму иәкфуру ғинда ханафия уә ғинда һума уә ғиндаһу иәнтәфиғу».

«лә иәкфуру фәтәуа хиласада қалә нәби ғаләйһи сәләм мән шәтәмә әлмумин фәкад кәфәрә уа таләка әлимираат лиәннә әлфәм маудуғ әлкуран уал иман садака иа расулаллаһ».

8-бет

«Мәселе егер бір он ат из түйесі иман болса уа өзі жалғыз болса онда һәм атны үстиде уакыт жарқар болса анда һәм атны үстиде оқырар уа болар»

болган уақыттарыңда, кәпірлердің өздеріне бір қастандық істеуінен қорықсандар, намаздарыңды қысқартуларыңда күнә жоқ». Ниса, 4/101-аят. Егер жолаушы барған жерінде он бес күннен асып қалса, онда жолаушылық үкімінен шығады».

وَلَوْ شِئْتُمْ لَمْ يَمُوتُوا بِالْأَجْمَلِ وَلَوْ شِئْتُمْ لَمْ يَمُوتُوا بِالْأَجْمَلِ
الرَّبُّ يَرْوُؤُهُ لِيُطَهِّرَهُ مِنَ الْعِلَّةِ لِيُبَدِّلَهُ أَمْرًا طَيِّبًا وَلَوْ كَرِهَ الْغَافِلُونَ
الماء يصل الأسمم يلقوا بالأجماع ولو شئتم لم يملك
حيوان فقتل كما في قوله تعالى ولو شئتم لم يملك
المعلم يلقو عنده الحنفية وعنوه هما وعنوه فتاخير
ابن بركة قال لو شئتم لم يملك
لا يلقو فتاوى علماءهم قال ابن عثيمين ولو شئتم لم يملك
فقد كفر وطلاق الأرملة لانا الغم موضع أو أن
والأرملة صدق يا رسول الله
مسئلة أكبر من أن يملكه الله لو شئتم لم يملك
يلغوز بولس الله هم اطنع أو تيه والبرقار بولس
الله هم اطنع أو تيه أو قورروا بولس هم

10-бет

11-бет «уа иннэл искутул мәйт коблэл ғусл лә иәжузу билижмағикәмә лә иәжузу әссоләт ғаләл мәйт коблэл ғусл уа инәл искут бағдәл ғусл уа коблә ихдариһи фил жисм. Ихтәләфу мәшәйх

Мағынасы: «Мәйітті жуғанға дейін құран оқу мәкруһ болады. Қабірде құран оқу Мухамедте мәкруһ боп есептелмейді».

12-бет «суал иман тән бірле болар мұя және бірле, болар мұ жауап кәлимә тиб тән бірле болар кәлима шәһәдәт жан бірле болар, мұя жан бірле болар жауап иман мисәлдар хат пәктіктер дүр яхшы ошахы бар тұрар пенде мумін өлсе, яхшы тән бірле болар, ошахы жан бірле болар. Ғайн (ғалын) пенде мумін өлсе, кәлима тиб және бір-бірінде (Барар пенде) болар, иә тән барарында (Барар пенде) болар. Мұ жауаб «Лә иләһә иллаллаһ» тән барарында (Барар пенде) болар Мухаммед расулаллаһ жан барарында болар суәл иман қысым тұрар жауаб иман бес қысым тұрар. Ол: иман мағсум періштелерінің иманы, матбуғ иман пайғамбарларының иманы, яуму мақбул иман мумінлерінің иманы, фәнжәм мардуд мұнафықларның иманы тұрар. Уа Аллаһу ағләм бисауаб... жәһәрим муакқаф иман мубтадиғлерінің иманы.

13-бет «суәл иман салауаты не тұрар пәк болмақ уа пәк жүзің уа құдай тағаланың пәк жаратқан пенделерін дос тұтмақ сол иманның пәклігіне тұрар жауаб иманы пәклігі зекет мал бермек бірле тұрар онмаз ауырмақ (отырмақ) бірле тұрар. Иманның хүкіміне тұрар жауаб иманның хүкімі хауф уа рида арасында болмақ тұрар. Иманың болса не тұрар шәдім (шыдам) құдай тағаладан халқлардан олмақ тұрар. Иманның мағыры (мағрибі) не тұрар дұға қылмақ тұрар тұғырыңдан, иманның тамыры не тұрар тамыр ихлас тұрар ихлас хасыл болар. Мәкір жақсы ниет бірле иманың жа(н)қида тұрар иманның жан мумінлерінің көңілінде тұрар кім көңіл құдай тағаланың ғарышы тұрар. Суәл иман ісінде мусін иманда мусін жауаб даймамында тұрар мән иманда тұрар мин суәл иманы Аллаһ тағала неден жаратып тұрар? Жауап нұрдан жаратып тұрар. Аллаһ неше нұрдан жаратып тұрар? Жауаб: үш нұрдан жаратып тұрар. Әууәл нұр зат кім(кәм) құдай тағаланың нұры тұрар. Екінші нұр сифат кім(кәм) пайғамбар саллаллаһу ғаләйһи уа сәләмнің нұры тұрар. Үшінші нұр хақ нұр адам ғаләйһи сәләм тұрар. Иманның басына тұрар».

14-бет «лә иләһә иллаллаһ мухаммадур расулаллаһ айтмақ тұрар иманның қараңғылығы жалған сөзлемек тұрар. Иман тарлығы намазлық тұрар. Иманның ұлығлығы құдай тағаланың зікір көп айтқан дүр. Сол иман жалғаныш тұрар мұя кемлік мұ иман жалаңғаш

тұрар иманның либәсі тақуа тұрар. Бір әз кәрілік тұрар уаллаһу ағләм».

«қолә нәби ғаләйһи сәләм уа лә иәжузу әклу тағам ғиндәл әкли мусыба харам. Садақа иә расулаллаһ».

«қолә нәби ғаләйһи сәләм мән әкәлә тағам әлмусыба қоблә муфи әссаләсә әйәм фәһуа бәриу минәл мәнә тағам әлмусыба зәқуман фиддуниә уал ахира. Нақалә масабих мин нафсиһи».

-13-

سول ما جعل و ج ز نور مال بود ما و باک بود و حو
 نند باک در تعالی بنو لادن در کتب تو کما سول ایما نند
 باک لیله نور حجاب اما باک یا رکه مال ریکه نور
 و حجاب او و ما تو بود نور اما نکاحی نور حو
 نکاحی حو و حجاب او ایینه بودی نور ایما نند
 بودی نور در شرح خود تعالی و خلقه لاریه ایما و
 نور ایما که مغزی نور در حجاب نور و حجاب نور
 ایما نند ای حو نور که از اخلاص نور اهل من جعل
 بود نور در حو نور ایما نند که جاقیده نور ایما نند
 حاکم من لاریه که نور نکل نور که نکل حو
 حو نور سول ایما نند که حو ایما نند حو
 دایما نند نور ایما نند سول ایما نند
 ایما نند حو نور ایما نند نور ایما نند
 نور ایما نند نور ایما نند نور ایما نند
 نور ایما نند نور ایما نند نور ایما نند
 نور ایما نند نور ایما نند نور ایما نند

لاله الامجد رسول الله صلى الله عليه وسلم
 يا شيخنا سؤددك ترو ايامنا تاريخي به نمازليق ترو
 ايمان نكده اوله غلجيني حورانا سوزدليق كوسا ايتقانور
 سوال ايامنا يلانغش ترو صوبيا كيميك موم ايامنا لانغش
 ترو ايامنا فدا ليه ترو ترو بر عجزا كورده ترو ايامنا
 قلال انجم ولايجي نكل الطعام عذونا اهل المعية حرام
 صوف يلد سوال نه قلال انجم مع اكل الطعام المعية قبل
 من السلاش ايام نومور من اكل الطعام المعية قوما
 خرو وينا والاحرف نقل مع ايج من انفسه قال انجم
 من اكل الطعام المعية في يوم الاولي تبرونه الايام
 في يوم الثاني تبرونه الملاكة في يوم الثالث تبرونه
 من الرحمن مرة يا رساله قال انجم من اكل الطعام
 في يوم المعية الى ثلاث ايام منه اكل الايام صوم
 في يوم الرابع
 في يوم الخامس
 في يوم السادس
 في يوم السابع
 في يوم الثامن
 في يوم التاسع
 في يوم العاشر
 في يوم الحادي عشر
 في يوم الثاني عشر
 في يوم الثالث عشر
 في يوم الرابع عشر
 في يوم الخامس عشر
 في يوم السادس عشر
 في يوم السابع عشر
 في يوم الثامن عشر
 في يوم التاسع عشر
 في يوم العشرين

14-бет

«қолә нәби ғаләйһи сәләм мән әкәлә тағам әлмусыба фи иәуми әләууәл тәбәррәә минһу әләнбия фи яуми сәни тәбәррәә минһу мәләикә, фи иәумил сәлис тәбәррәә минһу аррахман. Садака иә расулаллаһ».

«қолә нәби ғаләйһи сәләм мән әкәлә тағам фил бәйти әлмусыба илә сәләә әйәм минһу әкәлә әллахмә кинзир. Садақа расулаллаһ».

С. Торайғыров
 атындағы ПМУ-дің
 демик С.Бейсембаев
 атындағы ғылыми

У/к НС40

«әннә аллаһә тағалә уа расулиһи бәрәә минәлләзинә иәкулуна тағам мин әһлил мусыба қоблә муди. Уа мураду минһу тағам адди-афа. Тағаму садақату ли аруах әлмаут».

Мағынасы: «Аллдан басқа Тәңір жоқ, Мұхамед оның құлы және елшісі – деп айтатын адам өтірік сөйлемеу керек. Иман тарлығы ол намазы қаза қылу. Иманның ұлылығы Аллах тағаланы көп еске алу. Иман еткен адамның киімі де сай болу керек. Таза, ұятты жерлерді жабатын киім тақуалық белгісі болып келеді».

«Қаралы үйде тамақ жеу мәселесі. Пайғамбарымыз бұл жайлы мына хадистерінде айтып кетті: «Кімде-кім қаралы үйде бірінші күні тамақ ішсе, ол адамнан ахирет күнінде пайғамбарлар алыстайды. Екінші күні ішсе, ол адамнан періштелер алыстайды. Үшінші күні ішсе, ол адамнан Аллах тағала алыстайды». Тағы бір сөзінде пайғамбарымыз айтты: «Кімде-кім үш күн қаралы үйдің тамағын ішсе, ол шошқанын етін жегендей болады».

«Марқұмның отбасына көршілері тамақ дайындап берулері – сүннет. Оларға тіпті: «Тамақ алыңыз», – деп қолқалап отырса да болады. Өйткені қайғылы жандар тамаққа қарамауы немесе ұялуы да мүмкін. Себебі Пайғамбарымыз (с.ғ.с.) имам ат-Тирмизи және Хаким (р.а.) риуаят еткен хадис шәріһінде:

«إصنعوا لآل جعفر طعاما فقد جاءهم ما يشغلهم»

«Жағфар (р.а.) қайтыс болды» деген хабар келгенде: «Жағфардың үйіне тамақ апарындар. Оның жанұясы шұғылданатын іс болып қалды жаназа істері мен уайым, қайғы», – деген.

Қаралы үйдің тұрмысы ауыр немесе біреулерге қарызы болса, олардың одан әрі қарызға батып ас берулері дұрыс емес. Ол үйден ас шығартпау керек. Тағамды туыскандары, жора-жолдастары немесе көршілері үйінде жасауына болады. Өздері жақындарынан айрылып қайғырып отырған үй иелеріне тамақ әзірлетін, кісі күттіріп қойған дұрыс емес. Мәйітті бірнеше күн жатқызып қойып, қонақ күтудің қамына кірісу күнә. Ең әуелі мәйітті жуындыру, кебіндеу, жаназасын оқу және жерлеу істері мұсылман мойнындағы кезек күттірмейтін негізгі міндеті екенін ұмытпағанымыз жөн. Туған-туыс, жора-жолдас, көрші-қоландары қаза иесіне және алыстан келген көңіл білдірушілерге ас дайындап беруіне болады».

مسئلہ قارون
 عاقل کے ساتھ قارون نے بائیں کسب کیا اور سچائی اور وقت
 میں فوٹو لیا اور ماخوذ و مقبول کیا اور قارون اپنے
 مخالف اور سچائی اور وقت کا کوئی واقعہ نہیں دیکھا اور
 قارون نے یہ بتایا کہ اللہ الہ ہے جس نے اسے پیدا کیا
 اقا قارون کے بیٹے یعنی بربر کے برادر بربر کو ہم
 ساتھ وہاں کی سچائی سے غمگین اور مال کی قیاس سے بھیج
 مسدود کیا اور اپنے بولنے اور سچائی سے بولتا ہے اور
 کہہ دیتے ہیں وہاں تو وہاں
 اور کہتے تھے کہ اوشیو تو تھا تو اس نے سچائی سے بولتا ہے
 نفع دینے والی اور سچائی اور سچائی سے بولتا ہے اور
 وہاں کی سچائی سے حالات الہ الہ کی سچائی سے بولتا ہے
 قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم من تعلم
 وحیہ العلم من العقل وحیہ العمل من الاصلاح
 وحیہ الاخلاص من العلم ایضا وحیہ الفلاح من
 فی اربعہ

مسئلہ
 المسئلہ فی العلم
 العلم من العقل
 العلم من العمل
 العلم من الاخلاص
 العلم من الفلاح

حیة الارض من الناس - و حیاة الناس من العلم و حیاة العلم من العمل
 و حیاة العمل من الاخلاص و حیاة الاخلاص من العلم ایضا و حیاة العلم من الفلاح
 من الفلاح

15-бет

15-бет «Мәсәләту (карыз) каун. Уа егер кісі қауны басыңа ... үшбу аятны оқымақ керек. «фәзбәхүһә уа мә кәду иәфғалунә» дәймда керек. Уа кәфә аллаһу шәһид демек керек. Қарызды жапканда лә иләһә иллаллаһ мухаммадур расул аллаһ демек керек».

«Ақалаһу мағынасы яғни бір кісі бір бұйымны сатса уа ол кісіге мәзкур малны қайтарса еш сөйлемей, разы болып алса, көп сауаб болар. Уа егер алмаса шаригат бұйырмай дүр уа ислам».

«Уа иәкрәһу әссукут фи халәти әләкл лиәннә тушбиһу билмажу-сия сиражия. Қолә нәби ғаләйһи сәләм хаятул ард мин нәс уа хаяту нәс минәл ғилм уа хаяту ғилм мин ғамал уа хаятул ғамал минәл ихлас уа хаятул ихлас минәл әклил халал. Садақа иә расул аллаһ».

Мағынасы: «Тамақ ішкен уақытта үндемей отырып ішу ма-крух болады. Өйткені олар мажусияларға ұқсайды. Мажусиялар – отқа, күнге, жұлдыздарға табынған адамдар. Пайғамбарымыз айтты: «Тамақ ішкенде сойлесіп ішіндер, кішкентай құрмаға дейін» – деген. Яғни, әр тақырыпта, базардан кішкентай құрманы сатып алғаны туралы да айтындар деген. Пайғамбарымыз айтты: «Жердің өмірі ол адамдар. Яғни, адамдар ол жерге үй салады, жеміс-жидек отырғызады. Адамның өмірі ол ғылым. Яғни, надан адам білімсіз тірі емес. Адам білімсіз өмір сүре алмайды. Ғылымның өмірі амалдан. Яғни, ғылымды амал етпесе, ол өлі ғылым болады. Ғылымның өмірі ол ықыласты болу, ал ықыласты болу үшін адал тамақ жеу керек».

16-бет «Бабу риуаят әззәғи риуаят қайбу дүрләр исм. Бір жылда он екі мың пәле исмән дүние нәзил болар. Он бір мың сафар айында болар. Һәр кім бұ дұғаны ауыз бірле тұтса сол он екі мың пәледен аман болғай. Аллаһ тағала халас қылғай дұға бұ дүр. «бисмилләһир рахманир рахим иә шәдидул уәбә иә шәдиду иә шәдидул куа иә шәдиду махал иә ғазиз иә аллаһ иә муфассал иә лә иләһә илә әнтә иә зул жалали уал икрам бирахматикә» сафар айында(4) үшбу дұғаны оқымақ керек. «аллаһумма фархан биуахити шаһру сафар уа ахтимһу биннахир уаз зафар уа лафзул куфри мин ғайри иғтиқад битауғин раддин би иғтифәл»».

«Яғни лафз куфірні егерше халал иғтиқад қылмаста. Мәселе: бір кісі ерсе лафз куфірні біле тұрып, әзіл ойын қылып тіліне алса, сол сағатта кәпір болар. Уа һәм ол лафз куфірні купір емес деп және ойнап айтса кәпір болмай дүр деп иғтиқад қылса һәм кәпір болар. Уа ғаләйһи фәтуа мин ғақайд».

«қолә нәби ғаләйһи сәләм: мән әсқата ғаләл мәйт лә иәкуну ғазәбул қабри иәдхулу әлжәннә уа ләу кәнә фәсиқан».

Мағынасы: «Дүниеге он екі мың пәле түседі. Он бірі сафар айында болады. Кім осы дұғаны оқыса, он екі мың пәледен аман болады. Аллаһ тағала сақтайды. «бисмилләһир рахманир рахим иә

шәдидул уәбә иә шәдиду иә шәдидул куа иә шәдиду махал иә ғазиз
 иә аллаһ иә муфассал иә лә иләһә илә әнтә иә зул жалали уал икрам
 бирахматикә» сафар айында бұл дүғаны оқу керек. «аллаһумма фар-
 хан биухити шаһру сафар уа ахтимһу биннахир уаз зафар уа лафзул
 куфри мин ғайри игтикад битауғин раддин би игтифәл».

16-бет

Мағынасы: Пайғамбарымыз айтты: «Кім қайтыс болған адамға қарызын кешірсе, ол адамға қабір азабы болмайды және жәннәттә

мәңгі болады. Қарызды кешірген адам пасық, намаз оқымаса да ол адамды Аллах қабір азабынан сақтайды және жәннәтқа кіргізеді».

Мағынасы: «Күпір сөздерді сенімде рұқсат етпеген. Мысалы егер адам күпір сөзді біле тұрып, ойын қылып айтса, сол уақытта кәпір болады. Бұл сөз күпір сөзі емес деп, ойнап айтса, кәпір болмаймын деп сенсе де кәпір болады. Оған Ғақайд кітабында үкім бар».

17-бет

17-бет «тариқи исланбул. Әр кім ерте Исланбул қаласын сұраңыз мағлұм қылайық. Исланбулның шаһарының(5) ахатында үш жүз

алты қақпасы бар дүр. Бір қақпаның арасы отыз үш шақырым дүр. Және шаһар ішінде орамының хисабы сексен мың орам дүр. Әр бір орамда екі ер кісі қарауыл әр кісі жүз алты мың кісі қарауыл болады дүр. Және шаһарының ішінде жеті ұлығ тағ бар дүр. Және жеті дәрриясы бар дүр. Отыз мың ас сататұғұн кісі бар және бес мың хожона кісі бар дүр. Он бес мың ас пісірін тұрған кісі бар дүр. Он бес мың әр түрлі аспап нәрселер ... ста тұрған кісі бар дүр. Үш жүз алты гауһар тас ұста тұрған кісі бар дүр және төрт мың масжид жамиғ(6) бар дүр. Және сопы деген масжид бар дүр. Ол масжиднің тоғыз жүз токсан тоғыз терезесі бар дүр. Жүз екі тіреклер бар дүр. Ол тіректерінің әр жеріне бір маруа орнатмас дүр. Бағды ақ бағды қызыл бағды жасыл, төрт мұнарасы бар дүр. Ауыз үш қатлы дүр. Асты үйле ғазы оқыла тұрған масжид дүр. Ортасы жамиғ намаз оқыла тұрған масжид дүр. Һәм үстінде еш кім кірмес жоқ дүр. Жұзак бірлән бекленген һәм ... тіленген дүр. Жансү Ғисаға сайлап қойған аталары бар. Жүз жиырма мың аталы солдат бар дүр. Және жаяу жүре тұрған солдат бар дүр. Жүз жиырма мың және бұларға бір күнде бір отырған тағай, мың бес жүз қаз, мың бес жүз үрдек, мың бес жүз көк бұтыр, он бес түйе жүке бұғы, бес елек зағфаран, бес елек жұпар емді мәнім желгенім үшбу дүр. Мен білмеген бей хисаб уа бей ниһаят дүр». Тәмәм.

18-бет «Құран оқымақ баяны бұ сауалдарды білмесе рауа ермес демішләр. Сол құран басына дүр, анасына дүр, жанына дүр, көңіліне дүр, шаһарына дүр, көңіліне дүр, жарағына дүр, қолтығына дүр, қасына дүр, жүрегіне дүр, мәнзиліне дүр, отанына дүр, жарына дүр, нұрына дүр. Құран басы бисмилләһ дүр. Анасы әлхамду дүр және шаһадәт дүр көңілден дүр. Шаһары аятул күрсі дүр. Көңілі арахман дүр. Шырағы тәбәрәк дүр. Қолтығы қул һуа аллаһ дүр. Тәжі кафалар дүр. Жүрегі ғамма дүр. Мәнзәлі харіфләр дүр. Отаны мұсылманларының көңілі дүр. Нұр намаз уа ораза дүр уаллаһу ағлам бисауаб».

«Фаслул ризқ. баянында келген дүр. Біл кім тәңірі азза уа жәллә құлларының ырызығын оған қылу риза болды. Құранда бұйырды уа мә мин дәббәтин фил ардил ағлә миналлаһи ризкуһә ғаламларға бір неше аят ырызык үшін келуі бұ көңіл үшін қарау қылмас деу жауаб ануағ ойлап кім тәңір тағала қыларын бес нәрсе білсін уа дін деу бір корқыныш біле екінші ашық үшінші малны егітмек біле. Төртінші

әңлүл ...лар өлтiрмек бiле. Бесiншi балаға сабыр қылмақ бiле. Көңiл
ырызық уағда және етмек бұ санамақ себептен дүр. Риуаят қылар
пайғамбар ғаләйһи сәләм айтты: «Кiм тәңiр тағала қыларың жанла-
рын жаратмасын, бұдан төрт мың жылдан iлгерi қыларың ырызығын
тағдыр қылу... құранда: уа курруу фиһә ақуббуһум» пайғамбар
ғаләйһи сәләм айтты: бiр денедә уа әр бiр iсте теклiк дүр. Пәлен
ұғылы пәлен ұғылының ырызығы дүр. Мың пайғамбар шаһид».

Мағынасы: «Құран араб тілінде «көп оқылатын кітап» деген мағынаны білдіреді. Құран – барлық адамзатқа тура жолды көрсету үшін пайғамбармыз Мұхаммедке (с.а.у.) уахи арқылы түсірілген мәңгілік иләһи кітап. Құран Кәрімдегі аяттардың ерекшеліктері бар. Ұлы Аллаһ әл-Ғимран сүресінің 7-аятында былай бұйырады: «Ол Аллаһ, саған Құран түсірді. Оның ашық мағыналы аяттары бар. Солар кітаптың негізгі іргетасы. Екінші астарлы мағынадағы аяттар бар. Ал жүректерінде қиырлық болғандар, бұзақылық істеп, астарлы мағыналы аяттардың ұғымын іздестіріп соңына түседі. Оның ұғымын Аллаһ қана біледі. Сондай-ақ, озат болғандар: «Оған сендік. Раббымыз тарапынан келген нәрселерге сендік», – дейді. Міне, дұрыс ойлайтындар осылар. **Фатиха, Аль-Фатиха** (араб.: سورة الفاتحة) – **Қасиетті Құрандағы** бірінші сүре, жиыны жеті **аяттан** тұрады. Қазақ халқы арасында айтылатын *Бисмиллә басы* *Әлхам-ды* деп келетін сөз міне осы Фатиха сүресінің Құрандағы 1-сүре екенін меңзейді. Сондықтан да Фатиха сүресі Әлхам сүресі деп те аталады. Бұл **сүре намаздың** әр **рәкәғатында** оқылуы керек».

20-бет «бисмилләһир рахманир рахим. Әлхамду лилләһи роббил ғаламин. Уассоләту уассәләму ғалә расулиһи мухаммад уа әлиһи уа асхабиһи ажмағин. Лә иләһә иллаллаһ мухаммадур расулаллаһ. Әшһәду әнлә иләһә иллаллаһ уа әшһәду әннә мухаммадән ғабдуһу уа расулуһу. Әмәнту билләһи уа мәләикәтиһи уа кутубиһи уа расулиһи уалиәумил ахири уалқадари хайриһи уа шарриһи мин аллаһи тағала уал бағсу бағдәл маут».

Мағынасы: «Асақамқоререкшемейрімді, рахымды Аллаһ атымен бастаймын. Әлемнің раббысына мақтау, мадақ. Пайғамбарымызға, үй ішіне және барлық сахабаларына Алланың салауаты мен сәлемі болсын. Алладан басқа құдай жоқ және Мұхаммед оның құлы және елшісі. Аллаға, Оның періштелеріне, Оның кітаптарына, Оның елшілеріне, ахирет күніне, жаман мен жақсылық Алладан екеніне және өлгеннен кейін қайта тірілетінімізге иман еттім».

«Яғни иман келтірдім: Аллаға уа періштелерге уа кітаптарға уа пайғамбарларға уа ахирет күнге уа жауызлық тақдыр құдайдан сөнелігіне уа өлгеннен соң қопарылмаққа яғни имансызның хасыл мағынасы Аллаһ тағала әр нәрсені қылды. Оны қабыл қылдым уа әр нәрсені нәһә(7) қылды. Андын тылдым деп. 1897-ші сәнәда

тануарының 22-де жиһар сенбі иәум рамазан шәрифке шуруғ еттік.
Аллаһ тағала қабыл еткей».

20-бет

Мағынасы: «Иман – Аллаһ Тағалаға ғибадат мағынасында. Аллаһ тағалаға иман ету керек. Сонымен қатар оның періштелеріне, кітаптарына, пайғамбарларына, акирет күніне, жақсылық пен жаманшылық Алладан екеніне, өлгеннен кейін қайта тірілуіне сену иманның шарттары болып есептеледі. Иман – әрбір іс-әрекеттен

белгілі болады. Мысалы жақындарына жақсылық жасау. Оған мына
 لا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ " قَالَ: {ص} عَنْ النَّبِيِّ - اَرْضَى اللَّهُ عَنْهُ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ
 يُحِبُّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

Анас бин Мәлік: Аллах Елшісі (с.ғ.с.): «Сендерден біреуің өзіне
 сүйген нәрсесін бауырына қаламайынша иманы толық болмайды», –
 деп айтқанын жеткізді.

Handwritten text in Arabic script, likely a medical or scientific treatise. The text is written in a cursive style and includes several lines of text, some of which are circled or underlined. The content appears to be a list of items or a description of a process, possibly related to medicine or agriculture. The text is written on aged, slightly stained paper.

22-бет (1)

Иманы кәміл мүмін – адамзат кемеліне жетеді, бақытты болады, Аллаһтың разылығына жетіп, Оның алдында дәрежесі биік болады. Мұндай кәміл иман – өзіне сүйген нәрсесін бауырына қалап, өзінің жек көрген нәрсесін бауырына жек көріп, мүміндердің бір-бірінің ісіне көңіл бөлуге итермелейді. Сол сияқты өзіне денінің сау болуын, жаны тыныштықта, ризық-несібесі мол, балаларының тәрбиелі болуын және байлығының өзгеге жем болуынан, намысының тапталмауын, с.с. әртүрлі жақсылықтарды өзіне қалағанындай діндегі бауырына да қалауы.

Кім жақсылықты өзіне ғана қалап, өзге мұсылман бауырына жақсылық қаламаса – оның иманы әлсіз болғаны. Ондай иман – өзіне де, өзгеге де жемісін бермейді және адамдардың сынауына, Аллаһтың ашуына лайықты».

22-бет (1) «кәмә әннәл хайма такрау би икама ғумудуһә уа таскуту бисукутиһә яғни фахиш киммәт бірле ішінде иле қажет болып ғана олар сыр тәмәм айтып намазды әдә етіп».

«тахир мутахаллил дегеніміз хайызның азаматында жеке көп мәтінде көрген екі қанның арасында арала шығушы шөп келген пәклік дүр. Яғни бір хатын бір күні қан көр дүр. Бір күн пәк бола дүр және бір күн қан көр дүр, сегіз күн пәк бола дүр. Және бір күн көр дүр бұ он күн қан хайыз болар».

22-бет (2) «Әлхамду лилләһи роббил аламин. Аррахманир рахим. Мәлики яумиддин. Иякә нағбуду уа иякә настәғин. Иһдинас сиратал мустақим. Сиратал ләзинә анғамтә ғаләйһим ғайрил мағдуби ғаләйһим уалад даллин. Әлмаусуфу – құдай үшін, рия үшін болмас. Уа ли кулли уа бағду зу иштимәл. Жағална аллаһу уа иякум ... әлләзинә лә хауфә ғаләйһим уа лә һум юхзинун».

Мағынасы: «(Бұл сүре: «Әл Фатихатүл Кітап, Үммүл Құран, Сәбғұл әсани»): Кітаптың кілті, Құранның негізі, қайталанатын 7-аят т.б. аттармен аталады. Сондай-ақ Фатиха сүресі: Аллаға жалбарынудың нағыз бір үлгісі) Аса қамқор, ерекше мейірімді Алланың атымен бастаймын.(1)

Барлық мақтау бүкіл әлемнің Раббы Аллаға тән.(2) Аса қамқор, ерекше мейірімді.(3) Қиямет күнінің иесі.(4) (Әй Алла!) Саған ғана құлшылық қыламыз, әрі Сенен ғана жәрдем тілейміз!(5) Бізді тура

жолга сала көр!(6) Нығметке бөленгендеріңнің жолына! А
 ұшырағандардың және адасқандардың жолына емес!(7)».

22-бет (2)

23-бет «... ғарыз бойынша тілегенімізнің раслығына ар уа ихсан
 (бар). Бізлерінің жанларымызны би кадри хуш. Өзінің құдіреті бірле
 ... егер дүниеде (бидға) қыла дүр. Ар уа ихсан жанлар кәфәтінде айта
 дүр».

«Тахир тәмәм аякка масих тартмақ бұ шартлар бірле дұрыс бо
 лар. Тахир тәмәм бір тәртіп болар жал... тәртіп болар. Хаффәйниге

масіх қылмақ дұрыс болуының шартлары: 1. Ол жүніп болмас. 2. Хаффәйни тахаратқа мәлә өзі етмек дүр. 3. Масіх су өтмеслік дүр. 4. Қатты болып байлану, кінә байламайынша тұрмақ дүр. 5. Тобыкны оратмақ дүр. 6. Оның бірле сапар шариф мүмкін болмақ дүр. 7. Такдир қылынған муддәті артмаслық дүр. 8. Хаффи суырмаслық дүр. 9. Назманы маниғ қыла тұрған нәжәсәт. Масіх хадис мәшһүр бірле сәбит дүр аят бірле сәбит емес дүр».

23
 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

در ترواچه

در جمیع ایام که در ماه رمضان آید
 و ترک اقتدا قبولی بولان که جایزه اقتدا قبولی
 اول رمضان آید و ترک اقتدا قبولی احرام
 قنوطه ترک قبولی یا تکلیب نوع که باره قوم بر که
 رنج بوی قبولی در احرام قایت قنوطه او قور
 از احرام قنوطه تمام قبولی رکوع قوم متابعت
 قبولی قوم در نماز فاسد بولور
 و يجوز قتل الکلب و الالبه في الصلاة بالكل
 بحکم بقدر در جمیع نفل قاضیان
 اگر چه در ایام که نماز یا مدانه او قوب توغی
 حاله اقتاب توغی اول نماز فاسد بولور
 از عصره بول یا تبیه روا شرور
 فتاوی بحم الدین

Мағынасы: «Мәсіге мәсіх тарту. Дәрәт алған адам егер аяғында мәсісі болса, аяқты жуудың орнына мәсісін мәсіх етеді. Мәсіх – аяқтың ұшынан жоғары қарай су қолымен сүрту. Мәсіге мәсіх ету мәселесі бізге Пайғамбарымыздан жеткен. Хазіреті Әли (р.а.) Пайғамбарымыздың (с.а.у.) мәсісінің үстіне мәсіх тартқанын көргенін айтады. Сафуан ибн Ассал (р.а.): «Аллаһ Елшісі бізге дәрәт алып, мәсі киген кезімізде егер жолаушы болсақ үш күн, тұрғын болсақ

бір күн бір түн бойы мәсіх тартуымызды және мейлі кіші, мейлі үлкен дәрет үшін оны шешудің қажеті жоқ екенін, тек жүніп болған кезде ғана ешуімізді әмір етті» 85, – деген. Тирмизи, Дәуат, Дәәуд, Таһарат.

Мәсіге мәсіх тартудың парыз болған мөлшері – әр аяқтың алдыңғы жағындағы мәсінің үстіне қолдың үш саусағының ені және ұзындығының өлшеміндей. Ал мәсіхті саусақтарын ашық ұстап, аяқ саусақтарынан жоғары қарай қонышына дейін тарту – сүннет. Муғира ибн Шуғбә (р.а.): «Аллаһ Елшісі мәсіге мәсіх етті. Оң қолын – оң мәсісінің үстіне, сол қолын – сол мәсісінің үстіне қойып, жоғары қарай бір рет мәсіх тартты». Әбу Дәәуд, Таһарат.

Сонымен қатар, мәсіге су төгу, ылғал матамен сүрту және мәсінің еніне қарай, яки қонышынан бастап сүртуге де болады. Бірақ бұл сүннетке томпақ нәрсе. Мәсінің табанына мәсіх етілмейді.

24-бет «уа мәселе егер сұрасалар кім рамазан айында үтірге иқтидә қылар бөлек жайда иқтидә қылмас. Ол рамазан айында үтірге иқтидә қылад дүр. Имам құнытны тәрк қылып жаңылып рукуғқа барад дүр. Қауым бірге рукуғ қылмад дүр. Имам қайтып құнытны оқыр».

«Егер имам құнытны тәмәм қылып рукуғ қауым мәтәбиғат қылмаса қауымны намаз фәсид болар».

«Уа иәжузу қатлул кәлб дәһира фи солати биәкли. Ләхму би қадри дирһәм. Нақалә Қасымхан».

«Егер сұрасалар кім, егер кісі намаз бамдатны оқып тұрған халде ұқтап(ұйықтап) тұғды(тұрды) ол намаз фәсид болар. Егер асырда күн жатса рауатір дүр». Фәтәуә Нажмуддин.

27-бет «Китабу: фарыз ғайн. Бисмилләхир рахманир рахим. Ол Аллах тағала пенделерін балиғатқа жеткізіп ғақылын кірғізгеннен соң ол не нәрсені парыз қылды дейді. Иманды парыз қылды және өзі дін танмақлығын парыз қылды. Иманның мағынасы не нәрсе дейді? Жауап: айғыл нанмақ неге нанмақ Аллах тағаланың бір екенлігіне бар екенлігіне нанмақ уа дахы иман дейді ... знің мағынасы тіл бірле қарар қылмақ дегіл. Бірле инанып қабыл етмек дүр. Және бізнің пайғамбарымыз Мұхамед мұстафа саллаллаһу ғаләйһи уа сәләм Аллах тағаланың қауи екенлігіне нанмақ және бізнің пайғамбарымыз

көптірмек дүр. Уа және Аллах тағалаға инандым. Ол Аллах тағала бір уа бар дүр. Барлығы өзінден дүр. Ол Аллах тағаланы еш кім бар ынанан жок дүр. Ол Аллах тағаланың әууәлі уа ахыры жок дүр. Ол Аллах тағала анадан тумады. Ол Аллах тағаладан еш нәрсе де туматы. Ол Аллах тағала еш нәрсеге ұқсамас. Ол Аллах тағалаға еш нәрсе де ұқсамас. Ол Аллах тағала алты жиһәдтан пәк дүр. Көкте дегіл, жерде дегіл, онда дегіл, солда дегіл артта дегіл, алда дегіл, күллі жақтан мүнәззәһ дүр. Егер көкте десе кәпір болар. Тұрағын ол Аллах тағала өзі білер. Ол Аллах тағаланың сегіз затын сипатын білмек ...».

29-бет «Білмек парыз дүр. Ол хаят яғни ол Аллах тағала тірі дүр. Әммә тірілігі бізнің көбі қан бірлән жандан емес дүр. Өзіне лайық сипат бірлән қуат яғни ол Аллах тағала әр нәрсеге күші жетуші дүр. Әммә күші жетмеклік бізнің көбі құл бірле уа қуат бірле емес дүр. Өзіне лайық сипат бірле күші етмек дүр. Үшінші, самиф яғни ол Аллах тағала әр нәрсені (ештігуші) естуші дүр. Әммә естімеклігі бізнің мүше құлақ бірле ...мақ бірле емес дүр. Өзіне лайық сипат бірле ... Төртінші, басар яғни ол Аллах тағала әр нәрсені көруші дүр. Әммә көрмеклігі бізнің көз бірле уа қасында тұрмақ бірле емес дүр. Өзіне лайық сипат бірле көруші дүр. Бесінші, ирада яғни ол Аллах тағала әр нәрсені тілеуші дүр. Әммә тілемеклігі бізнің көбі көңіл бірле емес дүр. Өзіне лайық сипат бірле тілеуші. Алтыншы, ғалим яғни ол Аллах тағала әр нәрсені білуші дүр. Әммә білмеклігі бізнің көбі тақыл уа фәһім бірле емес дүр. Өзіне лайық сипат бірлән білуші дүр. Жетінші, кәләм яғни ол Аллах тағала әр нәрсені сөйлеуші дүр. Әммә сөйлемеклігі ...».

30-бет «Бізнің көбі тіл ағыз уа харф бірле емес дүр. Өзіне лайық сипат бірлән сойлеуші дүр. Сегізінші, (Қадир) ол Аллах тағала әр нәрсені жок... бар етуші дүр. Әммә жокта бар етмеклігі ғайр жок жәрдем бірле емес дүр. Өзіне лайық сипат бірлән жоктан бар етуші дүр. Яғни сипат сәлбия дейірлер. Яғни Құдай тағаланың серігі жок ... таңдары жоқушбу сипат Аллах тағаланың өзі бірле бірге де дегіл басқа да дегіл бір бірге болса махлуқатқа ұқсар басқа болса қадим көп болар уа және ол Аллах тағаланың періштелеріне инандым. Ол періштелер Аллах тағаланың құлдары дүр. Бір орында Аллах тағаланың қосқан қызметінде олұрлар. Күнә қылмаслар, еркек уа әйел олмаслар... уа және ол Аллах тағаланың кітапларына инандым.

Ол кітаптар аспандан жетуші болған дүр. Баршасы Құдай тағаланын сөзі дүр хак дүр уа рас дүр. үшбу кітаптардан төрт кітап машһүр дүр. Таурат мусаға ендірілді, Забур Дәуітке ендірілді, Інжіл Ғисаға ендірілді, Құран бізнің пайғамбарымыз Мұхамедке ендірілді. Құран бірле ғамал ...».

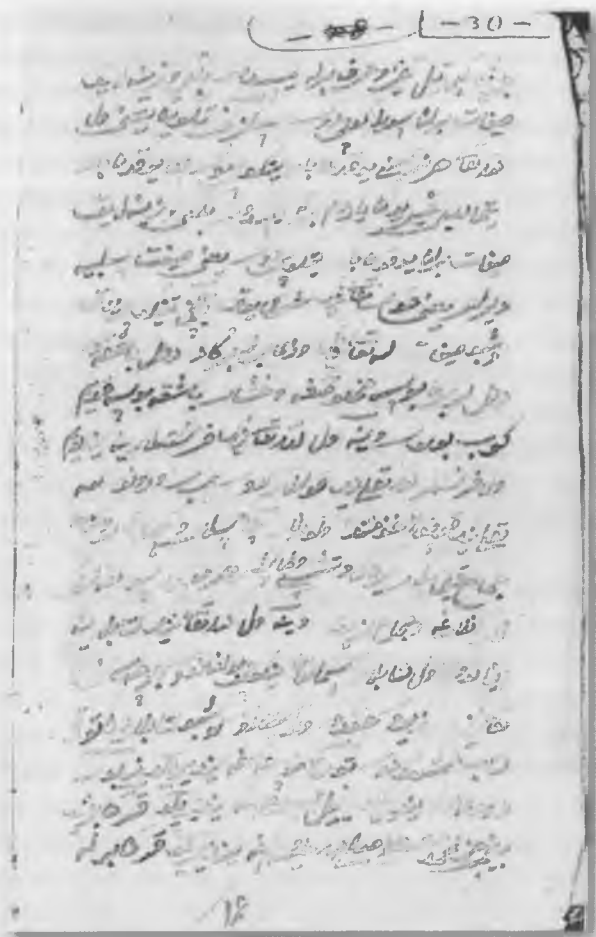
29-бет

31-бет «Хамал қылмақ парыз бұ күн уа басқа таптар бірлән хамал қылмақ солұғ болуы яғни мусфах болуы уа және ол Аллах

тағаланың пайғамбарларына инандым. Ол пайғамбар дегеніміз көбі ... Аллах тағаланың құран бірлән бұйырған хукім шариғатын білдірер дүр. Ғақылы болған кісі дүр. Адам бірлән бірге уа және қиямет күніне инандым. Қиямет деген сол болар Аллах тағала жамиғ махлуқатны жоқ етер мұнан соң өз құдыреті бірлән тір...зін хукім жеріне етіп әр кімнің дүниеде қылған жақсылық уа иманлық тақдыр сүріп ғамалларын олшеп отырса ұжмаққа кірер жауызлық ақыр келсе сират көпірінден өтмейінше тамұғқа түсерлер үшбу сиратның асты жәһәннәм тамұғ дүр. Әр кімнің дүниеде қылған жақсылық иманлығын екі ...нінде екі періште олұрлар. Оң жағындағы періште не қылған жақсылығын жазарлар. Сол жағындағы періште не қылған жамншылығын жазарлар. Қиямет күні сол жазуды мұсылманның оннан жайса алдынан бір олар ұжмаққа тартарлар. Егер кәпірнің сонындан жайса артынан барар тамұғқа тартарлар. Әр кім бұ жанды үшбүр уа және білмесе мұсылманлығы кемшілік бірлән тәмәм болар».

32-бет «Парыз дегеніміз сол болар Аллах тағаланың құран бірлән бұйырған хукім шариғаты дүр. Қылған кісі сауабы болар, қойған кісі от ғазабына лайық болар. Іңкәр еткен кісі кәпір болар қайу амалына бір жаса қалса амал дұрыс болмас. Уәжіп деген сол болар Жәбрәйл ғаләйһи сәләм бұйырған нәрсе болар қылған кісі сауаблы болар. Қойған кісі оттан басқа ғазабқа лайық болар. Егер еткен кісі кәпір болмас қайу ғамал бір жаса қалса ғамал ..шлік бірлән тәмәм болар. Сүннет деген сол болар пайғамбар ғаләйһи сәләмнің дәйім қылған фиғылы болар ғұмырында бір мәрте иа екі мәртебе қойған фиғылы болар қылған кісі сауаблы болар. Қойған кісі пайғамбар ғаләйһи сәләмнің шапағатындан махрұм болар қиямет күнінде. Мұстахаб деген сол болар пайғамбар ғаләйһи сәләм бағду уақытында қылған фиғылы болар уа бағды уақытында қойған фиғылы болар. Қылған кісі сауаблы болар, қойған кісінің дәрежесі кем болар».

«Иғтиқадта мазхабың кім дүр деу? Әһлі сүннет уал жамағат дүр. Амал қылмақта мазхабың кім дүр деу хазірет имам Ағзам рахматуллаһи ғаләйһи деу. Ғамалда мазхабың кім дүр деу – кәләмуллаһ дүр деу. Иғтиқадның мағынасы захиры бірлән батны бірлән көңлі бірлән діні ...».

30-бет

33-бет «Діні бірлән тілі бірлән иманы бірлән. Мазхабның мағынасы не дүр деу жол ... Екінші бес уақытта намаз оқымақ, үшінші ораза тұрмақлық, төртінші зекет бермек, бесінші хаж қылмақ. Мүміннің мағынасы не дүр деу? Жауап: ол Аллах тағалаға инанмақ, екінші ол Аллах тағаланың періштелеріне инанмақ, үшінші Ол Аллах тағаланың кітаптарына инанмақ, төртінші ол Аллах тағаланың пайғамбарларына инанмақ, бесінші акирет күніне

инанмақ, алтыншы жақсылыққа уа иманлық тағдырна Аллаһ тағаладан деп уа біліп инанмақ. Уа жетінші өлгеннен соң қайта тіріліп кәбірден қопарылмаққа инанмақ уа және пайғамбар ғаләйһи сәләмнің аталарының есімін төрт (кеше) білу иманның кәмілдігінің шарты дүр. Егер пайғамбар ғаләйһи сәләмнің төрт атасын уа төрт ұғылын уа төрт қызын білмесе, сауабына жол болмас. Пайғамбар ғаләйһи сәләм атасы Абдуллаһ дүр. Абдуллаһ атасы ...».

- 31 -

1. Аллаһ тағаладан
 2. Аллаһ тағаладан
 3. Аллаһ тағаладан
 4. Аллаһ тағаладан
 5. Аллаһ тағаладан
 6. Аллаһ тағаладан
 7. Аллаһ тағаладан
 8. Аллаһ тағаладан
 9. Аллаһ тағаладан
 10. Аллаһ тағаладан
 11. Аллаһ тағаладан
 12. Аллаһ тағаладан
 13. Аллаһ тағаладан
 14. Аллаһ тағаладан
 15. Аллаһ тағаладан
 16. Аллаһ тағаладан
 17. Аллаһ тағаладан
 18. Аллаһ тағаладан
 19. Аллаһ тағаладан
 20. Аллаһ тағаладан
 21. Аллаһ тағаладан
 22. Аллаһ тағаладан
 23. Аллаһ тағаладан
 24. Аллаһ тағаладан
 25. Аллаһ тағаладан
 26. Аллаһ тағаладан
 27. Аллаһ тағаладан
 28. Аллаһ тағаладан
 29. Аллаһ тағаладан
 30. Аллаһ тағаладан
 31. Аллаһ тағаладан
 32. Аллаһ тағаладан
 33. Аллаһ тағаладан
 34. Аллаһ тағаладан
 35. Аллаһ тағаладан
 36. Аллаһ тағаладан
 37. Аллаһ тағаладан
 38. Аллаһ тағаладан
 39. Аллаһ тағаладан
 40. Аллаһ тағаладан
 41. Аллаһ тағаладан
 42. Аллаһ тағаладан
 43. Аллаһ тағаладан
 44. Аллаһ тағаладан
 45. Аллаһ тағаладан
 46. Аллаһ тағаладан
 47. Аллаһ тағаладан
 48. Аллаһ тағаладан
 49. Аллаһ тағаладан
 50. Аллаһ тағаладан
 51. Аллаһ тағаладан
 52. Аллаһ тағаладан
 53. Аллаһ тағаладан
 54. Аллаһ тағаладан
 55. Аллаһ тағаладан
 56. Аллаһ тағаладан
 57. Аллаһ тағаладан
 58. Аллаһ тағаладан
 59. Аллаһ тағаладан
 60. Аллаһ тағаладан
 61. Аллаһ тағаладан
 62. Аллаһ тағаладан
 63. Аллаһ тағаладан
 64. Аллаһ тағаладан
 65. Аллаһ тағаладан
 66. Аллаһ тағаладан
 67. Аллаһ тағаладан
 68. Аллаһ тағаладан
 69. Аллаһ тағаладан
 70. Аллаһ тағаладан
 71. Аллаһ тағаладан
 72. Аллаһ тағаладан
 73. Аллаһ тағаладан
 74. Аллаһ тағаладан
 75. Аллаһ тағаладан
 76. Аллаһ тағаладан
 77. Аллаһ тағаладан
 78. Аллаһ тағаладан
 79. Аллаһ тағаладан
 80. Аллаһ тағаладан
 81. Аллаһ тағаладан
 82. Аллаһ тағаладан
 83. Аллаһ тағаладан
 84. Аллаһ тағаладан
 85. Аллаһ тағаладан
 86. Аллаһ тағаладан
 87. Аллаһ тағаладан
 88. Аллаһ тағаладан
 89. Аллаһ тағаладан
 90. Аллаһ тағаладан
 91. Аллаһ тағаладан
 92. Аллаһ тағаладан
 93. Аллаһ тағаладан
 94. Аллаһ тағаладан
 95. Аллаһ тағаладан
 96. Аллаһ тағаладан
 97. Аллаһ тағаладан
 98. Аллаһ тағаладан
 99. Аллаһ тағаладан
 100. Аллаһ тағаладан

34-бет «Абдуллах атасының есімі Абдул Мүталіб дүр. Абдул Мүталіб атасының есімі Һәшим дүр. Һәшим атасының есімі Абдул Мәнәп дүр. Қызы Зәнәб, үммі Гүлсүм, Рукия, Фатима дүр. Ұғылы Қасым уа таһир уа мутаһир Ибраһим дүр. Аллаһу ағләм би сауаб».

32-бет

«Риуаят қылынып расул саллаллаһу ғаләһи уа сәләм: «Менім үмметлерімден төрт нәрсені қылсын: әуелгісі қырық дирһәмні садақа

қылар, екінші құранда хатым қылар уа үшінші мекке (неке) жолықар. Төртінші кәғбатулла ғазимпақылар». Фәқалә ғаләйһи сәләм айтты пайғамбар егер мына оқыса «құл иә әюһал кәфирун төрт мәртебе оқыса уа жоклаған заманда ол мына садака қылад қырық дирһәмнi дағы бір мына оқыса сурат ихласны үш мәртебе оқымақ құранны хатым қылады дағы бір мына салауат оқыса төрт мәртебе ұзарына (мустахиқ)». Пайғамбар ғаләйһи сәләмға жолықар уа дахы бір мына дұға қылса, «аллаһумм ағфирли уалиди уал устази уал муминин уал муминәт уал муслимина уал муслимәт әл әхияу минһум уал әмуат» үш мәртебе фастахиқ ... қылғай дүниеге. Яғни зиярат қылар жер жүзіндегі әулие жақсы баршасына ...».

129-бет «Уа ятауаддау таһарат тузару би мәи сәмә» «Көк суы бірле уал ард дахы жер суы бірле уа ән тағирән. Егер ішінде өзгерсе де бұ көк бірле жер суларының үш сипатындан біріне білмек. Көп түрі нәжәсәт бірле болмайынша ау ихтилат жайса қатысса да тахарат алмақ дұрыс болар. Ол су бірле тахир пәк нәрсе билтабхи ау ғайрихи сәуә әкәнә мин жинсил ард. Кәлзәж ау лә кәлмилх уа сәуә әкәнә қасд би назафати кәссабун ау лә кәуарақ әшшажар иллә ... пәк нәрсе қатысқан су бірле тахарат алмақ дұрыс болмас. Изә ахража бір каша жағарса ол қатысқан бас нәрсе ол суны табғил мәә соң асыл сұйық сипатындан ау ғайриһи жайса (жасаса) өзгертсе тахарат алмақ дұрыс. Болмаса ол пәк нәрсе. Ол суны тинжә қайнамақ жүзінден уа һуа әууәл(ол) су бірле қайнайтұрған пәк нәрсе. Миммә сонданйын нәрседен дүр. лә яксид қасд қылынмас. Ол нәрсе бірле әнназафа пәклік **нахлмақ** уа мәу бақалә әлматбах лиләкл уа шурб ау тәдәуи ау ғайриһи».

«уағләм аннә тахир әннә халифул мәә ләунән кә ләбән уал ғасир уа хал уа мәә зәғфаран. Фәл ғибрату лиғалабати тағам уа ин тауафақа ләунән уа тәфәуәтә тағмән кәмәә баттих уа симар уал әмбизә фәлғибра ғалабати тағам жәзә фәл иғтибәр әууәлән ләун суммә тағми әләжзә кәмә фи зәһди уа ғайриһи».

Мағынасы: «Судың үш сипаты бар: реңі, исі, дәмі. Реңі өзгермеген, исі шықпаған, дәмі бұзылмаған су – таза. Мында егер су, сүт сияқты түсін өзгертсе дәрет алуға жарамайды. Сол сияқты исі болса, дәрет алуға жарамайды. Егер суда кішкене сүт, майонез, сірке суы немесе сусын болса, ол дәрет алуға жарамды».

Мағынасы: «Мәсі мен гипстің ерекшеліктері 5 нәрседе. 1. Гипске мәсіх тарту, мәсі шарттарына сай емес. 2. Гипстің уақыты шектелмеген. Өйткені егер сол жер сынған болса, гипсті шешуге болмайды және де оның шешу уақыты белгісіз болғаннан кейін мәсіх уақыты шектелмеген. 3. Егер гипс ерте шешіліп немесе сынып түсіп калса, оған қайта мәсіх ету шарт емес. 4. Дәрет алғанда гипсті толығымен сипау керек, ал мәсіге тек үстің ғана сипау керек. 5. Ғұсыл алған кезде гипсті шешпей үстінен сұртуге болады, ал мәсіні шешу керек».

۱۲۹

ویتحصا طهارت نوزاد حیاء السماء کول سوسا بله الموضع ویتحصون
 بله وان تغرا الی جنبه ابرو کاره بولک بله سوسا حد ویتحصون
 برت بالمث و پ تورا بله جاست بله بله بله او اخصه یاب
 قاتر شت طهارت الماق دورت بله ربه اول سه بله طاهر اول
 بالطین او غیره سوا کلن من جنس الارض کلان اوج اوله طاهر سوا کلن
 قصد بر نظافه العنایون اوله کورق الشجر الله مد یان نه قاتر شتان
 سوسا بله طهارت الماق درست بولماس اذا اخرجت بر قیاق جعار اول
 قاتر شتان به بر سر اول سوسا عنده طبع ملاء سوسا اول سوسا یاب
 او غیره یاب او کاره طهارت الماق درست بولماس اول یاب اول
 اول سوسا طبعاً قایما محتایون و نوزاد و هو اول سوسا کاتیه و خان پاک
 سره حیا شوشه سره سوسا اوله قصد قصد قیلو ناس به اول
 سره بله النظافه بالک خورق و ماء یاب اوله المطبوع
 اللؤلؤ و کرب اوله او اول او غیره
 اعلم ان طهارت ان حلق الماء لونا کاللبین و اخصه و کل و ماء و غیره ان بالعبه
 لغلبه ماء وان ترا حمالونا و تها و ناطعا الماء بطین و لثامه الدنیه بالعبه
 لغلبه لطمه وان ترا حمالونا و طعا الماء لرم فاطلبه الدجوا و ما خیار
 اوله لرون فح طبع شکره کما فی الزاویه و غیره

129-бет

133-бет «уа иннәмә иәжузу әлмасху ғаләл жәбирати изә ләм иәкдир ғалә масхи зәликәл (маудиғ) кәмә лә иәкдиру ғалә ғаслиһи биән кәнәл мәә иәдурруһу ау кәнәт әлжәбирати мәшдудә иәдурру халуһә әммә изә кәнә қадирән ғалә масхиһи фәлә иәжузу масхул жәбирати». Шархул уикая.

«уа ләу тәрәкәһу мин ғайри ғузрин жаза хиләфән ләһә ғаятул баянында сахих әуелден бұ дүрге масху ғаләл жәбирати уажіб дүр

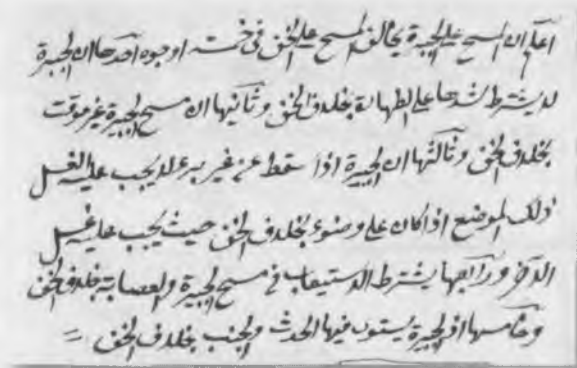
парыз дегіл дүр. Зэйрән масіхсіз салауат жәйз олар деу тасрих олын-мас».

«Уа ямсаху ғалә куллил ғисабати. Асабиһи әуәл дүрге жарақат үзіріне к...нлан хараклы бағламак үшін сарылар кәнә тахтәһә жарахату әууәлән уа иәкфи масху әксәруһә. Уа лә иәфруду фиһи шәй әхир кәлниә уа ғайриһә. Уиқая».

«суммә лә иәштарату кәунул жәбири шәһәдәту ғалә тахара».

«садру шаригатта деймиш дүрге игсад шақақан уақиғ олса уа ғусылдан ғажиз олса масіх ләзім олар. Егер масіхтан дахы ғажиз олар болса шақак атрафны ғұсыл етіп ... осыны тәрк етіп».

Мағынасы: «Жоғарыда айтылғандай дәрет алғанда гипстің барлық жерін су қолмен сипау керек деп. Егер ол жері сау болса гипсті шешіп жууға болады. Ғисабати – дегеніміз бас ауырған кезде, басқа орайтын орамал. Дәрет алғанда сол орамалдын үстінен сипап дәрет алуға болады».

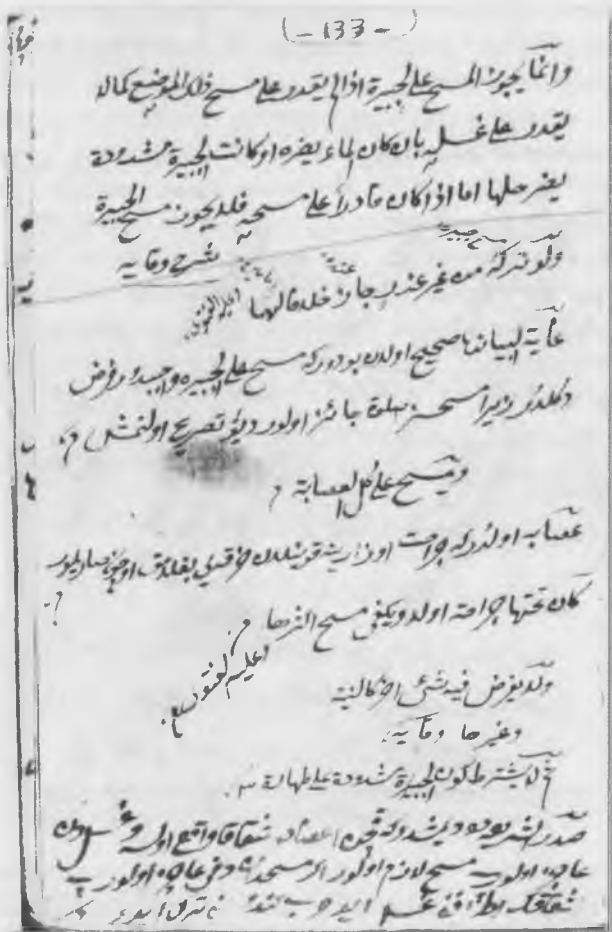

132-бет

134-бет «уа кәзә – әлхафизату – уал хатин – уал хақин. уа кәзә – хукм. Ұша(з,р) ақ көз жұмып қарауының хукімі тияр. Әлхафиза – әй: әлләти тухату әннисә, әй қатғу иләйк(елік). Қатынды сүннетлеуші қатынларға аталарына көргуші (көр күші) күндік кескуші қатынларға. Хатин – әй: әлләзи иәхтину әррижәл. Ерді сүннетлеуші ерлерге. Уал хақин – әй: әлләзи иәғмәл хукна фәиннәһум иәғдун ибғариһим ғайри маудиғ әлх... уал хуқа. Дахы уа бірге дәр қылғушы кісілерге көз жұмып қарауының хукімі тияр. Ғаләл уажһи мәзкур».

«элрак – I. Қин-эл ғабду халис. Қинна-әлдәмту халис».

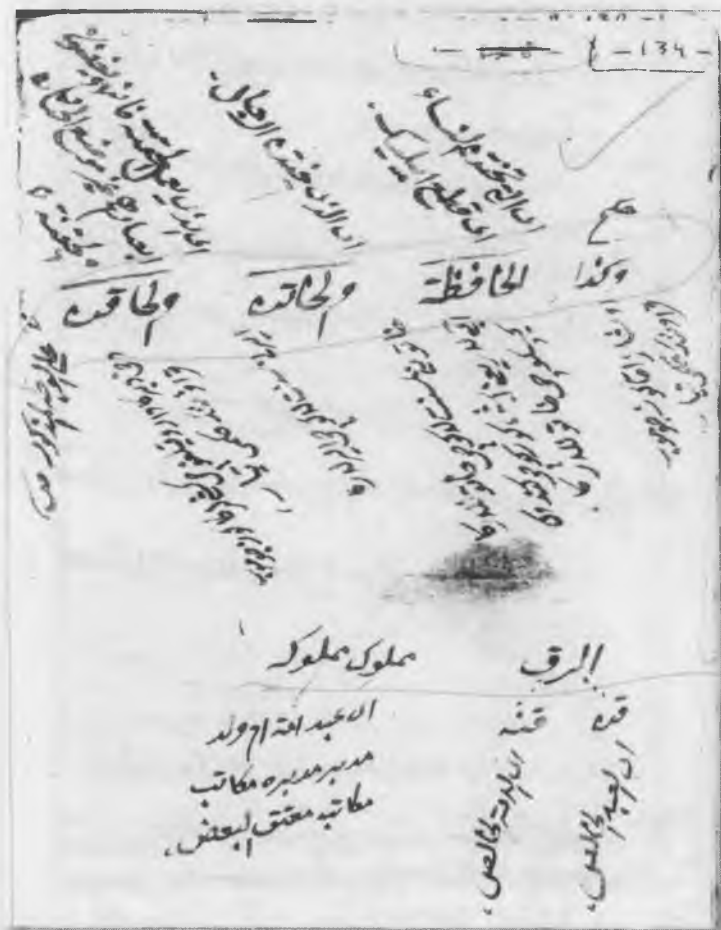
«мәмлук мамлукиһи – әй: ғабдул умма әм уалад. Мудәббәр мудаббариһи мәкәтиб. Мақатибиһи муғтак әлбағд».

133-бет

135-бет «уа ләу ғалаба әлқай лисаим уа хаража ма фи жауфи мин фәмиһи билә тәклиф юфтиру мутлақан. Әй қалилән кәнә ау кәсирән. Уал мураду минәл кәсир милул фәм. Бихайсу лә юмкину дабтиһи иллә хуруж. Уа иң қаа мутағаммидән битәклүф уа ихраж мә жауфиһи

хал кәуниһи мәләил фәм әфтарә, уә када уә лә кәфәрат ғәлйһи уә ин ләм иәкун мәләил фәм ләм юфтир уә юфсид ассаум би иғадатил қай әлкәсир иттифәқан лә буғуду қай әлқалил иттифәқан. Уә юфсиду буғуд әлкәсир ғинда Әбу Юсуф лә ғинда Мухаммад. Уә би иғадатил қалил юфсиду ғиндал Мухаммад лә ғиндал Абу Юсуф. Уә һәзә изә кәнә зәкир ассаум уә иллә фәлә юфсиду кәмә филтухфа (тахфа)».

134-бет

Мағынасы: «Сол секілді өздігінен іштен келген ауыз толмаған құсық өздігінен қайта кері қайтса, ораза бұзылмайды. Бірақ адамның

өзі жұтса, ораза бұзылады. Және аузы берік адам өз қалауымен ауыз толтырып құсса, ораза бұзылады. Өйткені, бұл дәретті бұзумен қатар, аз немесе көбі ішке қайта кетеді. Бұның қазасы керек. Яғни, мейлі аз, мейлі көп, әдейі ішке құсық жұтылған кезде ораза бұзылады».

- 135 -

ولو غلب القى للصائم ما في جوفه من قبله تطيبه
 مطلقا ان قليلا كان او كثيرا والراوم كثره ملائم بحيث لا يكون
 ضيقه الذي يخرج وانما هو معتد بالتكف واخراج ما جوفه حال
 كون ملائم افطر وقضى والامانة عليه وان لم يكن ملائم افطر
 ويقصد الصوم باعادة القى الكثر اتفاقا لا بصودق القليل اتفاقا
 ويقصد بصودق كثر عند ابى يوسف له لا عند غيره وبإعادة القليل
 يقصد عند حماد لا عند ابى يوسف وعده اذا كان ذاك الصوم
 والاطمئنان يقصد كما في التحفة ، شهر الحجة سنة ١٠١٤ هـ
 جمعة واجب بولغا من بولسون ايا واجب بولغا ان
 من بولسون جمعة او قوما ينجم كرا ان قبل الحجة بولسون كرا ان
 بعد الحجة بولسون او يله ما في سنة جماعت برله او قوما في
 شهر ٣٥ جمعة و ١٠٠ اما جمعة واجب بولغا ان شهر كرا ان
 من سنة جمعة و ١٠٠ ان قبل الحجة بولسون ايا واجب جمعة
 بولسون او يله ما في سنة بالقرن او قوما في كل سنة كرا ان
 بعد الحجة او قوما في سنة و ١٠٠ اما جمعة واجب بولغا ان
 من سنة جمعة بالقرن او يله ما في سنة او قوما في سنة و ١٠٠
 اما بعد الحجة بالقرن او يله ما في سنة او قوما في سنة و ١٠٠

135-бет

«Ауыз толы құсық қақырық болса, Әбу Ханифа мен Имам Мұхаммед бойынша, оразаға ешқандай зиян тигізбейді. Жоғарыдағы мәселеге мына хадис дәлел: «Аузы берік адам құсықы келіп, өзіне ие

уажиб болмаған шәһирлік мәннің керек қабыл әлжамаға болсын керек бағдәл жамаға болсын. Ау иле намазын жалғыз оқымақ мәкруһ емес. Бағдәл жамағат жалғыз оқымақ мұстахаб дүр. Әммә жамағат уажиб болған мәнінің қабләл жамағат жалғыз ау иле намазын оқымақ мәкруһ дүр. Әммә бағдәл жамағат жалғыз иле намазын оқымақ мәкруһ емес дүр».

136-бет «иәқтади әлмутауадди бил мутауадди, уал мутаяммим билмутаяммим уал ғасилу билғасил, уалмасих билмасих уалқаим билқаим уалқағид билқағид уалмужи билмужи уа ғайри мум биғайри мум уал мутанаффил билмутанаффил уалмуфрад билмуфрад уа ра- жул бирожул уалмәрәә билмәрәә уа саби би саби уа тахир би тахир уалмағзур билмағзур уалқари билқари уауммии биуммии уалләбис билләбис уалғаар билғаар уа натиқ би натиқ уахарсу бихарси уасса- хих биссахих уалжариху билжарихи уа кәзә иәқтади әлмутауадиу билмутаяммум уалғасил билмасих уалқаим билқағид уалмуми бил биғайри муми уалмутанаффил билмуфтарида уалмәрәә бира- жил уасаби биражил уалмағзур битахир уаддафи билқари уалғару билләбис уалхарсу бинатиқ уассахиху бимутаяммум билмутауадди уалмасих билғасил уалқағиду билқаим уа лә иәқтади фәфарду бил- фарду фардән әхир уа хунсә бихунсә уа ғайри мум бимум уал муфта- рид билмуфтарида уражул бисаби уалмарә уассаби билмарә уатахир билмағзур уалқари биддәфи уалләбис билғар уаннатиқ билахрис».

«сәждә аятын(8) оқымақ бірле уәжіп болар намаз оқымақ парыз болған маң... яки оқығушыдан естімек бірле уәжіп болар. Қаю түрлі адам оқыса егер бір..н намаз ішінде сәждә аятын оқыса яки естісе сол намаз ішінде сәжде қылмақ уәжіп болар тұсында қылынмас уа намазның тұсындағы уәжіп болған тиләуәт сәждесі намазның ішінде қылынмас. Егер оқығушының аятыда бір болса оны оқыған орын- да бір болса неше мәртебе оқыса да бір сәжде кифәя болар. Егер естугушінің есіткен аятында бір болса оны ...».

Мағынасы: «Имам және ұйюшы мәселесі айтылған. Яғни имам дәрет алған болса, ұйюшы да дәрет алған болу керек. Имам тая- мум алған болса, ұйюшы да таямум алған болу керек. Егер имам отырып намаз оқыса, ұйюшы да отырып намаз оқиды. Егер имам нәпіл оқыса, ұйюшы да нәпіл оқиды. Бірақ Шафиғида имам нәпіл оқыса, ұйюшыға парыз ниетімен қосылып оқуға болады. Ал егер

имам біреуі дәрет алған болса, екіншісі таямум алған болса, онда дәрет алған адам имам болады. Және де имам жуынған болу керек, ал ұйюшы мәсіх тартқан болу керек. Яғни имам қай жағдайда болса, ұйюшы сол жағдайда болу шарт».

(143)

عند المشرقة جرد من الزمان وأقول ٥
 وينبغي للتعلم ان تقول كلمة ملة او نصف آية على العرف كما في كتاب
 النفاس خروج دم حقيقي او حكمي فيفضل فيه لظهوره لختل في مدة =
 يتبع ولد احوار جامة لقبيل سوء كان صحيحا او منقطعا فلنخرج آمله
 لم تصنفاء بخلاف ما اذا خرج الكثره ٥
 والسقط وهو ما سقط منه لولد قبل تمامه بين بعض اعضائه كالشعر
 والبصر والسمع ولو واحدة ولد تام في حكمه لاني نفس الدرمان
 الولد بعد ما مضى اربعة اشهر ينبغي فيه الروح وبعده تم خلقته
 في شهرين فتغير المرأة به نساء ويحكم بكونها حاملا منذ ستة
 اشهر وقال ابو امامة من اربعة اشهر وهو له حملات
 المتيقن كالستة في لولد التام كما في لقنية ٥
 ثم سقط الزرع في شهر فلقه بغسل في حمارا ويداها تانها في شهر

143-бет

143-бет «ғиндал муташарриға жузу миэззаман уа ин құл».

«уа янбағи лилмуғалима эн тақулә кәлимә кәлимә ау нисфу аят галә қаули кәмә фи мухит(кітап аты) ... әннифәс хуруж дәм хақиқи ау

хукми фәиәдхулу фиһи әттухру әлмутахалил фи муддати. Иәтбағу уаләдән харижән минәл кубул сәуән кәнә сахихан ау мункатиған фәләу хаража ақаллиһи ләм тасирнуфәсә бихиләфи мә изә хаража әксәр».

«уал сикту уа мә исакута минәл уәләд қаблә тәмәмиһи юра бағду ағдаиһи кәшағр уа зуфар уаласабиғ уа ләу уахидәтән улидә тәм фил хукми лә фи нәфсил әмр фәиннәл уаләд бағдә мә мада арбаға әшһур иәнфаху фиһи аррух уа бағдаһу тәтимму хилкату фи шәһрәйни фәтасиру әлмәрәә биһи нәфсә уа юхкуму бикәуниһә хамилән мунзу ситтәтә әшһур уа қалә фи уикая ... мунзу арбаға әшһур уа һуа асахху лиәннәһу мутаяккин кәситтәтә фил уәләд тәәм кәмә фил қания».

Мағынасы: «Егер әйел адам мұғалім болып сабақ берсе және ол мұғалім хайыз болса, ол мұғалімге құран аяттарын толығымен емес бір-бір сөзден оқу шарт. Хайыз (етеккір) – әр айдың белгілі күндерінде әйел адамдарда кездесін, кей ғибадаттарына кедергі келтіретін қан. Әйел хайызы, Имам Ағзам мәзһабы бойынша, шамамен тоғыз жасынан елу бес жасына дейін жалғасады. Хайыз пайда болған әйел намазы мен оразасын дереу доғарады. Бірақ оразасынан кейін қазасын ұстайды. Хайыз күндеріндегі намаздарының қазаларын «жеңілдік қағидасына» байланысты өтеуінің қажеті жоқ. Хайыздың ең аз мерзімі – үш күн. Ең көбі – он күн. Бұдан азды-көпті болса «үзір қаны» деп саналады».

«Нифас – әйел адам босанғаннан кейін пайда болатын қан. Мұның белгілі бір мерзімі жоқ. Ханафилер бойынша, нифастың ең ұзақ уақыты – қырық күн. Умми Сәлама былай дейді: «Нифасты әйел Аллаһ Елшісі (с.а.у.) заманында қырық күн, қырық түн күтетін». Әбу Дәәуд, Таһарат, 119. Нифас мерзімінде нифас қаны кейбір күндері тыйылып, сосын қайта жалғасса, тыйылған бұл күндер де нифас күндері болып саналады».

«Төрт немесе алты айдан кейін екі қабат болып есептеледі. Төрт айдан кейін балаға рух үрленеді. Төрт айдың алдында бала қайтыс болса, оны тек жуындырып көмеді».

144-бет «зәйран хазірет Ғұмар уа хазірет Ғали уа ибн Масғуд уа ибн Ғаббас ридуануллаһи ғаләһим аждағин хазіретлерінден мәруи дүрге ғаләһи салату уа сәләм әфендемиз (пендемиз) ақылул хайд лилжәрия уа сәйбу сәләсә аям уа әксәриһи ашара аям уа әксәриһи

ғашарата аям. бұйырмаc дүр мақадир есе қиясабланымыз аншык
самағиһи маукуф дүр».

144
و زید حضرت عمر و حضرت علی و ابن مسعود و ابن عباس رضی اللہ عنہم
عند علیہم اجمعین حضرت ابن زیاد مرویہ و رکن علیہ لصلوۃ و السلام
افندیہ اتم حیض الجاریۃ و لثیب ثلثۃ ایام و اکثرہ عشرۃ ایام
و اکثرہ عشرۃ ایام = بیور مشور مقادیر ایسہ قیاسا بلغمہ
افق سماع موثوقہ دور =
وقتی اولیٰ ایام سلمہ روایتند کہ ایچوندرک بیور روز ثلث
النبت علیہ وسلم کم تجسس المرأة اذا ولدت قال اربعین یوما =
مطلوبہ و رکن عبارت نفس اشارت نفسک اقویور زید نفس
شخصی درت و جب او زید استدلال ایدر لر عبارت نفس و اشارت
نفس و دلالت نفس و اقتضاء نفس = علی ترتیب مقدمہ
وجودند اما مؤخر الی عمل اولیٰ =
و زید الدلالت فی الیوم بیور شد =
قد رقی اولد قی غسل ایروب نظافت لیس ایلیک ایماند دور
و زید النظافۃ من الیمان دیشلار دور =
قال ابنہ عم المستحاضۃ یتوجہا لوقت غسل صلوۃ =

144-бет

«уа кырык олмаса Умму Сәләмнің риуаятындан үшін дүрге
бұйыраp сәәләт нәби саллаллаһу ғаләйһи уа сәләм кәм тухбәсу
әлмәрәту изә уалидәт калә арбағина иәумән. Мағлум дүрге ғибрат
нассу ишарат настан құйдыр зәйран нассу шарифы төрт уажһ өзара
истидләл етерлер ғибрат нассу уа ишарат нассу уа дәләләт нассу

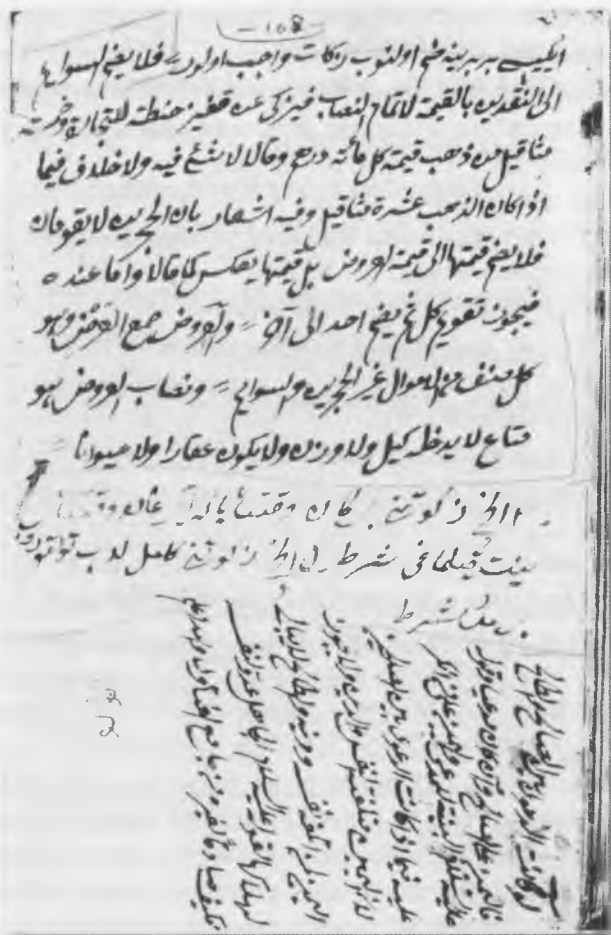
уа иктидаи нассу. Ғалә тәртиб муқаддамәк ужудунда муаххар иле ғамал олынмаз».

«зэйран лә хараж фиддин бұйырылмаш дүр. Құдыреті олдықша ғұсыл етіп назафа саға етмек имандан дүр. Зэйран әнназафату минәл иман деймишләр дүр».

«қалә нәби ғаләйһи сәләм әлмустахадату иәтәауддау лиуақт кул-лу солә».

و خوشترين شك دار اسلام يورترين شك صحوا خلقنا نيت قيفانچ
قصه قارند ر باعين صحا اور دن مسافر بولغان نيه وال غل
و نيه و حالندك اول صحا ناور ديكانه نيهالان شاد و كيس اول
ايا عين مور لا ر باعين قصه قارند ايايل بله قصه قارند
دار اسلام عسكر يكه ساغوا اكارلار ر بيدار الرب كافر
يورترين شك شهر نينا اكر ص اقل اول نيش كونه نيت اقامت قبله
كرال دار اسلام عسكر اور دن قاسوه آندارن يار آندار
قاسوه اور لارن اركيفن يايه دار اسلام پادشاه سنده
باشن بارقان قوم يورترين شك شهر نينا قصه قارند اول حاصرا
قلا قاندر حاله ايبين ملك بولان نيت اقامت ر عسكر ر بارقان
گن شول نيه قصه قارند ر طلال اور نيه قيلم اول نيه قانته
اور دن شك كوب تور قانن بله نيه نيت اقامت قيلم نيه نيه نيه
كونه قانتيول معلوم بولان بر حاجت شك و معلوم كونه نيه نيه
كيبه و حاصص الطرد ان الامام يتوقف على سعة شروط النية
و استقلال الهوى و كونه مرتكبا سير و اقاد بولان نيه و سلا حيت
كافه الجلبه حج

Мағынасы: «Пайғамбарымыз айтты: Мустахад – яғни үзір әйел әр намазда дәрет алады».

168-бет

165-бет «уа дахы бизнің дәр ислам жұртымызның сахра халқында ниет қылғанша қысқара тұрар. Бағыны сахра ой(үй)дан мүсәпір болғанмыз. Бағыны қыскартмады емес бәлге қыскартар дәр ислам ғаскәр яки саудагерлер берер харб кәфир жұртының шахарын-

да егерше ақыл он бес күн ниет иқамат қылса да керек. Дәр ислам ғаскәр өзі қалсын (қамасын) анларды жеке анлар қалсын(қамасын) өзлерні ау әлбағи жайса дан сәләм патшасындан бас тартқан қауым жұртының шахарында қысқартмас. Махасиран қамалғанлары халында еменлік болмай уа ниет иқаматлар мақбар емес кәмән солымыз кісі қысқартар тал ұзын қылар ол өзінің көп тұрмақны билә ниет, ниет иқамат қылмайынша шананша қай күн қайтуы мағлұм болмай бір хажетінің усулін күтіп жатмақ».

«уа хасил кәләм әннә әлитмәму иәтауаққафу ғалә ситтәти шурут әнния уа истикләл әррай уал мүддәти уа тәрәкә әссәйр уа иттихад әлмаудуғ уа салахияти кәмә фи жәләс».

168-бет «Егісі бір біріне дамм олынып зекет уажіб олар. Фәлә иадумму әссәуәим илә нақдиин билқиммати ли итмәми (лә тәмәм) нисаби фәиәзки ған қафиз хаттути литижарати уа хамсати мәсәқил мин заһаб киммати куллу миәти дирһәм уа қалән лә шәйән фиһи уа лә хиләф фимә изә кәнә зәһәбу ғашара мәсәқил уа фиһи ишғару биәннәл хажирин лә иәкумани фәлә иадумму қиммәтул ғуруд бәл қиммәтуһә иәғкәсу кәмә қалән уа мә ғиндаһу фәиәжузу тақуим куллу суммә иадумму ахад илә ахир уалғуруду жамғу әлғарди уа бұ куллу синфи минәл әмуали ғайрил хажирин уал сәуәим. Уа нисабил ғуруди матағ лә иадхулу килу уа лә уазну уа лә иәкуну ғақиран уа лә хайуанән».

«Екінші, зекетні берген уақытында және айырған уақытында ниет қылмағы шарт. Үшінші, зекетні кәмілlep толтырсабермек шарт».

«ләу кәнәт дағуи бәйнә салих уа талих фә мәйз ғалә ғалә салих. Уа ин кәнә мәдғиән уа қаулиһи ғаләйһи сәләм нияту лилмадғи уалмәйзу ғалә әңкәр ғаләйһи фимә изә кәнәт дағуи бәйнә салих лә минәл иәмин мухаләфәтун линәфс уаддин уа лә иажузу әлмәзу лимән әтләфә насәһу уа динәһу уа талиху лә юбәлу лиһәләкиһә лиқаулиһи ғаләйһи сәләм әлжәһилу ғаду линәфсиһи нәкифу садикан лиғайриһи мин жамиғил фәтәуә уаллаһу ағләм».

Мағынасы: «Араб тілінде «зекет» – кобею, өсу, берекеттену, тазалық сияқты мағыналарды білдіреді. Ал зекеттің шарифаттағы терминдік мағынасы: Нисап көлеміне жететін байлыққа ие болған мұсылманның байлығының белгілі бір бөлігін жылына бір рет

Аллаһ Тағаланың ризалығы үшін Құранда белгіленген адамдарға иелендіруі. Зекеті берілетін байлыққа бір жыл толуы.

Зекеті берілетін байлыққа ай санауымен бір жыл толуы керек. Өйткені, Пайғамбарымыз (с.а.у.) хадисінде: «Бір жыл толмай байлыққа зекет берілмейді», – дейді. Әбу Дәәуд, Зекет.

Бір жыл – зекеті берілетін дүние, малдардың көбейіп, өсетін уақыты».

Жыл толу мәселесінде Имам Әбу Ханифаның көзқарасына сүйенсек, зекеті берілетін байлық екіге бөлінеді:

а) Алтын, күміс, барлық ақша түрлері және жылдың көбінде қырда жайылатын малдар мен сауда заттары.

ә) Барлық егістік, бау-бақша өнімдері мен қазба байлықтар.

Бірінші бөлімдегі зекет берілетін заттар мен дүние-мүлік, малдардың зекеті берілу үшін толық бір жыл толуы шарт. Өйткені, малдардың төлдеп, сауда заттарының кіріс кіргізетін уақыты кем дегенде бір жыл. Ал екінші бөлімдегі зекеті берілетін дүниелердің зекеті берілуі үшін бір жыл толуы шарт емес. Өйткені, егіс пен бау-бақшадан бірнеше айда өнім алуға болады. Сол сияқты қазба байлықты бір жылда бірнеше рет алуға болатындықтан, бұларға нисап мөлшері мен бір жыл толу шарты қосылмайды. Ал Әбу Юсуп пен Мұхаммедтің бұл мәселедегі көзқарасына сүйенсек, шамамен бір тоннаға жетпейтін және қолда бір жыл сақтауға шыдамайтын егіс өнімдері мен жеміс-жидектерден зекет алынбайды.

Зекет парыз болу үшін Ханафи мәзһабында нисап көлемі жылдың басында әрі жылдың аяғында толық болуы шарт. Мысалға, бір адам негізгі қажеттерінен тыс 100 грамм алтынға ие болса, бір жыл төлғаннан кейін 50 грамға азайса, бұл адамға зекет беру парыз емес. Бірақ жылдың ортасында азайып, жылдың аяғында нисап көлеміне қайта жетсе, зекет беріледі. Мысалға, алты айдан кейін 50 грамға азайса, бірақ жылдың аяғында 120 грамға шықса, жылдың басындағы 100 грамның немесе жылдың ортасындағы 50 грамның зекеті берілмей, жылдың аяғындағы 120 грамның зекеті беріледі.

Зекеті берілетін байлық, мал-дәулет бір жыл толғаннан кейін көбейіп өссе, көбейген бөлімінің зекеті дәл сол жылы берілмейді. Көбейген бөлімінің зекеті келесі жылы дәл сол уақытта беріледі. Мысалға, бір адамның қолында өткен жылғы Рамазан айының

173-бет «иатауаддау тахарату тузару яғни дұрыс болар. Билмәи сәмә көк сол бірле уал арди дахы жер су бірле, өзен дүр иә бұлак уа құдықлар көбі уа ин тағир егер ішіндегі өзгерсе де бұ сулар үш сипатының бірісінден билмәкс көп тұруы бірле нәжәсәт бірле болмай ау ихтилат жайса қатысса да да тахарат алмақ дұрыс болар. Ол сулар бірле тахир пәк нәрсе иллә мәкр пәк нәрсе қатысқан су бірле тахарат алмақ дұрыс болмас. Изә ахража бір кашан шығарса ол қатысқан пәк нәрсе ол соны ған табғил мә бір-бір ожа соны сұйлықтан ау ғайриһи жайса өзгертсе тахарат алмақ дұрыс болмас. Ол пәк нәрсе соны таб. . .ән қосылып қайнамақ жүзінден уа һуа әууәл су бірле қосылып қайнатұрған пәк нәрсе кәмә сондайын нәрселер жүмләсіндан лә иаксид қасд қылынмас. Ол нәрсе бірле назафа пәклік».

Мағынасы: «Тұнық жанбыр, қар, өзен, теңіз, көл суларын және құдық суы секілді жерасты суларын айтамыз. Су дегенде ойға оралатыны да осылар. Дәрет пен ғұсыл алуға тек осы сулар пайдаланылады. Табиғи үш (реңі, исі, дәмі) қасиетін жоғалтпаған бұл сулар тұрмыста пайдалануға, яғни ішуге, тамаққа қосуға, ғұсыл, дәрет алуға жарайды. Аллаһ елшісі (с.ғ.с.): «Судың реңі, дәмі немесе иісі өзгермейінше су таза» деген».

«Егер кісі парыз иғтиқадты инкәр қылса кәпір болар. Парызды инкәр түрлі болар. Парыз иғтиқад болар иман, намаз, ораза, зекет, хаж көбі. Егер парыз ғамалға инкәр қылса кәпір болмас ... ол парыз ғамалы болған нәрсе корінсе ол ғамал дұрыс болмас. Уа парыз ғамалны болар. Парыз тәртіп уа парыз миқдар көбі».

«Уәжіп екі түрлі болар. . . Уәжін шарғар болар, уәжіп ғадир болар. Дәбәғат екі түрлі болар: дәбғат хақиқи уа дәбғат хукми болар. Дәғат хақиқидар олар бірле уа ашытқылар бірле иленген тәрі дүр. Дәбәғат хукми қан суын кетіріп уа жуып күнге жәгім ұққа кептірген тәрі дүр. Сүйтіп нәжіс болып қалар дәбәғат хақиқи бірле илан . . .».

174-бет «Уа ин талақа әрражул имра атиһи сәләсә талақат уа һиә бикр қоблә духули биһә иажузу ән южәдид уа никәх линәфсиһи ғайра ән иәнкиха әлахир лиәннәл аяту әнзәләт фил мадхули биһә ... уа лә иажузул солат фил арди мағсуб уас сәуб уа лә сәубул харам уа ин салла ләм яғид ғиндал Шафиғи уа ғинда Өби Ханифа юғиду һидоя».

Мағынасы: «Ислам ерлі-зайыптыларға ажырасуға рұқсат берген. Дегенмен, «Талақ – Аллаһ Тағала жек көретін халал іс» деген

кағидатты да естен шығармағанымыз жөн. Аллаһ Тағала Құранда талаққа үш рет қана жол берілетіндігін айтады. Бұдан біз мынадай нәтиже түйеміз: Ислам ажырасуға үзілді-кесілді тыйым салмаған және де бұл «есікті» айқара аспаған да. Сөзіміз дәйексіз қалмауы үшін, бұған байланысты Құраннан бір-екі аят келтіре кетсек.

وَأَن طَلَّقَ امْرَأَةً ثَلَاثَ طَلِّقَاتٍ وَهِيَ بِنْتٌ قَبِيلِهِ ضَلَّ بِأَجْرِهِ إِنْ جِئِدَ
 وَبِطَلِّقٍ شَفِيعٍ غَيْرِهِ أَنْ يَكُجَّ الدَّقْوَلَانِ لَدَيْهِ إِنَّ زَوَّجْتَهُ مِنْ بِنْتِ قَبِيلِهِ ضَلَّ بِأَجْرِهِ
 وَالَّذِي جِئِدَ بِهَا لَوْ مَلَكَتْ أَرْضَ مَغْنَمٍ وَوَلَدًا ثَوْبًا بِأَجْرِهِ وَإِنْ جِئِدَ بِهَا لَوْ
 عَمَلَتْ فِجَعًا وَعَمَّا بِنْتًا مَا يَجِئِدُ عَدَايَةَ → (سورة طلاق - 135)
 مَسْئَلَةٌ شَرَعَتْ فِي الْمَطْلُوعَةِ بِالْإِخْلَاصِ نَحْمُ الْعَلَّةِ الرَّيَاءُ مَا لَعِبَةُ السَّابِقِ وَاللَّ
 رِيَاءُ فِي الْإِخْلَاصِ نَحْمُ سَقُوطِ الْوَجِبِ وَلِذَلِكَ كَانَ إِدَاءُ الْكِرَّةِ عَدْلِيَّةً
 أَفْضَلَ مِنْ سَهْلِ خِلْفِ حَقِّهِ انْتِطَاعِ عَدَايَةَ
 الْقُرْآنِ سِتَّةٌ أَلْفٌ وَسِتُّ مِائَةٌ وَسِتُّ وَشَوَّانَ آيَاتٍ مِنْهَا الْفَأَيَّةُ وَعِدْوَانِ
 آيَةُ وَعَيْدِ وَالْفَأَيَّةُ أَمْرٌ وَالْفَأَيَّةُ نَهْيٌ وَالْفَأَيَّةُ آيَةُ خَيْرٌ وَأَمْثَلُ وَالْفَأَيَّةُ
 آيَةُ تَقْصِيرِ وَخَمْسُونَ آيَةً جَدَلٌ وَوَجْهٌ وَمِائَةٌ دَعَاءٌ وَتِسْعٌ وَسِتُّ وَتِسْعٌ
 آيَةُ نَاسِخٌ وَمَنْسُوقٌ تَقْسِيرُ جِيورِ
 وَأَوْكَانَاتِ الْعَدَاوَةِ بَيْنَ الْإِمَامِ وَالْقَدَمِ سَلَامٌ جِيورِ أَقْدَانَهُ شَرٌّ هَدِيَّةً
 حَالِ ابْنِ عَمِّ الْعَلِّ شَيْءٌ آفَةٌ وَأَفَةٌ لِعَلِّ الطَّلَعِ وَأَفَةٌ لِحَدِيثِ الْكُذْبِ وَأَفَةٌ
 الْحَيَاةِ الْخِيَامَةِ وَأَفَةٌ لِمَنْ مَنَعَ الرِّمَّةَ حَقِّهَا بِرَسُولِهِ
 جِيورِ الرِّمَّةِ بِأَجْرِهِ إِنْ كَانَ ذَاتِهَا سَوَاءً كَانَ بِعَدْلِهِ لَمْ يَكُنْ بِعَدْلِهِ
 شَرٌّ لِحَقِّهِ

«Әйелдеріңмен жақсы қарым-қатынаста болыңдар. Егер оларды жек көретін болсаңдар, (ұмытпаңдар) Аллаһ сендер ұнатпаған

нәрсеге көп жақсылық жазған болуы да мүмкін» (Ниса сүресі 19-аят), – деп, Аллаһ Тағала шаңырақ құрғандарды үстірттіктен тыйып, ойлануға шақырып отыр.

Ал мына бір аят екі жұптың тырнақ астынан кір іздемей, бір-бірлерінің жаманын жасырып, жақсысын асырып жүрулерін үгіттейді: «Егер ол әйелдер сендерге мойынсұнып жатса, (ажырасуға) сылтау іздемеңдер. Күмәнсіз Аллаһ Жоғары мәртебелі әрі Ұлы» (Ниса сүресі 34-аят). Жаратушы Иеміз «Ал енді күйеуі оны (үшінші рет) талақ етсе, ол әйел бұдан былай, басқаға үйленбейінше оған халал емес» (Бақара сүресі 230-аят), – деп, талаққа шек қойған. Демек, ерлі-зайыптыларға үш талақ мүмкіншілігі беріледі. Әйелін үш рет талақ еткен ер адам жұбайын қайта ала алмайды. Қайта үйленулері үшін әйел басқа бір еркекпен тұрмыс құрып, онымен қосылып, ол адам оны талақ етіп, әйелдің күтетін етеккір мерзімі (иддә) бітуі тиіс. Міне, сонда ғана бірінші күйеуі ол әйелді жаңа мәһрмен жаңа неке арқылы өзіне ала алады. Ал егер әйелімен жақындаспай үш рет талақ қылса, оған қайта үйленуге болады. Еш басқа біреудің үйленуісіз. Өйткені Аллаһ тағала құранда ерлі-зайыптылардың жақындасқаннан кейін деп айтылған. Сол себептен бұл жағдай болып қалса, кешірім сұрап оған кішкентай мәхір беріп, кешірім сұрап, қайтып қосылуға болады».

175-бет «Мәсәләту шарғафи салати билихлас. Суммә халата әррия фәлғибрату лиссәбиқ уа лә рия фил ғараид фи хакқи сукутил уәжиб уа лизәликә кәнә әдәу зәкәт ғалания афдал мин сирр бихиләфи садақату татуғи. һидоя».

«Әлқурәнү ситтату әлф уа ситту мия уа ситтәтә уа ситтун аят. Минһә әлф аяту уағад уа әлф аят уа ғайд уа әля аяту әмру уа әлф аяту нәһә уа әлф аяту аяту хабар уа әмсәл уа әлф аяту қасас уа хамса мият аяту халал уа харам уа миәту дуға уа тасбиһ уа ситтәту уа ситтунә аят нәсих уа мансух тәфсир жүз».

Мағынасы: «Құранда 6666-аят бар. Оның ішінде 1000 уәде, 1000 қорқыту, 1000 әмір бәру, 1000 тыйым салу, 1000 хабар және мысал, 1000 әңгіме, 500 харам және халал, 100 дұға және тасбиһ, 66 насих және мансух аяттары бар».

«Уа изә кәнәт әлғадауату бәйнәл имам уал муктади лә иәжузу иқтидәһу шархи һидәя. Қалә нәби ғаләйһи соләту уа сәләм ли-

кулли шэй әфәтә уа әфәтул ғилм әттамағ уа әфәтун әлхадис әлкәзб уа әфәтун әттижарату әлхиянату уа әфәтун әлмәлу мәнәға әззәкәт садақа раул аллаһ».

انه مكتوب في نسخة تشرية كما في بحر المحيط وتذليله الذي يخرج من مطبوع
 وتبديد وطمحال دون علم المسنون فانه حرم قطع بالنفس جامع اليوم
 كان وقعت ان ابيزة او ابيزبان في اللبن وقت الحلب فاحترت
 حين وقعت ولم يبق لها الا شرايخ اللبن ايضا كما يتجسس
 البر وهو من عند علي بن محمد تعالى عنه وانه وقعت في غير زمان
 الحلب فهو كوقوعها في سائر الدولان في تجسس ولا يمنع لان الضرورة
 انما هي في زمان الحلب لان من عادتها ان تبعد في ذلك الوقت
 ولا احترام عن غير ذلك غيره ابراهيم حلي كبير
 اذا وقع به العارفة في الحنطة فطحن حيث لا يتجسس ما يظهر
 اشرفه ليرقيق اذ الضرورة هناك اشد والاحترار عنه متعذر بخلاف
 السد وبعل الباردة وخرها تجسس والاحترار عنه ممكن في بلاد
 وغير ممكن في اطرافها فبعضها لا احتياط اوله مانع
 الدعوى في جملة لطعام شرح كبير
 مسكله رجل اشترى لبيرة او لفة على النفا حامل تقبض بالبيع
 صحيح ولو هلك ابا جمل في بطنها الاث على ابا جمل وان لم يكن

177-бет

«Әр нәрсеге ауру бар. Ғылымның ауруы ол дәмелену. Яғни ғылымға сараң болу. Хадистің ауруы ол өтірік айту. Сатуның ауруы ол қиянат жасау. Малдың ауруы ол зекет бермеу».

«уа иәжузу әлуду би мәи сәлжи изә кәнә зәибән сәуә әкәнә бихараратил һәуә ау бихарарати нәр. Шархул Кәфи».

Мағынасы: «Күнге немесе отқа еріген қардың суымен дәрет алуға болады».

177-бет «Иन्नәһу макруһ кәрәһәту кәмә фи бахрил мухит уа кәзә дәмму әлләзи иахружу мин ләхми уал кибдә уал тахали дунә дәмм әлмасфух фәиннаһу харам қатғи биннас жаамиғ әррумуз уа ин уақағат әй әлбәғирату ау әлбәғиратән филләбән уактул халиб фә ахражат хинә уақағат уа ләм иабқа ләһә әсәр ләм иәнжәс әлләбән айдан кәмә ләм иәтәнәжжәс әлбирру уа мәрүә ған Ғали радиаллаһу тағала ғанһу уа ин уақағат фи ғайри заман әлхалиб фәһуа кәукуғиһә фи сәирил дәуәни фәиәтәнәжжәсу фәл асахху лиәннә әддарура иннәмә һиә фи заманил халиб лиәннә мин ғадәтиһә ән тәбғара фи зәликәл уакт уал ихтиразу ғанһу асир уа лә кәзәликә ғайриһи Ибраһим халюи кәбир».

Мағынасы: «Көк бауырдан және бауырдан шыққан қаны халал болады. Егер етпен бірге болса. Түйені сауып жатқан кезде, сүтке түйенің нәжісі түссе, ол нәжісті алып тастаса, сүт таза боп есептеледі. Құдықтың ішінде кішкене нәжіс жатса, су таза болып есептеледі».

171-бет «Изә уақаға бағратул ғайрат филханатату фәтаханат хайсу лә иәтәнәжжәсу мә ләм юзхару әсәриһи фи дақиқ из дарурати һунәкә әшәдду уал ихтирари ғанһу мутағаззир бихиләфи әссур уа бұл әлғайрату уа дараиһә нәжәс уал ихтиразу ғанһу мумкин фил мәи уа ғайру мумкин фитағами уассияб фәғфә ғанһу фиһимә уа лә хатаят аулә фә әй даһни мин жумләти тағам. Шархул кабир».

«мәсәләту ражул иштара әлбақарату ау әлғанам ғалә иннәһә хамил фәқабада фәлбайғу сахих уа ләу һәләкә әлғажил фи батниһә лә шәй ғаләл бәиғ уа ин ләм иәкун».

Мағынасы: «Ұнның үстінде тышқанның аз ғана нәжісі жатса, ұн таза болады. Егер көп болса ұн жарамайды. Тышқанның нәжісі киімде, тамақта көп болса, таза болып саналмайды».

179-бет «Жәйз олмаз мусхафы истиһәнәт дүр. Тухфәту әшшәһән. Мәсәләту ражул уата имраәтуһу лә юхрим ғаләйһи имраәтәһу фәтәуә хиласиһи мәсәләту раудати расулаллаһтан өсиетнама зухур етти деу. Кәзәбләр уа мубтадиғлары хақим шәрғи заһру балиғ ахмақ(ахмад) ләзім дүр. Тухфәту шшәһән».

«ләу кәтәбә ғалә жубһәти әлмайт ау ғамаматиһи ау кәфәһиһи ғәһднама юржә ән яғфираллаһу тағала уа иәжғалһу әәминән мин ғазабил кабри калә насырда уа һәзә риуаяту тажузу уадғи ғәһднама мәғәл мәйт. Кәшфул әсрар».

179-
 بانه الامار معصية استهانتهم تحفة لشهاب
 من رجل و طعن امرأته لا يجوز عليه امرأته فتوقفت
 من كل روضة رسول الله وصيت نامة ظهور اذن ديو كذا بمبتدع
 لدى حاكم الشرع راجع لمبلغ انك لا مردور تحفة لشهاب
 لو كتب على جبهة كعبية او على منته او كفته عهد نامة يرمى من ان يغير عهد
 تارة ويجعل آتنامة عذاب اغير قال نغيره وهذا رواية
 تجرد و وضع عهد نامة مع كعبية = كشف السرار
 وقيل اما صغار كذا
 ان مال الجري في دارهم مباح لنا و المسلمين الذلينة كانوا في ايدهم
 و ان كان بينهم عهد المسلمين في كونهم في دار الكفار ضروري لا
 اختيار له لانه يجوز فيه حكم الرطس رئيس الطوائف لم يسمع
 مسلم فيها امنا الدائم الكفار و لديهم الحكم الابا مراد
 الطوائف اوتبراضى المسلمين و هو اسير في ايد الكفار لا يسمع
 خافوا من الكفار اذ كان كذلك مباح لنا اخذ اموال المشركين
 باى وجه كان بلحيلة او بفضب او بسوة بخلاف حال ذمى

179-бет

Мағынасы: «Қайтыс болған адамның мандайына, кебінге, сәлдеге марқұм үшін дұға жазуға болады. Яғни қабір дұғасын жазса болады».

юбаху ләнә әхәза әмуал әлмушрикин биәй уажһин кәнә билхайлати ауил ғасаб ау сарқати бихиләфи мали зәмин».

Мағынасы: «Соғыс мәселесі айтылған. Яғни, соғыс кезінде жаудың бір бай адамын тұтқынға алып, оның ақшасын алып қойса, онда ол ақша халал болады».

181-бет «Узқурул ғәһд әлләзи харажат ғаләйһи минәддуния шәһәдәтән ән лә иләһә иллаллаһ уахдаһу лә шәрикә ләһ уа әннә мухаммадән расулаллаһ уа әннәл жәннәту хак уа ннару хак уа әннәл бағсә хак уа әннәс сағату әтиятун лә райбә фиһә уа әннәллаһу иабғасу мән фил кубури уа иннәкә радитә билләһи раббән уа бил исләми динән уа бил құрәни имәмән уа бимухаммади ғаләйһи салату уа сәләм нәбиән уа билкағбати қибләтән уа билмуминина ихуанән рабби аллаһ лә иләһә иллә һуа раббул ғаршил ғазим».

«Үш кәреде иә Мухаммад кул лә иләһә илләллаһ үш кәре дахы кул рабби аллаһ уа динил исләм уа набии мухаммад ғаләйһи салату уа сәләм рабби лә...».

Мағынасы: «Алладан басқа тәңір жоқ, Ол жалғыз, Оның серігі жоқ. Мұхаммед с.ғ.с. Оның құлы және елшісі. Жәннәт хак, от хак, қайта тірілу хак, ахирет күні келетіні хак, онда күмән жоқ, расында Аллах тағала қабірдегілерді қайта тірілтеді. Расында сен Алланың Құдай болғанына, Ислам дін болғанына, Құранның бізге тура жолды көрсетуші екеніне, Мұхамедтің бізге пайғамбар болғанына, Қағбаның бізге құбыла болғанына және мұсылмандардың бір-біріне бауыр болғанына разы боласын. Расында Ол ғаршының раббысы».

182-бет «Тәзәрәни фәрдән уа әнтә хайрән уарисин-дейірлер».

«Тәждид әнниках бұ дүрге әууәл хатындан уакәләтні алғай яғни уақайд уакт уа қайю орында болса да өзіңні (мәңгі жәннәтлән дүр) мәкәні уакіл қылад ... деп сұрағай хатынды уакіл қылдым дегей ер уакілетні қабыл қылдым дегей. Үшбу уакілетні алғаннан соң не заман хатеріне тіліден күпір кәлимасы жүрді есе уа шәк түссе сол заманда тәждид никәх қылғай бұ рушша Аллах тағаланың әмірі иле уа хазірет Мұхаммед мұстафа саллаллаһу тағала ғаләйһи уа сәләм сүннеті ауызда имам Ағзам рахматуллаһи тағала ғаләйһинің мәзхабы ауызда хатыным фулән тарафындан уакәләт кәнд уа нафсиһи тәзуиж уа танких еттім уа бен дахы исалати алдым. Уа қабыл қылдым зәужәт имрәәти, зәужәт имрәәти, зәужәт имрәәти. Уа иәкрәһу лира-

жил изэ бэлэга ситтэ уа сәбғинә сәнә ән иәтәқаддим бил имәмәти изэ
 жәуаза мин сәбға уа сәбғинә сара хукмиһи хукмул атфал. Лә тажузу
 салату халфиһи уа изэ бэлэга илә сәмәнин сәнә лә тажузу имәмәтиһи
 бил иттифәқи хазанатиһи уа лә иажузу бәйғул марағи лиәннәһу мил-
 кул мәлик бихукмил матбуғ уаттәбиғ бихукмил матбуғ дарурати
 уа табиғати әммә хадис әннәби дәрәләтиһил иштираки махмулати
 фи арди ғайри мамлукати лиәннәһу ләу ахазә ғумру мә кәнә мағдән
 әшрар уал фәсәд лә иәмуру ғаләйһи сәләм ғаләл шарри уал фәсәд».

تذرين فواوانت غير الوارثين فيه لدره
 182

مد تجريد الطاح بدور و كذا اول ما تو شدين وكالتن الغان بعن وقايد
 وقت وقايد و كان اور فنانا بولط اور دنك نك منكا جفت لندرو كان
 وكيل قبلتند و بيب صدور عان ما تون وكيل قبليد و كان اير وكالتنك
 قبيل قبليد و كان اوشبو وكالتن الغان كك صدر فنانا شومان حاطينه
 تايدين كوفل ايس يوردن ايس و شك توشه شول زماننا تجريد
 طاح قبليان بدو روي صدر فنانا شومان اير و حضرت محمد مصطفي
 صلي الله تعالى عليه وسلم سنة اوزن امام اعظم رحمه الله تعالى عليه كك
 مزجي اوزن ما تو فم فلان طرفنديه وكالت لندو تنسي تروج و نك
 ايشيد و بيه دوشي اصالة الودم و قبيل قبليد و زوجت امرأتى
 زوجت امرأتى زوجت امرأتى و كير و لعل اذ ابلغ ست
 و بيه سنة ان يتقدم بالامانة ازا جا و رده سبع و سبعين صار
 حكمه حكم ال طفل لا تجوز له صفة خلفه و اذ ابلغ الى ثمانين سنة
 لا تجوز امامته بالاتفاق و ان و له تجوز بيع امرؤ له ملك
 المالك بكم المتبوع المتابع بكم المتبوع ضرورة و شيعة اما حديث
 النبي صلى الله عليه وسلم في ارضه في ملكه لانه لو اخذ
 عن مكانه ماله لفساد و لفساد لايامه و على ايش و لفساد

Мағынасы: «Некелік келісімшарт – Аллаһ алдындағы екі жақ арасында жасасқан қасиетті келісімшарт. Келісіп жатқан тараптар өзіне Исламның барлық міндеттерін орындауға жауапкершіліктерін алатынын белгілейді. Белгілі болғандай, Ислам неке қию рәсіміне ерекше назар аударады. Егерде неке қию шарттарының біреуі бұзылатын болса, неке рәсімі дұрыс орындалмаған болып есептеледі және құқықтық күшіне енбеген болады. Сондықтан осындай қате қиылған некеде туылған балалар «заңнан тыс туылған» болып саналады. Осыған орай неке қию рәсіміне қатысатындар некенің қалай қиылатынын білуі шарт. Егерде төрт шарттың барлығы орындалатын болса, неке дұрыс қиылған болады. Бұл шарттар келесідей:

1. Қамқоршының (арабшадан – уәли) болуы және оның неке қиюға келісім беруі. Уәли ретінде басымдылық бойынша қалыңдықтың әкесі, атасы, ағасы, ағасының ер баласы, әкесінің ағасы және т.б. болуы мүмкін. Қалыңдықтың туысқандары болмаған жағдайда уәли ретінде жергілікті мешіттің имамы болуы мүмкін.

2. Қыздың келісімі.

3. Куәгерлердің болуы. Кем дегенде екі куәгердің болуы тиіс. Бұл мәселеде пайғамбардың (с.а.с.) айтқан сөзі бар: «Неке тек уәлидің болуымен және келісімімен және кем дегенде екі әділ куәгердің болуымен орындалады».

4. Белгілі шарттардың ескерілуімен некелік келісімшарттың орындалуы. Неке қию рәсімін кез келген тілде өткізуге рұқсат берілген, бірақ бір шартты ескеру керек, ол: куәгерлер айтылып жатқан сөздерді ұғу қажеттілігі. Қалыңдықтың уәлиі мен куәгерлер келесі шарттарға сай болулары тиіс:

– олардың мұсылман болуы;

– кәмелеттік жасқа жетуі, өз сөздері мен әрекеттеріне бақылау жасауға мүмкіншіліктері болуы, Ислам қағидаларын сақтауы;

– тұрарлық адам болуы, демек, жоғары мінез-құлыққа сай болуы және ниеттерінде таза болуы. Бұдан басқа куәгерлер әлбетте есту, көру, сөйлеу қабілеттіліктеріне ие және естері дұрыс болуы керек. Неке қиюдың алдында жігіт әйеліне махр береді (тікелей аударғанда – төлем). Қазақ халқының дәстүрінде барлығымыз білетіндей «қалың мал» деп аталады. Махрді көлемі аз болса да, неке кезінде белгілеу Сүннет болып саналады және оның қалыңдық үшін берілуі

заңмен белгіленген. Көптеген халықтың әдет-ғұрыптарында қалың мал қалындықтың ата-анасына беріледі, ал шарият белгілеген заңдар бойынша қалың мал тек әйелдің өзіне берілуі тиіс екендігін атап өткен орынды болады. Мұның барлығы жанұяда келісім мен бейбітшілік орнатуға арналған шаралар. Егерде жанұя салиқалы болса, онда қоғам да дұрыс үрдісте дамып, келісім мен тұрақтылыққа жететініне күмән болмайды. Қазіргі заманда орын алып жатқан көптеген мәселелердің шешімі табылатынына да сенім бар. Демек, Ислам некені өте маңызды міндеттердің бірі ретінде санайды және ерлі-зайыптылардың одағында ізгілік пен татулықты орнату үшін белгілі іс-шаралардың атқарылуын міндеттейді».

«Егер ер адам жетпіс алты жасқа келсе, оған намаз өткізуге болмайды. Жетпіс жеті жасында оның үкімі баланың өкімі сияқты болады. Оның артында намаз оқу жарамайды. Ал сексен жастағы ер адамның артында намаз оқу ғалымдардың үкімі бойынша мүлдем рұқсат етілмеген».

183-бет «Фәмин адарра биннақди фи мурағи ард мәмлукәту қабләл хасди уа бағдуһу дамана қимату мә нақаса бәйнәл мутағараф лиәннәһу қуатул дауаб би мәнзиләтил махраз кәмә фил мағриб (ФИҚһ кітабы)». Захиратул фәтәуә.

«уа юкраһу имәмәту мән ахазал исқат уа ғасалә әлмәйт уа дәәмә ғаләйһи ғиндә ужудил ғүләмә лиәннәһумә маусуфин мәзмүмин литағиир табаиғ әлхалайқ ғиндә риуаятиһимә уал имәмәту әмру шәриф махмудату фиғлу нәби ғаләйһи сәләм уал хуләфә уал суләха ғүләмә уа ләйсә махмудату хулукил мазмумати уа юфти ғүләмә әһли сунна уал жамаға имәмәту ғаслул мәйт уа ахаза әлфидия. Уа ин кәнә ғалимән маға ужудил ғүләмә әлмуттаки ғадами жауаз лиәннәл әулә бил имәмәти иллә ғилм биссуннати уа һәзәйни фиғләйни ләйсәә мин суннати. (Кәшфил әсрар) ләу ахражал мәйт минәл бәйт иахружу мин расиһи уа изә адхәлә фил қабри юдхилу мин рижли уа ғаләйһи иғтимәду кәзә фил хазанати хиләфу лишафиғи фәиннә ғиндаһу ғакс әлмәзкура. Қанияту сунна фи тасбиһ әррукуғ субхана раббиәл ғазим иллә ин кәнә лә иәхсин әлзаи фәюбаддилу биһи әлкәрим ләиллә иәжри ғалә лисәниһи әлғазим фәтафсиду биһи әссалату кәзә фи шархи (дурул бихари) фәюхфазу фәиннәл ғаммату ғинда ғафилун Хашияти ибн ғабдиин. Уа иэдғул имәм лиқоум билхайри бағда сала әй

иәдғу бағда қирәтил әурад уал әзкәрәл мәсуура ғалә ... әлмутағариф бәйнәл әммә рахимәһум аллаһ тағала уа иннәмә қалә иәдғу лиқоум мубәлиғату фи нәфи тахсис лиддүғаи линәфсиһи фәиннәһу иәкраһу лилимәми ән иахсису нафсәһу фиддүға бәл иәнбәғи ән иәти ...».

183
 ثم انظر بالنقص في مرامى ارض ملوكه قبل محمد وبعد ضمير قديمه ما
 نقصه ابي جعفر في لادنه قوة لدوا بـ بمنزلة الجوز كما في الخبر -
 وبكرة امامه من خذل السطاط وعاسل لبيت ورواه عليه عند
 وجوده لعلها لدنهما موصوفان منذ موامنه لتغير طابع الملائق عند رؤيتها
 ولدا ماته امر شريف محرومة فعل النعم والحقاء والصلحاء وليس
 محرومة خلقت لذمومة ونقته علماء واحل السنة والجماعة امامه عاسل
 لبيت واخذ لثنية وآنه كانا عالما مع وجود العلماء والمتقى عند الجوز
 لدنه لدولى بالامامة لبعلم بالسنة وهذا اية الغطيين لبيت السنة
 لد اخرج لبيت منه لبيت يخرج منه رأس واذا ادخل
 في القبر يدخل من وجهه عليه الاعتماد كذا في السنة خلد ثالث افعوان
 عند عكس المملوكه = قديمه السنة في تسبيح ركوع سجدة العظماء
 الا ان كان لا يجد الظواهر فيمبدل به الكرم لثله يخرج على السلام الحرام
 فتقدم به الصلوة كذا في شرحه والجماع في حفظ فان لعامة عظم
 عنه فانكرك ابن عابدين نسبه = يريدون الدوام للمقرب بالجماعة لصلوة
 ان يدعوا بعد قراءة لدرود ولذو كرام المأثورة على ما يروى في اخبار بيت
 الامامة ورحمهم الله تعالى انما قال يريدون المقدم بالفتنة في نفي تخصيص لدرعاه
 لنفسه فانه يكره للمام ان يخصص نفسه في لدرعاه بل ينبغي ان يكره

183-бет

Мағынасы: «Даман – яғни егер менім бақшама біреудің қойы кіріп, елу қырық қабаттымды жеп қойса, сол қойдың иесінен ақшасын алам. Бақшаны бұзған адам әр жемістің ақшасын қайтарады».

وعبارة الحجة جعل الدهن نجس في صابونك يفتي بطهارته لانه تغير وتغير
 يظهر عند تحميد و يفتي به للبلون و ظاهره ان الدهن له هيئة كذلك لتغيره
 بالنجس و هو النجس الذي يقال هو خاص بالنجس لانه العادة في العباد
 و وضع انيت دون بقية له و هناك تا عمل ثم انيت في شرح هيئة ما يوجد
 الدول حيث قال عليه يتفرع ما لو وقع انسان او كلب في قدر
 لصابونه فصار صابونا يكون طاهر التبدل الحقيقة ثم اعلم ان لهمة
 عند تحميد التغير والتقلب و انه يفتي به للبلون كما علم من امر ومتصان
 عدم اختصاص ذلك الحكم بالصابون في كل ما كان فيه تغير وتقلد

وكانه فيه بلون عامة رد المحتار

ولديجوز الانتفاع مع وذن لهية اصله كالدباغ والصباغ وجعل لصابونك
 بها بخلاف الدهن النجس لو جعل صابونا طاهر عندنا و يفتي لانه
 نجس حدث له اصل كشف السرار
 ولديرس يراه عند السلام وقيل يرس يراه اوله ثم سلع ولغتنون خلفه الى
 كشف السرار نقل في حاشية خلاصة اقدرون و ذلك في فتح اقدريه قال هذه
 المسئلة الثانية و غير وافض
 الرخاوة تغد الصوم ان كان الرخاوة بالعقد فقهستان

186-бет

186-бет «уа ғибаратул мужтэбу жағала әддуһну (раһну) әннәжәс
 фи сабун юфти битахаратиһи лиәннәһу тағиир уаттағиiru ютаххиру
 ғинда мухаммад уа юфти биһи лилбалуи уа заһириһи әннә дунул
 мәйтәтә кәзәликә литағириһи биннәжәс дунә әлмутәнәжжәс иллә
 ән юкалу һуа хаас биннәжәс лиәннәл ғадәту фиссабуни уадаға әззәйт
 дунә биқайтил идһһән тәәммәлу сүммә райту фи шархил мәйтәтә мә
 юәдди әләууәл хайсу қалә уа ғаләйһи итәфәррәғ мә ләу уақәға инсән

ау кэлб фи кидри сабун фэсара сабунэн иэкуну тахиру эттэбэддэл
элхақиқату суммэ ағлэм эннэл силләту гинда мухаммад эттағируу
уа инқилабу уа иннәһу юфти биһи лилбалуи кэмә ғаләмә (мәмәму) уа
муктадаи ғадами ихтисас зәликәл хукм биссабуни фә иэдхулу фиһи
куллу мә кәнә фиһи тағиир уа инқиләб уа кәнә фиһи балуи ғамма».
Раддул мухтар.

علم ان الخطبة تكون قبل العقد لانه الخطبة سنة مؤكدة لا تأخر عنها
عائتها الفاسق ويعبر العاقب لمن اخراها عن العقد وتارة الخطبة في
أما الى ان الخطبة لمن هذا الغرض فصل بينه وبين ولد غيره بالدليل
ما سبق كشف السرار في كتابه الكفاة
برحمته كما جيا ندين قورب منى اوتى قوله تعالى سلام على نوح
في العالمين انما كذلك تجوز للحسين ان يمتد عبادا للمؤمنين
سلكه بركة زمانه كما كرهه ما ورد في كراهة اوله بهزاديه
ومزارا في قوله تعالى بوعز لمن نذر له الا انك قد ورد
سلكه ملكت احضرت ابراهيم تابعه ويدل بجائزه وكلمه و
آه في الموت قبل حصول الحرام لا يحصل الحرام لكثرة المنام
ايضا فساد ابيد جهاني بركة الله وبن روميه ووجاني
سماح الحاصل ليس له شفاء واداء الحاصل ليس له طبيب
من اجل قبل موت لاهله وارب سمع قبل القيد قبور
وان امر الحاصل بالعلم مييت حيا به الحاصل لشعره شور
والله حسن له جعل ان يتزوج امرأتين
ما شاء تعالى بدأ بالمشي كما في المطر

187-бет

«Уа лә иажузул интифәғи мәға (дәрки) әлмәйтәтә аслән
кәлдиббәғи уа сибағи уа жағалә әссабунә биһә бихиләфи дәһни

әннәжәс фәиннәһу ләу жағалә сабунән тахир гиндәнә уа биһи юфти лиәннәһу нәжәс хадси лә асли» Кәшфил әсрар.

«Уа лә иәрсилу иәдәһу гиндас сәләми уа қилә юрсилу иәдәһу әууәлән суммә сәлләмә уал фәтәуә ғаләл әууәл (кәшфил әсрар). Нақалә мин хашяти хиласатил әлқадури уа кәзә фи (фатхил қадир) қалә һәзиһил мәсәләту әссәния зағамә әррауафид».

«әддуххану туфсиду әссаум ин кәнә әддуххану билқасди». Фикһу бустан.

Мағынасы: «Егер сабын құрамында кішкене шошқаның майы бар болса, оны тазалық ретінде қолдануға болады. Ораза ұстаған адам темекі атса, оразасы бұзылады».

187-бет «Ағләм әннәл хитбату тәкуну қабләл ғәқди лиәннәл хитбатә суннәту муәккәдә лә юахириһә мин мәкәниһә иллә фәсик уа иағизу әлқәди лимән аххарәһә минәл ғәқд. Уа тәрәкәл хитбатә ..һимә илә ән иахтубә лиәннә һәзәл фиғлул мубтадиғин уа лә иарда биһил әклул фәсик». Кәшфил әсрар фи Китаби Никах.

«Кім илан шаяндан қорқса мұны оқысын: қаулуһу тағала сәләмун ғалә нуһи фил ғаламин әнә кәзәликә најзил мухсинин иннаһу мин ғибадина әлмуминин».

«Мәсәләту бір кісі заман хақимләріна ғәділ десе кәпір олар Уа мазар ішін құрбан бұзмақ нәзірләр ілмек кәпір дүр».

«Мәсәләту милләтта хәзірет Ибраһим табһәм демек жәйз дегіл дүр. Аһ минәл маут қаблә хусулил марам лә иахсулул марам ликәсратил мәнәм. Екі нәрсе фәсәд етер жәһән: бірі қаһу бірі рауман духаны».

«сиқамул хирс ләйсә ләһу шифә уа дәи(ауру) әлжаһлу ләйсә ләһу тиб. Уа фил жәһли қабләл мәут мәут лиәһлиһи. Уа әжсәмиһим қабләл кубур кубур. Уа иннә имрун ләм ияхия билғилм мәйт уа ләйсә ләһу хин нушури нушури уал ахсан лиражил ән иатазауаж имраатәйни». (Рухил баян).

Мағынасы: «Сараңның ауруы ол әрдайым жоқ деуі. Оған ем жоқ. Наданға ем жоқ. Наданнан еш пайда болмағаннан кейін, ол өлі адам сияқты. Ер адамға екі әйелге үйленген абзал болады».

«Фәиннәһу тағалә бәдәә билмусәннә кәмә фил мутмарат».

Мағынасы: «Құдаласу неке келісімнің алдында болады. Өйткені ол бекітілген сүннет. Оны кешіктіруге болмайды. Егер құдаласуды

неке келісімнен кейін болса, ол пасықтык болып есептеледі. Кәшфил әсрар кітабында жазылған».

35-бет.

Баб баян тахарат.

Қашан кім қаласа тахаратханаға кірмек әууәл сол аяғны бірле кіргей, мұндан соң шыға «Аллаһумма инни ағузу бика минаш шайтанир ражим» истибрә қыларға тұрғаш(н) айғай «Алхамду лилләхил ләзи әзһәбә ғанни мә юзини уа мәддә ғаләйә мә иәнфәғуни» истибрә еткей айғай «Бисмилләһил ғалиил азим уал хамду лилләһи ғалә динил исләм» мұндан соң қолын жуғай. Нәжәсәт иісі қалмас үшін уа бұны оқы «Аллаһумма жағални ...».

Мағынасы: «Әжетхана әдебі. Пайғамбарымыз әжетханаға кірерде мына дұғаны оқыды: «Аллаһумма инни ағузу бика минаш шайтанир ражим», «Аллаһумма инни ә’узу бика минал-хубси уал-хабаис» мағынасы: «Аллаһым, ластықтан және лас нәрселерден саған сиынамын». Яғни – жын, шайтан. Бұл екеуі лас жерлерде мекендейді. Ішке кірер алдында – сол аяқпен, шығарда – оң аяқпен шығу ләзім. Әжетханадан шыққан соң мына дұғаларды оқу: «Әлхамду лилләһил-ләзи әзһәбә ‘аннил-әзә уә ‘аафани», «Алхамду лилләхил ләзи әзһәбә ғанни мә юзини уа мәддә ғаләйә мә иәнфәғуни», «Қиындықтан арылтып, жеңілдік берген Аллаһқа шүкір» дұғасы оқылады. Сонан соң истибрә жасайды. Истибрә – кіші дәрет қалдықтарынан түгелдей арылу. Истибра дәрет алмастан бұрын аздап күту, жүру, жөтелу арқылы жасалады. Бұны – ер кісілер жасайды. Истибрә еткеннен соң нәжәс иісі қалмас үшін қол жуу керек.

36-бет.

«Аллаһумма жағални минәт тәууәбинә уажғални минәл муто-тохирин уажғални мин ғибадикә солихин уажғални минәлләзинә лә хауфә ғаләйһим уа лә һум юхзинун» сүрәт үйретмек уақытында айтад «Аллаһумма ғассан фәрғаби уастур сурат» және тахарат уақытында айтады.

Мағынасы: «Аллаһым мені тәубе ететіндерден, таза болғандардан, салихалы құлдарыннан және өкінбейтіндерден қыл». Сүре үйренген уақытында және тахарат уақытында айтады.

Тасдикһу фитра уа ермекші көк ғарыш иеміз нисабуһу малик әууәлән фукара(9) арасында айырма жоқ дүрге ағниә(10) уа

ермесе ахиретте Аллах тағала не үшін ермедің деу сексен жыл жаһаннамда(11) азаб етер ғафу(12) етмесе. Әммә фукара ермесе анық сауаптан махрұм олар. Ахиретте не үшін ермедің деу суәл олмаз. Жауһар ислам, фи баян талкин мәйт.

لانه حرام لنا بل شد من حقتنا
 مالاً او سرق منه فانه يعاقبه
 لا يبرئ منه العفو ويرى ذلك
 المحذورة لا يعطى ثواب طاعة
 ولد وجهه انه لو وضع على
 في مال اذني واما في مال
 او نحوها احل كل ما بان وجبه
 خصوصاً لانه يكون اشد من
 وينبغي تصاب ايمانك احصا
 تحفة المشرف
 ويشترط معرفة 67 البنية
 عيتم العفة آه باب في
 على الدنيا و سنته على
 حباً - ايضاً ح اوله نصيب
 وفي ور الزرير و زولان
 حلق مألوف

Имам Әфәнді кабірінің сағ жәнбәниһи яғни құбыла тарапындан аяқ үзіре(ауызда, үзде) тұрып мәйттің есімін уа уалидісінің(13)-есімін ... барша ғайриһи місілін мәйттің есімі Мұхамед уа уалидісінің есімі Мәрям олса үш дафса иә Мұхамед ибн Мәрям деп «Узкурул ғаһда

аллаһ уа динил ислам уа нәби мухаммад ғаләйһи солату уа сәләм
рабби лә...

بصيرته لمع فتعلم مثله اللهم
وإذا كان صلوة ليس بعد ما
وهذا إذا لم يكن بخذائه رجل
اشترى وفي الخلاصة نكرة للامانة
صلى مستقبل القبلة = لما ذكره
عن ابى حنيفة رحمه الله تعالى
الى الجماعة ان كانت ابى حنيفة
اعلم انه موت النبي ورحمة الله
للغائبين وكذا الطاعون وهو الوفاة
وكذا لو صدق النجس اذا اتخذ منه
فيل كان يتقدمون يقولون الرجوة
اردت ان تعلم ان طعامه حلال
او بالكلية ما علم بان لعنة حرام
بنيك قد تغافل عن فلتمة حلال
او حرام فانظر الى تقصيره ما ان تقصيره في سبيل الله
وان التقصير في معاصي الله فهو حرام وان التقصير في ابناء فهو شبهة

Мағынасы: «Имам қабірдің жанында тұрып мәйттің есімін, не уәлид есімін айтады. Егер уәлидінің есімі Мәрям болса, онда үш рет Мухаммед ибн Марям «Осы дүниеғе: «Алладан басқа құдай жоқ» – деп келген уақытты еске түсір. Расында Мухаммед Алланың елшісі. Және жәннәт пен тозақ хақ, қайта тірілу хақ, қиямет күні хақ оған еш күмән жоқ. Қабірден қайта тірілетініне күмән жоқ. Расында сен Алланың құдай болғанына, дініміз Ислам болғанына, Құранның тура

жол көрсетуші кітап болғанына, Мұхаммед пайғамбар болғанына, Қағбаның құбыла болғанына, иман еткендердің бір-біріне бауыр болғанына риза боласын. Раббым Аллаһ, Алладан басқа құдай жоқ, ол құдыретті ғарыштың раббысы» үш рет айту. Ей, Мухаммед айт: «Алладан басқа құдай жоқ» үш рет айту. Айт: «Раббым – Аллаһ, дінім – Ислам, пайғамбарым – Мұхаммед».

189-бет

اوله تخبر عن اخذ مال الهند من حيث يكمل عمل البيت للخذ له من لا يحل عمل
 له من له من الله ومن البيت معناه انما هو ما يبسب احطاه من مال
 وكان له من الله للخذ قط له من عمل احسن منه ان يذوب ويقال له بعد
 ثمة بذي نبتة من اخون قوله انما ولا تدر وادرة ودر اخون =
 وعشق من اخذ مال الهند ولا منه او ساخ ايد من اناس ان كان له من مال
 فيها وثم وان كان له من اول البيت وعشق من اخذ ان علمت عدم حاله
 صاحب المال ما اخذ من اخذ جيل ابن عباس رسول الله صلى الله عليه
 وعشر من من آثار الصحابة اذ من جعل لما حته ونوع الماء بسبب الحاجة
 بطل الوضوء ومن علم بهذا الوضوء واعتقد حيا من صلوات كفر =
 ديرة مسلكه در زمانه بنو ماسك عليه وسلم زمانه در زمانه تا خوان
 از اخذت بست يك ان كتابه اصحاب رضى بهد علمهم الجمع من سوال
 كردن يار رسول الله صلى الله عليه وآله در دو در دهان ماسون از اخذت
 طهارت ميشكند يان در جواب گفتند ميشكند و اين حديث طار
 در شك و الخروج من في اذ من الماء بسبب الحاجة او الخ نيقض الوضوء
 بله مختلفه لانه ان من عنده الدعاء من الصحابة فتو انما
 والاصل سيد البندقة وهو ان كانت تصنع في رسام لعل من الطاهر
 وترى بالوجه الذي تصنع من جديريه ليقب ويوضع في جودته اصاص

189-100

189-бет. «Уа лә тахаф ған ахзил фидья мин хайсу иәкун ғамал әлмәйт лилахзи лиәннәнһу лә иәхмилу ғамалул инсән лилинсән уа ғамалул мәйт мағфу иншә аллаһ тағала бисәбәби иғтаи һәзәл мәәл уа

ләкин лә иғмилу лилахзи қитту (қатту) лә тахмилу хамлиһи хамлу ухра мин зунуби уа юқалу лә юғаззабу нафсу бизәнби нәфс ухра. Қоулуһу тағала: уа лә тазурру уазирату уазру ухра» уа тахаф ған ахзил мали зәкәт лиәннәһумин аусах әлиәдин нәс ин кәнә ләһу мин халал ғабһәунәһум уа ин кәнә минәл харам ау шубһәту уа хуффу(уахфи) ған ахзиһи ин ғамалат ғадами ғадалату сахибул мал фахзар ған ахзиһи жиддән ибн ғаббас рауа ған нәби ғаләйһи сәләм ахад уа ғишрун мин әкбәр(әкәбир) сахаба. Иннаһу мән жағалал фәхикәтун уа харажал мә бисәбәбил фәхикәтун батлул уду уа мән соллә биһәзәл уду уа иғтақада жәуәз салауатиһи куфр».

«Дәйн мәселеге дүр заман пайғамбар салаллаһу ғаләйһи уа сәләм мурадмен дүр. Дүһән нәс...й анда қатын баст ек(беттік) аз акбар асхаб радиаллаһу ғанһум аждағин суәл кәрди иа расул аллаһ шахсысы тахараттар ду дур дәһән нәсәуи(нәсәуай) анда хат тахарат мешегінде және(жаны) дүр жауаб кәфәтінде мешегінде уа ең хадистер дешдиге уа хуруж мин фәмил мумин әлмә бисәбәби әлфәхик ау милх ианқидул уду билә ихтиләф лиәннәһу нәби ғаләйһи сәләм нәһә ған һәзиһил әфғал мин сахабати фәтәуә захара нәфсиһи уа лә иәхилу сайдул бундуқату уа һияәлләти кәнәт таснағ фи заманил әууәл мин тин уа тәрми билуатр уа һия әлән таснағу минәл хадид мусаққаб уа иадағу фи жауфиһи русас».

190-бет. «Уа лә иажузу дәфғи зәкәт илә мән иәмлику дабан(اباض) иллә талибәл ғилм әлләзи ләйсә ләһу хаззу мин бәйтил мал ау лә(әууәлән) юғаллимул мутағаллим биләжир уалғази уа мунқатғ әлхаж ли қаулиһи ғаләйһи сәләм иажузу дәфғи зәкәт литалибил ғилм уа ин кәнә ләһу нәфқату арбағина сәнә. Кәшфул әсрар фи китаби мусаррифу зәкәт. Кәзә масбут».

Мағынасы: «Зекет мәселесі. Оқу жолында жүрген адамға зекет беру дұрыс болады. Осыған пайғамбарымыздың сөзі дәлел. Кәшфул әсрар. Зекет болімі».

191-бет. «уа иәкраһу иттихаз диафату фи әйәмил мусиба лиәннәһә әйәмул таассуф фәлә иәлику биһә мә иакуну лисурур уа ин иттахаз тағаман лифуқара кәнә хасанан изә кәнү билғайн уа ин кәнә фил уарисәти сағир ләм иәттахизу. Кәшфул әсрар».

«уа иәкраһу мин шәәтил хабаи уал хасияти уал мусаннати уазикр уалғиззати уал мараратиуаддәм әлмасфух уа изә ахрақа рәәс

шээт мугалагтх (خطلتتم) бидэмнн уа зээл дэмминн фэттэхээ минһу жата уул харк кэлгусл».

۱۶۵۰ - ۶۱
مفضل حیدر لفظیہ رحیمی بلخ صیدہ...
پہر حاصل الہ کمالہ کبیرہ...
للحدیثہ وللمقتول من حواجم بالذاتہ...
بالیدلہ یقتلہ وللمقتول من حواجم بالذاتہ...
ولہنا سبب الخروج عنہا...
اسمہ ویرثہ بقوتہ لغوسہ...
ماکان اکبر منہ قدر الخروج ولطیفہ...
آخر لفظیہ فالورثہ فریدہ وودہ...
کما ذکرنا فی مسئلہ لبندتہ...
معنا ماالی الخرج یحل وان کان...
احتیاطا کشف الہ...
ولذہ یجوز دفع الزکوٰۃ الی من ینالہ...
لیدلہ حظ من بیت المال اولہ...
ومنعظم الخ قولہ عنہ...
تفصیلا فی کتابہ...

«Уа лэ байгу жулуд элмэйтэтэ қаблэ рнбағнн уа иажузу бағдэ уа иэнтафнгу бнһэ уа юбағу ғазамнһэ уа иэнтафнгу бнһн уа кэзэ ғасабнһэ уа қарннһэ уа суфнһэ уа шағрнһэ уа уабрнһэ уа нахунн раус уалғузрати билхарк хатта иаснра рэмэдэн табара ғннда мухаммад һуа мухтар уа кээл инфэхти бнкэсрн һамзэту уа фатхул фэ уа кад таксэру уа һня мэ иакуну фн мнғдати эрраднғ мнн эжзэил лэбэн тахиратун ғнндэл эбн ханнфа. Изэ харажат мнн шэтын мэйтэтын сэуэ

әкәнәт жамидәтун ау мэйғатән уа ғиндаһумә әлмәйғатун нәжәсәтун уал жамидәтун мутанажжасатун тутахир билғасли әммәләу харажат мин мәзкәтин фәлә хиләфә фи тахаратиһә уал хиләфу фи ләбән әлмәйтәтә галә һәзә ибраһим халабә уа инфахатил мәйтә уал бәннәһә та..рә хиләфи ләһумә. Мултакил әжр».

ويكره اتخاذا لغيره في ايام الحيضة لانها ايام تاء مسوق فلهذا يطبق بها
 ما يكون للسرور والله اتخذ طعاما للفقراء كما له حسنا اذا كانوا
 بالغير وان كان في العدة صغير لم يتخذ كشف
 ويكره من لينة الحياء والخصية والباشنة والذكر والعدة والجماعة
 ولم يستخرج في واذا احرق رأس لينة لم يتطبخ بدم وذل
 دم ما يتخذ منه من قملها جاز ولا يترك كالفضل
 ولا يبيع جلود الميتة قبل الدباغ ويجوز بيعه وينتفع بها ويبيع
 عظمها وينتفع به وكذا عصبها وقرنها وسوقها وشعرها ووجها
 ونحوها ولو كانت بالحق حتى يصير رجاها طاهر عندئذ هو لحمها
 وكذا الدفنة بكسر الهمزة وفتح الدال وقد تكسر وهي ما يكون في معدة
 الرضيع من اجزاء اللبن طاهرة عند الدال حشينة = اذا خرجت بشاة
 صغيرة = سواء كانت جامدة او مائعة وعندهما المائعة بخسة
 والجامدة مستحسنة تظهر بالفصل اما الوضوء من مذكاة فلا خلاف
 في طهارتها والخلاف في لبن الميتة على عهد ابيهم علي عليه السلام
 وانفحة الميتة ولبنها طاهر خلاف لهما في ملتقى البحر

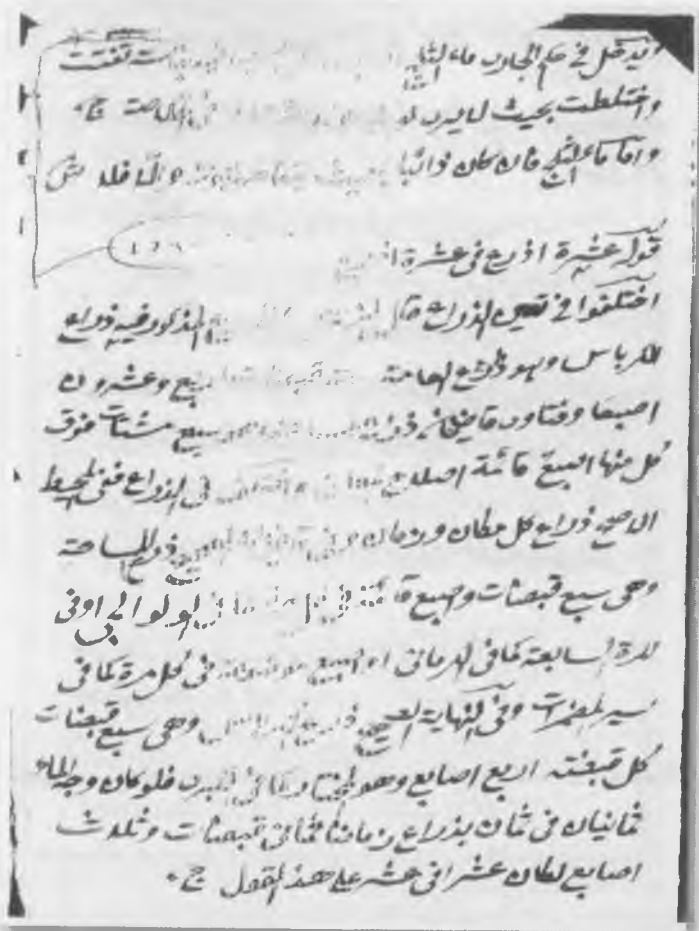
Мағынасы: «Адам қайтыс болған үйден тамақ ішу дұрыс болмайды. Сол тамақты кедей, аш болған адамдарға таратса, сауабы үлкен. «Кәшфул асрар» кітабынан».

«Өлген малдың терісін сатуға болмайды. Сойылғаннан кейін сатуға және пайдалануға болады. Сүйегін де сатуға және пайдалануға болады. Сол сияқты малдың мүшелерін сатуға және пайдалануға болады. Инфахти – сүттің бір түрі, Абу Ханифа бойынша ішуге жарамды».

وَعَلَّمَ أَنَّ سَبْحَ الْبَقَالِ فِي الْبَيْتِ...
 وَاسْتَعْنَى بِالْبَصِيصِ وَبِالْبَصِيصِ...
 وَجَبَّ أَنْ يَطْلُقَ الْفَأْخَ...
 الْكُفَّارِ عَنِ الْوَضْعِ...
 يَجُوزُ لِلتَّحْقِيقِ...
 الْمَجْبُورِ لِبَعْدِ...
 يَدْرُسُ مَا نَأْتَى...
 حَمْدُ اللَّهِ...
 وَأَنَّ الْوَجْهَ فِي...
 مَسْئَلَةٍ...
 الْوَارِثِ...
 وَحَمْدُ اللَّهِ...
 غَيْرِ...
 عِنْدَ...

19(3)-бет. «Мәселе хайуани. Сауған уақытында сүт иле қан аралас шыкса егер дарғта жарахат уа ағрақ болса сүт харам болар».
 «Уа иакраһу ләбән әлмухаддәс мин ғәкиб әлуәләд мә дәмә шәдид битәнжи лиәннәһу махлут билдәм. Фатауа мулқат».

рам болар. Егерше лә иләһә иллаллаһ мухаммадур расул аллаһ айтар болса мухит уа тарғиб».

«Уа не бір қасаб иманның ахкамны уа әркәні билмесе оның бұғазлаганы ... харам дүр. Тухфәту шәһән».

«Әлфиқһ мағрифәтуләшиә ... уалғилм мағрифәту шай бинәфсиһи уа лиһәзә юкалу аллаһ фәкиһ юкалу ғалим биләшиә. Тәфсир Атаби».

Мағынасы: «Мал мәселесі. Сүт сауған уақытта, сүт қанмен араласса немесе емшегінде жара болса, сүт арам болады».

«Мүсәпір мәселесі. Сапарда жүрген адам намазды қыскартып оқиды. Мысалы: төрт ракағатты намазды екеу қылып қысқартады. Сапар уақытында басқа мешіттің имамына ұйыған уақытта намазын қыскартып оқымаса да болады».

195-бет. «Уа фи ирада. Бәсмәлләту уа тахияту уа таслияту сәләсә дәләил. Уа һиә: ғаклия, уа дәләил нақлия, уа дәләил иләһи. Фә фи бәсмәлләти сәләсә дәләил. Ахадүһә дәлил ғакли уа һуал фарқу бәйнәл муслим уал кәфир. Бисмилләһир рахманир рахим. Уа сәниюһә дәлил нақли уа бұ кулли әмру зи бәәли ләм иәбдәу бисмилләһи фәһуа

ибтәрә. Уа сәлисуһә дәлил иләһи уа бұ қаулиһи тағала икра бисми раббикә, уа фил хамди айдан сәләсә дәләил. Ахадүһә дәлил ғакли. Уа бұ шукрул мунға(и)м уажibu ғалә мунғимиһи ғаләйһи. Уа сәниюһә дәлил накли уа бұ кулли әмру зи бәәл, ләм иәбдәу бихамдилләһ. Фәһуа актаға уа сәлисуһә дәлил иләһи уа бұ қаулиһи тағала әлхамду лилләһил ләзи ләм иәттәхиз сахибатиһи уа лә уаләдән. Уа фи таслияти сәләсә дәләил. Ахадүһә дәлил ғакли уа бұ мән тәбаға бинәбиюһә фәлиасилу ғаләйһи уа сәниюһә дәлил накли. Уа бұ мән салла ғалииә марратән ләм иабқа зунубиһи зурратән. Уа сәлисуһә дәлил иләһи. Қаулиһи тағала: иә әһәл ләзинә әмәну саллу ғаләйһи уа сәллиму тәслимән. Фәфиһим мин тахрири қатаба заманда мәллә биһә әддин».

«Әууәл китәб ибтәдәә қилән уақт. Жетісіні(жетеуін) зікір етмек керек. Үшісі үәжіп, уа бұ: әлбәсмәллә уал хамд уал таслия. Төртісі мустахаб уа бұ: исм мусаннаф уа ...».

Мағынасы: «Ирадада. Бисмилләда, тахиятта және таслиятта үш дәләл бар. Олар: ақылмен дәләл, сөзбен дәләл және иләһи(Құдай) арқылы дәләл. Бисмилләда үш дәләл. Бірінші дәләл ол ақылмен. Ол кәпір және мұсылманның айырмашылық. Бисмилләһир рахманир рахим (Аса қамқор, ерекше мейрімді Аллах атымен бастаймын). Екінші дәләл сөзбен, ол бисмилләсіз басталған әр іс берекесіз. Үшінші дәләл, иләһи. Ол (Аллах атымен бастап оқы) бақара сүресі. 1-ші аят. Хамд сөзінде де үш дәләл. Бірінші, ақылмен оған: нығметке бөленген адамның шүкірлік етуі. Екінші, накли (сөзбен) ол: хамдсыз(мақтау сөзбен) басталған әр іс. Үшінші, иләһи дәләл. Бұл Алланың сөзі (Баласы жоқ, серігі жоқ құдайға мақтау). Таслиятта үш дәләл. Бірінші дәләл ғакли. Ол: «Кім пайғамбарымызға ерсе, соған жетеді. Екінші, накли дәләл». Ол: «Кім маған бір лет болсын салауат айтса, еш күнәсі қалмайды». Үшінші, иләһи дәләл. Алланың сөзі: «Ей, иман еткендер оған салауат айтындар».

Түсініктер

1. Уати – жыныстық қарым қатынас.
2. Кәфәрат – біреуге қайырымдылық жасау, күнәні өтеу, амалсыз әрекет сияқты т.б.

3. Нихәиәда – кітаптың аты.

4. Сафар айы – Сапар (сафар) айы (арабша: شهر صفر) – мұсылманша күнтізбе бойынша екінші ай, Мухаррам айынан соң келеді. Хиджраның 1432 жылындағы сапар айының басталуы 2011 жылдың 5-қаңтарына (кей жерлерде 6-ы) сай келеді.

«Сапар» сөзінің (арабша: صفر) ай атына қатысты кең тараған екі мағынасы бар:

1) сары, сарғаю: сапар айына атау берілгенде күз болып, айнала сап-сары түске оранған;

2) бос, нөл (араб: сифр): мұсылмандар осы айда Меккеден көшіп кеткеннен кейін қала босап қалған.

Ислам діні келгенге дейін жәхилие, пұтқа табыну заманында адамдар Сапар айын бақытсыздық айы, сорлы бір ай деп қабылдаған. Алланың Елші етіп жіберген құлы әрі сүйікті елшісі Мұхаммед (оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын) адамдарға сапар айының ешқандай жаман қасиеттері жоқ екенін, пұтқа табынушылардың жоққа сенуінің дұрыс емес екендігін айтты.

«Ауруға, үкіге және сапар айына қатысты бақытсыздық хақындағы жалған сенімге орын жоқ» – деп, адамдарды ақиқатпен хабардар етті. Мұнда үкінің сөз болуы Ислам дініне дейінгі адамдардың «үкі (құс) қонған үй қайғы-қасіретке тап болады» деген жалған сендеріне байланысты айтылған.

Ислам дінінде соқыр сенімге орын жоқ. Мұсылман әрқашан жақсылық пен жамандықтың барлығы Алланың қалауымен болатынын мойындайды және иман келтіреді.

Сапар айының соңғы сәрсенбісі

Адамдар арасында «Сапар айының соңғы сәрсенбісі күні әдеттегі намаздардан тыс қосымша арнайы нәпіл намаз оқылуы тиіс. Себебі, Сапар айының соңғы сәрсенбісінде жер бітіне 320 мың түрлі алапаттар мен қасіретті жағдайлар түседі. Олардан сақтану

үшін арнайы нәпіл намазын оқу керек» деген сенім бар. Бірақ бұл құлшылықты жасау керек деген ешқандай Құран аяты, хадис немесе сахабалардың жасағандықтары туралы дерек жоқ. Адамзат тарихындағы діндердің арасында ең көп әрі сенімді дерек көздері бар дін – Ислам діні. Ислам діні дәлелсіз, күмәнді әрекеттерді харам етіп, оларды жасауға тыйым салады. Сондықтан да Сапар айының соңғы сәрсенбісі күні ешқандай арнайы құлшылық жасаудың қажеті жоқ. Басқа айларда оқылатын дұғалар мен ғибадаттармыз бұл айда да дәл сол қалпында орындалады.

«Сапар айында үйленуге, неке қиюға және той жасауға, сапарға шығуға болмайды» деген сенімдер – жалған.

Сапар айы басталғанда айдың басында, ортасында және соңында үш күн нәпіл ораза ұстауға болады. Бір күн нәпіл ораза тұтуға да болады. Бұл туралы хадисте: «Ай сайын үш күн ораза ұстау – жыл бойы ораза ұстағанмен тең». Имам Бухари мен Имам Муслим риуаят еткен.

5. Шаһар – қала.

6. Масжид жамиғ – жамағат мешіті.

7. Нәһә – тыйым салу.

8. Сәждә аяты – Тиләуэт сәждесі. Құранда он төрт жерде сәжде аяты бар. Бұларды оқыған, естіген адамның сәжде етуі – уәжіп. Тиләуэт сәждесін жасайтын адамның дәреті, әурет жерінің жабық болуы тиіс. Ниет етіп, құбылаға қарап, қолдарын көтермей «Аллау әкбар» деп сәждеге барады. Үш рет «субхана раббиал-а'ла» дегеннен кейін қайта «Аллаһу әкбар» деп орнынан тұрады. Бұлай істеу – сүннет. Бірақ артынан «Ғуфранака рәббәнә уа иләйкал-масир» деу – мұстахап. «Аллаһым! Кешіріміңді тілеймін. Сөзсіз саған қайтамыз».

Кісі бір жерде тұрып, бір сәжде аятын бірнеше мәрте қайталаса, бәріне бір сәжде жеткілікті. Бірақ бір жерде әр түрлі сәжде аятын оқыса, әрқайсысына жеке-жеке сәжде қажет. Аятты радио, телеарнадан естуі мен жанындағы адамнан естуі арасында ешқандай айырмашылық жоқ. Хайыз бен нифастағы әйелдерге сәжде аяты уәжіп емес.

Сәжде аяттары: Ағраф, 7/206, Рағыз, 13/15, Нахыл, 16/50, Исра, 17/109, Мәриям, 19/25, Хаж, 22/18, Фурқан, 25/60, Нәмл, 27/25, Сәжде, 32/15, Сад, 38/24, Фүссиләт, 41/37, Нәжм, 53/62, Иншиқак, 84/20, Алақ, 96/19.

9. Фуқара – кедейлер.
10. Ағниә – байлар.
11. Жаһаннамда – тозақта.
12. Ғафу – кешірім жасау.
13. Уалидісінің – әкесінің.

Қолданған әдебиеттер:

ИСЛАМ ҒЫЛЫМХАЛЫ. (ХАНАФИ МӘЗҒАБЫ БОЙЫНША).
Алматы 2010. Мұхитдин Исаұлы. Қайрат Жолдыбайұлы.

Насихат аңгіме

Бұл кітапды оқып түсініп үйреніндер. Керек күні болады. Алі өкінесіндер, бастарыңа қиындық кездескенде. Ла илаһа илла Аллаһу Мұхаммадүр Расулі Аллһу иман айтып үйреніндер. Араб әрпі иман:

АРАБ АРПІ *لا اِلهَ اِلاَّ اللهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللهِ*

Хұдай бір пайғамбар ішін улім рас, болғанда суралу не қылған ғамалыңнан тағы рас сол уақта не айтарыңды білмей оялып ғазабқа кез боп қалмаңдар. Отірік деп ұқбаңдар, жаным ашыған үшін жаздым.

Бұл Мәшһүр Жүсіп насихаты, мен балалар үшін орыс әрпімен жаздым оқып тағлым алсын деп. Бұл сенде қате бар деп ұқпаңдар. Аталық міндетімді атқару үшін.

Ей¹, жаным бұл дүниада² еш офа³ жоқ,
Кімді алдап өткізбейді бұл⁴ дүние боқ?!
Өлгенше дүние қамы таусылмайды,
Һар⁵ фанда⁶ өтіп кетер арманда боп.
Біз жүрміз тағат қылмай дүние қуып⁷,
Тұрады соның үчн⁸ көнлім⁹ суып.

Қалады, ажал жетсе, қатын-бала,
Қылмайды ажал рахым¹⁰ жалынса да.
Қылмасын¹¹ қара жүзлі қалық¹² алдында,
Қылыңыз жанның қамын не қылса да.

Қалады қаза келсе мал мен мүлік,
Аз күні¹³ дәурен өтер ойнап-күліп.
Ажалдың қабары¹⁴ жоқ, белгісі жоқ,
Таубасіз¹⁵ өте корме ғафыл¹⁶ болып¹⁷.

Таубасіз ғафіллікпен жолға кетсең¹⁸,
Кетесіз¹⁹ бір қарамай оң мен солға.

Фалеге²⁰ кімді нафсі²¹ кез кылмайды,
Сол үшін қыран бүркіт түсер торға.

О²², дария ғылым екен аққан суда,
Жарасқан айдын көлге конған құсгай²³.
Кімде кім ғылым күткен қор болмайды,
Көтерген махшар күні жасыл тудай.

Қылыңыз қағба тауаф халің жетсе²⁴,
Расулдың²⁵ раузасын²⁶ көр насип²⁷ етсе.
Не файда²⁸ қатын-бала баршасында,
Бір күні ғаріп²⁹ басың өтіп кетсе.

Беріңіз халал малға хайыр³⁰, зекет,
Болмайды харам малда һеш³¹ берекет.
Алла³² өзі: «Кемімеске кепілмін», – деп,
Жолықпас халал малға еш әрекет³³.

Беруге зекетни³⁴ келген аят,
Әр кісі өзін-өзі жүрсе аяп.
Махшарда жазумен³⁵ мінер құлла³⁶,
Не ғылаж³⁷ жамандықты сонша таяп.

«Ойки мұнасса лат», – деп аят келген³⁸,
Намаздың фарыздығын³⁹ ғалам білген.
Қалайша оқу, қалайша дәрет⁴⁰ алу.
Файғамбар⁴¹ Жебрайілден⁴² үйретілген.

Бір Алла Жебрайілге⁴³ қылды жарлық:
– Дәретні⁴⁴ пайғамбарға үйрет барып!
Жебрайіл⁴⁵ қазыр жетіп келгенен соң⁴⁶,
Пайғамбар қарап тұрды қайран қалып.

Жебрайіл⁴⁵ жарлықпенен⁴⁷ келді жерге,
Мен жаздым үйренсін деп баладарға⁴⁸.

Мұхаммет⁴⁹ пайғамбарға амандасып,
Қанатын сол арада соқты жерге.

Қанатын соққан жерден бұлақ ақты,
Адамша-бет імен таһарат алды⁵⁰.
Мұнан соң дарат⁵¹ алып, намаз оқып,
Біздерге парыз болып содан⁵² қалды.

Пайғамбар сонан кейін дарет⁴⁰ алған,
Біздерге дарет⁴⁰ алмақ содан қалған.
Намаз оқу – Алланың⁵³ бір фарызы⁵⁴,
Бандеге⁵⁵ дін мұсылман мойынға алған.

Жиырма үшінші. Қырық парыз баяны¹

Қырық парыздан Исламда бесеуі бар²,
Иманды³ үйрен, оқы намаз⁴ ертелі-кеш.
Руза⁵ тұт, қажы қылғыл, бергіл зекет,
Нысапқа⁶ малың толса, қалдырма еш⁷.

Қырық парыздан жеті парыз – иманда бар,
Иман келтір Аллаға, ей⁸, пандалар⁹!
Құран кітап – Алланың сөзі деп біл,
Феріштеге¹⁰ иман келтір, әм¹¹ пайғамбар.

Инанғыл: қиаметдің¹² келмегі хақ,
Таратып, баяндау¹³ зинім¹⁴ шақ.
Болуың жақсы, жаман бір Құдайдан,
Өлген соң тірілу бар, сен бұған бақ.

Қырық парыздан: намазда тағы¹⁵ он екі,
Пак сумен дарет¹⁶ алып, намаз оқы.
Екінші – таза орынға¹⁷ намаз оқы,
Болмасын киіміңде асте¹⁸ боғы.

Уакытында оқу, нет қылу қыблаға қарсы¹⁹,
Бұл алтауы намаздың тысындағы.
Алтының бірі қалса, намаз емес,
Айтеуір²⁰ Алла қабыл қылсын-дағы!

Ышіндегі²¹: парыз – жана да²² алты,
Болмасын намазыңның ішбір²³ қалты.
Құлақ қағу, қыраат рақуғи²⁴ сажда²⁵,
Ақырғы отрумен қиаптағы²⁶.

Осымен бұл он екі болды тамам²⁷,
Намазды қалдырмай²⁸, оқы тамам.
Намазды жорта қойса кафыр³⁰ болар,
Ғазабы қиамет³¹ күн болар жаман.

Ғұсылда қырық парыздан – үш парыз бар,
Ауыз, мұрын таза жуыну³², ей⁸, прадар³³!
Үшіншісі – жуылсын барша таниң³⁴,
Жуылмаса көрерсін зарардарын³⁵.

Жүнібтің жана парыз істің жасы³⁶,
Таза жумай³⁷, Аллаға болма ғасы!
«Уаін күнтүм фатаһару» – аяты бар³⁸,
Суға түспес банданиң³⁹ шармандасы⁴⁰.

Дәретде төріт парыз бар инаныңыз⁴¹,
Қолыңды жу, жүзінді тағы жана⁴².
Үшіншісі – басыңа масіх⁴³ қылғыл,
Су құйғыл – төртіншісі – аяғыңа!

Торыт⁴⁴ парыз су жоқта қылсаң де дембі⁴⁵,
Нет⁴⁶ қылмақ қолыңды соқ⁴⁷ жер жынысы.
Бір ұрғыл⁴⁸ сипау үшін екі қолды,
Жүзің үшін тағы ұрғыл екіншісі⁴⁹.

Үйрену парыз хайыздың⁵⁰ хукімларін⁵¹,
Балиғы⁵² болған қыз-қатын тұқымдарын⁵³.
Ніпастің⁵⁴ жана⁵⁵ парыз бар хукімі,
Айтылған парыз деп ғұсылларын⁵⁶.

Езгулікке⁵⁷ бұйырмак харамдыктан⁵⁸,
Қолынды тый, баладар, жамандыктан⁵⁹.
Тиалмасаң⁶⁰ көңіліңмен ұнатпағың⁶¹:
«Құдая, сақтай көр⁶², – деп, – жамандыктан⁶³.

Жана парыз қылмақлық халал касіб⁶⁴,
Ғылым – парыз: сен оқы, болса насіп⁶⁵.
Бұл екеуі баршадан артық деп біл,
Сұраймын тленіуден⁶⁶ жүргіл⁶⁷ қашып.

Осымен қырық парыз болды⁶⁸ тамам.
Бәріңе парыз болар болма алаң⁶⁹,
Ер⁷⁰ болсын, әел⁷¹ болсын баршамызға,
Бала емес, жынды емес, ақылды адам.

Жиырма төртінші. Алланың сипаты¹

Бір Алла – шерігі² жоқ жалғыз өзі,
Анің³ жоқ ата-ана ұғыл-қызы⁴.
Тумады, өзі ышкімнен тудырмады⁵,
Осылай «Құлһуалла» – Құран сөзі.
Ол Алла жісім⁶ жауһар ғаріз⁷ емес,
Бұларға⁸ басқа-басқа бөлектенбес⁹.

Дүниеде іш¹⁰ нәрсе жоқ тең де¹¹ саған,
Өзінің затыменен қайым тұрған¹².
Болмайды ұқшатуға іш нәрсеге¹³,
Ұнамас¹⁴ іш¹⁰ нәрсеге жатқан, тұрған.

Өзі жалғыз, мұқтажсыз, жалғыз¹⁵ құдай,
Барша мұқтаж өзіне болған оңай.
Сифаты¹⁶ ғайында¹⁷ емес ғарида емес,
Өзінің затыменен¹⁸ болған солай.

Тірілік бір сифаты¹⁶ құдіретінің¹⁹,
Өзінің не тілесе, құдіретімен.
Біздердей²⁰ тіріктігі²¹ жанмен емес,
Бөлек дүр²² тріклігі өз затының.

Ғылым дүр²² бір сифаты¹⁶ білмегі²³ анық,
Құдайға ішбір²⁴ нарсе²⁵ емес танық.
Тықрын²⁶ құмырсқаның тасқа басқан,
Бледі²⁷ құдіретімен соны танып.

Құдірет – бір сифаты¹⁶ – күші жетер,
Нәрсенің қылам деген, бәрін етер.
Сифаты¹⁶ заты бірлан, қайым ерур²⁸,
Нәрсе жоқ оның күші келмей кетер.

Басар²⁹ дүр бір сипаты – көрмекі³⁰ хақ,
Көрмегі көзбен емес, сен оған⁶⁶ бақ.
Өзінің құдіретімен көрмеклігі³¹,
Көмескі, жазымы жоқ – көрмегі жоқ³².

Самиғы бір сипаты – есітеді³³,
Әрқашан естуменен іс бітеді³⁴.
Құфия³⁵ сөз естілместен³⁶ сыбырлаған,
Ол құдірет құлағына тез жетеді.

Ырада³⁷ – бір сипаты ол Алланың,
Өзінің тілегені болады аниң³⁸.
Бір тал шөп қимылдамас ырадасыз³⁹,
Кеудеңде сенің ұғар⁴⁰, болса жаның.

Әр істі қылам десе, қылады ол,
Талмайды ішбір²⁴ шаршап, құдіреті мол.
Бір тікен бір жеріңе қадалғаны,
Хұдайдан ырадасыз³⁹ болмайды сол.
Тәкуін⁴¹ дүр – бір сифаты – жаратпағы,
Жан беріп, мақлұқатын⁴² қаратпағы⁴³.

Дейді екен: «Рызык», – деп, анің атын⁴⁴,
Алланың ішкім⁴⁵ біліп жетпес затын.
Әркімнің – несібесін өз алдына,
Жаратқан осылай кып⁴⁶ мақлұқатын⁴².

Сифаты¹⁶ сегізінші: бірі – калам⁴⁷,
Сөйлесер⁴⁸ құдіретімен Алла тағалам.
Сүйлеуі⁴⁹ біздей тілмен, жақпен емес,
Тіл, жаққа мұқтаж емес секілді адам.

Сөзінде харіп⁵⁰ пенен дауысы жоқ⁵¹,
«Жалған», – деп, Хақтың сөзін айытпа⁵² тіпті.
– Уақаламаллһи мұса такілима! – деп⁵³,
Мұсаға Тұр⁵⁴ тауында сөйлесінті.

Сипаты азалы дүр тұрған қайым⁵⁵,
Өзінің затыменен болған қайым⁵⁶.
Әлбатда құдіретінің ынтірасы жоқ,
Ауелі ақыры жоқ бар Хұдайым⁵⁷.

Далилім бұған айтар құлһуалла⁵⁸,
Блерсің⁵⁹ қат⁶⁰ оқыған болсаң молла.
Екінші сәлбиа сыфаты білгіл мұны⁶¹,
Ғайып шерік нұқсаннан пақ дүр Алла⁶² [48].

Бар Хұдай⁶³ көкте де емес, жерде де емес,
Мекенін бір Алланың ішкім⁴⁵ білмес.
Төріт жақтан пақ түр Алла⁶⁴,
Мукбінні⁶⁵ Алла деген көңлінде емес.

Жиырма бесінші. Дақай қылақ бардан¹

Я², Раббы, тіл-жағыма бергіл жардам³,
Қылмағыл біз ғарыпты⁴ ғасылардан.
Сөйлейін білгенімді ғыбрат үшін⁵,
Болатын өлген шақта әрбр⁶ халдан.

Жігітдер⁷, ықыласпен мұны есіт⁸,
Қалымыз⁹ өлер шақта болар нешік?!
Азырақ сол халларды¹⁰ баян қылсам,
Таубаға келер мекен денен шошып¹¹?!

Бір ісмі файғамбарым – Ахмет еді¹²,
– Жаратқан хұрматі¹³ үшін барша жанды.
– Ахмат¹⁴ ісім¹⁵ сипатлы намаз қыл! – деп,
Бұйырған кұлларына¹⁶ сол тағатны¹⁷.

Тік¹⁸ тұрмақ қиамдағы¹⁹ мисал²⁰ алып,
Рақуғың хи²¹ секілді банда²² ғарып²³.
Саждада²⁴ жатмағың²⁵ – мисал²⁰ мем²⁶,
Домалақ бас-аяғың қылсаң байып.

Отырысқа отырмағың «дал» секілді²⁷,
Намаз қылсаң, ғазаптан құтылғаның.
Өлмей тұрып Алланың²⁸ амірін²⁹ тұт,
Қонақ дүр – дүниадағы³⁰ бұл тұрғаның.

Бір ісмі³¹ – Мұхаммат³² дүр пайғамбарым,
Хұрматі үшін жаратқан жанның барін³³.
Мұхаммад³⁴ ісімлі³⁵-бет і жаратылған,
Фаһім қылып қарасаң барша таның³⁶.

«Мем²⁶» секілді домалақ бас порімің³⁷,
«Хи³⁸» секілді иілген екі қолың.
Құрсағың іші тесік екінші мем²⁶,
Аяғың «дал» – ша³⁹ қайқы, мұны көрің.

Жаратылдың⁴⁰ пайғамбардың құрметіне⁴¹,
Тамұқтың банда²² жатпас⁴² сол отына.
Ғазап қылмақ тілесе ғасы құлға,
Доңыздың айналдырар-бет іне.

Әркім сол өз қылғанын өзі табар,
Бандаге⁴³ зұлым⁴⁴ қылмас пәруардіғар⁴⁵.
Әйтеуір, ықтиарым қолда бар ғой,
Қылмасаң өз жаныңа өзің ғалал³⁴.

Жиырма алтыншы. Банданың жаралу әмрі¹

Дүниаға² келмек болса банда³ ғарып⁴,
Тлесе⁵ жаратпаққа Жаббар қалық⁶.
Адамның арқасынан мангі⁷ суы,
Ананың құрсағына түссе барып.

Муаккіл⁸ – бір періште бұлар⁹ оған,
Дүниеге¹⁰ келетұғын болса адам.
Жеріне¹¹ сонда барып¹² жататұғын,
Тофрақ¹³ қосып жаратар нұтфа¹⁴ бірлан.

Жерінен өлгенде қоятұғын топрақ¹⁵ алып,
Банданың кіндігіне кіргей барып¹⁶.
Феріште құтпа бірлан тофрақты¹⁷,
Өстірер¹⁸ құрсағында тәрбиалап¹⁹.

Жан салып²⁰, ол балаға Хұдауанда²¹,
Ағзасы каміл²² болғаш тоқтар банда²⁶.
Дүниеде²³ міддаты²⁴ жүріп-жүріп,
Сол жерге барып жатар ақрында²⁵.

Әрқашан алмақ болса банда²⁶ жанын,
Ғазрайіл²⁷ ол бандаға²⁸ келген жақын.

«Жанын сол аламын!» – деп, келген шақта,
Жан айтар Ғазрайілге²⁹ сонда тағың:

– Емессін³⁰, танымаймын Ғазрайіл²⁷!
«Алғыл!» – деп, амір³¹ қылса Қадыр²² Жалил.
Ғаламат хақтан алған белгің бар ма,
Сенуге маған керек сенен дәлил³³?!

Ғазрайіл²⁷ айтады³⁴ екен сонда оған:
– Жаралған сенін атаң хазраті³⁵ Адам.
Іздесең бізден белгі Жаннат барғыл³⁶,
«Рахман» ісім³⁷ жазылған бар дүр алма³⁸.
Ғазрайіл²⁷ сол уақта Жаннат барып³⁹,
Алманы көрсетеді⁴⁰ екен алып келіп.⁴¹

Көрсетсе сізге біреу зипатны⁴²,
Ауелі⁴³ сәлемнама жазар қатны⁴⁴.
«Қонақтар рахым⁴⁵ ет!» – деп сізге айтар,
Алланы алмасы қат сияқты⁴⁶.

Шақрар⁴⁷ қызметкерін: «Мұнда келші!
Бар-дағы паленшеге қатды⁴⁸ берші!»
Езгу банда жанын Алла алар⁴⁹,
Ғазрайіл²⁷ қат акелген⁵⁰ бізге елші.

Өлімге даярланса банда⁵¹ хазір⁵²,
Ғазрайіл бұйрықпенен оған барар⁵³.
Жанын сол кеудесіне алып келсе,
«Тоқда⁵⁴!» – деп, сонда Алла қылған⁵⁵ амір³¹.

Жаны сол⁵⁶ бұғазына келсе жақын,
Хұдайым⁵⁷ рахым қылар⁵⁸ тағың:
– Бандамнің⁵⁹ жанын енді өзім алам,
Тофрағын алып келген бітді хакиң⁶⁰!

– Келмейді енді алуға сенің шамаң,
Тәніне жаның анің⁶¹ өзім салғам.
Қалайша салғанымды білесің бе,
Мүлкімді салған жерден өзім алам!

Сүйікті, жанын алар, бандасінің⁶²,
Жаныңыз қонақ тұрыр танда сенің⁶³.
Феріште⁶⁴ сол Ғазрайіл²⁷ келген шақта,
Халлары⁶⁵ нешік болар біз ғасының.

Айырылса сол күнларда⁶⁶ тән бірлан жан,
Шығарғыл рахым айлап шадлық бірлан⁶⁷.
Ғазрайыл алма бірлан келген шақта⁶⁸,
Бізні қыл езғу құллар жымласынан⁶⁹.

Жиырма жетінші. Әзірейілдің жан алғалы келгені¹

Әрқашан бандасіна² жетсе ажал,
«Барғыл!» – деп, Ғазрайылге³ қылғай⁴ хабар.
Хұдаға⁵ ол сүйікті банда⁶ болса,
Ғазрайіл⁷ жұмсақлықпен оған барар.

Ғазрайіл⁷ сонда келіп⁸: – Ая, банда⁶!
«Жаныңды алғыл!» – дейді Хұдаунда⁹.
Рухыңды¹⁰ қай жеріңнен тапсырасың?!
Хұданың¹¹ бұйрығымен келдім мұнда!

Банда¹² айтар сол арада: – Ей¹³, Ғазрайіл⁷,
Жанымды қай жерімнен аласың?! – дер.
– Калима айыт, қайтар сенің уақтың жетді¹⁴,
Жаныңды мен ауызыңнан аламын! – дер¹⁵.

Сөйлейді Ғазрайілге аузы сонда¹⁶:
– Хұданы¹⁷ зікір қылдым күндіз-түнде.
Құран оқып, Алланы жат қыламын¹⁸,
Жол бермен, «жан алам!» – деп, келме мұнда.

Мұнан соң Ғазрайіл⁷ кетер қайтып,
Хұдаға¹⁹ барып, сөйлер ғарыз айтып:
– Сүйікті бандан²⁰ маған бойсұнбады²¹,
Аламын оның жанын енді қайтіп?!

Алла айтар: – Жол бермесе аузы²² саған,
Қолыңнан аламын! – деп, айтқыл оған!
Агарда²³ қолы²⁴ саған жол бермесе,
Басқа ағзаларына барып қараң!

Ғазрайіл⁷ қайтып келіп езгу²⁵ құлға:
– Жаныңды енді бер, – деп айтар құлға²⁶!
Қол айтар: – Садақаны көп бергемін²⁷,
Малымды сарыф қылдым²⁸ жақсы жолға!

– Сипадым жана²⁹ тағы жетім жүзін,
Кафірдің³⁰ дін жолында, мойнын үздім.
Кітапты ертелі-кеш³¹ көп жазғамын,
Жол бермен жан алам, – деп кілме³² өзің.

Мұнан соң келеді екен екі аяққа,
Жігітлер, тағат қылғыл жалғыз Хакқа!
Аяқ айтар: – Жол бермен саған! – дейді,
– Намаз үшін көп барғам машіт³³ жаққа!

Мәдіресе көп бардым іздеп ғылым³⁴,
Макага³⁵ тауап үшін тағы бардым.
Ғазрайіл⁷, менен қайтіп жан аласың,
Сұрадым ертелі-кеш ауру халін⁵⁷.

Сонан соң келеді екен екі көзге,
Тағат қылсақ азап жоқ өзімізге.
– Құран оқып ғалымның³⁶ жүзін көрдім.
Мен-дағы жол бермеймін дегей сізге³⁷!

Мұнан соң: «Жан алам!» – деп, барғай³⁸ құлақ,
Сайрағай мұңын³⁹ айтып тіл менен жақ:
– Зікір мен Құран сөзін естігімен⁴⁰,
Мен-дағы жол бермеймін⁴¹ жүр, – деп, – жырақ!

Бар ағза осыны⁴² айтып, бермейді жан,
Ғазрайіл⁷ сол арада болар қайран.
Періште жан алалмай⁴³ тұрған шақта,
Хұданың⁴⁴ дарғаһынан келер фарман⁴⁵:

– Ғазрайіл⁷, қолыңа жаз «Бісміллані⁴⁶»,
Қасына барған шақта көрсет, ані⁴⁷!
Жазылған «Бісмілланің⁴⁸» хұрматі⁴⁹ үшін,
Асанлық⁵⁰ бірлан шығар анің жанын!

Осындай амір қылғаш Құдауанда⁵¹,
Ғазрайіл⁷ жазып алып барған онда.
Апарып «Бісміллані⁴⁶» көргізгенде,
Сол жанын тәслім қылғай⁴ ғазыз⁵² банда⁶.

Ғазрайіл⁷ алар жанын⁵⁷: «Бісмілламаен».
Бұл сөзді банда⁶ болсаң, құп⁵⁸ тыңла сен!
Көп айытсаң⁵³, «Бісміллані⁴⁶» бұл уақытта⁵⁴,
Ынша Алла ғазабны көрмессің сен⁵⁵.

Жігерма сегізінші.

Жан шығарда жаның таннен қоштасқаны¹

Әрқашан жақындаса құлға ажал,
Жандарын келіп тартса феріштелер².
Жаны сол кеудесіне келген шақта,
Алладан: «Тоқтағыл³!», – деп келгей⁴ қабар.

– Тұра тұр, кешіктірін, бірер сағат,
Дем алып, есін жиып, көрсін рахат⁵.
Қатыны, баласы мен көршілері⁶,
Кетіп³¹ сол, кешу алсын бар жамағат!

Жаны сол келер болса бұғазына,
Токтатып брер сағат қылғай нада⁷.
Ағзасы бір-біріне амандассын,
Уақыт жоқ бұл тұратын енді мұнда!

Тіл мен жақ арыздасар екі көзбен,
Қол-аяқ амандасар екі тізбен⁸.
– Қиамат⁹ ғарасатда¹⁰ табысайық,
Тірік дәуірен кетді ғой енді бізден¹¹.

Баспенен¹² амандасар екі құлақ,
Дүние¹³ – баяны жоқ түбі шолақ.
Алланың бізге болсын рахматы,
Көре алмай бір-біріміз кетдік¹⁴ жырақ!

Сол уақта¹⁵ шығар болса жаның танден¹⁶,
Қол, аяқ козғалмайды, кетіп¹⁷ дәрмен.
Көз көрмес, құлақ естімес, тіл сөйлемес,
Жалғыз-ақ айырмасын сені иманнан!

Иманды үйренбесе тілің дайым,
Көңлің¹⁸ кетсе, Алланы танымайын.

Бола ма саған жолдас қатын, балаң¹⁹,
Қабрда²⁰ нешік болар сенің жайың.

Ата-анаң көрмейді екен, сені ферзенің²¹,
Қылмаса саған Алла өзі рахмат²²!
Камалдың үлкен²³ болған сен қайғыға,
Бола ма үлкен саған мынан хасрет²⁴?!

Сақтай көр Ыбілістен ақыр дамде²⁵:
– Айырма иманымнан, Хұдауанда²⁶!
Бұл халді ғапілікпен²⁷ ойламаймыз,
Аһі²⁸ ұрар басқа келсе, арбір²⁹ банда³⁰.

Жиырма сегізінші.

Шайтанның өлер халда бандані аңдығаны¹

Қабарда² айытды³ бізге имам Ағзам:
«Сақта, – деп, көп айтыңыз, – Хұдауандам⁴»!
Бандані⁵ өлер халда⁶ тұрады екен:
«Иманын аламын!» – деп, Лағын шайтан,

Тақалса жан тәсілімге банда⁷ пақыр,
Бек шөлдеп әлі құрып кетеді ақыл⁸.
Сол уақта⁹ иманынан¹⁰ үміт етіп,
Қасына келеді екен шайтан жақын.

«Табдым¹¹», – деп жетіп келер, – саған фурсат¹²,
Дүниеде азғырып ем неше кабат.
Адамның келеді екен бас жағына
Қолына бір кесемен¹³ сулар ұстап.

Кесесін¹⁴ қолындағы қозғалтады,
Ол банда⁷ суға мұқтаж боп жатады.

«Паланша¹⁵, су керек пе, ішесіз бе?» – деп,
Шайтан-лағын бандага сөз қатады¹⁶.

Ол ғарып¹⁷ жатады екен қатды шөлдеп,
Кезерін еріндері, мұрны терлеп.
Ол банда кім екенін танымайды,
Шайтаннан сұрйды екен: «Суың бер!» – деп.

– Айта ғой, Құдай жоқ! – деп, – су берейін!
Құтқарып бұл мыхнатдан¹⁸ жіберейін!
– Болмаса, Ғиса¹⁹ Хұдайдың баласы, – деп²⁰, –
Суыңды керек қылған мен берейін²¹!

Бұл сөзді езғу²² банда⁷ көрмес қабыл,
Бастан шығып, аяққ тағы барар.
– Айта ғой, Пайғамбарды жалғаншы! – деп, –
Шөлдесең, су берейін, тілімді алып²³.

Тыңдамас езғу²² банда⁷ оның сөзін,
Жактырмай, теріс қарап, кетер жүзін.
Шайтанның алдағанын сонда біліп,
Айтып жатар иманын, жұмып көзін²⁴.

Ыбліс²⁵ сол арада болар науміз²⁶,
Шайтанның уасуасы асер²⁷ етпес.
Хұдая, әр бандага²⁸ таупық беріп,
Шайтанның тұзағынан сақта әр кез!

Иманы зағып²⁹ болса әр банданің³⁰,
Айтқызар жаман³¹ сөзді шайтан лағын.
«Алғиазы біллаһі³²» – бұл дүниадан³³,
Көрдің бе кафір³⁴ қылып қайтарғанын³⁵?!
Сұрапты бір кісі кеп имамлардан,
Бұл сөзге жауап берген имам Ағзам:

– Қай күна³⁶ себеплі³⁷ алдар екен,
Иманын ол банданің³⁰ бұзып³⁸ шайтан.

Иманның кетмегіне³⁹ үш сәбап⁴⁰ бар,
Білмейді ғапіллікбен⁴¹ сол бандалар.
Иман аһлінен⁴² болғанға қылмаса⁴³ шүкір,
Жана⁴⁴ да өлімни⁴⁵ керек қылмас олар.

Үшінші – қорықпаса кісі ақысынан,
Иманын ол банданің³⁰ шайтан алар.
Неғылса⁴⁶ иманыңды жүргіл сақтап⁴⁷:
Кісінің ақысынан қыл, – деп, – жырақ!

Дүниеде сараңдықпен⁴⁸ алданбағыл,
Бандасің халің қарап, асылың тарап⁴⁹.

Жиырма тоғызыншы. Фыққиһимансұрдан¹

Қабарда айытды бізге Фыққыһимансұр²:
– Өлімге жақындаса, банда³ мағрұр⁴,
Дүниеден өтерінде банделердің⁵,
Халлары⁶ ол мархұмның⁷ беске бөлінір³⁴.

Қолында Ғазрайілдің кетеді³⁵ рух,
Тәніңді жейді⁸ екен қабырда құрт.
Қалады бар сүегің³⁶ топырақта,
Көреді сондай күнді банда³ мұңлық.

Осындай болады екен өлікте хал,
Артында уарісларда⁹ қалады мал.
Дүниеде¹⁰ ғапіллікпен¹¹ өтемесең¹²,
Барғанда борыш иесі¹³ алар ағмал¹⁴.

Күнінде¹⁵ хақтың амрі³³ жаныңды алса,
Етіңді құрыт асайды¹⁶ фані¹⁷ нәрсе.
Бар кылса жоқтан сені, қиын емес,
Топырақта сол таралып сүйек қалса.

Арман жоқ: қатын-бала алсын малды,
Бір уақт¹⁸ құран оқып ашыр жаны.
Дүниеде ғапіллікпен¹¹ өтемесең,
Күнінде¹⁹ борыш алар²⁰ ағмалыңды²¹.
Үміт қып иманыңнан келсе шайтан,
«Ғылаж²² жоқ ол малғұнға²³ не?» – деп айтам.²⁴

Көндірме ол малғұнға²⁵ патша Хұдай²⁶,
Бергізбе²⁷ иманымды оған оңай.
Алтының бірін бізге һиба қылғыл,
Бұл жұмыс Құдіретіне²⁸ лайық па-ай?!

Жіберме, інша Алла²⁹, шайтаныңды,
Нәсіп³⁰ ет иманымды қайтарымда-ай³¹!
Шайтанның бұл жұмысы – бізге зорлық,
Жалынып сізге айтам Жаббар Хұдай³²!

Отыз бірінші. Абу Зікриа заһитдың масаласы¹

Бір Заһит өткен екен Абу Зікриа²,
Кімді алдап өткізбейді осы дүние?!
Жастыққа бір күн ауырып басын қойды,
Өлімге табылар ма ішбір³¹ хайла?!

Қасында көп жиылған муритлары³,
Өлімге жақындаған⁴ әнің⁵ халі.
Калима «Шаһадатны» талқын қылды⁶,
– Айытқыл³¹! – деп, ол Заһитке баршалары.

– Айытбан, – деп⁷, теріс қарап ошал⁸ Заһит,
Достары жалынса да қасына кеп.
Қорықты сонда тұрып баршалары:
– Заһитнің⁹ халі нешік, я¹⁰, Рабби?! – деп.

Бір заман Заһит сонда көзін ашты,
Достары қасына кеп жауапласты¹¹:
– Я¹⁰, тақсыр, не себептен айтпадыңыз?!
Біз сізге: «Айткыл, – дедік, – Шаһадатны¹²!»

Кеттіңіз екі айтқанда теріс қарап,
«Айытман¹³!» – деп, үшіншіде бердің жауап.
Әулие – жұртқа басшы, шапағатшы,
Болды ма, – деп қорықтық, – халі харап».

Заһид¹⁴ айтты: – Қасыма келді шайтан,
Қолында ұстаны су кесемен¹⁵.
– Ей¹⁶, заһит, су керек пе, ішесіз бе?
Мен айттым: – Ішемін, су бер, – деп, – маған!

– Берейін керек суың¹⁷, мойныңды бұр,
Ғисаны¹⁸ ол Хұдайдың¹⁹ ұлы²⁰ деп біл.
Есітіп үшбу сөзді²¹ жақтырмадым,
Айналып теріс қарап кеткенім сол!

Тағы да аяғыма келіп тұрды:
– Су іш! – деп, маған қарап тағы ұсынды²².
– Ішейін, не айтасың? – дедім оған,
Сөздерін: «Құдай жоқ!» – деп, ұғындырды.

Мен айттым: – Көп сөйлемей, кетші Лағын²³!
Қарыссын, тіл мен жағын шайтан Лағын²⁴!
«Сөзіңді мен айтпаймын!» – дегеннен соң,
Сіздер қорықтыңыз сонда менен²⁵.

Құтылдым сол арада ол Лағыннан²⁶,
Ұрысып²⁷ малғұнменен жатқан кезім.
– Тілімді алмайсың! – деп, менен қашып,
Сындырды бөтелкесін ұрып өзін.

Жібердім ұрсып, сөгні шайтан итті,
Болмаса неге айтпайын Шаһадаты²⁸?!
«Лә илаһа, илла Алла, Мұхаммадүр расулуллаһ²⁹»! –
деп,
Сол жерде³⁰ жанын Заһит хаққа тәсілім етті,

Жігітлер ғибрат алып тыңла мұны,
Қалайша айналдырған әулиені?!
Заһитке қарағанда, біздер кімбіз,
Жалғыз-ақ ұмытпағыл бір Алланы!

Отыз екінші.

Жан тәслім болғанда, көктен үш мартаба дауыс деп!

Банданің² шықса әгар³ тәнден⁴ жаны,
Ешітер⁵ көк тарафдан⁶ үш наданы.
– Дүниені не себептен қалдырдыңыз,
Яки сол қалдырды ма дүние сені?

Болдын ба⁷ қайсыныңнан қайсың көп,
Қайсынды қайсың кеттің бүктеме ғып?!
Дүние мен екеуіңнің қайсың өлдің?!
Дүние кеткен жоқ пе сені өлтіріп?!

Әрқашан ол бандані⁸ алса суға,
Періште үш мәртебе қылғай ғауға⁹!
– Дүниеде бір кісідей күшті¹⁰ едің,
Не ғып сен көніп¹¹ қалдың жұлмалауға?

Бұл күнде қайда сенің күш-көмегің?
Бөгелін не себептен сөйлемедің?
Жатырсың бұл қорлыққа не ғып шыдап,
Сұраймын не себеплі¹² қорықтың сен¹³?

Кепіңге¹⁴ сол уақытта сені салса¹⁵,
Періште айтып тұрар бастарапта¹⁶:
– Үйіңнен енді шықсаң, еш қайтпайсың,
Азықсыз кетіп қалдың ұзақ жаққа.

Кіресің мұнан шықсаң қараңғы үйге¹⁷,
Ол үйдің қатері көп күнағарге¹⁸.
Табытқа сол апарып салған шақта,
Періште үш мәртебе тағы айтар кеп:

– Тиылып¹⁹ тәубе қылсаң күнәлардан,
Алланың әмірін тұтпай болсаң надан.

Алланың жолдас қылсаң бір расын²⁰,
Корерсін²¹ алдыңызда²² жарылқасын!
Алланың кездессеңіз ашуына²³,
Корерсін²¹ күнәніздің нәтижесін.

Сол жерде оқыр болсаң жаназасын,
Періште тағы да айтар үш надасын.
Көп сұрақ надан болсаң болар саған²⁴,
Тартарсың күнәңыздың сол жазасын.

Әр не қылсаң, қыларсың өз басына,
Қабірдің алып келсе жағасына.
Періште үш мәртебе айтады²⁵ екен,
Адамның опат болған баласына.

– Бұл орын, сіз білсеңіз, қарап орын²⁶,
Қылып пең мұның үшін ғамал²⁷ бұрын?

Байлықтан келіп түстің мұқтаждыққа,
Қараңғы бұл орынға бар ма нұрың?!

Бандані²⁸ салса егер тар лахатқа²⁹,
Періште нада қылар сол уақта³⁰:
– Жүруші ең дүниеде күліп-ойнап,
Сен келіп жылап түстің хасратка³¹!

Жер айтар: – Жүруші едің бек сүйініп,
Қарныма келіп түстің³² бек күйініп!
Жүруші ең тіршілікте шешен болып,
Қарныма келіп түстің³² тілсіз болып!

Бандані кетсе сонда қалқы көміп,
Бір Алла айтар екен нада қылып³³:
Я³⁴, бандам³⁵, несібелі⁴⁶ жалғыз қалдың
Өзіме³⁶ тастап кетті қалқың³⁷ көміп

Бір Алла сол уақытта қылғай рахым³⁸,
«Қалдым, – деп, – енді жалғыз!» болма ғамкүн³⁹.
– Аллаға тапсырдық, – деп айтып кетті⁴⁰:
Көмгенде сені келіп барша халқың.

Тапсырдым пайғамбардың міллатіне⁴¹,
Уасіл⁴² бол енді бандам рахматыма.
Мен болдым атаңыздан шапағатлы,
Жарылқадым пайғамбардың хұрматыне.

Тапсырған пайғамбардың аманатын,
Тидірмен енді саған іш фатым⁴³!
Қианат⁴⁴ қылмақ затыма лайық емес,
Құранда «Хафіз ерур⁴⁵» – менің атым

Отыз үшінші.

Барып жатын жеріміздің үш мәрте дауыс бергені¹

Қышқырар жанадағы² саған қабір,
Күніңде бес мәртебе осыны біл.
Үйіңнен³ жалғыз келіп жататұғын,
Көп⁴ оқып Құранменен сен нұрландыр!

Қабірің⁵ болатұғын қараңғылық,
Намазды көп оқысаң, болар жарық!
Болады⁶ төсегіңіз тас пен тофрақ⁷,
Істесең жақсы ғамал болар жұмсақ⁸.

Қабірде⁹ толып жатқан жылан, шаян,
Көп айтқыл: «Бисмилланы, ғаладдам¹⁰».
Хақтан қорқып, ағызсаң көзіңнен жас,
Иншалла, іш келмес саған зиан¹¹!

Қабірда сұраушың бар Мүңкір, Наңкір¹²,
Көп¹³ айтқыл зікір, тасбих¹⁴ және таһлил.
Бойың тарт жаман сөзден ғапіл адам,
Ғайбат, өсек себеплі¹⁵ қабір ғазап!

Хұдая¹⁶, қабірімді қылғыл жарық,
Бандамын¹⁷: ғасы болған – мен бір ғаріп¹⁸.
Бұл күнде жақсы ғамал біздерде жоқ,
Ғасымыз¹⁹ шайтан Лағын болған ғалиб.

Отыз төртінші. Олім халінен Ғайша анамыз бен Пайғамбарымыздың бахасы¹

Сөйлейін бір рауаят Ғайшадан,
Сөзіме, сауап табар, құлақ салған.

Сол сұрап, насихатын білмек үшін,
Таласып бахас² қылған пайғамбармен.

Ғайша отыр екен тағат қылып,
Келіпті Расул ақрам³ тыстан кіріп.
Әрқашан пайғамбарым келген шақта,
Орнынан тұрады екен құрмет қылып.

Пайғамбар Ғайшаға: – Отыр! – депті⁴,
– Тізеңе жастық салшы, ұйқым келді.
Жастыққа басын салып Расул ақрам³,
Жатып⁵ шалқасынан ұйықтады енді.

Пайғамбар шалқасынан қалды ұйықтап,
Сол басын Ғайшаның тізіне⁶ сап.
Ғайшаның⁷ сақалына көзі түсіп,
Түклерін сол ағарған көрді санап.

Он тоғыз ағарыпты сақаллары²²¹,
Ғайша мұны көріп, қылды зары:
«Пайғамбар өтер болса дүниеден,
Үматдің⁸ нешік болар енді халі?!»

Отырды үмат⁹ үшін көп қамығып:
«Қалмай ма Расул кетсе, үмат зарығып^{10?}»
Мұбарак көзден аққан тамшылары,
Жүзіне Пайғамбарның кетті тамып.

Расулді көздің жасы сол оятты,
Пайғамбар көзін ашып Ғайшаға айтты:
– Көрдіңіз осы жерде не уақиға¹¹,
Сұраймын, сырыңды айтшы, кім жылатты?!

Ғайша айтты: – Алланың пайғамбары,
Өлімнің хабары – түктің²²² ағармағы.

Сіз өтсең¹², пайғамбарсыз үмат⁹ қалып,
Пайғамбарсыз үматнің нешік халі¹³?!

Пайғамбар Ғайшаға жауап сөйлер:
– Жанларын¹⁴ үматімнің¹⁵ таңрім¹⁶ алар!
Пайғамбарсыз қалғаны¹⁷ мұқтаж емес,
Мұнан да қатты қайғы халдер көрер.

Сұрайды: – Қатты не¹⁸? – деп, пайғамбардан,
– Сұрамақ сізден сүннат¹⁹, қыл, – деп, – баян!
Айтыпты: – Өзің айт, – деп, – пайғамбарым,
Мәйітке²⁰ болатұғын қатты хал! – деп.

Ғайша айтты: – Үйден алып шығарында,
Шуылдап қатын, бала аһ ұрғанда,
Өлікке мұнан артық хал болмас! – деп,
Айтыпты пайғарға²¹ Ғайша сонда.

– Мәйітке²² осы халі тіпті²²³ қиын,
Мал-мүлкін, қатын-бала, тастап үйін.
Иттеніп жиған дүние артта қалар,
Біреуге қияр ма еді жалғыз тиын?!

Мәйітке бұдан²²⁴ үлкен ғаламатты²³,
Пайғамбар Ғайшаға тағы да айтты:
– Білгенің²⁴ болса маған тағы сөйле,
Мәйітке бұдан хал бар басқа қатты²⁵.

Айтады сонда бір сөз тағы Ғайша:
– Мына хал қатты хал ғой қиын етсе²⁶.
Өлікті тар қабірге жалғыз тастап,
Ағайын, жан достары үйге қайтса!

Мәйіттің жалғыз өзі қалар көрде,
Ішкім жоқ жауап қатып сөйлесерге²⁷.

Ғамалы²⁸ ол сорлының бар ма, жоқ па,
Тастады бейшараны жалғыз мұнда²⁹?!

Сөйледі Ғайшаға ол пайғамбар:
– Өлікке бұл хал тағы болмас ауыр³⁰!
Мұнан басқа айтарың бар ма сенің?
Халлар³¹ бар сен білмейтін мұнан да ауыр

Ғайша айтты: – Өзіңіз айт³², пайғамбарым!
Білгенім қадар хал осы менің³³.
«Мәйітке мұнан артық²²⁵ хал бар!» – дейсіз,
Келе ме таласуға менің³⁴ халім?

Ғайшаға айтты сонда Хақ пайғамбар:
– Дүниеден қайыт³⁵ күші дүр келген жандар.
Мәйітке мұнан ауыр хал болмайды³⁶,
Ғұсыллар³⁷: – Жуамыз³⁸! – деп, кірген хал бар³⁹,

Ғұсыллар³⁷: – Жуамын! – деп, жақын барса,
Көйлегін үстіндегі жыртып алса.
Жаны шошып, паріят⁴⁰ қылады екен,
Тактайға жалаңаштап тәнін салса!

Ісітер бұл надасын барша мақлұқ⁴¹,
Туған соң не көрмейді ғарыб⁴² басың⁴³?!

– Я⁴⁴, ғұсыл⁴⁵, мен ғаріпке рахым қыл деп,
Кейіт пен⁴⁶ көйлегім жыртқыл ақырын!
Зарынан⁴⁷ Ғазірейілдің тәнім мажрух⁴⁸,
Мен қатты қиын көрді⁴⁹, жан ашығын!

Су құйса, айтады екен тағы тұрып:
– Я⁵⁰, Ғұсыл⁵¹, суыңды құйма маған суық!
Суыңыз аса суық боп жүрмесін,
Жанымның шығуынан⁵² тәнім мажрух.

– Я, Ғұсыл⁵³, тағы мені жума қатты!
Тірлікте емес пе еді жаным тәтті?
Тәнімнің осы күні бәрі зағип,
Сіздер де боласыз ғой мен сияқты⁵⁴!

Тағы да айтады екен болса жуып⁵⁵,
Кефінге⁵⁶ салар болса жіпсіз буып.
– Я, Ғұсыл⁵¹, бас-аяғым⁵⁷ байламашы,
Балам мен қатындарым көрсін келіп!

Көрейін мен де оларды, келсін мұнда!
Ақырғы көруім ғой, енді білсін!
Қияметте көрмесем, қайда көрем,
Сол менен ғибрат алып, көңілі суысын!

Әрқашан үйден жаңа шықса алып,
Қауымға айтады екен сонда налып:
– Қатын-бала жұртыма арыздасып,
Асықтырма, кетейін амандасып!

Айтайын жамағатлар⁵⁸ тыңла сөзім⁵⁹!
Иесіз қатын-бала қалды мұнда!
Жетім бала, жесірді жылатпандар⁶⁰,
Айырды баршасынан мені Хұда⁶¹.

Апарып салар болса сол табытқа,
Жиылған айтады⁶² екен көп халыққа:
– Дүниеге алданушы болмаңыздар,
Не еріп бара жатыр мен мұңлыққа⁶³.

Қатын-бала, ағайын, жамағатым,
Дұғадан тастай корме мені, халқым!
Иттеніп түк шығармай жиған дүние,
Білмеймін нешік болар менің артым?!

Қатын-бала, артымда, қалды малым,
Қабірде нешік болар менің халім?!
Бар күнә⁶⁴ меніменен бара жатыр,
Тартам ғой харам шубһа мен обалын!

Әрқашан оқыр болса жаназасын,
Қышқырып айтады⁶² екен сол надасын:
– Азықсыз⁶⁵ кетіп барам ұзақ жолға,
Бір Алла алдымыздан жарылқасын!

Сіздерді⁶⁶ қайтып келіні енді көрмем
Алланың әмірінен не дүр дәрмен!
«Жер бауыры суық», – деген сөз бар,
Дос-жардан қайыр-дұға өтінемін!

Қабірдің алып келсе жағасына,
Мәйіттің⁶⁷ тағы қара наласына:
– Қараңғы, тар қабірге алып келіп,
Қам-қайғы тағы түсті арасына⁶⁸.

– Ей⁶⁹, қалқым⁷⁰, мені ұмытпай, қылғыл дұға!
Бандамін⁷¹ ғасы болған көп түр күнә!
Әрқашан дұғаңыздан тастамаңыз,
Дұғаға мұқтаж қылды мені Хұда⁶¹.

Әрқашан салар болса тар лахатқа⁷²,
Қышқырып айтады екен жақын-жатқа:
– Опасыз мына жалған менен өтті,
Мен қалдым ақырында жаман атқа!

Жиған мал сізде қалды, уарісларым⁷³,
Өтеңіз мені аясаң, борышларым⁷⁴!
«Әрқашан дұғаңыздан тастама!» – деп,
Артына айтып кетер барлық зарын.

Дуииден⁷⁵ кетеді екен осыны айтып,
Көшірсің иманменен сені биітіп⁷⁶.
«Өлінің⁷⁷ тілін тірі алмас», – деген сөз бар,
Келе ме өлген адам тірі қайтып?!

Осылай бізге айтқан пайғамбарым,
Өліктер айтады екен⁷⁸ барлық зарын.
«Өлген өлді, тіріге мал керек», – деп,
Артынан⁷⁹ талап алар қалған малын.

Көргені: жетім-жесір – бәрі зорлық,
Жұмысы қазақтардың⁸⁰ бәрі ұрлық.
«Аға өлсе, жеңге⁸¹ мұра», – деген сөз бар,
Қатынын бас сап⁸² алар, қылып зорлық.

Өліктің қатыны мен малын алып,
Бір жаманға қосады дүре⁸³ салып.
Зорлығына ол қатын көнбесе ағар⁸⁴,
Ергеден⁸⁵ жібереді сол шығарып.

Шариғат бұйырады мүһір⁸⁶ мирас,
Мархұммен⁸⁷ болған жоқ па аз күн жолдас?!
Мұндай жұмыс қылмайды дін-мұсылман,
Жетім-жесір жылатқан қазақ оңбас!

Ұзатқан қызға тимес бізден мирас,
Мирасқа ие деген молламен қас⁸⁸.
Құранда Алла тағала қосқан жоқ па,
Кафір⁸⁹ болар, Құранға сол иланбас.

Бұйырған тағы мирас қатындарға,
Бұл сөзді тыңдайтұғын⁹⁰ кісі бар ма?
Қатын-қызға мрасты⁹¹ бермек түгіл,
Күң секілді сатамыз, әні, малға.

Сол мінез мұсылманға болар теріс,
Толып жатыр қазақта жаман жұмыс.
Ұл бала болғанда, қыз да бала,
Осымыз шарифатқа⁹² емес дұрыс.

Қыз алар бізден мирас ұзатылған,
Тілесе қайда барсын боп мұсылман.
«Шыққан қыз шііден⁹³ тысқары», – деп айтылған²²⁶,
Бермейді оған мирас қазақ надан.

Бұл⁹⁴ күнде қазақ та жоқ неках⁹⁵, талах⁹⁶
Халалын харам ғып жүр өзі қазақ.
Бір күнде ерсілі- қарсылы қанша боқтап⁹⁷,
Қатынын бас сап сабар⁹⁸ бара салақ.

Жұмысың⁹⁹ бәрі теріс, қазағым-ай!
Ақыретте¹⁰⁰ тартарсың азабын-ай!
Мирасы неках⁹⁵, талах⁹⁶ болмаған соң,
Қалып жүрміз ноғай сарыттың¹⁰¹ мазағына-ай!

Иманы бұл қазақтың иман тақылды¹⁰²,
Шарифат ісін қылмас¹⁰³, қылып тахқиқ.

Көңілімен шын иман¹⁰⁴ болмаған соң,
Өлгенде иманы¹⁰⁵ кетер шайтанға еріп.
Өлім бар деп іш¹⁰⁶ қазақ қылмас қауіп,
Жұмысы – ұрлық, қарлық¹⁰⁷, жала жауып¹⁰⁸.

Толып жатыр қазақта талай рәсім,
Ұрлық, зорлық, қалдырмас барымтасын.
Қайдағы ел жақсысы ұры сүйер,
Тыйылып харам істен тартпас басын.

Қазақтың қалмас болды осы өнері,
Жеп қояр әлі жеткен бірін-бірі.
Болмаса патшамыздың ғәділлігі¹⁰⁹,
Нашары жүрмес еді болып тірі¹¹⁰.

Бұрыннан келе жатқан ескі заңы,
Көп шығар арасында мұсылманы.
Сөйтсе де тастамайды қылықтарын,
Бар ма, айтшы, ақыретті ойлағаны?!

Қазақтың арғы заты – болған бағы,
Қауарыж¹¹¹ тұрады екен Сырдан әрі.
Жиылған одан-бұдан қашқын екен,
Шаһарға есітіледі бұл қабары¹¹².

Бас тартқан қауарыж¹¹³ боп падшадан,
Көнбеген шарифатқа бәрі надан.
Ұрлық, зорлық, ел шапқан¹¹⁴ қылды кәсіп,
Кәсібі келе жатқан неше атадан.

Бұқардың сонда қаны кісі салды¹¹⁵,
Кірмесең ығтықатқа¹¹⁶ болмас мәні.
«Жаны¹¹⁷ жоқ, уағдасыз ел екен», – деп,
«Антқор ел екен», – деп, – шұбырмалы»¹¹⁸.

Жіберді батырларды бері қуып,
Тіл алмай қалғаннан соң көңілі суып.
Бұл күнде алты миллион¹¹⁹ қазақ болды,
Көбейген біреуінен біреу туып.

Батырлар анда-санда¹²⁰ барған екен,
Қалмақты олжа қылып алған екен.
Қыздарын алып келіп қойша тізіп,
Аяғын мұнда келін салған екен¹²¹.

Сол қыздар мұнда келіп бала тапқан,
Ана боп бәрімізге¹²² бөлек заттан.
Байлары біртін-біртін өлгеннен соң¹²³,
Өз ісін үйретіпті¹²⁴ тәңір атқан.

Байы өлсе, шашын жайып, бетін жыртар,
Дауыс қып, қара киіп, керін¹²⁵ тартар.

«Ат қойып келіндер!» – деп, – өлігіне!» –
Үйретті бұл фіғылді¹²⁶ жаһіл¹²⁷ мұндар.

Үйретті күеу¹²⁸ болса тәжімдерді,
«Келінді сәлім¹²⁹ ет!» – деп бағындырды.
Келін менен¹³⁰ күйеуге май құйдырып,
«Өт ана, жарылқа!» – деп, табындырды.

Үйреткен келініне кесірлі кемфір¹³¹,
Байы жоқ қой дейтұғын¹³² жесір кемпір.
Осындай жамандыққа басшы болып,
Кетеді отқа күйіп есіл кемфір¹³¹.

Бұл жұмыс мәжусиден калған ғадат¹³³,
Мәжуси шабады екен өлігене¹³⁴ ат.
Мәз болып олігіне¹³⁵ құтылғанға,
Қуанып ат шаптырар біздің қазақ.

Міне¹³⁶, кара қазақтың наданына,
Құлақ салмас Алланың қаламына.
«Ат шаппаса, атаусыз тастады», – деп¹³⁷,
Өсек айтар кейінгі адамына.

Ас бергенде, қылмаса табағын тоқ,
Аяқ-табақ қиратар, ұрыс қылып¹³⁹.
Өлісі¹⁴⁰ мен тірісін қабат боктап,
«Тойғызбаса, неге елді шақырды?!» – деп.

Іш¹⁰⁶ қалмай келе жатыр осы ғадет,
Болыпты бұл жұмысқа кемпір себеп.
Ат шаппақ шарифатқа¹⁴² дұрыс болса,
Қылмай ма бұл жұмысты ноғай мен сарт?!

Дұрыс емес шарифатқа бәрі мұңкір қарсы¹⁴³,
Мәжуси бізге үйреткен дінсіз кемфір¹³¹

Жазасын берер Алла ол жауыздың,
Ей, мүгмін¹⁴⁴, шариғатқа қылғыл пікір.

Қазақтың сол уақта¹⁴⁵ бәрі надан,
Құба қалмақ өтіпті талай заман.
Ол кемпірдің айтқанын ұстап бәрі¹⁴⁶,
Ісі жоқ намаз бенен рузадан¹⁴⁷.

Тағы жоқ сол уақытта қожа, молла¹⁴⁸,
Салатын, оны¹⁴⁹, тыйып түзу¹⁵⁰ жолға.
Мүңкір іс арасында бек көбейіп¹⁵¹,
Енді азайып келеді жылдан жылға.

Мүгмін¹⁴⁴ болсаң, істегіл шариғатты,
Бізлерге¹⁵² парыз емес қалық¹⁵³ салты.
Осындай ғадаттарды¹⁵⁴ тастау керек,
Әр жұртқа мазақ болмай қазақ қалқы.

Қуатлап¹⁵⁵ алып жүрсе әркім дінін,
Жаһіллік¹⁵⁶ қалар еді әркім порым¹⁵⁷.
Хажылар¹⁵⁸ партияға басшы болды,
Шошимыз хажылардың¹⁵⁹ көріп түрін.

Дінін күтіп тұрмайды тәрбиелеп,
Келісімен ел бұзар¹⁶⁰, партиалап.
Беліне сәлелерін¹⁶¹ таңып алып,
Бір жағынан қалмайды сол қиалап¹⁶³.

Хажылар¹⁵⁸ партиадан¹⁶⁴ жүргіл жырақ,
Мәкеге¹⁶⁵ барып келдің иман сұрап.
Баяғы таз¹⁶⁶ қалпыңа қайта түсіп,
Күнәның одан-бұдан басын құрап.

Кеттіңіз хажылықты тіпті ұмытып¹⁶⁷,
Жойдыңыз біле тұра бар сауапты¹⁶⁸.

Түк білмес надандарға¹⁶⁹ атаман боп,
Ішіне бұзықтардың кеттін кіріп¹⁷⁰.

Сөзімді хажы есітсе¹⁷¹, қалар кектеп,
Хажы¹⁷² бар ма партиадан¹⁷³ жүрген шеттеп?
Мақаңіз¹⁷⁴ сіздерге айтып жіберді ме:
«Бар-дағы партияға қойып кет!» – деп.

Ойлаған хажы¹⁷² бар ма бір Хұдайды¹⁷⁵?!
Өткізер партиямен¹⁷⁶ күн мен айды.
Мақаға¹⁷⁷ иман сұрап барып келіп,
Хажылар¹⁵⁸, бұл мінезің жарамайды.

Хажының¹⁷⁸, міне, қара шаласына,
Дін-парыз – мұсылманның баласына!
Мақада¹⁷⁹ есек¹⁸⁰ хажы бола ма екен¹⁸¹,
Жүргенмен Мәруа, Сапа¹⁸² арасында.

Тақсырлар тауып алды бұл мінезді,
Келісімен: «Сен кімдік?» – деп, елді бұзды.
Көрініп өз еліне жек көрінші²²⁷,
Хажылар¹⁵⁸ бұл мінезбен елді бұзды.

Надан сол: халал, харам айырмалар¹⁸³,
Хажылығын¹⁸⁴ партияға¹⁸⁵ айырбастар.
Барған¹⁸⁶ сол мұсылман бола ма екен,
Мақаға¹⁷⁷ талай барар қызылбастар¹⁸⁷!

Дұрыс па партияға¹⁸⁵ мас¹⁸⁸ боп жүру,
Ғадаті¹⁸⁹ осы күнде ел бүлдіру.
Мекеге бару¹⁹⁰ оңай не қылғанмен,
Қиын ғой хажылықты ұстап жүру¹⁹¹.

Хажылар¹⁵⁸, мұны қой да, дініңді күт,
Кірмейді құлағыңа айтқан үгіт.

Тұрыңыз¹⁹² қажылықтың жөніменен
Қой-дағы партианды¹⁹³, балаңды оқыт!

Дау қудың, қажылықты қойдың-дағы,
Сауапты елге бердің, жойдың-дағы¹⁹⁴.
Әншейін¹⁹⁵ Меке¹⁹⁶ бардың асабамен,
Құтылмай кісі ақысынан мойныңдағы.

Хажылар¹⁵⁸ бұл күнде жүр көп сарсаңда,
Екі үйдің бірі хажы¹⁷² бұл қарсаңда.
Өтемей кісі ақысынан құтылмайсың,
Мекеге жылап жаяу¹⁹⁷ жүз барсаң да.

Мекенің¹⁹⁸, келдің хажы, дәмін татып¹⁹⁹,
Ақша жидың, өсімге²⁰⁰ малың сатып.
Жолда ішкен азық үшін төбелесіп²⁰¹,
Хажы¹⁷² бар әрбір елде тәңір²⁰² атқан.

Хажы екеу, риакорға ұжмақ қайда²⁰³?
Бір қойыңды²⁰⁴ сатасың екі қойға.
«Мекеге¹⁶⁵ бармақ парыз болсын!» – деген,
Қайыр, зекет берілген²⁰⁵ халал малға.

Өсіммен²⁰⁶ жинаған мал халал болмас²⁰⁷,
Қиаметте²⁰⁸ жаныңа үлкен залал.
Харам малды қалтаңа салып алып,
Мекеге¹⁶⁵ тауап үшін бару обал!

Ауелі²⁰⁹ жиған ақшаң болсын таза,
Әркімнің ақысын бер, қылмай наза.
Мал, ақшаны өсімге²¹⁰ сатқан адам
Қиаметте тартар²¹¹ үлкен жаза.

Хажылар¹⁵⁸, бұл сөзімді жақсы тыңла²¹²,
«Айтты²¹³, –деп, жазушыны ғайып қылма²¹⁴!

«Өсімнен²¹⁵ мал жинамақ²¹⁶ харам» – деп,
Пайғамбар айтқан бізге хадісінде²¹⁷.

Хажы¹⁷² – парыз: күші жеткен малы барға,
Хажы¹⁷² – парыз: жана да²¹⁸ халал малға!
«Хажы¹⁷² барып, парыздан құтылам», – деп,
Өздерің кіріп кетпе²¹⁹ жаман²²⁰ жайға?!

Отыз бесінші. Абуқалабадан рауаят¹

Хикаят² қалды Абуқалабадан³,
Сөйлеген халін білмей мен бір надан.
Күнлерде⁴ бір күн жатып түс көріпті,
Түсінде өліктерді аралапты⁵.

Бір үлкен көрстанды⁶ сейіл қыпты,
Әр кабір Худаның⁷ құдіретімен жарылыпты.
Өліктер көрден тіріліп отырғанда⁸,
Қалаба⁹ тамаша ғып, қайран қапты¹⁰.

Қолында әрбір өлік¹¹ нұрдан табақ,
Отырған әрқайсысы болубан¹² шат.
Қасына бір досының жетіп келсе,
Бейшар¹³ табағы жоқ, қылған хасрат¹⁴.

Қалаба⁹ ол майтдің сорды¹⁵ халін:
– Табағың нұрдан қайда, жаным?!
Өліктің¹⁶ бәрі жиылып шат болғанда,
Отырсың нұрдан махрум¹⁷, айтшы жайың?

Ол досты¹⁸ жауап берді Қалабаға¹⁹:
Отырмын нұрдан махрум¹⁷ мен бейшара!
Нұрдан табақ тартылған өліктердің,
Артында баладары²⁰ қылған дұға!

Сол сәбепті⁵³ табаққа ие болған,
Артында баладары⁵⁴ дұға қылған.
Садақа, Құран оқыған сауаптары
Нұр болып, табағына даяр болған.

Бұл күнде іш²¹ табақ жоқ мен ғарыпта²²,
Менің бір ахмақ²³ балам қалған арытда²⁴.
Мен үшін қылған оның сауабы жоқ,
Сол сәбепті²⁵ отырмын хасретде²⁶! –

Деп айтып Қалабаға¹⁹ төкті жасын:
– Ішкімнен²⁷ болмады, – деп, – жарылқасын!
Жылаған соң майітдің²⁸ даусыменен²⁹
Қалаба⁹ төсегінен жұлды басын.

Қалаба⁹ шошып тұрды ұйқысынан,
Баласын іздеп³⁰ жөнелді³¹ тұрысымен.
Бар көрген, баласына, уақиғасын,
Сөйлепті сол Қалаба⁹ көрісімен.

Баласы ісіткен³² соң қылды тәубе,
Бір жанын³³ атасы үшін қылды пида.
Бұрынғы осалдықтың бәрін тастап,
Садақа-қайыр қылды атасына.

Қалаба⁹ бір күн жатып түс көріпті,
Түсінде барлық қабір³⁴ жарылыпты.
Баяғы досы сонда шат болыпты,
Түсінде Қалабаға¹⁹ жолығыпты.

Достын³⁵ көрсе шат болып көрден тұрған,
Қолындағы³⁶ табағы бәрі нұрдан.
Бұрынғы халларының³⁷ ішбірі³⁸ жоқ,
Құтылған алгі³⁹ досы ғам қайғыдан.

Оқыды Қалабаға¹⁹ қанша рахмат⁴⁰:
– Мен бұрын көріп едім көп міхнат⁴¹!

Құтылдым әр ғазаптан, сәбебіңмен⁴²,
Басымды әр қайғыдан қылдың азат.

Баламды азғын болған, жолға салдың!
Міхнатда⁴³ мені көріп⁴⁴ үйге бардың.
Дүние, ақырет максудің⁴⁵ хасыл болып⁵⁵,
Жаннатқа дақыл⁴⁶ қылсын беру барың⁴⁷! —

Деп, сонда разы болған Қалабаға¹⁹,
Түсінде алгі⁴⁸ дөсты⁵⁶ кылып дұға.
Әркімнен езгу⁴⁹ бала арытда²⁴ қалсын,
Кім бақи қалар⁵⁰ дейсің бұл дүниеде?!

Жоқтағыл өлігінді дұғаменен,
Дұғаны үміт етер⁵¹ әркім сенен.
Хұдайым⁵² қабыл қылса садақаны,
Нұрдан табак болады тұрса көрден.

Отыз алтыншы. Өлерде болған банданің халі¹

Басыңа түсетұғын ақыр заман,
Дүниеде өлмей тұрып болар саған.
Тәніңнен ғазиз жаның шықпай тұрып,
Көзіңе көрсетеді Алла тағалам²!

Қиналып жан шығарға жақындаса,
Кезеріп еріндерің, көзің талса.
Қысылып, маңдайыңнан терің ағып³,
Демалыс барған сайын қатыланса⁴.

Жазушы⁵ періштелер сенен⁶ қашып,
Ыбліс⁷ иманыңнан үмітленсе⁸.

Сол шақта ғаріп банда болсаң халсыз⁹,
Тастарсың мал-мүлкінді сен амалсыз.
Иманнан басқа нәрсе керек емес,
Иманды аңдып сонда шайтан арсыз.

Ең алғаш басқа түскен бұл қиамет¹⁰,
Аузыңа Хұдай¹¹ салсын, біл Шаһадат!
Бар малға қатын-бала ие болар,
Сен тартарсың¹² обалын – үлкен хасрат¹³!

Болатын қиаметде¹⁴ ақыр заман,
Ұғып ал, мен айтайын оны саған.
Дүниеде борышқор боп өліп кетсең,
Жабысар жағаңызға даугер адам.

Бұл күнде борыш иесі сұрар хақын:
– Жаныңда малың бар ма құтылатын?
Бар қылған сауабыңа жармасады,
Дүниеде жаман іске болма жақын.

Теңгерген қазы болып жаратқан Хақ,
Сенде жоқ: таласарға – қимылдар шақ!
Мықтылық дүниедегі онда болмас,
Жемегіл кісі ақысын¹⁵, жоламай бақ!

Бар қылған жақсылығын Алла – даугер!
«Қиындық басқа түскен – осы! – деп біл.
Бола¹⁶ ма бұдан үлкен саған хасрет¹⁷,
Запаны саған айтар: «Тамұққа кір!».

Сол күннің, мен айтайын, һайбатларын¹⁸,
Түсірер іштен бала жүкті қатын.
Тұрады барша қалық мас, қайран боп,
Ішкімде¹⁹ шама болмас қимылдайтын²⁰.

Келмейді сөз айтуға ішкім²¹ халі,
Болады жас жігіттер ақ сақалды.
Періште адамзатты қойша бөлер,
Жөленер иманды адам ұжмақ сарі²².

Тамұғқа²³ айдар тағы бір парасын,
Мұнапық²⁴ ғасы болған жан баласын.
Өзінің қылмысы үшін ғазап тартып,
Көреді жаһаннамда сол жазасын!

Отыз жетінші. Сүлеймен ғалайһинің мәселесі¹

Бұрынғы пайғамбарлар заманында,
Дүниеден қайтар шақта мүгмін² банда³.
Ғазрайіл⁴ көрінумен келеді екен,
Өзінің танысындай жүрін анда⁵.

Бұл күнде келмес саған іш⁶ көрініп,
Хұдайдан⁷ жүрмегіне іш⁶ амір⁸ жоқ.
Пайғамбар хұрматі⁹ үшін көрінбейді,
«Көрінсе шошыр, – деген, – бәнда¹⁰ қорқып.

Ғазрайіл⁴ келді бір күн Сүлейменге,
Билеген жердің жүзін падша-қанға¹¹.
Періште пайғамбармен сұхбатласып¹²,
Отырған мажіліс¹³ қып¹⁴ бір орында.

Қасында Сүлейменнің бір қызметкер,
Қызметінде болған екен бірнеше жыл.
Жігітке бір Алланың тақдірімен¹⁵,
Найбатпен бақты оған Ғазрайіл⁴.

Шошыды²¹ періштенің қарауынан:
«Бір ғайып¹⁶ тапты ма, – деп, – жарампаған?
Қарауы бұл кісінің тегін емес,
Қадалды не себепті сонша маған?!»

Қарайды сонша маған көз айырмай,
Ақысы¹⁷ бұл кісінің менде бардай!
Артынан Ғазрайілдің¹⁸ кеткенін¹⁹ соң,
Сұрайды Сүлейменнен тағат қылмай:

– Кім еді қонағыңыз алгі²⁰ келген?!
Шошыды²¹ сол кісіден қорқып денем!
Қалтырап он екі ағзам бара жатыр,
Кісі емес өзім туып әр кез көрген!

– Білсеңіз, періште дүр, сол²² – қонағым,
Маған кеп жеткізуші Хақ каламін²³.
Аншейін²⁴ көрмек үшін қарағанда,
Қорықпа, зианы жоқ, бекер, жаным!

Сол жігіт айытды²⁵: – Ей²⁶, пайғамбар!
Қарауы сол²² кісінің емес тауыр²⁷.
Жақсы жаман болсам да, сонда болам,
Жеткізші²⁸ шін машинге²⁹ мені хазір³⁰!

Мен білсем, періште дүр, жан алушы,
Ойлаймын маған таяу тақдір³¹ ісі.
Пайғамбар, енді менен бақыл болғыл,
Құр босқа неге келсін, бір³² жұмысы.

Сол жігіт Сүйлейменмен амандасты,
Екеуі сол арада көп жыласты.
Пайғамбар: «Кетпе!» – десе, ішбір³³ болмай,
Қарата шін машинге²⁹ қадам басты.

Сүлеймен амір⁸ қылды желлеріне³⁴:
– Жеткіз, – деп, – бір сағатта жерлеріне!
Топырағы бейшараның сонан шығар,
Кешікпей барып жетсін елдеріне³⁵!

Жөнелді желге мінін жігіт ғарып³⁶,
Ішінде бір сағаттың жетті барып.
Үш айшылық жол екен екі арасы,
Білсеңіз шін машин²⁹ мен Қудіс Шаріф³⁷.

Айналып Ғазрайіл⁴ жана³⁸ келді,
Сүлеймен пайғамбарға сәлем берді.
Жігітке һайбат ила³⁹ қарағанын,
Сүлеймен Ғазрайілдан⁴⁰ сұрайды енді.

– Жігітке сонша неге кеттің қара?!
Бар ма ақың алатұғын сонан сұрап?
Еліңе сенен қорқып, қайтып кетті,
Ғазрайіл⁴, қарауыңда не дүр себеп?!

Ғазрайіл⁴ пайғамбарға қылған баян:
– Жанын ал, – деп бұйырған Қадір Маулам⁴¹,
«Шін машинда⁴² барып ал!» – деген еді,
Қасыңнан сенің көріп⁴³ қалдым қайран.

Қасыңнан көрген сағат қалдым кетіп,
Хұдаға⁴⁴ мен жалындым ғаріз етіп.

Құдайым ол бандаға⁴⁵ қылмас рахмат⁴⁶,
Періште айтады⁴⁷ екен оған лағнат⁴⁸.
Хисабы қатты болар ол банданің⁴⁹,
Таубасіз⁵⁰ өтіп кетсе ол адамзат.

Бір банда³ бұл дүниеден болса опат⁵¹,
Дауыс қып, қатын-бала қылса перят⁵².

Ғазрайіл⁴ қастарына⁵³ жетіп келіп,
Оларға айтар екен көп лағнат⁴⁸!

Мен оған қылған жоқпын ішбір³³ зұлым,
Амірсіз кеміткем жоқ анің ғұмырын⁵⁴.
Әр заман өлшеулі өмір бандаларға⁵⁵,
Бір Алла, тақдір³¹ илан, жазған өлім.

Бір Хұдай⁵⁶ өлім беріп, қылған қаһар,
Көнбесең тақдір іске, кәпірсіздер.
«Кулли мак ғалайһа пан⁵⁷» деген Алла,
Өлмекке⁵⁸ сіз бен бізге уағдасы бар.

Сиынар сол Ғазрайіл⁴ бір Аллаға⁵⁹,
Алланың тақдіріна⁶⁰ не дүр шара?!
Ғазрайіл⁴ – бір Алланың қызметкері,
Бұйрықсыз бір Хұдайдан⁷ келмес жана³⁸.

Отыз сегізінші.

Абуллаиыс Самарқанды рауаят қылғаны¹

Бізге айытқан² Абуллаиыс³ Самарқанды⁴,
Өлікке дауыс қылмақ, сол харам-ды.
Зарар жоқ сол ақырын жыламақта,
Сабырға сауап табар жақсы жанды⁵!

Пайғамбар айытды⁶ бізге нуха⁷ харам:
– Дауыстап⁸ жылаймын, – деп, отырса адам,
Айтушы⁹ тыңлаушының¹⁰ баршасына
Алланың лағнаты¹¹ болар һаман¹²!

Хұсайын өткенен соң, ибн¹³ Ғали,
Жоқтады бір жылғаша қатны¹⁴, аны¹⁵!

Қабірін сол күзетіп отырғанда,
Естікті көк тараптан бір наданы:

– Ей¹⁶, қатын, табылды ма жоғалғаның?
Тұтып ең бір жылғаша қайғы зарың!
Тағы да көк тараптан ауез¹⁷ келді:
– Күна дүр бұл қылғаның, ей, қатын¹⁸!

Расулдің бір баласы – Ыбраһим¹⁹,
Жылапты өлгенінде пайғамбарым.
Сахаба Ғабдуррахман²⁰ бінғут²¹
Сұрапты пайғамбарым жылағанын:

– Тыиу шең²² тақсыр, жыламақтан,
Өзіңіз жыладыңыз не сәбепден²³?
Сұраушы сахабаға сонда айытды⁶:
– Мен тидім²⁴ нуха²⁵ қылып жыламақтан!

Хұдайға²⁶ қарсылық сөз айытпай жыла,
Болады қарсылығың үлкен күна²⁷!
Рахымсыз²⁸ қатды көңіл о да жаман,
Аз жыласаң, өлекке²⁹ сауап бұ да!

Өлікке жыламақтан айзал³⁰ сабыр,
Бір сабыр қылса, бірталай сауап табар³¹.
«Иннәмә юніс сабируна ажраһум биғаирхисаб³²,
Сансыз сауап берем!» – деп айытқан³³ Жалил.

Қабарда³⁴ айытды⁶ бізге хазраты³⁵ Ғали,
Қайғыға сабыр қылса болар уали³⁶.

Үш жүз сауап тиеді сабыр қылса,
Алты жүз сауап тиер напсі тиса³⁷!
Тоғыз жүз мөлшерлі сауап табар³⁸,
Кім де кім өлігіне жыламаса!

Отыз тоғызыншы. Өлер халде періштелердің келгені¹

Бандасі² ауыр³ халға тақалғанда,
Тағзыммен төрт періште кірген⁴ анда⁵
Бандага⁶ сәлем беріп біреуі айтар⁷:
Муакіл⁸ періште едім тамағыңа!

Іздедім Шығыс, Батыс түгел бәрін⁹,
Бір лукма таба алмадым тіпті саған!
Ойлаймын: Рызықың¹⁰ біткен¹¹ ғой! – деп,
Болмаса таппас бедім¹² бір кесім нан.

Періште кетеді екен осыны айтып,
Екінші бір періште келер қайтып:
– Муаккіл¹³ періште едім шарабыңа, –
О дағы тұрады екен бір сөз айтып:

– Бір ішім су таппадым саған іздеп,
Күншығыс, күнбатыстың бәрін кезіп.
Ойладым: «Ажалыңыз жеткен ғой!» – деп, –
Періште кетеді екен мұны сөйлеп.

Үшінші жетіп келер тағы Мәлік¹⁴:
– Мен дағы¹⁵ періште едім демің санап.
«Дем алыс қанша бұған қалды екен?» – деп,
Таба алмай Машрик, Мағрупны¹⁶ келдім қарап.

Дем алыс таба алмадым саған түгел,
Ойладым: «Жеткен екен енді ажал!» –
Дортінші періште кеп тағы да айтар¹⁷,
– Ғұмырыңа періште едім мен муаккіл¹³!

Күншығыс, күнбатыстың кездім бәрін,
– Бар ма, – деп, – ғұмыр саған¹⁸, – араладым,

Ойладым: «Сенің ғұмырың біткен екен!
Бір сағат саған ғұмыры¹⁹ іздеп²⁰ таба алмадым».

Төртеуі бұл сөзді айтып кетеді²¹ екен,
Болған соң банда²² ғаріп²³, не етер екен?
Краман²³, Катібин²⁴ – періштелер
Ол-дағы ол бандаға⁶ жетеді екен.

Бандаға⁶ жетіп келер екі мәлік,
Қолында жазуы бар күна, сауап²⁵.
Оң жақтың періштесі ұсынады:
– Қара! – деп, ақ қағазды келер алып.

– Қараңыз бұл жазылған қағазыңа,
Қылдыңыз көп сауапты қаншама!
Ол банда²² аны²⁶ көріп, бек шатланар²⁷,
Руза²⁸, зекет, хажы²⁹, намазына!

Сол жақтың періштесі тағы тұрып,
Бір кара қағаз берген сол ұсынып:
– Бар қылған күнәларың осы тұрған,
Ол банда²² қатты терлер, қорқып³⁰.

Қарауға ұялады күнасінан³¹,
Істеген қанша күна³² сол басынан³³.
Бар қылған күна, сауап – сол істерін
Көрсетіп кетеді екен сонда оған.

Осылай сол алтауы жұмыс қылар,
– Барғыл! – деп, амір³⁴ қылғаш паруардігар³⁵.
– Біз енді ісімізден босадық³⁶! – деп,
Ғазрайілге³⁷ барып айтар періштелер.

Сонда келер Ғазрайіл³⁸: – Жан алам! – деп,
Жанында періштенің екеуі тұр³⁹.

Рахматдың⁴⁰ періштесі оң жағында,
Отырар газаптікі сол жағында⁴¹.

Ол банда²² болса ағар⁴² езғулардан⁴³,
Алады аның⁴⁴ жанын шатлық⁴⁵ бірлан.
Рахматдың⁴⁶ періштесіне алып берген:
– Кейітпей, сақтаңыз, – деп, зарарлардан⁴⁷!

Сонан соң ошал жанды періштелер⁴⁸
Салла⁴⁹ орап, жаннат сарі⁵⁰ алып барар.
Хұдайға⁵¹ сажда⁵² қылып, орнын көріп,
Өзіне енді қайтып алып келер⁵³.

Үйінің ортасына алып келіп,
Періште тағзым менен⁵⁴ сәлем қылып.
Кім жылап, кім күйініп отырғанын,
Жані⁵⁵ сол тұрады екен бәрін⁵⁶ көріп.

Осылай тұрады екен сенің жаның,
Артынан тағы да ерін жаназаның.
Қабіріңа⁵⁷ таниң⁵⁸ бірлан бірге еніп,
Сауалын беріп кетер періштенің.

Сонан соң әлгі жанды періштелер,
Ғалми⁵⁹ Рызыкқа⁶⁰ алып барар.
Қиамет⁶¹ қайімқаша⁶² мақан⁶³ етіп,
Ракатда⁶⁴ сол сипатлы⁶⁵ тұрар анлар¹⁵⁰.

Агарда⁶⁶ банда²² болса, ғасы жаны,
Жанларын⁶⁷ ғазап бірлан тартар қатды⁶⁸.
Бір тартып, бір жіберіп һайбат бірлан,
Көрсетіп ошал⁶⁹ жанға міхнатды⁷⁰.

Жанларын⁷¹ жауыз құлды⁷² қинап тартар,
Ағашқа екі кісі ара тартар.

Басқа бір топ⁷³, аяққа бір топ⁷³ келіп:
– Бір-бірімен алам! – деп, сонда айтар.

Өзінің әр не еркінде не қылса да⁷⁴,
Қозғалмай неше жылдай тұрған бекем.
Қозғалар имансыздың сонда жаны,
Айырылмас сулы жүннен құры тікен⁷⁵.

Мың түрлі, жанын алар, қинауменен,
Құнаға мағрұр болған жинауменен⁷⁶.

Ғазаптың періштесіне ие болар⁷⁷,
Қолында періштенің ғазап көрер.
Қатраннан болғанға аны орап⁷⁸,
Жоғары енді көкке алып жүрер.

Жолыққан әрбір нарсе⁷⁹ қылар лағнат⁸⁰,
Дүнеде⁸¹ жауыз болған⁸² бұл⁸³ адамзат.
Дүниенің сөл көгіне барған шақта,
Ашылмас оған есік, қылса перят⁸⁴.

– Қайтар, – деп, – қабіріне қылған нада,
Осылай⁸⁵ амір³⁴ қылған Жаббар Хұда⁸⁶.
Періште жер жүзіне алып келіп,
Токтатар періштенің сауалына.

Арқашан⁸⁷ ол бандані⁸⁸ қойса көрге,
Періште сауал үшін кірген бірге!
Бандадан⁸⁹: «Ла адри», – деп жауап келген,
Періште: «Мен раббік⁹⁰», – деп келген жерден⁹¹.

Бандані⁸⁸ періште⁹² ұрған күрзі бірлан,
Сол уақта⁹³ жұда болар тан⁹⁴ бірлан жан.
Есітер осы⁹⁵ зарын барша мақлық⁹⁶,
Ғапіллікбен⁹⁷ есітпес інс⁹⁸ бен⁹⁹ жын.

Бандані⁸⁸ сол уақытта қабір қысар,
Қабірға¹⁰⁰ бір-бірімен араласар.
Мұнан соң қабір іші отқа толған
Халлары¹⁰¹ ол банданің¹⁰² болып нашар.

Қабірда¹⁰³ орнын көрген жаһаннамнан,
Ғазаптан босамайды әр кез онан¹⁰⁴.
Хұдая¹⁰⁵, ондай күнді көрсетпегіл,
Үміткер рахматыңнан әрбір бандаң¹⁰⁶.

Сіжінге алып кетер аның жанын¹⁰⁷,
Түбінде жеті дозақ зар еңретер¹⁰⁸.
Өлісімен ұжмаққа кіру қиын¹⁰⁹,
Алдында толып жатыр талай қатер.

«Көппен көрген ұлы той», – деген жанбыз.
Көре ме ғазап, рахат¹¹⁰ банда жалғыз?!
Бұл күнде дүние қойған кісі бар ма?
Айтеуір¹¹¹ рахматыңнан үміткерміз.

Қабірда¹¹² періштенің сауалы хақ,
Сауаплы¹¹³ болсаң сайра¹¹⁴ тіл менен¹⁵⁰ жақ.
Күнәлі¹¹⁵ болсаң сонда, халің харап,
Күн бұрын құтылатын хайласын тап.

Қабірда¹¹² не көрмейді бұл ғарып¹¹⁶ бас,
Құдайдың¹¹⁷ амірін¹¹⁸ тұтсаң болдың қылас¹¹⁹.
«Сауалды жан бере ме, яки дене?» –
Хақында көп имамдар¹²⁰ қылған талас.

Бағзысы айтар: – Қабірге жанды акеліп,
Салады денесіне жанды¹²¹ акелін.
Бұрынғы қалыбына¹²² отырғызып,
Періште сұрайды екен сонда тұрып.

Бағзы имам айтар¹²³ сұрар жаннан,
Дүниеде өлген капір¹²⁴, мұсылманнан.
Сасық дене қабірда¹¹² жата берер,
Ешқайсың ғапыл болып қалма мұнан¹²⁵.

Бағзысы айтар: «Жан керер¹²⁶ кеудесіне,
Періште қоймайды екен енбесіне.
Бөксе жағың жатады жансыз болып,
Шамаңды қоймас сауал бермесіңе¹²⁷».

Жан кереді¹²⁸ екі араға кепінменен¹²⁹,
Сен жатасың дәл өлген қалпыңменен.
Жан келгенін сол уақытта денең білер¹³⁰,
Сөйлеген әр түрлі сөз парқыменен.

Жан менен жауап берер тән қысылып,
Күнакар қалар сонда бір тосылып¹³¹.
Ғазап, рахат¹¹⁰ көрсе де сонда тұрар,
Дүниеде көрген¹³³ бірдей қызық көріп.

Осылай имамдарды¹³⁴ бізге нақлы¹³⁵,
Иманнан басқа банданің¹⁰² жоқ жақны¹³⁶.
Қай рауышлы¹³⁷ бандадан⁸⁹ сауал¹³⁸ алар,
Адамның бұған жетпес еш ақылы¹³⁹.

Жігітдер, бәрімізге өлмек анық¹⁴⁰,
Осы күн¹⁴¹ білген жанға қимылдар шақ.
«Қабірда¹⁰³ ғазап – жанға ма, тәнге ме?» – деп,
Хақында тағы имамдар қылған жауап.

Капірге¹⁴² ғазап қабірда¹⁰³ болар дауам,
Көретін мінапіктан¹⁴³ бағзы адам.
«Жан көреді ғазап!» – деп, тағы айтады,
«Қабір ғазап» – көбінесе көретін тән.

Ғазапты мінапіктің¹⁴⁴ көруі хақ,
Бұлардан¹⁴⁵ құтылатын хайласын тап.
Өсек, ғайбат сәбаплы¹⁴⁶ – қабір ғазап,
Сідіктен үсті-басың қылмасаң пак.

Қабірдің көрмен десең ғазаптарын,
Мойныңа төрт нәрсені қылғыл лазым.
Тәсбіх айыт¹⁴⁷, құран оқы, садақа бер,
Бес уақыт қалдырмағыл намазларың.

Деп айытқан: «Өлім деген бір ішімдік!¹⁴⁸
Жан біткен улап өлер сонан ішіп.
Шарап ішіп, есікке кірген шақта,
Халлары¹⁴⁹ біз ғасының болар нешік?!»

Қыркыншы. Зұман періштенің сұрауы¹

Үшбу сөз Дақайықдың² хикаясы,
Келеді қорытумен³ сөздің басы.
Мүңкір, Наңкірден⁴ басақа сұраушы періште бар,
Хұдайдың қайтсе бар ғой ірадасы⁵.

Ең ауел⁶ сұрайды екен бізден⁷ Зұман,
Ілінер қармағына дүние қуған.
– Күна⁸, сауап-дүниеде не қылдың?! – деп,
– Жазып маған көрсет! – деп, салар думан.

Қылсаңыз: құллық⁹, тағат бұл дүниеде,
Өлсең, иман табарсың ол дүниеде.
Пайғамбар төріт жар жамиғы Асхаб¹⁰,
Бір күні отыр екен Мадинеде¹¹.

Сұраған¹² Ғабдолла, Асхаб пайғамбарын:
– Ойласам ақыретді¹³ көңлім¹⁴ жарым.
Расул¹⁵, сізден сұрайтын жауабым бар,
Сіздей ғып жаратқан жоқ жанның бәрін.

– Ғабдолла Исламұлы¹⁶, сөйле! – деді¹⁷,
– Бар болса ұмытқаның ойла! – деді¹⁷.
– Менен сұрап білмегің – саған – сүннат¹⁸,
Сұрамай, сен ұялып қалма! – деді¹⁷.

– Сөзім көп, сұрай берсем, пайғамбарым,
Мен қорқып тар қабірден¹⁹ көңлім²⁰ жарым.
Періште Мүңкір, Наңкір²¹ жауап сұрар,
Періште сұрар ма екен онан бұрын?

Пайғамбар Ғабдоллаға жауап сөйлер:
– Халларін²² өлген жанның таңрім²³ білер.
Жеті адым көмген адам кеткеннен соң,
Жаныңды тәнге²⁴ апарып қайта салар²⁵.

Сол шақта көзін ашып банда²⁶ қарар²⁷,
Зұман атлы бір періште келіп тұрар²⁸.
Зұманның өне бойы күн секілді,
Қасында ол адамның жарық-жұрық етер²⁹.

Зұман айтар: – Сен келдің мұнда не ғып?
Дүниеде жүруші едің малың бағып.
Дүние жидың, Құдайға тағат қылмай,
Қаншасын бір Құдайға келдің алып?!

Сол адам жауап таппай жаман қорқар,
Қасында еш адам жоқ жалғыз жатар.
– Күна⁸, сауап – дүниеде не іс қылдың? – деп,
Баршасын бір қағазға жаз! – деп айтар.

– Өлген соң, мұндай ғарып³⁰ болдың халде,
Боласың қат³¹ жазушы жетік молла³².

– Дауыт³³, сия³⁴, қағазым, қаламым жоқ,
Қайдан тауып жазайын?! – деген сонда.

– Дауыт³³ қылып жаз, – дейді, – комекейді!
Сиа³⁴ қылып жаз, – дейді, – сілекейді!
Кефін³⁵ – қағаз, саусағың қалам болар,
Жылдамырақ жазғыл деп, бергіл! – дейді.

Кепіннен бір кесегін алып берер³⁶,
Не³⁷ қылған сауап ісін жазып болар.
Келгенде күналі³⁸ іске³⁹ бөгеледі,
Ұялып күналі³⁸ ісін жазбай тұрар.

Зұман айтар: – Ұялдың менен неге?
Хұдайдан⁴⁰, сіра⁴¹, қорықпай қылдың күна⁴³!
Көбірек құллық⁹, тағат қылсаң нетді⁴⁴,
Дүниеде тұрмасыңды білмедің бе?!

Күнаңді⁴⁵ корсет маған, жылдам жазып,
Сені⁴⁶ ұрып күрзіменен қылам ғазап.
Күрзісін көрсетеді қолындағы,
Бұл оңай, мұнан ауыр бар-ды⁴⁷ тозақ.

Сол уақта⁴⁸ күналі ісін⁴⁹ банда²⁶ жазар,
Жалтақтап жан-жағына қылар назар.
Руза мен намазға махкам адам
Барғанда ақыретке сонда озар.

Ұялып күналі³⁸ ісін банда²⁶ жазар:
– Болды! – деп, Зұманға айтар қабар⁵⁰.
Зұман айтар Мүһір⁵¹ бас, ей⁵², адамзад⁵³,
Соңрағы⁵⁴ күн танбасқа белгі болар!

– Басарға енді менің мөһірім⁵⁵ жоқ,
Дүниеден ақретке⁵⁶ келдім өлін.
Зұман айтар: – Тырнақ бас бұл қағазға,
Тырнақ бассаң, түседі муһір⁵⁷ болып.

Тырнағын сол қағазға басар адам,
Жігітлер⁵⁸, тағат қылмай, болма надан!
Жүзік мөрден әдемі болып түсер,
Жазылып пәлен ұлы⁵⁹ пәлен адам.

Жазып болып мөр басар ойлап-ойлап⁶⁰,
Не қылған сауап ісін, – бәрін сөйлеп.
Қиамат⁶¹ – қайым болғанда, бірге барар,
Сол қағазын мойнына кетер байлап.

Мұнан соң келеді екен Мүңкір, Наңкір²¹,
Банда²⁶ болсаң, осыны қылғыл пікір.
Сұрайды Алла бірлан пайғамбарды,
Шын ерлер осыны ойлап, жабдығын жер.

Мұны ойласаң, қоярсың күлгенінді⁶²,
Білмейсің ғапіллікпен⁶³ жүргенінді.
Жігітдер⁶⁴, өлмей тұрып, қылғыл тауба⁶⁵,
Осындай халлар⁶⁶ бар дүр өлгенінде⁶⁷.

Бандаға⁶⁸ жетіп келер бас тараптан,
Ойласаң сол күндерді, ерте сақтан!
Алдынан намаздары қарсы шығып:
Деп айтар: – Келдіңіз, – деп, – не сабаптан⁶⁹?

Білсеніз: сұраушымыз – Мүңкір, Наңкір²¹,
Бар Хұдай⁷⁰: «Жауап сор⁷¹!» – деп, қылған амір⁷².
Намазы сонда айтады періштеге,
– Орын жоқ сен сұрауға мұнда хазір⁷³!

Мұнан соң екі Мәлік кірген көрге,
Я⁷⁴, Раббым, бергіз жауап мүгмінлерге⁷⁵.
Бірі – Мүңкір, бірінің аты – Наңкір²¹,
Айтып тілім келмейді пәлен дерге.

Көзі көк періштенің, түсі қара,
Аузынан отты жалын шығар жана⁷⁶.
Ғасыдан бұл сипатпен жауап сұрар,
Бандаңні⁷⁷ мұңлы⁷⁸ қылма Хақ-тағала!

Көздері яшындай⁷⁹ боп жалтыраған,
Дауысы күн секілді күркіреген⁸⁰.
Жер тіреп екі ернімен келген шақта,
Күнәкар жауап таппай қалтыраған.

Өткізген⁸¹ күндіз, кешін намаз оқып,
Бұйрығын шарифатдың⁸² ішке⁸³ тоқып.
Парызын ада қылған мойнындағы,
Қабірдің сауалынан қатды⁸⁴ қорқып.

Намазы жол бермейді сол заманда,
Намазды қаза қылма, ая⁸⁵, банда!
Мұнан шығып аяққа келеді⁸⁶ екен,
Періште: Мүңкір, Наңкір²¹ тұрып анда.

Аяқ айтар: – Көп жүрдім ғылым іздеп,
Масжітке⁸⁷ жаяу бардым сауап көздеп.
Бес уақыт⁸⁸ жамағатдан⁸⁹ қалған жоқпын,
Ішінде көп отырдым зікір сөйлеп.

Жол бермес сөзді айтып сонда аяқ⁹⁰,
Оң қолга мұнан шығып, барғай тағы.
Оң жақтан садақасы қарсы тұрып,
Келтірмес періштені сол баяғы.

Көп бергіл садаканы, ая⁸⁵, банда²⁶,
Өлшеп берген садақа бар дүр сенде⁹¹.
Аз нәрсеге сараңдық қыламын деп,
Періштеге ұятлы⁹² болма анда.

Жол бермес періштеге садақасы,
Хақын жеп ғаріптардың⁹³ болма ғасы.
Сол қолға мұнан шығып келген шақта,
Алдынан қарсы келер рузасы⁹⁴:

– Мен енді жол беремін, саған не деп?
Дүниеде⁹⁵ ыстық күнде жүрдім шөлдеп.
Қабірдің ғазабы үшін руза болдым,
Қарным аш, өнім қашып, қатды⁹⁶ жүдеп.

Көп тұтқыл рузаны⁹⁷ болма⁹⁸ ғапіл,
Бұл жұмыс басыңызға келген⁹⁹ ақыр.
Намаз, руза қабірда¹⁰⁰ қорған екен,
Ғамалдан ғапіл жүріп, болма пақыр.

Бандасі¹⁰¹ бұл дауыспен көзін ашар,
Періште сұрай алмай тұрып¹⁰² нашар.
– Сіздер кім, не сабапден¹⁰³ келдіңіз деп
Банда²⁶ өзі періштемен жауаптасар.

– Білсеңіз: періштеміз: Мүңкір, Наңкір²¹,
Бар Хұдай⁷⁰: «Сауал ал!» – деп, қылған амір⁷².
Рұқсат болса, аламыз сізден сауал,
Болмаса кетеміз¹⁰⁴! – деген ақыр.

– Періште, келген болсаң, амір⁷² бірлан,
Үматпін Мұхамматке, Хаққа – бандамін¹⁰⁵.
Мазһабым имам Ағзам езгу¹⁰⁶ міллат¹⁰⁷,
Білсеңіз хақ дін болар дінім – ислам¹⁰⁸.

Сол банда²⁶: «Ашһаді!» – деп, берген куалык¹⁰⁹,
Иманның жайын айтар сонда барлық.
– Осы ғой келген жұмысың періштелір¹¹⁰,
Бар ма ақың енді сенің менде аларлық?!

Ғайыптан сол¹¹¹ уақта нада келген:
– Сүйіклі¹¹², ірас¹¹³ айтар, бандам¹¹⁴! – деген.
Жаннаттан кабір ішіне¹¹⁵ есік ашылып,
Сонан соң кабір іші нұрға толған¹¹⁶.

Қабірі кеңіп кетер боп көз көрім,
Үстіне сәлле¹¹⁷ киген неше порім¹¹⁸.
Астында сәрир¹¹⁹ атлас төсегі бар,
Ұжмактан¹²⁰ жатып көрген сонда орнын.

Бір жігіт оң жағынан болған пайда,
Киімі оның¹²¹, түсі сондай майда.
Сөзі бар бек лазатлы¹²², хош иіслі,
Банда²⁶ тұрып: – Барасыз, – деген, – қайда?

Келдіңіз не сәбептен қасымызға?¹²³
Дүниеде сіздей жігет¹²⁴ көрмедім мен.
Ол жігіт көк тараптан¹²⁵ жауап берген¹²⁶:
– Дүниеде езғу¹²⁷ ғамал сенің қылған!¹²⁸

Мен келдім куантуға, сүйіншіге,
Тұрамын енді кетпей сіздің бірлен¹²⁹.
Қалмасын көңліңізде¹³⁰ еш қайғы ғам!
– Деп бірге¹³¹ болғай сонда көрде.

Жатады жаңа үйленген жігітдей¹³² боп,
Көңілінде ішбір¹³³ қайғы ғам қалмағай әм¹³⁴.
Бір өзің рахым¹³⁵ айла¹³⁶, пазлың¹³⁷ бірлан,
Жарылқа мұсылманды¹³⁸ Хұдауандам^{139 150}.

Қабірі ол банданің¹⁴⁰ толған нұрға,
Хұдайым¹⁴¹ рахым қылып ошал¹⁴² құлға.
Болғанын қиаметдің¹⁴³ білмей қалып,
Ұйқысы қанбағандай тұрар зорға.

Бізні¹⁴⁴ қыл-үшбу құллар жұмласындан¹⁴⁶,
Жұмақтың орын бергіл күбрасінден¹⁴⁶.
Хақында пайғамбардың¹⁴⁷ ғапу¹⁴⁸ айлап,
Тұрғызғыл жақсылардың қатарынан¹⁴⁹.

Қырық бірінші. Пайғамбардан хадис, өлгенде жанның тәнге барғаны¹

Кітапдан⁵⁰ зікір қылған ғұламалар,
Қабіріна² барады екен өлген жандар.
Үшбу сөзім – пайғамбарым хадисі дүр,
Бұл сөзді салып құлақ³ аңғарындар.

Әрқашан тәніңізден⁴ шыкса жаның,
Хұдайға⁵ үш күннен соң айтар халін:
– Хұдая⁶, рұқсат бар ма баруыма,
Қабірда көрсем екен барып тәнім.

Бар Хұдай⁷ баруына берген рұқсат,
Сол заман қабіріна⁸ барған аруақ.
Алыстан көз жіберсе денесіне,
Таралған бір-бірінен барша сүйек.

Көр болған екі көзі шамшырақтай,
Айырылған тілден жағы екі жаққай⁵¹!
Саудырап басқа-басқа болып жатыр,
Тізілген отыз тісі меруерітдей⁹!

Үсіген алмадай боп екі беті,
Жидіген баста шашы, сақал-мұрты.
Қол-аяқ жел құлатқан ағаштай боп,
Суалып торсықтайын¹⁰ екі ұрты.

Қараса танауынан¹¹ сар¹² су аққан,
Аузынан ағып жатыр қып-қызыл кан.
Жан байқұс¹³ бұл¹⁴ сияқты¹⁵ көргенен соң,
Көп жылап, периат¹⁶ қылар ұзақ заман.

– Халің қарап болыпты міскін танім,
Бұзылып кеткен екен адам сәнің!
Тіршілік, нұр сипатлы¹⁷ сәнің қайда?!
Шошиды түрің көрін – ғазиз жаның.

Қараңғы қабір болған сенің орның,
Сасыған өлексесің – мына пормың¹⁸.
Қайғыда¹⁹, тар қабірде жатып қапсың,
Дариға, амал нешік, өткен күннің²⁰!

Жатырсың тар қабірда²¹ болып бекем,
Көрмегім менің келіп бекер екен.
Жатырсың бұл міхнатдан²² не ғып шыдап?!
Қадалса шыдамаушы ең, жалғыз тікен!

Түңілін кетеді екен осыны айтып,
Шыдайсың²³ бұл қорлыққа енді қайтып?
Болғанда бесінші күн рұқсат алып,
Тағы да шыдамастан келер қайтып.

Қараса тағы келіп денесіне,
Қарауға²⁴ шыдар емес бейнесіне.
Аһ ұрып, зар-зар жылап сол уақытта²⁵,
Өкініп: – Келдім, – дейді, – мен несіне?!

Қан аққан аузы-мұрны, құлағынан,
Жыбырлап құрт жеп жатыр бір жағынан.
Түңілін сонда жаны шошып кетер:
– Бандасін²⁶ айырмасын иманынан!

Жүруші ең, қайран тәнім, күл-күл²⁷ жайнап,
Ұмытып бұл халінді күліп-ойнап.
Мен кеткен соң болыпты халің харап,
Құрытдарға²⁸ жем болыпсың²⁹ сорың қайнап.

Сонда жан бұл сөзді айтып, қашып кетер,
Түбіне барша жанның өлім жетер.
Болғанда жетінші күн: «Бір барсам!» – деп
Хұдайға⁵ ғарыз халін мағлұм етер.

Жан сонда келеді³⁰ екен рұқсат алып,
Денесін сол қабірда²¹ көрген барып.
Шыдамай сол алыстан нұсқасына³¹,
Бұл сөзді айтады екен сонда налып:

– Қайран тән, болып түстің мұндай жайға³²,
Денене құрыт-құмырсқа³³ болған пайда.
Бір битдің³⁴ шаққанына шыдамаушы ең,
Қыласың енді нешік бұған хайла!

Қараңғы тар қабірде көрдің міхнат³⁵,
Дүниеде жолдас едің қанша сағат?!
Ісіне бір Хұдайдың³⁶ амал бар ма,
Хасратке³⁷ салдың мені неше қабат?!

Жан сонда денесінен үзген үміт,
Жиылып, жеп жатқан соң қабірда²¹ құрыт.
Қатын-бала, ағайын көңіліңнен³⁸
Өлген соң ғарып³⁹ басың болар ұмыт.

Көршіңіз, жолдасыңыз, құрдасыңыз,
Бірге өскен көрмес сізді достасыңыз.
Қылмаса ғапу, рахым⁴⁰ бандасіне⁴¹,
Қабірда²¹ не көрмейді бір басыңыз?!

Түңіліп, қош айтысып сонда жаны,
Сезеді бұл айытқанды⁴² жатқан тәні.
Мұнан соң қайтіп енді бармайды екен,
Хұдайдың³⁶ болмаған соң іш⁴³ пармані⁴⁴.

Мұнан соң бармайды екен денесіне,
Шара жоқ Алла ісіне көнбесіңе!
Иманын әр банданің⁴⁵ жолдас қылсын⁴⁶,
Туған соң, амалың жоқ көрмесіңе!

Қабірдің барі⁴⁷ – қайғы, барі⁴⁷ – қасірет,
Бір Хұдай⁷ бандасіне⁴¹ қылсын рахмат!
Алланың бұйырғанын⁴⁸ ада қылсаң,
Іншалла, ғазабынан басың азад⁴⁹!

Қырық екінші.

Әбуһарирадан жан бірлан өлімнен рауаят дүр¹

Айтылған бір рауаят Абуһарирадан²,
Аркашан³ банда⁴ өтсе бұ дүниеден.
Үйінің айналасын төңеректеп⁵,
Бір айдай жүреді екен бұл ғазиз жан.

Қалайша қатын-бала болар халі,
Қалайша тахсым⁶ қылар қалған малды?!
Боршымды⁷ мойнымдағы кімдер өтер,
Туысқан ашыр ме⁸ екен маған жаны?!

Мұнан соң ошал⁹ жанды періштелер,
Қабіріна¹⁰ бір айдан соң алып барар.
Садака бер, құран оқыт өлігіңе¹¹
Жетім-жесір малына қылма зарар.

Мұнан¹² соң қабірінің айналасын,
Күзетер бір жылғаша аның¹³ басын:
«Кім дұға қылар екен мен байқұсқа¹⁴,
Жар¹⁵ достан, бола ма, – деп, – жарылқасын?!»

Арқашан³ болса оған тамам¹⁶ бір жыл,
Сорына барып кірер Ісрапілдің¹⁷.
Қиама¹⁸т қайымғаша сонда тұрар,
Келмейді енді қайтып, осыны біл!

Сөйлеген ібін Ғаббас тағы бір соз¹⁹:
– Байлаулы сөз айтылмас, барі²⁰ талас.
Қыдырып жұмға ғайыт²¹ күнлерінде²²,
Үйіне аруах²³ келер аииуһаннас²⁴.

Қылады әрқайсыңнан дұға үміт,
Ескерсең²⁵ өлігіңе құран оқыт.
Дұғаменен шадланар бек қуанып²⁶,
Ойламасаң, кетеді қатды ренжіп²⁷,

Жоктасаң дұғаменен бірер сағат,
Өзіңе айтады²⁸ екен көп рахмат²⁹.
Мақтанып қасындағы аруакқа,
Қабіріна¹⁰ қайтады екен булубан³⁰ шат.

Жоктамасаң, кетеді³¹ қайтып келмей,
Деп айтар³²: – Адам едік біз де сендей!
Сізді де балаларың³³ жоқтамасын,
Дүниеде тұра алмассың бір күн өлмей!

Бұл халлар³⁴ келер бір күн басыңызға,
Бар дүние³⁵ еріп бармас қасыңызға.
Сіз-дағы боласыз ғой біздей мұқтаж,
Өлім сіздің қарамас жасыңызға!

Тағы да бір рауаятта ³⁶періштелер:
«Ол жанны³⁷ дүние көгіне алып барар.
Құранменен жоқтаушы бола ма?» – деп,
Үйінің тіресінде тоқта тұрлар³⁸.

Сол уақта³⁹ оқысан сен Құранны⁵²,
Сауабымен нұрланар өлік жаны.
Алып келген⁴⁰ періште рахмат оқыр,
Сен-дағы өлесің ғой, ойла, ані⁴¹!

Мейрамның келер дейді күнлерінде⁴²,
Аруахлар⁴³ арқайсысы⁴⁴ үйлеріне.
Қатын мен баласына жылап айтар:
– Мені сіз⁴⁵ алмадың, – деп, – ойларыңа!

Қараңғы тар қабірда⁴⁶ біздер қалдық,
Құрытлар⁴⁷ жеп танімізді⁴⁸ көрдік зарлық⁴⁹.
Жақсы амал істеуден махрум⁵⁰ қалып,
Ғапіл боп біз дүниаға⁵¹ көп алдандық.

Қырық үшінші. Өлім жаны туралы хикая¹

Жаратқан тағат үшін мақлұқатын²,
«Білсін-деп, – бір өзінің пак, – деп, – затын!»
«Кулли нафс заиқатіл маут» – Құран сузі³,
Өлімнің баяндайын мен сипатын.

Рауаят қалды бізге пайғамбардан,
Өлімнен әр кез қалмас жаралған жан.
Пайғамбар айытқан⁴ екен асхабына,
Өлімнің бар сипатын қылып баян:

Өлімді үлкен⁵ қылып Хақ жаратқан,
Үлкен дүр жер менен көк жеті қатдан⁶.
Жетбіс⁷ мың арқанменен⁸ байлап қойып,
Жасырды мың пердемен мақұлықатдан⁹.

Ұзыны әр арқанның – мың жылдық жол,
Іш¹⁰ нарсе¹¹ жаралмаған өлімнен зор.
Атамыз хазреті¹² адам жаралғанша
Періштелер аны¹³ танып, білмеген сол

Бұйырды Ғазрайілді¹⁴ жан алмаққа,
Ерікті болды сондай мақлұқатқа¹⁵.
Өлім асшысын¹⁶ баршаға татырғыл! – деп,
Құдайым бұйырыпты сол уақытта¹⁷.

– Я¹⁸, Раббы, не нарсе¹⁹ дүр өлім деген?!
Бізге ондай бір нарседе²⁰ білінбеген!
Көрсетді²¹ Алла тағала пердені ашып,
Мақлұққа²² одан бұрын көрінбеген.

Ғазрайіл²³ жақын барған пердесіне,
Курсеткен²⁴ періштенің баршасына.
Өлімді таныпты сол арада,
Барша жан көзің жеткіз – қалмасыңа!

– Үстінен періштенің Қадір маулан,
Ұшқыл! – деп, сунда өлімге қылған парман²⁵.
Мың жылдай қанат қағып ұшып еді,
Періштелер мұны көріп қылған қайран.

Періштелер оны көрiп талып түстi,
Өлiмдi көргенен соң, заресi²⁶ ұшты.
Саждеке баршалары басын қойып,
Қорыққаннан ғарыш ағланы барып құшты.

Сұрады періштелер есін жиып:
– Я¹⁸, Раббы, өлім тұрған қайда сыйып?!
Іш¹⁰ мақлұқ²⁷ мұнан үлкен жаратдың²⁸ ба,
Баян қыл: көзіміздің жасын иіп.

Құдайым періштелерге қылған баян:
– Жаралған мақлұқатым²⁹ – өзіме аян.
Өлімнен зор нарсені жаратпадым,
Жаратқан мақұлықат жоқ мұнан үлкен³⁰.

– Ұста! – деп, Ғазрайілге³¹ қылған парман,
– Өлімнен құтылмайсың, жаралған жан.
– Ұстаймын қалай қылып мен өлімді³²?
Ғазрайіл²³ бір Аллаға қылған паған³³.

Тұтамын бұл өлімді қай күшіммен,
Өлімнен зор нарсені көрмедім мен.
Бар күшті Ғазрайілге беріп еді,
Токтатды³⁴ сонда өлімді бір қолымен.

Ғазрайіл ұстаған соң тоқтады⁶⁶ өлім,
– Иә³⁵, Раббы, рұқсат етсең³⁶ сөйлейін мен.
Бір мартаба³⁷ көкте тұрып айғайлайын,
Ешітсін³⁸ даусымды ініс бен³⁹ жын.

Ол өлім көкте торып⁶⁷ қылған нада:
– Тапсырған жан иесін⁴⁰ маған Хұда⁴¹.
Мен дүрмін: бірден бірді айырғушы⁴²
Атаны баласынан қылам жуда.

Мен – өлім: айырамын досты дастан,
Айырам ер, қатынды құдай қосқан!
Жаным ашып, жалғызды аяуым жоқ,
Айырам бауырласты бір туыскан.

Тағы да айырам қыздарды анасынан⁴³,
Дәм таусылмаса⁴⁴ айырылмас қол жағадан.
Қандай батыр болса да, мойнын үзем,
Мені ойласаң, кетірме тілді⁴⁵ тәубеден.⁶⁸

Құтылып еш⁴⁶ мақлұқ²⁷ менен қалмас,
Қылышым⁴⁷: бас алатын өткір алмас!
Малыңнан – ғарып⁴⁸, пақыр хақын шығар,
Ол малың өзің бірлан⁴⁹ бірге бармас!

Үйіңмен⁵⁰ мен бұзамын сарайыңды,
Ойын-күлкі, бұзамын, шырайыңды.
Сен қашшаң⁵¹ да артыңнан мен қалмаймын,
Мені ойласаң, жадыña ал Хұдайыңды⁵²!

Бай болсаң, тіршілікте садақа бер,
Жылаған пақыр, мускін⁵³ көз жасын көр!
Руза мен намазыңды қаза қылма⁵⁴,
Ішкімге⁵⁵ залалыңды⁵⁶ тигізбей жүр!

Өтрік⁵⁷, өсек, ұрлықтан жүргіл таза,
Ғайбат айтып біреуді қылма наза!
Залым болып жімегіл⁵⁸ кісі хақысын⁵⁹,
Жабысар жағаңызға яуміл жаза.

Құтылып ішбір⁶¹ мақлұқ²⁷ кетбес⁶² аман,
Мен тұтсам, сонда түсер ақыр заман!
– Дөп, Өлім көкте тұрып, қылған периад⁶³:
Менен ғапіл қалмағыл жаралған жан⁶⁴!

Өлім – хақ: туғаннан соң барша жанға,
Өлімнен қорқып, Хаққа болғыл банда⁶⁵.
Басыңа келген күні өкінерсің,
Мейлің нан бұл сөзіме, мейлің нанба.

Қырық төртінші. Өлер халда дүниенің сөйлегені бандаға¹

Бандаға² уақты³ жеткен өлім келер,
Келгенін өлімнің сол банда⁴ көрер:
– Сен кімсің, не тілейсің? – десе сонда⁵,
Сонда өлім: – Мен өлім! – деп, жауап берер.

Өлімнің сипатынан жаман қорқар,
Айналып теріс карап банда⁴ кетер.
Тағы да қарсы алдына жетіп келіп:
– Мені сен танып ал! – деп, жауап айтар.

– Мен – өлім: қатыныңды⁶ қыламын тұл,
Кетемін жетім тастап қызың мен ұл!
Жаныңды алып, өзіңді көрге салып,
Басқаға қалдырамын малыңды сол!

Ойласаң қайда кетді⁷ ата-анаң?
Жасында өлмеді ме сәби балаң?!
Алардың⁸ ішбіреуі⁹ құтылған жоқ,
Сен-дағы¹⁰ құтылмайсың, болма алаң!

Қылмаған үшбулерга¹¹ дүние пайда,
Сен-дағы барасың ғой маңғу¹² жайға!
Өзіңе – азық, қабіріңа¹³ – нұр болатын,
Істеген ғамалыңыз¹⁴ бар ма, қайда?

Мұнан соң Ғазрайіл¹⁵ келіп айтар:
– Дүниеден уактың¹⁶ болды енді қайтар!
Мисалды¹⁷ бұл дүниеден қандай көрдің,
Баян ғып, сөзің бар ма, бізге айтар?

Банда⁴ айтар: – Дүние екен бір зеңгір¹⁸,
Әркімге хайламенен жаятын тор.
Алдандым ғапіллікбен¹⁹ тағат қылмай,
Дариға, амал нешік, алдандым ғой²⁰!

Есітіп келер дүние үшбу сөзді:
– Ойламай: «Хайлакер», – деп, айытдың²¹ бізді.
Дүние жидың Хұдайға²² тағат қылмай,
«Бізді ізде, – деп айтып ек – қашан сізді?!»

Мал жидың харам шубһа іш жиренбей²³,
Көбейтдің²⁴ қысы-жазы дамыл алмай.
«Өлем²⁵», – деп ойлап бедің²⁶ сол уақытта²⁷,
Ақысын²⁸ ауысқанның тағы бермей.

«Айырылам, – деп, – ойлап бең²⁹ сонда менен?»
Жолдас болдың мені сүйіп бар ынтаңмен³⁰.
Күна³¹ қылдың Құдайдан, сіра³², қорықбай³³,
Алдадың хайлекерсіп бізді саған³⁴.

Итденіп³⁵ түк шығармай жиған малың,
Басқаның пайдасында қалды сенің³⁶.
«Қайдан тапсаң, онан тап!» – оған халал³⁷,
Қиаметде³⁸ тартасың³⁹ сен обалын.

Малы айтар: – Разы емеспін саған мен де,
Сарып етпедің жақсы жолға, ая, банда⁴⁰!
Жиып ең: пақыр, міскін хақын бермей,
Сен менен айырылдың ошал⁴¹ дамда⁴²!

Есітіп бұл сөздерді банда⁴ ғарып⁴³
Құдайдан тілек тілер сонда налып:
– Өзіне жақсы⁴⁴ ғамал қылар едім,
Қыларға⁴⁵, рұқсат берсең, енді барып.

Алла айтар ол бандаға²: – Ая⁴⁶, муғмін⁴⁷,
Қылуға рұқсат жоқ саған бүкүн⁴⁸!
Құранда айытқам⁴⁹ жоқ па баршанызға:
«Ла ястах руна сағата уа ла ястақадимун⁵⁰».

Ғазрайіл¹⁵ жанын алар сол сағатда,
Сүйікті⁵¹ банда⁴ болсаң, рахматында⁵².
Ағлы ғалінге алып барғай⁵³,
Тұрғайлар жаны аның рахатда⁵⁴.

Агарда⁵⁵ ғасы болса ол күнаһкар⁵⁶
Орынға «Сіжин⁵⁷» деген алып барар.
Қиамат⁵⁸ қайымғаша тұтқында боп,
Көрсеткен ғасы жанға қатды⁵⁹ зарар.

Сіжинда⁶⁰ ғазап көрген аның⁶¹ жаны,
Хұдая, күнакардан қылма мені⁶².

Қырық бесінші. Әуелде жаралған өлімнің сипатлары¹

Мен өлімнен айтайын жана² бір сөз,
Денесінде көп еді қол менен көз³.
Дүниедегі жаралған жан санынша,
Болу⁴ керек бас сайын жана² бір жүз.

Дүниеде бір бандаға⁵ жетсе ажал,
Сөзімен сол Ғазрайіл⁶ оған барар.

Денесіндегі көзімен сол қадалып,
Бір сол қолымен банданың жанын алар⁷.

Түбіне барша жанның өлім жетер,
Өлген⁸ жан мен қол, қоз ере⁹ кетер.
Барған сайын бұл өлім кішірейін,
Денесінен¹⁰ өлімнің сонда бітер.

Ол¹¹ өлім кішірейер бара-бара,
Денесінен кеткен соң бар¹² жара.
Ақырында қалды қошқардай боп,
Құдіретіне Хұданың¹³ кара, сана.

Қор¹⁴ қызы мұсылманға¹⁵ болар құштар,
Жаһаннам ғасыларды ғазапқа ұстар¹⁶.
Мүкбін¹⁷ – кәфір¹⁸: екі орынға кіргенен соң,
Сол күнде буғазланар өлім-қошқар.

Мұнан соң ішкімге¹⁹ де болмас өлім²⁰,
Мінапік²¹ көздеп жатар ғазап орнын.
Мукмінлер маңғу рахат жаитда боп²²,
Осындай аралары болған бөлім.

Бөлінсе сол күнлерде мукбін, капір²³,
Хұдая²⁴, ұжмағына қылғыл дақыл.
Өзіңнің рахматың кез қылмаса²⁵,
Жұтаған жақсылықтан біз – бір пақыр!

Қырық алтыншы.

Төріт Мұқараб періштенің сипаты баяны¹

Жаратқан төріт² мұқараб періштені,
Муаккіл әр нарсеге қойған, ані³!

Жебрайіл⁴ арасына елші болып,
Енгізген пайғамбарларға уахиларны⁵.

Бұйырды Ісрапілге⁶: – Сор үргіл! – деп,
– Жанбырды, ей, Мекайыл сен бергіл! – деп.
Бұйырды Ғазрайілді⁷ жан алмаққа:
– Жандарын барша жанның суырғыл⁸! –деп.

Сипаты Ғазрайілдің⁹ Ісрапілге⁶ ұқшаш¹⁰,
Шыдамас найбатына тау менен¹¹ тас.
Хисабсыз көзі, тілі, қанаты бар¹²,
Жан алуға төріт² жүзі болыпты қас¹³.

Бір жүзі Ғазрайілдің⁹ ең басында,
Бір жүзі қанатының дәл астында.
Бір жүзі – алдындағы жүзі ерұр¹⁴,
Жана да¹⁵ бір жүзі бар арқасында.

Басындағы жүзіне болса парман¹⁶,
Періштелер, набилер¹⁷ береді жан.
Алдындағы жүзімен алар дейді,
Жанларын¹⁸ дүниедегі дін мұсылман.

Сыртындағы жүзімен – жөһут¹⁹ жанын,
Алады екен сол қоймай баршаларын.
Астындағы жүзімен²⁰ амір²¹ болса,
Жын, шайтанның тоғеді сонда қанын.

Орны Ғазрайілдің⁹ – төртінші қат,
Бар екен ошал²² көкте бір кірауат²³.
Жеті жүз кірауатдің²⁴ аяғы бар,
Көкке қарап тұрады неше қабат²⁵.

Осы күн Ғаршы астында бір ағаш бар²⁶,
Жаратқан сондай²⁷ биік²⁸ Қадір Жаббар!

Санынша адамзаттың сол ағашта,
Бұтағында бар²⁹ дейді жапрақтар³⁰.

Әр жапырақта аты бар бір адамның,
Сол жапырақ³¹ түседі, бітсе дамиң³².
Алдына Ғазрайілдің⁹ келіп түсер,
Сонан біліп алады аның³³ жанын.

Бүтін ғалам алдында дастарқандай,
Табактан дам³⁴ жегендей алар жанды³⁵.
Дүниені соның үстіне қойса ағар³⁶,
Жерлерге бір тамшы су қалар тамбай.

Жігітлер³⁷, Ғазрайіл³⁸ осынша зор,
Зор қылған Раббым Хақ құдіреті мол.
Қолына бұл дүниені тұтса ағар³⁹,
Бір күміс теңгедейін айналдырар.

Бір аяғы жаннатде⁴⁰ болған аның³³,
Бір аяғы копрінде⁴¹ жаһаннамның.
Бір қолымен көкті ұстар, бір қолмен жер⁴²
Барша жан иесі⁴³ өзіне болған малім⁴⁴.

Жан-жануар бас сайын көмегі бар,
Қызметінде баршасы болған даяр.
Пайғамбардан басқаға көріпбейді,
«Қорқар!» – деп, Құдірет Алла бандані⁴⁵ аяр.

«Бар, – дейді, – Ғазрайілдің⁹ қалипасы⁴⁶».
Өзі алар уақыт жетсе, әр бандані⁴⁷.
Қалифа⁴⁸ жанын алар мақлұқатдың⁴⁹,
Адамнан қимылдар⁵⁰ жан иесі.

Бір күні келсе маған Ғазрайіл³⁸:
«Барғыл!» – деп, амір²¹ қылсаң, ⁵¹Жаббар Жалил⁵²!

Қырық жетінші. Адамның рухы баянында¹

Сұралған бұрынғы өткен имамдардан²:
«Өлген соң, қайда кетер бұл ғазиз жан?»
Тағриплап сұраушыға айытқан барін³,
Бір-бірлеп орні-орнімен қылған баян⁴.

Сипаты – жан дегеннің – бір шаріф⁵ нұр,
Нұр қылған Раббым хақ құдіреті зор.
Келмейді ұқшатуға⁶ еш нарсені⁷,
Білем десең, Құранның тапсірін⁸ кор.

Шыбын жаның тәніңде қылған мекен,
Белгілі уақытқаша тұрар екен.
«Рух – жан», «рауан – жан», – деп әркім айтар,
Екі жан бір кісіде бола ма екен?

Рухмен⁹ бірдей айтар рауанды,
«Рухымыз», «рауанымыз» – барі¹⁰ – жан-ды.
Рауан – ай мен күннің сәулесіндей,
Рух – жан: қаблап алған бар денеңді¹¹.

Рауан – жан денедегі қол секілді¹²,
Адамзат ұйықтағанда барып¹³, келер.
Құлдай¹⁴ боп денедегі жүріп тұрар,
Рух – жан қозғалмайды тәніңнен сол.

Рауан – ғаршы барып, көрер түсті,
Сол біліп жақсы-жаман әрбір істі.
Рауанның көргенін тәнің сезер¹⁵,
Көрсеткен әрбір істі падша Хұдай¹⁶.

Қарасаң, суды құйып, бір ыдысқа¹⁷,
Сол суға күн сәулесі түсер¹⁸ тыстан.

Түскен күннің сәулесі, біл, жарқырап,
Үй ішінен көрінер төбең түскен¹⁹.

Қозғалар түскен сәуле сол табақта,
Ол табақ қозғалмайды еш уақытта²⁰.
Рух – жаның денеңнен қозғалмайды,
Рауан – жан судай тасыр ар уақытта²¹.

Мысалы рауанның – түскен күндей,
Сол шығар, ұйықтағанда, еш білінбей.
Асыл жаның кеудеңде болғаннан соң,
Тез қайтар оянғанда, сөзге келмей.

Шығады сол ұйықтағанда сол рауан,
Таніңнен қозғалмайды рухы жан²².
Рухы²³ – жаның таніңнен²⁴ кеткен шақта,
Басыңа сонда түсер ақыр заман.

Агар да²⁵ шығар болса денеңнен рух,
Еш қалмас рауан да, болдың өлік.
Тіріліктің²⁶ асері²⁷ болмаған соң,
Апарып сені көмер қалқың²⁸ келіп.

Таніңнен²⁴ рух қозғалмас іш уақытта²⁹,
Рауан жүріп, тұрар әр уақытта³⁰.
Рауанның³¹ белгілі орыны бар,
Орны жоқ рауанның бастарапта.

Арасы мекен³² ерұр³³ екі қастың,
Мазмұны осы ерұр³⁴ бұл таластың.
Ояуда бірге болар рухменен,
Ұйықтаса барар екен сол ғарғаршының³⁵.

Жаралған, ұйқы берген, адамына,
Жердегі адамзатдың³⁶ тамамына.

Рауан – жан, ұйықтағанда, бізден кетіп,
Періштенің барар екен ғаламына.

Періштенің ғаламын айтар: «Малакут³⁷» – деп,
Ұйықтағанда сейіл³⁸ қылар бізден кетіп.
Таһаратпен жатқан болсаң сол уақытта²⁰,
Хұдайға тұрады екен сажда қылып³⁹.

Жатыңыз таһарат алып, таза болып,
Өлсең шаһит⁴⁰ боласыз, қаза болып.
Саждадан⁴¹ махрум⁴² қалар таһаратсыз жан,
Малакутде⁴³ жүреді⁴⁵ таза болып.

Рухның⁴⁵ – рауан ерұр³³ шұғласы³⁴,
Жоқ екен екеуінің айырмасы.
Күннің саулесіндей⁴⁷ тұрар екен,
Осы дүр сұраушының⁴⁸ маселесі⁴⁹.

Сөйледім – рух, рауаннан білгенімді,
Дақайқыл ақбардан коргенімді⁵⁰.
Рух, рауан таниңнен²⁴ болса жұда,
Барар жерін айтайын өлгеніңде.

«Үргіл» -деп, Ісрапілге⁵¹ берген сорны⁵²,
Мүйізден жаратылған, өзі нұрлы.
Ғазап, рахат⁵³ корсең де, сонда коріп,
Тұратын мақам етіп, жанның орны.

Ол сордың өзі бүреу, түбі – тармақ,
Салса ағар⁵⁴ Ғазрайіл⁵⁵ бір күн қармақ.
Ғазиз жаның таныңнен жуда болса⁵⁶,
Амірімен⁵⁷ Хұдайдың⁵⁸ сонда бармақ.

Ол сордың жан тұратын дарасы бар,
Бұл сөздің айтылмаған шаласы бар,

Тахқиқын барша сордың⁵⁹ Алла білер,
Тағы да имамдардың⁶⁰ таласы бар.

Анбия⁶¹, мұрсаллардың ам жанлары⁶²,
Жаннаты: ғадан⁶³ ішре⁶⁴ – тұрар барі.
Жаннатдың⁶⁵ бакшасы дүр қабір іші⁶⁶,
Қабірда⁶⁷ оқып тұрар намазлары⁶⁸.

Жанлары⁶⁹ шаһидлардың⁷⁰ жасыл құс боп,
Жүреді пердауыста⁷¹ ұшып-қонып.
Тлесе⁷² ғаршы⁷³ ағлаға барып конар,
Өзінің тілеуінше қоныс қылып.

Жаннатдың⁷⁴ – саби⁷⁵ бала – сар⁷⁶ шымшығы,
Нығматдан⁷⁷ – халі болмас ам⁷⁸ тұмсығы.
Жұпардан болған тауда жүреді екен,
Тимесе анасының бір қырсығы.

Айтайын жоһудлардың⁷⁹ жас баласын,
Айналады ұжмақтың⁸⁰ айналасын.
Қиамат⁸¹ қайымғаша⁸² кірмек емес,
Қызметкері сүйікті бандасінің⁸³.

Жанлары⁶⁹ – дүниедегі залым қулар⁸⁴,
Кісі ақысын⁸⁵ бермеген борышқорлар.
Қабірінда⁸⁶ бұғаулы қалар екен,
Ұжмаққа⁸⁷ да, сорға да, бармас анлар⁸⁸.

Залымлар⁸⁹ мазлумдардан⁹⁰ болса қалық,
Қабірінда⁸⁶ өлгенде, көрмес тарлық.
Байлауынан босанар борышқорлар,
Кісі ақысынан құтылса сонда барлық.

Істеген өмір⁹¹ бойы күна⁹² қабір⁹³,
Бір жерде мұсылманға қылған забір⁹⁴.

Жанлары жонуд бенен мінапықтың⁹⁵,
Хунді⁹⁶, қытай, мажусі⁹⁷, трсенұғның⁹⁸.

Жеті тамұғы⁹⁹ түбінде бір үй¹⁰⁰ бар,
«Сіжін¹⁰¹», – деген орында ол тамұғның¹⁰².

Хұдая¹⁰³, бұл жымладан¹⁰⁴ мені қылма,
Бұзылды ниетіміз жылдан-жылға.
Айтеуір¹⁰⁵ мұсылмандық¹⁰⁶ атымыз бар,
Өзің рахым ете көр біздей құлға!

Осылай имамдардан¹⁰⁷ бар дүр хабар,
Мен ғаріп¹⁰⁸: білгенімді қатқа¹⁰⁹ жазар.
Мұнан да анық¹¹⁰ сөзді табам десен,
Бек үлкен кітаптарға назарың сал¹¹¹.

Зорлығы жаныңыздың денеңіздей,
Қабтаған¹¹² саулесімен¹¹³ ол бір колдей¹¹⁴.
Жаныңыз бір кішкене нарсе¹¹⁵ болса,
Ауырың тұрса керек ішкім білмей¹¹⁶.

Ауырса керек ауырап¹¹⁷ жанның орны,
Таніңнің ауыруға жоқ қой жөні¹¹⁸.
Сол сабабты¹¹⁹ айтасың¹²⁰: «Жан үлкен», – деп,
Қадалса, көтермес ең бір тікенді.

Болса керек – таніңнің¹²¹ барінде¹²² жан,
Ауырса¹²³ шыдамайсың, кетер мазан.
Денең ыстық болғанда, жаның да ыстық¹²⁴,
Баршасын денеңіздің қаблап¹²⁵ алған.

Хұдая¹⁰³ рахым¹²⁶ айла назығ¹²⁷ халда¹²⁸,
Үміткер рахматыңнан әрбір банда¹²⁸.
Ишарат¹²⁹ ұжмақ¹³⁰ бірлан шүйінші¹³¹ бергіл,
Қысылып, жан шығарға тақалғанда.

Қырық сегізінші. Өлген соң жан тұратын жiрi¹

Танiңнен² шығар болса ағар³ жаның,
Баратын, мен айтайын, мақамларын.
Сорына Исрапiлдiң⁴ барып тұрар,
Осылай амiр⁵ қылған перуардiгар⁶.

Ол сордың iшiнде бар түрлi тесiк,
Әрқайсына қойылған максұс етiн⁷.
Ғазап, рахат⁸ көрсе де, сонда тұрар⁹,
Хұданың¹⁰ рахматынан көрiп насiп¹¹.

Бағзы айтар: – Жандары мұсылманның¹²,
Сол барып тұрады екен ғылыиында¹³.
Қанатлы¹⁴ ғылыиында¹³ жасыл құс көп,
Сол құстың тұрады екен кұрсағында.

Жанлары тұрады екен имансыздың,
Хұдайым¹⁵ мекен қылған оған – Сiжин¹⁶.
Қиамат¹⁷ қайымғаша ғазапта боп,
Iшiнде тұрар дейдi қараңғының¹⁸.

Бағзы айтар: – Иманлы езгу банда¹⁹,
Жаның алар сол²⁰, – дейдi, – Тағзым бiрла.
Мың түрлi хұрмат²¹ бiрла²³ перiштелер,
Шығарған жетiншi қат кокка²³ банда²⁴.

Ғазрайiл²⁵ сол араға²⁶ алып барса,
Алдынан нада қылар бiр перiште.
– Кiтабын ғылингe²⁷ жазыңыз! – деп,
Ол жанға бередi екен сүйiншi де.

– Жақсы²⁸ боп тұрар, – дейдi²⁹, – болып еркiн,
Жана да³⁰ көрiп жүрер дүние-мүлкiн.

Тәнінен кабірдағы³¹ кабар³² біліп,
Үйіне келіп жүрер неше дүркін.

Ол сордың ғылинда³³ бір бұтағы,
Тұрады мекен етіп мүкбін³⁴ жаны.
Бір бұтағын³⁵ айтады: «Сіжинда³⁶» – деп,
Дінсізге орын қылған Таңрім³⁷, ані³⁸!

Ғылин³⁹ – кок⁴⁰ үстінде жетінші қат,
Айналасы – құрылған сегіз ұрмақ⁴¹.
«Сіжин⁴²» – деп, жеті жердің астын айтар,
Айналасы аның⁴³ да – жеті дозақ.

Жандары жүда болса мынапықтың⁴⁴,
Есігі ашылмайды оған коктің⁴⁵.
«Хұдайым¹⁵ кабіріна⁴⁶ қайтарғыл!» – деп
Қабірі орны болған ол⁴⁷ рухдың⁴⁸.

Қабіріна⁴⁹ от тұтатқан жаһаннамнан,
Айырылмас сол уақта⁵⁰ жаны таннан⁵¹.
Жанымен тәні⁵² бірге ғазап көріп,
Қиамат¹⁷ қайымғаша кеткен абден⁵³.

Ол сорны⁵⁴ үлкен⁵⁵ қылып жаратқан Хак,
Үретін⁵⁶ аузы – біреу, түбі – бұтақ.

Төріт бұтағ таралған төріт тарапқа⁵⁷,
Бір бұтағы жер астына кеткен тағы.
Бір бұтағы, білсеңіз, күнбатыста,
Күншығыста бір бұтақ, қонған ані³⁸.

Бір бұтақта: періште, пайғамбарлар,
Мекен етіп, өлген жан сонда тұрар⁵⁸.
Бір бұтақта мүкмінлар⁵⁹ жаны тұрар,
Жандары бір бұтақта жын, ферілер⁶⁰.

Бір бұтақта жаны тұрар хайуанның,
Орны қылған ол сорды барша жанның.
Осы күнде⁶¹ Ісрафілдің⁶² құшағында⁷³,
Сордың аузын-аузына қойған аны⁶³.

Аузына Ісрафілдің⁶² қойған ані³⁸,
Мүйізден жаралыпты, өзі – нұрлы.
Лаухқа⁶⁴ Ісрафіл⁶⁵ тұрған қарап,
«Үргіл!» – деп, қашан амір⁵ қылар мұны.

Лаухның⁶⁶ басын⁶⁷ барып, ғаршыға⁶⁸ асты,
Сонда жазып қойыпты мал мен басты.
Дүниедегі көретін қызық-шыжық,
Барша жан – жасайтұғын қанша жасты.

Хұдая⁶⁹, бергіл бізге ұзын ғұмыр,
Бандаміз⁷⁰: түк білмейтін басы жұмыр.
Дүниеден иман бірлан көшіргейсің,
Дүниенің ахуалына⁷¹ болдык мағрұр⁷².

Қырық тоғызыншы. Дүниенің адамға болатын зианы¹

Дүние деп айытқан бес нарсені²,
Бірі – сол дүние екен, білсең ані³!
Кімдер кеп бұл дүниені ауламаған⁴,
Кеміріп ар⁵ иіт⁶ кеткен өлексені!

Бұл удың жазатұғын бар дауасы⁷,
Ұғып ал: ісіткен⁸ соң карі-жасы⁹.
Көп жинап дүниеге уласаңыз¹⁰,
Сіз болыңыз¹¹ ерлердің тақыуасы¹².

Улар нарсең осы мал дал¹³,
Сол¹⁴ үшін дүние, ақырет тартар обал.
Сол удың тарқататын дауасы – осы¹⁵:
Малыңнан зекет берсен, болар халал!

Үшінші улар нарсең¹⁶ – пайдасыз сөз,
Өтірік, өсек, жалыну, ғайбатдан¹⁷ без.
Қаталықбен¹⁸ бір сөздер шыға қалса,
Зікір, тасбих¹⁹ көп айытқыл²⁰ кеше, күндіз⁴⁰.

Төртінші, тағы айтайын, улар нарсең²¹,
Ғұмырды бос өткізбе нұрға ауре-сарсаң²².
Хақтан қорқып, ар⁵ уақытта²³ тағат қылғыл,
Ғамалың – өзіңе азық, тілімді алсаң!

Бесінші, улар нарсең²¹ жыл: он екі ай,
Есіріп он бір айда жүрдің ғой жай²⁴.
Әрқашан рамазан шаріп²⁵ жақындаса,
Тауба²⁶ қыл, көп тағат қыл, мойның бұрмай!

Ұғыңыз – бол сөздерді ғапіл банда²⁷,
Тағат қыл, руза²⁸ тұт рамазанда.
Бұл айда көп ғибадат істесеніз,
Күнасі²⁹ он бір айдың қалмас сенде.

Малыңды тазалайды қайыр, зекет,
Көп айытқыл: зікір – тасбих¹⁹, айытсаң³⁰ ғайбат.
Мубада дүние жыиып, болсаң мағрұр³¹,
Тақуа боп, жатпай-тұрмай, қылғыл тағат³²!

«Қасіп³³ қылма», – деп айытпайды³⁴ саған кітап,
Алдайды: «Тағат қой!», – деп дүние құрғыр!
Осылай бес нарсенің бар жарағы³⁵,
Ұғады мұны есіткен³⁶ бар құлағы !

Жігітлер, сұмма қатыл бес нәрсе екен³⁷,
Бұл істен қали³⁸ болмас банда²⁷ ғапіл.
Оңалса қыл үшбулерді тр якімен³⁹,
Дүниеге мағрұр³¹ болған біз бір – пақыр!

Елуінші. Құрбан шалмақдың сауабының баяны¹

Қабірда² барша қалық³ тірілгенде,
Таніне⁴ ғазіз⁵ жаны сол кіргенде.
Құрбаныңа сол мініп барады екен⁶,
Мүкмінлар іш нарсеге болмас мұқтаж⁷.

Үстіне хулла⁸ киген, басына – таж⁹,
Хұдаға тағат қылған езғу банда¹⁰.
Мінапік¹¹ имансыздар корден тұрған,
Қарны¹² аш, өзі жаяу, жап-жалаңаш.

Дінсіздер көрден тұрған бұл сияқты¹³,
Хұдая¹⁴ біз ғаріпті¹⁵ қылма анден.
Мүкмінлар¹⁶ әр жеріше маркоб¹⁷ бергей,
Бұл сөзді көріп жаздым «Дақайыктан».

Хұдая¹⁴, сол күнлерде¹⁸ бергіл маркоб¹⁷,
Өзіңнің пазлың бірлан, айлабан шат¹⁹.
Маркоб¹⁷ бенен²⁰ сіратдан асан кешіріп,
Тамұғдан²² біз ғаріпін²³ қылғыл азат!

Күйеуі пайғамбарым – хазреті²⁴ Ғалы,
Сол кісі²⁵ айытқан²⁶ екен бізге бұл қабарды²⁷.
Құрбанына сол мініп барады²⁸ екен,
Қабірден²⁹ бас котерсе³⁰ жанның барі³¹.

Арқашан³² болса бізге күн³³ махшар,
Хұдайым³⁴ сол уақытта нада қылар.
– Бандаларнi³⁵ сол жаяу айдама! – деп,
Құрбанын акеп берер періштелер³⁶.

Ең ауел³⁷ атасының арқасында,
Жүрген жоқ бұлар жаяу, тұрсте³⁸ онда.
Мұнан соң нұтпа³⁹ болып келіп түсті,
Тоғыз ай анасының құрсағында.

Тоғыз ай каміл⁴⁰ өткеш⁴¹ туды бала⁹³,
Екі жыл емшек берген ғазиз ана.
Онда да бұлар жаяу жүрген емес,
Сол жүрген шешесінің омирауында⁹⁴.

Басқанда бұлар тағы апыл-тапыл,
Көтерген мойнына⁴² ана пақыр.
– Жаяу жүрсең, сен шаршап қаласың! – деп,
Ар⁴³ түрлі атасы кеп айытқан²⁶ ақыл.

Мұнан соң келген шақта жеті жасқа,
Мінгізген қуаныш кып⁴⁴ бұларды атқа.
Сонда да⁴⁵ бұлар жаяу жүрген емес,
Барса да сапар қылып жақын-жатқа.

Дариада⁴⁶ жүзген болар⁴⁷ кеме бірлан,
Сакарада⁴⁸ атқа мінген шадлық⁴⁹ бірлан.
Дүниеде қанша міддат⁵⁰ тұрса-дағы,
Бұлардың ғұмыры өткен күлкі⁵¹ бірлан.

Дүниеден енді бұлар өткен шақта,
Саларлар⁵² қауым қалқы⁵³ сол табытқа.
Сонда да бұлар жаяу барған жоқ-ды⁵⁴,
Мойнымен алып барған⁵⁵ зиаратқа.

Ол солай амір⁵⁶ қылар Жаббар Қалік⁵⁷,
«Мінсін, – деп, – құрбанына сонда барлық!»
Құрбаны жокка ұжмақтан прак⁵⁸ бергіл,
Енді жаяу жүрмегі емес лайық.

Барарлар ғарасатқа барша адам,
Мініп ап құрбанына шадлық⁵⁹ бірлан!
Бір қойға сен сараңлық⁶⁰ қыламын деп,
Осындай махрұм⁶¹ қалма сауабдардан⁶².

Пайгамбар айытқан²⁶ бізге: – Шалсаң құрбан,
Қуатлысын⁶³ шал, – дейді, – семіздерден⁶⁴!
Махшарда сол тарығып жүрмесін, –деп,
– Өтетін аты гой, – деп, – сиратлардан.

Ғазму хадісі бар зухая кум⁶⁵,
Па іннаһа ғалас сіраті мутаякум⁶⁶.
Көреді бір тоқтыны баласындай,
Бұл күнде осы⁶⁷ сөзді ұғатын кім?!

Забані⁶⁸ имансызды айдар жаяу,
Көңлінде рахми жоқ оларды аяу⁶⁹.
Аяқтары – кісенді, мойны – бұғау,
Жүргізер шайтандарды бірге таяу.

Тұрады кабірінан жап-жалаңаш,
Ішерге тамағы жоқ, қарындары⁷⁰ аш.
Қиамат⁷¹ һайбатынан⁷² қорыққаннан,
Өзінің нешік екенін айыралмас⁷³.

Қасындағы танымас кім екенін,
Қатын ба, я⁷⁴ бала ма, ер екенін.

Қиамат⁷¹ һайбатынан⁷² есі шығып,
Танымас бірін-бірі төмен бұғып.

Хұдая¹⁴, жүзімізді раушан қылғыл!
Қор қылма, біз ғарінды⁷⁵ шарманда⁷⁶ ғып!

Тамұғы⁷⁷ аһлі⁷⁸ болады түсі кара,
Қараңғы көңілдері болар жана⁷⁹.
Арақ ішкен кісідей, өзі ессіз,
Бұл қалықтан⁸⁰ қылмағыл Хақ – тағала!

Бастары арбірінің⁸¹ – мысал күмбез,
Танлері⁸² тау секілді, көзі – көк көз.
Бойлары кара ағаштай⁸³ қатып қалған.
Хұдая¹⁴, ондай күйге⁸⁴ қылмағыл кез,

Қамыстан қатды болар басында шаш⁸⁵,
Қан ағар, көрсеніздер, көзінде жас.
Жана да⁸⁶ қарны толған жылан, шаян,
Ішуге заһір зақұм берген асы⁸⁷.

Ғазапты көріп жатар әлде қанша⁸⁸,
Ішінен жас ет өсер, сырты жанса⁸⁹.
Мойнында әрқайсының⁹⁰ темір бұғау,
Өлім жоқ жанып жатар шала жансар⁹¹.

Тамұғы⁷⁷ аһлі⁷⁸ сипатын қоя тұрып,
Айтайын – дүниеде отдың⁹² бар болғаны.

Елу бірінші. Дүниеде отдың бар болғаны ¹

Атасы – барша жанның хазраті² Адам,
Жаратқан тофрақтан³ Алла тағалам.
«Ішінде сегіз ұжмақ жүрер, – еді⁴, –
– Бар ніғмат барын⁵ ішіп түрлі тағам!»

– Деген айытқан⁶: «Әр камалдың⁷ зауалы бар,
Ұжмақтан⁸ шықпағының сабабі⁹ бар?
Алланың наһи¹⁰ қылған жемістен жең,
Күнаға¹¹ қатынымен болған душар.

Бйдай¹² жеп, ғасы болған бір Хұдайға¹³,
Нафсі үшін дақіл¹⁴ болып, сол күнаға.
«Шық!», – деген бір Хұдайдан¹⁵ қатал¹⁶ естіп,
Мұнан соң келіп түскен дүниеға¹⁷.

Тағам жоқ жана¹⁸ дағы¹⁹ қарны аш,⁷¹
Егін сап, шаруа істеп жүргенен²⁰ соң,
Болды Адам тіріклігі отқа мұқтаж.

От сұрап, дұға қылған бір Аллаға,
Бір Алла бұйырыпты Жебрайілге²¹.
– Адам үшін тамұғдан²² от бергіл! – деп,
– Барда-ғы падшасынан отны²³ сұрар.

Жебрайіл отқа барған²⁴ жарлық естіп:
– От керек сол Адамға, сіз бергіл! – деп.
– Қандай қып⁷² аласыз? – деген Малік²⁵,
Жебрайіл²⁶: – Бергіл! – дейді, – құрмадай²⁷ ғып.

Малік айытды: – Сіз алсаң құрмадай от²⁸,
Апарсаң сіз дүниеға¹⁷ ие болып.
Құрмадай²⁷ сол апарған отларыңыз²⁹,
Күйдірет жер мен кокті³⁰ тас-талқан ғып.

Жебрайіл²⁶ бұл сөзінен шошып,
«Күл болар, – дегенен соң, – жер менен коқ³¹!»
– Ендеше сүйегіндей от беріңіз,
Қалдым ғой бағанадан мен кешігіп.

– От берсем сүйегіндей бір хұрманың,
Жұртына алып барсаң дүниенің.

Тау мен тас, ағаш, шоптің барі³² күйіп,
Жаңбыр сууы³³ құрыр еді, түк қалмайын.

Тағы да бұл сөзінен тұрды корқып,
Аларын білалмады³⁴ қандай қылып.
Ая илаһи³⁵ алсам мен үшбу отдан³⁶,
Бұйыршы енді маған амір³⁷ қылып.

Хұдайым³⁸ бұйырыпты: – Зарра³⁹ ғана,
– Кешікпей, алып бар, – деп, – дүниеге¹⁷!
Сол алған зарра⁴⁰ қадар өтіңізді⁴¹,
Тұрмайын, ані⁴², салғыл дариаға⁴³!

Дарианың⁴⁴ суымен⁴⁵ жетпіс қабат,
Кетіріп ыстық лебін айлағыл пак⁴⁶.
Жетпіс қабат жуған сол отны⁴⁷,
Қойдағы бір таудың басына тұрғыл қарап⁴⁸!

Жебрайіл²⁶ зарадай⁴⁹ от алған екен,
Дариаға⁴³ оны апарып салған екен.
Суымен дарианың⁴⁴ жетпіс жуып,
Бір таудың сол басына қойған екен.

Ол⁵⁰ тауды күйдіріпті талқан³⁸ қылып,
Кетіпті таудан өтіп, жерге кіріп.
Өзінің барып түскен мекеніне,
Жебрайіл²⁶ қарап тұрған хайран⁵² қалып.

Сондағы тау күйдірген түтіндері,
Кетіпді ошал⁵³ таудың басын алып⁵⁴.

Жебрайіл²⁶ сонда отны⁵⁵ тастан алған,
Үшбу от иісі екен отда қалған⁵⁶.
Беріпті тастан алып Атамызға,
Күн көрген сол отпенен⁵⁷ хазраті² Адам.

Үшбу⁵⁸ от – тау күйдірген тастың иісі⁵⁹,
Таралып бар дүниеға¹⁷ жүрген осы.
Тамұғдың⁶⁰ сол отына қарағанда,
Жетпісден – барлық отдың⁶¹ – бір есесі.

Жебрайіл²⁶ жумаса енді сумен жетпіс,
Ыстығы кетпес еді бойындағы⁶².
Тамақ беріп⁶³, пайдаланып тұрмақ түгіл,
Дүниеде от дегенді козің кормес⁶⁴.

Адамзат көре алмас еді⁶⁵ отсыз тұрмыс⁷³,
Хайуанша төріт⁶⁶ аяқты шоп жейе⁶⁷ алмас!
Үшбу⁵⁸ от бір Хұдайға¹³ сиынады⁶⁸,
«Жаһаннам ғазабынан қыл, – деп, – қалас⁶⁹!»

Алдандық жігітліктің мастығына,
Дос болдық шайтан малғұн кастығына.
Хұдайым³⁸, жаһаннамнан қылас⁷⁰ айла,
Күніңнің шыдамаймыз ыстығына!

Елу екінші.

Жебрайіл пайғамбарға жеті дозақды баян қылған¹

Расулге келді бір күн Жебрайіл²,
Хұданың³ бар сәлемін айытды хазір⁴.
Дозақтың⁵ тұрды сонда уаспін сойлеп⁶:
– Күнакар үмматиңа⁷ баян қылғыл!

Жаратды⁸ жеті қылып ол дозақты⁹,
Ішіне мың бір жылдай отын жақты.
Қып-қызыл болды сонда, шоғы жайнап:
«Бір өзін танысын, – деп, – мақлұкатды¹⁰».

Тағы да бір мың жылдай жақты, ані¹¹!
Балқиды апбақ¹² болып, қорғасындай.
Ұшқұны таудай болып¹³ қызғаннан соң,
Ғасылар қорықсын деп, жаққан сондай

Тағы да үшіншіде жақты мың жыл.
Қаб-қара¹⁴ болды сонда отлы¹⁵ көмір,
Қаранғы айсыз түндей аны¹⁶ қылды,
«Залымнен өш алам, – деп, – паруардігер!»

Ішінде шаян менен жыландары,
Түйедей арқайсының мойындары¹⁷.
Тістесе бірі келіп ғасыларды,
Кетпейді қырық жылғаша аның зары¹⁸.

Ғазаптың періштесі – Забанилар,
Көңілінде¹⁹ еш рахым²⁰ жоқ, ғасыны аяр.
Көздері жалтыраған жасындай боп,
Аузынан²¹ ақырғанда жылан шығар.

Өздерінде²² Алла берген күш-қуат көп²³,
Екі жауырының арасы бір жылдық жол.
«Тамұғы аһлінің²⁴ санынша әрбірінің,
Денесінде бар, – дейді – аяқ пен қол».

Әр қолмен ғасылардан алады өш,
Амірсіз²⁵ бір Хұдайдан қылмайды күш.
Жігітлер, дал²⁶ осының болуы хақ,
Тағат қылмай, өткізбе, күнің²⁷ бос!

Үлкені Забанилар дал он тоғыз²⁸,
Сандарын Хактан басқа ішкім²⁹ білмес.

Он тоғыз харін³⁰ бар дүр бісміллада,
Кімде-кім айтар болса, болар калас³¹.

Хұдайым³² Забанидан сақтар өзі,
Хадіс³³ бар пайғамбардан, шак³⁴ келтірме!

Тамұғының³⁵ ең ішінде жеңіл ғазап,
Кигізер ғасыларға екі башмақ.
Башмақтың ыстығы өткен зардабынан,
Тұрады төбесінде миы қайнап.

Тамұғы аһлі Малакка³⁶ жалынар коп³⁷:
«Құтылар бұл ғазаптан күн барма?! – деп.
Қырық жылдан соң айтады, оған Малак³⁸:
«Шықпайсың жаһаннамнан, үндеме!» – деп.

Ғасылар айтады екен: – Паруардігар³⁹,
Ғазапқа залым болып, болдық душар.
Шыдамымыз⁴⁰ қалмады, жанып бітдік⁴¹,
Біздерді рахым⁴² қылып, отдан⁴³ шығар!

Неше жыл өткеннен соң, келген жауап:
– Болдыңдар рахматымнан сіздер жырақ!
Мұнан соң адамзатша сойлемейді⁴⁴,
Есекше⁴⁵ анда-санда бақырар бірақ.

Хұдая⁴⁶, тамұғыңа тұтқын қылма,
Насіп⁴⁷ ет рахматыңнан⁴⁸ біздей құлға!
Білмейміз басы жұмыр бандалікпен⁴⁹,
Болады фани⁵⁰ дүние кімге тұлға?!

Елу үшінші. Ан хазрат Расулдің мағраж барғаны¹

Қабарда айытды бізге Амріл мүкминин²:
– Қасына пайғамбарым бардым бір күн.
Бабама сәлем үшін барған едім,
Пайғамбар жылап отыр болып ғамкүн³,

Бабамнан мен сұрадым қылып адеп⁴:
– Я²³, тақсыр, отырдыңыз неге жылап?
Ғарыбыңа⁶ уақиғаны⁷ баян қылғыл! –
Деп тұрдым пайғамбардың халін сұрап.

Пайғамбар сұрағанда айытды маған⁸:
– Мағражда⁹ нарсе¹⁰ көрдім жарамаған.
Ғазабта¹¹ неше түрлі адам көрдім,
Жылаймын соларды аяп, енді, балам!

Сол жерде қылды баян маған Расул,
Мағражға¹² мені апарды Жебрайіл.
Бір үлкен періштені анда¹³ көрдім,
Ашуланып отыр екен құрып¹⁶⁸ зейіл.

Аузынан шығып отыр отлы¹⁴ жалын,
Шоқ жайнап айналасы¹⁵ көрсең халін.
Жебрайілдің¹⁶ қанатына қашып кірдім,
Түрінен періштенің шошып жаным.

– Ол¹⁷ кім? – деп, мен сұрадым Жебрайілден¹⁸,
– Қай мақлұқ¹⁹ баян қылып айытшы²⁰, маған?!
Жанға хайла қылуға қашып тұрып,
Қасында Жебрайілдің¹⁶ бердім сәлем.

Болмады сәлемменен іш²¹ жұмысы,
Астында періштенің отдан²² күрсі.
Ешкімге ол менсініп карамайды,
Отдан²² таж²⁴, қолында бар отдан²² күрзі.

– Малік²⁵! – деп маған айтты Жебрайіл:
– Падшасы²⁷ жеті дозақ²⁸ – осы!» – деп біл!
Шоқпармен жер, аспанды ұрса ағар²⁹,
Бір сағатда³⁰ болар еді баршасы күл.

Малікке³¹ Жебрайіл²⁶ берді кабар³²:
– Я⁵, Малік²⁵, сәлем бергіл, бұл – пайғамбар!
Мағражға¹² – құнақ³³ үшін шақырған дүр,
Бүтін ғалам падшасы²⁷, ол – берубар³⁴.

– Қасыма жетін келді мұны есітіп,
Тағзыммен ғалаик³⁵ алды бойсұнып³⁶:
– Білместік қатам³⁷ болса кеше гор³⁸! – деп,
Тіледі ғұзыр менен қайта келіп³⁹.

Малік²⁵ сонда сөйлейді: – Я⁵, Мұхаммад⁴⁰,
Ғасыдан өш алғыл! – деп, – жаратқан Хақ!
– Жеті дозақ²⁸ мүлкім дүр⁴¹ менің, – дейді, –
Неше түрлі ішінде бар ғакубат.

Дозақты⁴² мен көруге кетді⁴³ ойым:
– Я⁵, Малік²⁵, маған көрсет ғазап үйін.
Күнәлі⁴⁴ үмматыма⁴⁵ баян қылам, –
Деп едім, сонда Малік²⁵ сұнды мойын

Малік²⁵ айытды⁴⁶ сол жерде: – Я²³, пайғамбар,
Тамұғда⁴⁷ неше түрлі ғазаптар⁴⁸ бар!
Көрген соң уайым боп қайғы түсер⁴⁹,
Көрмей-ақ қайытпағыңыз⁵⁰ дұрыс болар.

Малікке⁵¹ айытды⁴⁶ сонда Жебрайіл²⁶:
– Пайғамбар не сөз айытса⁵², коргіл⁵³ қабыл!
Һаммат⁵⁴ замын ішінде бар нарсені⁵⁵,
Көруге бір Хұдайдан⁵⁶ болған әмір⁵⁷!

Көрсетді⁵⁸ жеті дозақ²⁸ кілтін ашып,
От жайнар⁵⁹ дүр-дүр етіп, заһар шашып.
Ішінде жылан, шаян хисапсыз көп
Ысқырар аздаһалар⁶⁰ аузын ашып

Дозақта⁶¹ қарап тұрсам⁶², бір жылан бар,
– Отыз мың басы бар, – деп, берді кабар³².
Ар⁶³ баста⁶⁴ отыз мың ауыз болған,
Ар⁶³ ауызда бір бұжра тағылғанлар⁶⁵.

Ар⁶³ бұжрада⁶⁶ бір шынжыр қойған тағып,
Ұстаған бір⁶⁷ періште оны барып.
Жетектеп ғазаплыны тістетін⁶⁸ жүр,
Сақтағыл ар⁶³ банданні⁶⁹ Жаббар Қалық⁷⁰.

Дозақтың⁷¹ мен сұрадым бас-аяғын:
– Кеңдігі көлденеңін айыт, – деп, – жайын⁷²!
Малак⁷³ тұрып сол жерде маған айытды⁴⁶:
– Хақдан басқа ішкім білмес аның халін⁷⁴!

Малік айытды: – Тыңлағыл, я, Мұхаммад⁷⁵,
Дозақ²⁸ қылар мың жылдық қараңғыны⁷⁶ ақ!
Мың жылдық кара жерді ақ қылады,
Күйдіру түрі осылай, сен бұған бақ!

– Мен көрдім ол дозақта⁶¹ жеті есік,
Ат қойды: «Һауиа лази қатма»⁷⁷, – деп.
Жаһаннам сақар сапар⁷⁸ жаһаннам дүр,
Ар⁶³ қауымның орны дүр қылған есік⁷⁹.

Мен көрдім жаһаннамда үш мың құдық,
Кеңдігі бір енінің⁸⁰ үш мың жылдық.
Ар⁶³ құдықта үш мыңнан баулары⁸¹ бар⁸²,
Жаратқан Алла тағала қылып ұлық.

Әр таудың етегінде мыңнан мидай⁸³ дала,
Барін⁸⁴ отдан²² жаратқан Хақ тағала.
Жеті жүз мың ар далада шаһар бар дүр,
Ар шаһарда жеті жүз мың көше дара.

Ар көшеде жеті жүз мың сарайлар бар,
Ар дарада жеті жүз мың су әм жаңа.
Жеті жүз мың ар сарайда үйлер бар дүр,
Салынған ғасыларға бұларды арнап⁸⁵.

Ар⁸⁶ үйде жеті жүз мың бар дүр сандық
Ғазабы⁸⁷ жеті жүз мың – барі⁸⁸ де анық.
Осылай ғасылардан өш алады,
Барін отдан²² жаратқан Жаббар Қалық⁸⁹.

Бір түрлі сол арада көрдім⁹⁰ қалық⁹¹,
Жылан, шаян мойнына жүр оралып,
Маліктен⁹²: – Болар⁹³ кім? – деп сұрап едім;
– Зекет бермей, малынан сонша барлық⁹⁴.

Бір түрлі жана⁹⁵ көрдім бір қауымды,
Мойнында темір бұғау жүр салулы.
Аяғында отдан²² башмақ етігі⁹⁶ бар,
Мойнына екі қолы асулы жүр⁹⁷.

Маліктен⁹² мен сұрадым: – Кім, – деп, – бұлар?
– Өсіммен мал көбейткен⁹⁸ саудагерлер.
Сол сәбеппі ғазапта қорлық көрген⁹⁹,
Таубасыз¹⁰⁰ өтіп кеткен күнакарлар¹⁰¹.

Бір жамағат жана⁹⁵ көрдім онан өтіп,
Отбенен¹⁰² қарны толған өз етін жеп.
Маліктен⁹²: – Бұлар кім? – деп, сұрап едім,
– Таубасыз¹⁰⁰ өтіп кеткен өсекші! – деп.

Жана да тұр бір құруһі жнылған көп¹⁰³,
Танінің¹⁰⁴ жартысы бар, жартысы жоқ.
Екі-үш күн ортасында тау үстінде¹⁰⁵,
Киімі, үсті-басы – жайнаған шок.

Маліктен⁹² мен сұрадым: – Берші кабар¹⁰⁶!
– Жарты дене адамдар кімдер бұлар¹⁰⁷?
Жартысы бұлардың¹⁰⁸ қайда кеткен,
Не сабапті¹⁰⁹ жоқ қылған паруардігер?!

– Бұлар алған дүниеде екі қатын,
Қыла алмаған¹¹⁰ арада ғаділатын¹¹¹.
Бірінен бірін кем ұстап, сорда¹¹² қалып,
Аркімге¹¹³ сөздер¹¹⁴ айтып мақтанатын.

Тірілер қиаматде¹¹⁵ болып жарты,
Қатындарға болмаса ғаділаті¹¹⁶.
Киіп-ішу, напақа – бар ісі де¹¹⁷
Тең ұстау – шарифатдың¹¹⁸ рұқсаты!

Мен көрдім⁹⁰ мұнан шығып бір түрліні,
Періште салып жатыр көп дүрені.
Жалаңаштап әрқайсысын ұрып жатыр,
Қамшымен отдан²² болған арбүреуін¹¹⁹.

Маліктен⁹² мен сұрадым: – Неткен¹²⁰ қалық⁹¹?
Деп айытды⁴⁶: – Бұлар қылған жаманшылық.
Елге өзін тақуа, софы¹²¹ көрсеткен дүр,
Қылған ісі шайтаннан қаншама артық?!

Мен жана көрдім бір түрліні¹²²,
Тілінен асып қойған сол қалықны¹²³.
Маліктен⁹² жана⁹⁵ тағы сұрап едім:
– Бұлардың жазасы не, – деп, – мұны¹²⁴!

– Сол сәбабті¹²⁵ тартады бұлар жаза,
Күнәсіз¹²⁶ ұрып-соққан қатын-бала.
Орынсыз болмас іске ашуланып,
Кетірген, үй ішіне бермей маза.

Асулы емшегінен көрдім қатын,
Аузынан ағып жатыр заһар-зақұм¹²⁷.
Аркімнен¹²⁸ бала емізген өз бетімен,
Ернің¹²⁹ керек қылмай рұқсатын.

Бір қатын асулы тұр тұлымынан,
Басында миы қайнар мисал¹³⁰ қазан.
Маліктен⁹² мұны тағы сұрап едім:
– Еріне тілі тиген! – деді¹³¹ маған.

Бір қатын тағы көрдім мұнан шығып¹³²,
Өз етін өзі отыр жеп¹³³.
Маліктен⁹² мұны тағы сұрап едім:
– Менсінбей оз ерін¹³⁴ коргенлер¹³⁵ жек.

Жүзларін намухрамнан жасырмаған¹³⁶,
Күна¹³⁷ қылса, оны елден жасырмаған.
Коп¹³⁸ қатын жана⁹⁵ көрдім таңулы тұр,
Жиылып жылан-шаян бар етін жер¹³⁹.

Қылмысын бұлардың да сұрап едім,
Шала таһарат алған екен шала ғұсыл.

Қасында бір қатынның отдан²² табыт,
Періште ғазап қылар оған салып.
Күнасі олардың сұрағанда¹⁴⁰,
Зинадан жүрген екен бала тауып,

– Тапдым, – деп, – айытқан өз байымнан¹⁴¹,
Істеген барлығын өз жайымен.
Харамза¹⁴² да балалар мұнан туған,
Анытұрғанның¹⁴³ ғұмры¹⁴⁴ өткен зинаменен.

Үшбулер¹⁴⁵ тауба¹⁴⁶ қылмай өтіп кеткен,
Күнан¹⁴⁷ коп қылған соң, түпке жеткен.

Тауба¹⁴⁶ қылсаң¹⁴⁸, ол Аллаға пуру¹⁴⁹ рахим,
Жігітлер, өлмей тұрып тауба еткіл¹⁵⁰.

Бір қатын: аяқ – кокте¹⁵¹, басы – жерде
Үстінен от жанады түрлі-түрлі¹⁵².
Қылмысын бұлардың да сұрап білдім,
Намухраммен¹⁵³ жүрген екен елден елге.

Бір қатын жана⁹⁵ көрдім иіт¹⁵⁴ боп үрген,
Аузынан, от шығады¹⁵⁵ бүйірінен.
Күнасің¹⁵⁶ бұлардың да сұрап білдім,
Зинадан¹⁶⁹ бала тауып ол өлтірген.

Ғазапта жана тұрған¹⁷⁰ қатындар коп,
Арқасынан тілі ұзарып шығып тұрған.
Күнасің¹⁵⁶ бұлардың да сұрап білдім,
Болымсызға аныт¹⁵⁷ ішкен айтып өтірік.

Расулім үшбу сөзді қылған баян,
Фатима, Ғайша менен жылап тұрған.
– Олай болса, қатынға күн жоқ екен,
Осыдан еш қатын жоқ қалған аман!

Пайғамбар аларға¹⁵⁸ айытды⁴⁶ мұнда тұрып:
– Әркімге сіздер айытқыл¹⁵⁹ ұғындырып.
Өздеріңіз бұл істен болғыл жырақ¹⁶⁰,
Жатсаң да, тұрсаң да жүр тауба¹⁴⁶ қылып.

Осы екен пайғамбар айытқан насихаты¹⁶¹,
«Тыңла^{162!}» – деп, баршамызға айытқан¹⁶³ қатды¹⁶⁴,
Мағражға¹² инанбаған¹⁶⁵ капір¹⁶⁶ болар,
Құранда мазкур болған көр аятды¹⁶⁷

Жан иесі өліп, тіріліп ғарасатқа, пайғамбар шайтанменен үматларына таласып, имам Ағзамменен имам шапиғға жүгінген маселесі

Бісмiлла Хұдай досты Мұхаммат-дi²,
Жаратқан аның үшін көп үматдi³.
Жамағат, құлақ салып тыңласаңыз⁴,
Айтайын ақретде⁵ кайғы дерiтдi⁶.

Ауелi⁷ сөздiң басы – бiр Хұдай-ды⁸,
Жаратды⁹ жарық үшін Күн мен Айды.
Жаксылар, қызмет қылғыл бiр Хұдайға¹⁰,
Аласыз¹¹ ақретде¹² жаксы жайды.

Хұдайым¹³ он сегiз мың жан жаратды⁹,
Әр түрлi порымды қып мақлұқатды¹⁴.
Денесiн топрақтан¹⁵ бана¹⁶ айлап.
Адамға: «Абул башыр¹⁷» – қойды атды¹⁸,

Жаратқан¹⁹ топрақтан¹⁵ хазрат²⁰ Адам
Баршасын ғылым хiкмат²¹ бiлдi тамам.
«Адамға барiң²² бiрдей³²³ сажда қыл!» – деп,
Малакке²⁴ қабар²⁵ тиген бiр Алладан.

Жиылып сажда қылды перiштелер²⁶,
Жығылды ықласымен²⁷ барi²⁸ тамам²⁹
– Адамнан менiң наслiм ұлұғ³⁰! – деп,
Ғазазiл сажда³¹ қылмай қарап тұрды.

Мойнына келiп түстi тауқи³² лағнат³³,
Анден³⁴ соң: «Iблiс», – деп, қойылды ат.
Бұзық³⁵ боп дарғаһынан қуаланып.
Алынып үстiндегi барша құлғат³⁶.

Бұл істі кіна³⁷ қылып шайтан жүрді,
Хайламен көп азғырар адамзатды³⁸.
Адамға Хауа менен бидай берін³⁹,
Акры⁴⁰ өзі сипат⁴¹ ғасы қылды.

Ғасы боп Адам, Хауа жерге түсті,
Хулла⁴² тон үстіндегі аспанға ұшты.
Хұданың⁴³ құдіретімен екеулері,
Жұда боп бір-бірінен айырылысты.

Анден⁴⁴ соң жердің жүзін мақан⁴⁵ етді⁴⁶,
Екеуі бірнеше жыл бөлек кетді⁴⁷.
Көп болды екеуінен туған бала,
Өш болып шайтан, оны⁴⁸, азғырыпты.

Бағзысы ғасы болды жолдан шығып,
Адамның амір еткен сөзін бұзып⁴⁹.
Шайтанның⁵⁰ қулық еткен алдауымен
От пенен бұтқа жүрді сажда қылып⁵¹.

Бөлінді анден⁵² кейін: іслам⁵³, капір⁵⁴
Хайламен, аны⁵⁵, азғырар шайтан ақыр.
Алланың: «Амір⁵⁶, Мағруп⁵⁷ жолын» тұтпай,
Капірлер⁵⁸ Хақ жолынан қалды ғапіл.

Мүкмінлар⁵⁹ Хақдың⁶⁰ жолын тұтып тұрды,
Тынбайын Амір⁵⁶, Мағруп⁵⁷ ісін қылды.
Қоңліне⁶¹ неше түрлі қиал⁶² салып,
Ғазазіл ам оларды азғырыпты⁶³.

Қоңліне⁶¹ салар еді бұл қиалны⁶⁴:
– Сарып⁶⁵ етпей Хақ жолына жиған малды,
Әркіммен қоңлі⁶⁶ сүйген ойнап-күліп.
Шадлықпен⁶⁷ ішкіл, – деп, – шарапларын⁶⁸,

Руза⁶⁹, намаз үшін жабіранба⁷⁰,
Өзінді жігітлікте ғамға салма.
Ақырда, бозбалалар, тауба⁷¹ қылсаң,
Күнаңді⁷² кешіреді Қадір Алла.

Бұл сөзге ғасы мүкбін⁷³ мағрур болып,
Жүреді харам малға көңіл⁷⁴ беріп⁷⁵.
Ғазабын ақыретдің⁷⁶ көңілге алмай,
Руза мен намазын бірдей тастап⁷⁷.

Ғұмырында қанша күна⁷⁸ қылар банда⁷⁹,
Дүниеде ар кез жаза болмас аңға⁸⁰.
Ол қылған күналардың⁸¹ жазаларын,
Ар⁸² түрлі қиындықпен көрер таңла⁸³.

Бағзылар Хақдың⁶⁰ амірін⁸⁴ тура білер,
Бұйырған Амір⁵⁶, Мағруп⁵⁷ ісін қылар.
Тоқтаусыз⁸⁵ намаз оқып, руза тұтып,
Істерден жаманшылық жырақ⁸⁶ жүрер.

Көп болса сауаплары⁸⁷ ар⁸² банданің⁸⁸,
Арытдырар шадлықдарын балкианың⁸⁹.

Бір күні сапар шексе бұл дүниеден⁹⁰,
Айырылса, қадір болып, жаны таннен⁹¹.
Алланың рахматына⁹² жақын болып,
Құтылар⁹³ онан кейін қайғы ғамдан⁹⁴.

Болатын қиамет күн уақиғаны⁹⁵,
Азырақ баян қылып айтам, ані⁹⁶.
Иманды⁹⁷ Хұдай⁹⁸ сүйген жақсы банда⁷⁹,
Бұл дүние биба қадан болса пани⁹⁹.

Өзінің құдіретімен Жаббар Хұдай¹⁰⁰,
Малакка¹⁰¹, Мүңкір, Наңкір¹⁰² қылғай нада:

«Сүйікті¹⁰³ палан¹⁰⁴ банда⁷⁹ қаза болды,
Мұлайым¹⁰⁵ жұмсақлықпен¹⁰⁶ сауал сұра!».

Барады жігіт болып сөзі сынық¹⁰⁷,
Екеуі корге¹⁰⁸ кіргей тағзым қылып.
Бандага¹⁰⁹: «Мен раббык^{110!}!» – деп, жауап қылғай,
Деп айтар¹¹¹: «Раббым Алла», – мұны біліп.

Екінші: «Дінің кім дүр<sup>112?» – сорғай¹¹³ Малак¹¹⁴,
Банда⁷⁹ айтар: «Дін – Мұхаммад, һашім – ғараб»¹¹⁵.
Андан¹¹⁶ соң арбір¹¹⁷ түрлі сауал сұрап,
Тоқталмай сауалына берер жауап¹¹⁷.</sup>

Қабір¹¹⁸ іші жарық¹¹⁹ болып, нұрға толғай,
Ұжмақтың¹²⁰ тарапынан жол ашылып!

Хұдайым¹³ ол бандага¹⁰⁹ ұйқы салар,
Мас болып қабірінда¹²¹ ұйықтап қалар.
Ісрапіл¹²² сорын тартып, тірілгенде,
Ұйқысы қанбағандай болып тұрар.

Күнакар¹²³, ажал жетсе, бандаларга¹²⁴,
Лақатдап, кепінге орап, қойса көрге¹²⁵.
Қолында отдан¹²⁶ күрзі, аузы – жалын,
Періште айбат бірлан кірер корге¹⁰⁸.

Һайбатлы¹²⁷ періштені банда⁷⁹ корғай¹²⁸,
Малактан¹²⁹: «Мен рабпек¹³⁰», – деп, жауап келген.
Тоқталып ғаріп¹³¹ банда⁷⁹ қарап тұрған¹³²,
Демекке: «Раббым Алла», – тілі келмей.

Періште күрзі бірлан бандані¹³³ ұрар,
Басқаның інс¹³⁴ жыннан барі²⁸ білер.
Сол күннен қиамат¹³⁵ күн¹³⁶ болғанынша,
Бандага¹⁰⁹ арбір¹³⁷ түрлі ғазап қылар.

Хұдайым¹³, рахым¹³⁸ айла, өлгенімде,
Тандагі¹³⁹ аманатды¹⁴⁰ бергенімде.
Тіліме: «Раббым Алла!» – жары бергіл,
Періште: «Мен раббык¹¹⁰», – деп келгенінде.

Бір күні сурын тартар Ісрапіл¹²²,
Болғаны сорын¹⁴¹ тарытса да¹⁴², заман ақыр.
Тау мен тас, ой мен шұқыр¹⁴³ бірдей болып,
Болады жердің жүзі айна¹⁴⁴ тақыр.

Дүниеде өлмей қалмас ішбір¹⁴⁵ мақлық¹⁴⁶,
Басқалар бір Хұдайдан¹⁴⁷ болар марда¹⁴⁸!
Қалмайды мақлұқатдың барі тегіс¹⁴⁹,
«Яр жигы күллі шайын» мазмұнынында¹⁵⁰.

Өлгейлер¹⁵¹ ошал¹⁵² күні шайтан лағын,
Ар⁸² түрлі қиындықпен алар жанын.
Ғазрайіл¹⁵³ барлық¹⁵⁴ жанды қабыз¹⁵⁵ етер,
Хісапсыз¹⁵⁶ жаратылған барша жанның¹⁵⁷.

Періште төріт¹⁵⁸ Муқарраб тірі қалар,
Ауелі⁷ Мекайілдің жанын алар.
Ісрапіл¹²², Жебрайіл¹⁵⁹, ол Ғазрайіл¹⁵³,
Алар, һам кезекпенен бірге барар¹⁶⁰.

Анден⁴⁴ соң қырық жылғаша жатқан өліп,
Жараған ағмалінан жаза коріп¹⁶¹.
Ауелі⁷ Ісрапілді¹⁶² тіргізүрлер¹⁶³,
Алланың құдіретінен ілһам¹⁶⁴ келіп.

Жебрайіл¹⁵⁹, Мекайіл мен ол Ғазрайіл¹⁶⁵.
Олар һам¹⁶⁶ кезекпенен тірілер¹⁶⁷,
Жебрайіл¹⁵⁹ періштеге қабар²⁵ қылар,
Өзінің құдіратімен¹⁶⁸ Раббім жаліл¹⁶⁹.

Алла айтар: – Я¹⁷⁰, Жебрайіл¹⁵⁹, жаннат барып,
Бір таж¹⁷¹ бен екі хулла⁴² келші алып!
Ұжмақтан бір пырақ алып келші¹⁷²,
Үстіне яқұт ахмар¹⁷³ ерлер салып.

Анден соң төртеулерің жерге түсіп¹⁷⁴,
Оларды Хабибіма алып барып¹⁷⁵.
Қабірден қуанышпен бас көтерсін¹⁷⁶,
Мархабат қабарымды¹⁷⁷ айытқыл¹⁷⁸ барып.

Жебрайіл¹⁵⁹ парман¹⁷⁹ бірлан жаннат¹⁸⁰ кіріп,
Шығарды¹⁸¹ айытқандарын¹⁸² даяр қылып.
Ісрапіл бір Хұданың рұқсатымен,
Қабіріна Мұстапаның кірген барып.

Ісрапіл жерге түсіп қылған қабар,
Қабірден бас көтерші Расул Хұда¹⁸³!
Бұл күні қосылатын¹⁸⁴ уақыт болды,
Ғашықдың рузі қылған мақсұдына¹⁸⁵.

Қабірден Расул Хұда¹⁸⁶ бас котерер¹⁸⁷,
Тортеуі¹⁸⁸ тағзым бірлан сәлем берер.
Сүйініп: – Я¹⁷⁰, Мұхам¹⁷¹, харсанытда¹⁹⁰ бол,
Бір Хұда сәлем айытды сізге даяр¹⁹¹!

Расул айтар Жебрайілға¹⁹²: – Я¹⁷⁰, бірадар¹⁹³,
Көңлімнің¹⁹⁴ қош¹⁹⁵ болатын не қабар²⁵ бар?!
Жібрайіл¹⁹⁷ Расулға айытды¹⁹⁸: – Сіздің¹⁹⁹ үшін,
Таж²⁰⁰ бірлан хулла²⁰¹, пырақ жібердилар²⁰².

Расул айытды²⁰³ Жебрайіл¹⁵⁹ мұның бірлан,
Көңлімнен пш уақытда шықбайды арман²⁰⁴!
Бұл күнде каміл көңлім²⁰⁵ шат болатын,
Мен сізден басқа нарсе²⁰⁶ сұрағанмын²⁰⁷.

Жебрайіл тағы да айытды: – Расул хақ²⁰⁸,
Ұжмақтың¹²⁰ бар²⁰⁹ жемісі сізге муштақ.
Адал²¹⁰ жаннат ішіре²¹¹ сіз кірерсіз,
Қайғыдан қоңліңізді²¹² айлағыл шат!

Расул айтар: – Бұған да болмаймын шат,
Барі²⁸ де інс¹³⁴ жынның болды перяд²¹³.
Күнакар¹²³ ғасы жайы үмматымның²¹⁴,
Ахуалы не²¹⁵ болады, айлағыл жат²¹⁶.

Расулға Жебрайілдер²¹⁷: – Қайрыланам,
Осылайша Жаббар Худа айытды қалам:
«Дозақда бір бандані қалдырмаймын,
Ғұмырында бір калима айытса маған».

Бұл сөзге Расул Хұда²¹⁸ бек шадланып²¹⁹,
Таж¹⁷¹ бірлан хулла²⁰¹ тонны²²⁰ киген алып.
Үстіне сол практың²²¹ мініп алып,
Түбіне ғарш²²³ ағланың тұрғай²²⁴ барып.

Алладан парман¹⁷⁹ келіп Исрапілге²²⁵,
Жатыпды²²⁶ көп қалайық²²⁷ жерде, көрде.
Сорынды екінші рет тарыт деп айтұр,
Жан кірсін күллі қалық барша жанға²²⁸.

Исрапіл¹²² парман¹⁷⁹ бірлан даярланып,
Тарытқайлар бір мыртабас орын алып²²⁹.
Ауелден²³⁰ ақырғаша жанның барі²⁸,
Өзінің денесіне кірген барып.

Алланың парманімен²³¹ тірілер жан,
Болады бұрынғыдан барлық ғалам²³².
Ар⁸² адам кор²³³ басында шығып тұрар,
Тірілмей һар кез қалмас баласы адам²³⁴.

Баршасы інс²³⁵ – жынның²³⁶ бас көтерер,
Бір атдың²³⁷ тұяғынан мың кісі өрер.
– Махшарға қалайықды²³⁸ айданыз! – деп,
Алладан періштеге амір²³⁹ келер.

Малактар²⁴⁰ колына алып күрзілерін,
Махшарға қалайықдың²⁴¹ айдар барін²⁴².
Ол күні қалайықды²³⁸ қайғы басар,
Іш²⁴³ банда⁷⁹ бір-бірінің білмес халін.

Барарлар ол махшарға барлық²⁴⁴ адам,
Барша жан²⁴⁵ өз халімен зар еңреген.
Күн келіп найза бойы тас тобеге²⁴⁶,
Мисалы²⁴⁷ жер темірдей қызыл болған.

Тұра²⁴⁸ алмас ішбір¹⁴⁵ банда⁷⁹ жерді басып,
Баратын жер табалмас²⁴⁹ одан қашып.
Тілдері тізеге түсіп, шөлдегеннен,
Жүре алмас жерді басып, зар жыласып.

Дүниеде бағзы мүкмін²⁵⁰ қайыр қылар,
Ғаріпке нарсе беріп, халін білер²⁵¹.
Мүкміннің²⁵² дүниедегі қайырлары,
Басына сая болып келіп тұрар.

Ол күнде қазір болар қауыз кәусар²⁵³,
Отырар торіт¹⁵⁸ бұршында төріт¹⁵⁸ шаһаря²⁵⁴.
Сол күні бір Хұданың бандасіна²⁵⁵,
Төртеуі сақи болып су берурлер²⁵⁶.

Бандалар²⁵⁷ мұндай болып шөлдегенде,
Сөйлеуге тіл шамасы келмегенде.
Суынан қауыз-каусар²⁵⁸ насіп²⁵⁹ еткіл,
Күнакар¹²³ біздей ғаріп¹³¹ бандаларге²⁶⁰.

Ол күнда хазір²⁶¹ болар қылған күна⁷⁸,
Адамзат мойнына алмас аны²⁶¹, сіра²⁶².
Алдында қалайықтың²⁶³ шарманда²⁶⁴ қып,
Қол-аяк мүшелері²⁶⁵ болған куа²⁶⁶.

Аяк айтар: – Меніменен жүрдің! – дегей²⁶⁷,
Қол айтар: – Меніменен алдың! – дегей²⁶⁸.
Ғлажсыз²⁶⁹ ғаріп¹³¹ банда⁷⁹ мойнына алар,
Демекке²⁷⁰: «Алмадым», – деп, тілі келмей.

Дүниеде ар⁸² не істеп²⁷¹ банда⁷⁹ жүрер,
Кіраман катібін жазып тұрар²⁷².
Қалайықтар²⁷³ махшарға жыйылғанда²⁷⁴,
Алдына: «Оқығыл!» – деп, қазір қылар²⁷⁵.

Адамдар қат²⁷⁶ білмейтін болар молла²⁷⁷,
Қағазды оқығалы алар қолға.
Бағзы²⁷⁸ бір²⁷⁹ Хұдай⁹⁸ сүйген бандалардың²⁸⁰,
Алдынан нама келер, які²⁸¹ оңнан.

Оқиды жақсылығын²⁸² жазған қатдан²⁸³,
Оқиды қалайыққа²⁸⁴ қылып мақтан.
Күнәлі²⁸⁵ сорлы болған бандаларның²⁸⁶,
Солынан²⁸⁷ нама келер, які²⁸¹ арытдан²⁸⁸.

Барін да күнасінінің салар қатқа²⁸⁹,
Ұялып қарай ялмас адамзатқа.
Күнасінің²⁹⁰ барына көзі жетіп,
Түседі ғаріп¹³¹ банда⁷⁹ ғажалатқа²⁹¹.

Қолына лажы жоқ алған, әні²⁹²,
Қағазды, ашып көрген, оқығалы,
Қараса сауабының ішбірі²⁹³ жоқ,
Қағазға жазылыпты күналары²⁹⁴.

Банда⁷⁹ айтар: – Ей²⁹⁵, Хұдая²⁹⁶ күллі ғалам,
Бұл емес оқып көрсем, менің намам!
Жолыңа кеше²⁹⁷ күндіз тынбай жүрдім,
Келеді нешік нама мұндай маған²⁹⁷?!

Дүниеде арбір²⁹⁹ түрлі қайыр қылдым,
Ғаріптің³⁰⁰ нарсе²⁰⁶ беріп халіп білдім.
Істеген³⁰¹ қайыр, малымнан зекет беріп,
Руза мен намаздан ам құтылдым³⁰².

Алардың³⁰³ ішбірі²⁹³ жоқ бұл намада,
Орнына жазылыпты күна⁷⁸ маған³⁰⁴,
Ол қылған сауабымның қайры³⁰⁵ қайда?
Білдірші құдретіңмен, Хұдауандам³⁰⁶!

Алла айтар: – Қайыр жақсы қылдың ісін³⁰⁷,
Бірақ сен істемедің менің үшін.
Ол қылған қайырыңды мақтан қылып,
«Атыңды, – сен ойладың, – аркім³⁰⁸ білсін».

Руза⁶⁹ мен риа³⁰⁹ болды намазың ам³¹⁰,
Сауабың аның³¹¹ үшін жазылды кем.
Банданің³¹² қоңліңдегі³¹³ ойлағаның,
Айытдырман біле дүрмін құдіретіммен³¹⁴.

Есітіп ғаріп¹³¹ банда⁷⁹ болар ғамнак,
Аһі ұрып жағаларын айлар ол шак³¹⁵,
Хұдая³¹⁶, мен ғаріпке³¹⁷ тауық беріп,
Қоңлімді³¹⁸ риаліктан³¹⁹ айлағыл пак!

Ол күнде құрылады таразы ам³²⁰,
Банданің тартар кірге күналарын³²¹.
Бағзы бір Хұдай⁹⁸ сүйген бандалардің²⁸⁰,
Күнасі³²² сауабынан болады кем.

Сауабын ауыр келген банда⁷⁹ көрер,
Шадланып³²³ коңілдері³²⁴ жақсы болар.
Бағзы бір ғасы болған бандалардің²⁸⁰,
Күнасі³²² сауабынан ауыр келер.

Күнасі³²² ауыр келгенін көрер банда⁷⁹,
Толады қайғыланып коңлі⁶⁶ ғамға:
– Сауабым не сабапден³²⁵ кем болды? – деп,
Алдына таразының барған анда³²⁶.

Көреді қолыменен наманы ашып,
Емес дүр ғамаліма бұл мінасып³²⁷.
Қараса сауабының ішбірі жоқ.
Кетіпті аның үшін күна басып³²⁸.

Банда айтар бір Хұдайға зары қылып³²⁹:
– Намазды оқып едім түнде тұрып.⁸⁴³
Фарыздан³³⁰ мойнымдағы құтылып ем,
Жолына кеше³³¹ күндіз тынбай жүріп.

Алардың⁸ бұл намада³³² ішбірі²⁹³ жоқ,
Орнына жазылыпты күнаһім көп³³³.
Құдайға ғаріп¹³¹ банда⁷⁹ зары қалар:
– Өзіңнің құдратіңмен³³⁴ білдірші! – деп.

Алла айтар: – Маған қылдың көп қызмет³³⁵,
Барін²⁴² де қызметіңнің тұрмын біліп.
Дүниеде тірі жүрген уақытыңда,
Аркімді³³⁶ сырытдан³³⁷ жүрдің ғайбат қылып.

Көтердің ол банданің³¹² күналарын³³⁸,
Сыртынан ғайбат қылып айытдың³³⁹ барін²⁴².
Қайырыңды неше жылғы аңға³⁴⁰ бердім,
Істеген³⁴¹ сауаптарың кетді⁴⁷ сенің.

Есітіп ғаріп¹³¹ банда⁷⁹ ғамкін болып,
Тұр ғайлар қызыл жүзі күлдей³⁴² солып.
Бағзы бір дүние қуған бандалардің²⁸⁰,
Ғамалын³⁴³ таразыға салар келіп.

Дүниеде іш³⁴⁴ болмаған қайыр ісі,
Тірлікте күна⁷⁸ болған бар жұмысы³⁴⁵.
Дүниеде көп жетімнің малын алып,
Өлтірген жер жүзінде³⁴⁶ нахақ³⁴⁷ кісі.

Күнаның жер жүзінде³⁴⁶ қылған барін²⁴²,
Руза⁶⁹ мен қойып кеткен намаздарын.
Қолдан³⁴⁸ қайыр, малынан зекет бермей,
Харамнан жер жүзінде жиған малын.

Түскейлер таразыға ылғи күна³⁴⁹,
Зарадай жоқ болып тұр сауапдары³⁵⁰.

Алла айтар: – Топрактан¹⁵ адам қылдым,
Дүниеде ғылым, хікмат³⁵¹ барін²⁴² білдің.
Жердегі мақлұқатдың³⁵² баршасынан,
Айзал³⁵³ боп, ауелінде³⁵⁴ жаратылдың.

Ақ жолды, оқу бердім, білмек үшін,
Мешітке аяқ бердім, жүрмек үшін.
Он екі ағзаңды³⁵⁵ түгел бердім,
Дүниеде бұйрығымды қылмақ үшін.

Көз бердім: «Оқығыл!» – деп, Құран көріп,
«Зікірні айытқыл³⁵⁶!» – дедім, – тілді берін.
Өзімнің құдіретіммен ар күн сайын³⁵⁷,
Рызықыңды тұрдым тағы ам жіберіп³⁵⁸.

«Менін³⁵⁹ деп- ойламадың – аның³¹¹ барін²⁴²»,
Аркімнің: «Касібім³⁶⁰», – деп алдың малын.

Заредей³⁶¹ таразыда сауабың жоқ,
Бұл күнде не болады сенің халің³⁶²?

Есітіп ғаріп¹³¹ банда⁷⁹ көп қайғырар,
Жері жоқ анден³⁴ басқа мойын бұрар:
– Я¹⁷⁰, Алла, ғарызым³⁶³ бар тыңлаңыз³⁶⁴! – деп,
Топракбен³⁶⁵ жүзіп сүртіп, жылап тұрар.

Айтады³⁶⁶ ғаріп¹³¹ банда⁷⁹ қылып нала:
– Бар еді сүйікті³⁶⁷ перзеніт³⁶⁸, ата-ана!
Алардан: «Жардам бер», – деп, мен сұрайын³⁶⁹,
Баруға рұқсат берсең, Хақ тағала!

Тілегін Хақ тағала қабыл көрер,
Банданің³¹² баруына рұқсат берер.
Көзінен³⁷⁰ қатра-қатра³⁷¹ жастар төгіп,
Алдына атасының банда⁷⁹ барар.

Банда⁷⁹ айтар атасына жылап кіріп³⁷:
– Дүниеде жақсы көрген парзантің³⁷³ – мен.
Өлшеуге ғамалымды салып еді³⁷⁴,
Сауабым күнаһімнан³⁷⁵ болып тұр³⁷⁶ кем.

– Ей²⁹⁵, ата, аның³⁷⁷ үшін сізге келдім,
Ұғлыңның ғаріп¹³¹ болған халін көрің³⁷⁸.
Аталық хұрметіңмен³⁷⁹ рахым¹³⁸ қылып,
Азырақ мен ғаріпке³¹⁷ сауап берін.

Аһ ұрып атасы айтар парзантіна³⁸⁰:
– Менен ам сұрамағыл, көп тұр күнам³⁸¹.
Бұл күні саған берер сауабым жоқ,
Сауапты басқалардан барып сұра!

Есітіп ғаріп¹³¹ банда⁷⁹ болады зар,
Көзінен жасын төгіп, я беру³⁸² бар.

Атасының алдынан үміт үзіп,
Зар қылып баласына тағы³⁸³ барар!

Банда¹³¹ айтар зары³⁸⁴ қылып: – Ей²⁹⁵, парзантім³⁸⁵,
Ауелден³⁸⁶ сені Хақтан тілеп алдым!
Мен³⁸⁷ сені тарбиалап³⁸⁸, күтемін деп,
Өзімді неше түрлі ғамға салдым.

Көп болды соның үшін күналарым³⁸⁹,
Өлшеді таразыға салып барін²⁴².
Азырақ, нұр дидарым, сауап бергіл,
Атаңның ғаріп¹³¹ болған көріп халін!

Зар жылап, баласы айтар: – Ей²⁹⁵, атажан,
Бұл күнде мен сіздей қайғылы мен³⁹⁰.
Бар болса, сауабыңнан өзің берші,
Балаңды қалық³⁹¹ ішінде қылмай криан³⁹².

Ісітіп³⁹³ қайғыланып³⁹⁴ ғаріп¹³¹ банда⁷⁹,
Аузынан түтін шығар аһі³⁹⁵ ұрғанда.
Сол жерде баласынан үміт үзіп,
Алдына қатынының барған анда.

Банда⁷⁹ айтар қатынына: – Ей²⁹⁵, халалым!
Дүниеде бір сен едің жан берерім!
Дүниеде сенен басқа жоқ ед достым³⁹⁶,
Ата-ана, ұғыл-қызды³⁹⁷ қойып барін²⁴²!

Сен үшін дүниеде³⁹⁸ ар⁸² не қылдым,
Мал іздеп, наһи³⁹⁹ Мүңкір жолға кірдім⁴⁰⁰.

Бұл күнде қайғылымын неках⁴⁰¹ халал,
Күнам⁴⁰² сауабымнан көп болдилар⁴⁰³.
Азырақ мен ғаріпқа⁴⁰⁴ сауап берші,
Еріңді қалық⁴⁰⁵ ішінде қылмашы зар!

Қатын⁴⁰⁶ айтар: – Бұрын мені қайда көрдің?
Дүниеде сендей ерді іш²⁴³ көрмедім!
Дүниеде сен сипатлы⁴⁰⁷ халалым жоқ,
Сөзіңді жалған айытпай⁴⁰⁸, жүре бергін!

Есітіп ғаріп¹³¹ банда⁷⁹ қайғыланар,
Аузынан аһ ұрғанда, оттар жанар!
Ата-ана, ұғыл-қыздан⁴⁰⁹ үміт үзіп,
Алдына таразының қайтып барар!

Алла айтар нада қылып: – Ая⁴¹⁰, банда⁷⁹,
Іш²⁴³ сауап бермеді ме алар⁴¹¹ саңға!
«Ата-ана, парзантім³⁸⁵», – деп, тұрушы едің,
Дүниеде түсіні жүрдің қандай ғамға⁴¹²?!

Қоңлiнде⁴¹³ жақсы қордың, артық, аны⁵⁵!
Бұл күнде, қані⁴¹⁴, сені танығаны?!
Ақры⁴¹⁵ солар үшін ғасы болдың,
Мал жинап алар⁴¹⁶ үшін болып пані⁴¹⁷.

Есітіп ғаріп¹³¹ банда⁷⁹ көп қайғырар,
Болған соң Хақдың⁶⁰ ісі⁴¹⁸ нешік қылар.
– Я¹⁷⁰, Алла, саған қарар жүзім жоқ! – деп,
Басдарын⁴¹⁹ төмен салып, жылап тұрар.

Алла айтар саған: – Болсын мархабатым!
– Ей²⁹⁵, бандам⁴²⁰, басың көтер, болма, ғамкүн⁴²¹!
Күнадан⁴²² таразыңды айладым пак,
Фазлым⁴²³ мен сауабыңды ауыр қылдым!

Тілегің қойған банда мұрат табар⁴²⁴,
Мен дүрмін рахым атлы ғапұр сатдар⁴²⁵.
Ішкімге⁴²⁶ мұқтаж болмай, шатланып⁴²⁷ жүр,
Күнаңнің⁴²⁸ барін²⁴² кештім ауел⁴²⁹ ақыр!

Шүкір ғып, сажда⁴³⁰ қылған, болубан⁴³¹ шат! –
Алладан банда⁷⁹ есітіп⁴³² бұл мархамад⁴³³,
Анден³⁴ соң қуанумен⁴³⁴ күн кешірет,
Ол күні күнасінан⁴³⁵ болып азат.

– Құдая, қылғанымның барі²⁸ пасық,
Күніне ғасылығым барады артып⁴³⁶.

Жыйылған⁴³⁷ махшардағы қалыққа⁴³⁸ келер,
Алланың парманімен²³¹ періштелер,
Ар⁸² банда⁷⁹ дүниедегі жынысымен,
Бандані¹³³ ажыратып⁴³⁹, қойша бөлер.

Бір бөлек – арқайсысын⁴⁴⁰ бір сап қылар,
Шаһидлар, пайғамбарлар, уалилар⁴⁴¹.
Хажылар, тақуа, заһид, ғазыларны⁴⁴²,
Періште арқайсысын⁴⁴⁰ бір сап қылар.

Ғұлама, ғалымлар мен жаһілларны⁴⁴³,
Айырып сақилардан бақылларны⁴⁴⁴.
Хұданың құдіретімен ажыратар⁴⁴⁵,
Тұтпаған Хақдың⁶⁰ амірін⁸⁴ ғапілларды⁴⁴⁶.

Дүниеде сол сипатлы⁴⁴⁷ капір⁵⁴ анша⁴⁴⁸,
Насраны: һунд, жоһуд, мұғы, трса⁴⁴⁹.
Періште арқайсысын⁴⁴⁰ бір сап қылар,
Өзінің жынысымен тұрар барша.

Қолына Расул Хұда¹⁸⁶ ақ ту алып,
Махшардың оң жағына тұрған барып.
Қасынан пайғамбардың орын алар,
Ар⁸² банда⁷⁹ Хақдың⁶⁰ амірін⁸⁴ жүрсе танып.

Махшардың сол жағына о да⁴⁵⁰ барған,
Ғазазіл қызыл туды қолына алған.

Шайтанның алдауына кірген адам,
Ілесіп бірге барғай кейін қалмай⁴⁵¹.

Жараған⁴⁵² ғамалына аркім³⁰⁸ тұрар,
Ол күнде неше жерден саплар құрар⁴⁵³!
Дүниеде салтанатлы падшаларны⁴⁵⁴
Кедеймен есіктегі бірдей қылар!

Айдай боп он төртінші шұғыланып⁴⁵⁵,
Тұрады иманды құл шамдай жанып.
Жүздері күнакардың⁴⁵⁶ қара болар,
Танымай өзін-өзі қайғылы боп⁴⁵⁷.

Озіңсің, Хұдауанда⁴⁵⁸, – падшаһім⁴⁵⁹!
Хұдая²⁹⁶, ғасы құлмын: көп күнаһім⁴⁶⁰!
Жақсының қатарында жолдас⁴⁶¹ қылып,
Махшарда адастырма⁴⁶², я¹⁷⁰, илаһім⁴⁶³!

Шайтанның мойнына салып шынжыр,
Малакка хүкім қылғай Жаббар жалил⁴⁶⁴
Бұл тұрған қалайықтар²⁷³ ғыбрат⁴⁶⁵ алсын,
Отына жаһаннамның оны апарғыл!

Періштелер⁴⁶⁶ отлы⁴⁶⁷ шынжыр қолына алып,
Шайтанның мойнына сап, сүйрер барып.
– Я¹⁷⁰, Алла, ғарызым бар, мен айтайын, –
Ғазазіл нала қылып, бек зарланып.

– Тоқта! – деп, – періштеге қылар парман¹⁷⁹,
Тілегін айытқызуға қадір Маулан⁴⁶⁸.
Ғазазіл анден⁴⁶⁹ кейін тілге келер,
Хұдайға¹⁰ мнажат⁴⁷⁰ кып неше алуан:

– Дүниеде күна⁷⁸ істеп, коп⁴⁷¹ жыл жүрдім!
Шайтан боп, ғасы болып, жазаландым!

Азғырып бірнеше жыл міхнат⁴⁷¹ шегіп,
Өзіме көп адамды шерік⁴⁷² қылдым:

Аузына харам тағам салғанларды⁴⁷³,
Дүниеде менің тілім алғанларды⁴⁷⁴.
Күннің⁴⁷⁵ дүниеде барін²⁴² қылып,
Айырылып иманынан қалғандарды.

Жолдасым олар менің тілімді алған,
Ғазабды дұрыс болар бір коргенім⁴⁷⁶!

Тілегін Ғазазілдің қабыл алып,
Періштеге⁴⁷⁷ қабар²⁵ қылар Жаббар Қалық⁴⁷⁸.
– Шайтанның алдауына жүргендерді,
Бірге науиаға сал алып барып⁴⁷⁹.

Дүниеде күна⁷⁸ істеп жүргендерді,
Шайтанның алдауына ергендерді⁴⁸⁰.

Мойнына баршасының салып шынжыр,
Сүйреңіз ғасылардың жазасы – сол!⁸⁴⁴

Есітіп бұл қабарды Расул Хұда⁴⁸¹:
– Не дүр? – деп, Жебрайілден⁴⁸² сорған⁴⁸³, ані⁹⁶!
Жебрайіл¹⁵⁹ бастан-аяқ баян қылар,
Шайтанмен болып тұрған уақиғаны.

Мұхаммат⁴⁸⁴ үмMATінің⁴⁸⁵ халін біліп,
Орнынан жөнеледі сонда тұрып.
Күнакар¹²³ ғасы болған үмMATларны⁴⁸⁶
Жеткізбей жаһаннамға жетер қуып.

Шайтанға сөз айтады Расул Хұда⁴⁸⁷:
– Ей, залым, апарасын үмMATімді өзін қайда?⁴⁸⁸

Өзімнің ғасы болған үмматімді⁴⁸⁹,
Не сабапті⁴⁹⁰ апарасың жаһаннамға?!

Шайтан айтар: – Бұлар – менің жолдастарым.
Дүниеде азғырып ем мұның барін²⁴².
Сол қылған дүниедегі күнасі³²² үшін,
Дозаққа⁴⁹¹ өзім бірлан апарамын.

Расул айтар: – Үмматім дүр бұлар менің⁴⁹²,
Бұл жерде үмматімді⁴⁸⁹ саған бермем⁴⁹³!
Шайтан: – Бұлар – менің жолдасым! – деп,
Далил⁴⁹⁴ сөз көрсетеді неше алуан.

Сол жерде бір ғажайып қылар ғауға⁴⁹⁵,
Үммат⁴⁹⁶ үшін екеуі салып⁴⁹⁷ дауға.
Хұдайым¹³ құдіретімен екеуіне,
Осылай қабар²⁵ берер Қадір Алла.

Алла айтар: – Қылмаңыздар енді жанжал,
Бандані¹³³ өз⁴⁹⁸ орнына қайта алып бар!
Бір торе⁴⁹⁹ араңызға хукім етсін,
Айтысып екеуіңіз ғазыға⁵⁰⁰ бар!

Дүниеде мазһап болған төріт¹⁵⁸ имам⁵⁰¹,
Махшардың төріт¹⁵⁸ жағына қойған, ані⁹⁶!
Алдына имамдардың⁵⁰² жібереді,
Аркімнің⁵⁰³ болса сонда дау-жанжалы.

Төртеуі сол⁵⁰⁴ махшарға болар ғазы⁵⁰⁵,
Сұрайды ар⁸² банданің³¹² болса ғарызы.
Алдына имам Ағзам айтысбаққа⁵⁰⁶,
Барады⁵⁰⁷ бұл екеуі болып разы.

Расул мен Ғаззілні⁵⁰⁸ Ағзам көріп,
Расулге⁵⁰⁹ сәлем берер тағзым қылып.

Имамға дағуаларын айытпақ⁵¹⁰ болып,
Екеуі отырады құп жүгініп⁵¹¹.

Расул айтар: – Менің көп үмнатларім⁵¹²,
Бағзысын азғырыпты шайтан аның³⁷⁷.
Күналі²⁸⁵ үмнатімді⁴⁸⁹ жолдас қылып,
Ұжмаққа⁵¹³ бірге оларды апарамын.

Келіп ем үмнад⁵¹⁴ үшін мен ауелден³⁸⁶,
Дүниеде түсіп жүрдім қанша ғамға!
«Күнасің⁵¹⁵ ақретде⁵¹⁶ кешемін!» – деп,
Өзіме уағда қылған Құдірет Алла!

Үмнатім⁵¹⁷ жер жүзінде қылған күна⁷⁸,
Қоңлін⁵¹⁸ артық қойып маған ғана!
Жаннатқа шапағат қып апарамын,
Күнасің⁵¹⁵ ғапу етсе Хақ тағала!

Шайтан айтар неше жыл қызмет қылдым⁵¹⁹,
Бағзысын аздырып, жолға салдым⁵²⁰!
Дүниеде ар⁵²¹ түрлі жаман іс қылдырып,
Қоңлінен⁵²² иман нұрын түгел алдым.

Дүниеде олар маған серік болған⁵²³,
Ар⁸² түрлі алдауыма жүрген еріп.
Сол қылған дүниедегі күнасі³²² үшін,
Дозақта⁵²⁴ бірге жатсам, ғазап көріп! –

Екеуі мудғалы⁵²⁵ сөзін айытқан⁵²⁶,
Көп кеше имам Ағзам үндемеген.
– Бұлардың бұл дауына хукім айыт, – деп⁵²⁷,
Имамға бір Алладан қабар²⁵ келген.

Имам айтар: – Я, Алла, жер жүзінде жүрдім көп⁵²⁸,
Аркімге⁵²⁹ насихатны⁵³⁰ мен бердім көп.

Дүниеде имам болған заманымда,
Сұрады масалані⁵³¹ бір адам кеп.

Ол айытды¹⁹⁸: – Дикан болып егін салдым,
Егінім біскеннен⁵³² соң, орып алдым.
Бидайды сабанынан ажыратып,
Қырманды котермекке⁵³³ даярландым.

Окитын намазымның уақты болып⁵³⁴,
Астымда өгізім бар жүрер еді⁵³⁵.
Огізді⁵³⁶ бір ағашқа байлап қойып,
Арыққа дарет⁵³⁷ үшін келдім, – деді⁵³⁸.

– Арыққа⁵³⁹ суға барып, дарет⁵³⁷ қылдым,
Намазды уақты⁵⁴⁰ бірлан ам⁵⁴¹ құтылдым.
Қайтып келсем, өгізім өліп жатыр,
Қалыпты⁵⁴² іші жарылып, ані⁵⁴³ көрдім.

Ағаштан байлап қойған ол⁵⁴⁴ босанып,
Бидайды жеген екен өгізім барып.
Хисабсыз⁵⁴⁵ іші толып кеткенен⁵⁴⁶ соң,
Өгіздің жіберіпті ішін жарып.

Ішінен төгіліп жатыр бидайлары,
Қарасам, таза болып жатыр барі²⁸.
– Я¹⁷⁰, имам, бұл бидайды нешік қылам,
Мен сізден келдім, – деді, – сұрағалы.

Мен бердім ол бандага¹⁰⁹ масалані⁵³¹:
– Тұқым қып жерге сепкіл, – дедім, – ані⁵⁴³.
Біскен⁵⁴⁷ соң, өз алдына орып алып,
Екінші тағы сепкіл жерге ані⁵⁴³.

Жеместен тағы жерге үш қайта сал!
Мен айытдым⁵⁴⁴: – Төртіншіде болар халал!

Біреуге осылайша хукім қылдым⁸⁴⁵,
Дұрыс па құдретіңа я, зал, жалал⁵⁴⁸.

Алла айытды¹⁹⁸: – Дұрыс емес бұ⁵⁴⁹ қылғаның,
Бандамді⁵⁵⁰ ренжітіп мұнша менің!
«Дұрыс!» – деп, бұл хукімді неге ұзатдың⁵⁵¹,
Төріт¹⁵⁸ жылға жетер⁵⁵² ме еді ғұмры⁵⁵³ аның?!

Құранда аят бірлан кабар²⁵ бердім,
Мүшкілін⁵⁵⁴ бандалардің²⁸⁰ асан қылдым,
«Ар⁸² нарсе²⁰⁶ жер жынысқа араласса,
Болса да қанша күна⁷⁸, пак⁵⁵⁵! – деп едім.

Рауаят көрмедің ба⁵⁵⁶, ол Құранда,
Мұнша киын айтыпсың ғарін¹³¹ құлға!
Бір жолы жерге түскен пак⁵⁵⁵ болады,
Екінші рауаятды⁵⁵⁷ мұндай қылма!

– Я¹⁷⁰, Алла, ката⁵⁵⁸ қылдым бір жолы мен,
Бір мартаба⁵⁵⁹ білмегенді кешіргіл сен!
Бұл айытқан⁵⁶⁰ масаладан⁵⁶¹ ғыбрат⁴⁶⁵ алып,
Расул мен Ғазазілге⁵⁶² бұйырдым мен:

– Дүниеде күна⁷⁸ қылып, банда⁷⁹ жүрген,
Өлген соң жер койнына барып кірген.
Неше жыл топрақпен⁵⁶³ бірге жатып,
Алланың парманімен²³¹ ам⁵⁴¹ тірілген.

Бандалар²⁵⁷ ауелінде⁵⁶⁴ күналі²⁸⁵ өлді,
Махшарға жерден шығып, пак⁵⁵⁵ боп барды⁵⁶⁵.
Мұхаммат⁴⁸⁴ үмматинің⁴⁸⁵ күнасі³²² жоқ,
Осылай хукім қылам⁵⁶⁶ сізге! – дейді.

Орнынан шадлықбенен⁵⁶⁷ тұрар Ахмад⁵⁶⁸.
Тұралмайды⁵⁶⁹ орнынан Шайтан лағнад⁵⁷⁰!

– Бұл сөзге мен разы емесбін⁵⁷¹! – деп –
– Шафиғыға барамын! – деп, қылар іпряд⁵⁷².

Шапиғыға⁵⁷³ Расул бірлан Шайтан жүрер,
Алдына тізе бүгіп ам³¹⁰ отырар.
Екеуі бастан-аяқ сөзін айтып,
Имамға сол арада сөзін айтар⁵⁷⁴.

Есітіп имам Шапиғы⁵⁷⁵ қарап тұрған,
Бұларға іш³⁴⁴ нарсе²⁰⁶ айтып⁵⁷⁶ бұйырмаған.
– Бұл сөзін екеуінің ажрат⁵⁷⁷! – деп,
Шапиғыға⁵⁷⁸ Жаббар Хұдай⁹⁸ амір²³⁹ қылғай⁸⁴⁶.

Шапиғы⁵⁷⁵ айтұр⁵⁷⁹ дұға қып: – Я¹⁷⁰, Илаһім⁵⁸⁰!
– Менің коп сұралмаған бар күнаһім⁴⁶⁰.
Күнадан мені қылшы ауел таза⁵⁸¹,
Бұйрықты онан кейін мен қылайын!

– Я, Алла, айытдым жер жүзінде⁵⁸²,
Масала⁵⁸³ айтып едім арбір²⁹⁹ кімге.
Алдыма екі адам кеп дауын айытды¹⁹⁸,
Дүниеде имам болып жүргенімде.

Біреуі айытды¹⁹⁸: – Ғарызым³⁶³ бар, – деп⁵⁸⁴, – менің!
Бар еді егін салар жерім менің.
Сапарға өзім үйден жүріп кетсем,
Бұл кісі егін салған баріне⁵⁸⁵ аның³⁷⁷.

Өзімнен бір мартаба сұрамады⁵⁸⁶,
Жерімді қылып қойған бұл жаралы!
Бұл жерде мұның ешбір хақысы жоқ,
Бұрыннан өзімдікі еді барі²⁸!

Сұрасам жерлерімді бүгүн⁵⁸⁷ келіп,
Айтысып: «Алғыл, – дейді, – мені жеңіп!»

Жерімді бидайымен аперіңіз⁵⁸⁸,
Айтамын аның³¹¹ үшін сізге келіп.

Біреуі айтар: – Жалған емес, рас айтар,
Ол жердің ауелінде⁵⁶⁴ иесі бұл!
Сол жер жырта алмаған, ектім, жырттым⁵⁸⁹,
Міхнатпен⁵⁹⁰ жапа шектім бірнеше жыл.

Жеріне бірнеше жыл міқнат⁵⁹¹ етдім,
Өзіме тиесі⁵⁹² ғып егін ектім.
Тынбайын бірнеше жыл жолында боп,
Ол жерге алденеше⁵⁹³ бидай септім.

Осынша міхнат⁴⁷¹ қылдым бірнеше жыл,
Ойладым: – Жер тиер, – деп, – өзіме мен.
– Я¹⁷⁰, имам, арамызға хукім айытқыл¹⁷⁸,
Шықбайық⁴⁷², не қылсаңыз, сөзіңізден.

Мен айытдым⁴⁷³: – Ауелінде⁵⁶⁴ сенікі – жер,
«Жерінді аламын», – деу болар бекер.
Мынаның міхнаты⁵⁹⁴ құр болмасын,
Бидайын үстіндегі өзіне бер!

Аларға⁵⁹⁵ хукім айытдым⁵⁹⁶ осылай деп,
Разы болып екеуі кетді⁴⁷ жүріп.
Бұл хукім құдіретіне дұрыс па екен?!
Онан соң бұған хукім айтамын! – деп.

Алла айытды¹⁹⁸: – Қатасі⁵⁹⁷ жоқ, дұрыс айытдың⁵⁹⁸,
Бұрынғы иесіне жерді бердің!
Бидайын⁵⁹⁹ міхнат⁴⁷¹ қылған үстіндегі,
Иесіне наумыз қылмай, алып бердің.

Анден соң Шапиғы айтар қылып дұға:⁶⁰⁰
– Я¹⁷⁰, Алла, ғарзым⁶⁰¹ бар жана⁶⁰² тыңла⁶⁰³!

Бандага¹⁰⁹ күна⁷⁸ банда⁷⁹ болар ма еді,
Анадан туған шақта оліп⁶⁰⁴ қалса?!

Алла айтар: – Ауелінде⁵⁶⁴ күнасі³²² жок,
Күнадан⁴²² бірнеше жыл жүрді пак⁵⁵⁵ боп.
Күнани⁶⁰⁵ бандаларга¹⁰⁹ шайтан салған,
Хайламен кеше²⁹⁷ күндіз коп⁶⁰⁶ азғырған.

Шапиғы⁵⁷⁵ айтар: – Хүкім айтам, я¹⁷⁰, Илаһім⁵⁸⁰!
Тыңлап тұр ғадлатлі падшаһім⁶⁰⁷.
Бірін қоймай күнасің⁶⁰⁸ шайтан алсын,
Бандага¹⁰⁹ өзі салған бар күнасің⁵¹⁵!

Ауелі Мұхаммат үмнатларі⁶⁰⁹,
Дүниеге күнасіз⁶²⁶ боп келген барі²⁸.
Анадан жаңа туған қалбымен⁶¹⁰,
Пайғамбар шапағат қып алсын аны²⁶¹!

Орнынан құллық қылып Расул тұрар⁶¹¹,
Тұралмай⁶¹² шайтан Лағын ам³¹⁰ отырар.
Періште Ғазазілні⁶¹³ алып барып,
Дозақда⁶¹⁴ неше түрлі ғазап қылар⁶¹⁵.

Бандалар²⁵⁷ қылас⁶¹⁵ болар бұл мүшкілден,
Хұдайға сәна айтар барі бірден⁶¹⁶.
Махшарда бір сап болып отырады,
Расулге⁵⁰⁹ доріт⁶¹⁷ айтып жан діл⁶¹⁸ бірлан.

Хұдая, ғасы болған шармандамін⁶¹⁹,
Күнаһім⁴⁶⁰ таудан үлкен бір бандамін⁶²⁰.
Достыңның хұрматінде⁶²¹ құтқармасаң,
Шайтанның алдауына алданғанмын⁶²².

Періштеге қабар қылар: – Хақ беру бар⁶²³,
– Сіратдан⁶²⁴ бандаларді⁶²⁵ өткізіңдер!

Жақсылар жаннат барып, рахатлансын⁶²⁷,
Болсынлар жаманлардың орны нар⁶²⁸.

Хұданың⁴³ амiрi⁶²⁹ бiрлан айдар Малак¹¹⁴,
Iш²⁴³ банда⁷⁹ отпей⁶³⁰ тұрмас одан⁶³¹ қалып.
Жыйылған⁴³⁷ машхардағы жанның барi²⁸,
Шұбайды өтпек болып: – Я¹⁷⁰, Аллалап⁶³².

Ол күнi жетi дозақ⁶³³ қатар тұрар,
Үстiне қыл көпiрдi ам³¹⁰ құрарлар.
Қылыштан өткiр болар, қылдан назiк,
Ұзыны⁶³⁴ үш мың жылдық, аны⁵⁵, қылар!

Мың жылдай⁶³⁵ жоғарыға жүрер банда⁷⁹,
Қараңғы үстi⁶³⁶ кешеден де.
Хұдая²⁹⁶, мұсылманға қуат бергiн,
Мың жылы⁶³⁷ томен жүрiп өтер анда⁶³⁸.

Копрi⁶³⁹ қиаматдiң⁶⁴⁰ – қылыштай жол,
Күнәлi²⁸⁵ адам өте алмас онан⁶⁴¹ ар⁸² кез.
Мың кiсi қатар жүрер жол болады⁶⁴²,
Сүйiклi¹⁰³ бандасiна⁶⁴³ жолықса кез.

Жиылған махшардағы барша жаннан,
Не жақсы, Хақ жолында⁶⁴⁴, не жаманнан.
Жаратқан бiр Хұданың мақлұқтары,
Қалмаған iш бiреуi өтпей онан⁸⁴⁷.

Ғаиднiң күндерiнде ар мұсылман,
Мал сойып хақ жолына қылса құрбан⁸⁴⁹.
Хұданың⁴³ мұсылманға бұйрығы – осы,
Прак қып⁶⁴⁵ мiнiп өтер құрбан шалған.

Бандалар²⁵⁷ сонда қорқып қарап тұрар,
Алдынан қарсы шығып, құрбан жетер.

Дүниеде құрбан шалған ғазиз банда⁷⁹,
Мініп ап қыл көпірден бір-ақ өтер⁶⁴⁶.
Андан⁶⁴⁷ соң машхардағы коп⁶⁰⁶ қалайық²²⁷,
Баршасы жылай-жылай қадам басар.

Бандаға¹⁰⁹ қиын бұлар⁶⁴⁸ бұл қиамат¹³⁵,
Сіратдан⁶²⁴ өтмағлігі ғілімі⁶⁴⁹ ғайып.
Отына жаһаннамның барып түсер,
Мұбада қыл көпірден кетсе тайып.

Көпірден ғылажы⁶⁵⁰ жоқ банда⁷⁹ жүрер,
Жүрмесе күрзіменен⁶⁵¹ періште ұрар.
Жүруге кейбірінің⁶⁵² халі келмей,
Үстінде қыл көпірдің қарап тұрар.

Жүр⁶⁵³ алмай бағзы адам жатқан түсіп⁶⁵⁴,
Буындары қалтырап, заресі ұшып⁶⁵⁵.
Шулайды: «Субхан Алла!» – мүкмін²⁵⁰ адам,
Кетеді тар сіратдан⁶²⁴ құстай ұшып.

Кейбірі⁶⁵⁶ шауып өтер, кейі желіп,
Дозакта⁵²⁴ капір⁵⁴ қалар қайғы басып⁶⁵⁷.
Жігітдер⁶⁵⁸ дал⁶⁵⁹ осының болуы хақ,
Тауба⁷¹ қыл, дүниеде мұны ойлап⁶⁶⁰.

Тартады күналі²⁸⁵ құл ғазабларіп⁶⁶¹,
Хұданың⁴³ өзі білер аның³⁷⁷ жайын.
Дозакта⁵²⁴ иманды құл тіпті⁶⁶² жатпас,
«Иманы⁶⁶³ тұтқан», – дейді қолын⁶⁶⁴ аның.

Иманды жасында⁶⁶⁵ өлген балаларды,
Сіратқа⁶⁶⁶ келтіргейлер ам³¹⁰ аларны⁶⁶⁷.
Оларға асан⁶⁶⁸ болар осы парман¹⁷⁹,
Айырып⁶⁶⁹ алып келер сабиларні⁶⁷⁰.

Балаға айтар періште: – Ғазизлар, ей⁶⁷¹,
Дүниенің лазатінан құры қалдыңдар⁶⁷²!
Жаннатлар сіздер үшін ынтығып тұр⁶⁷³,
Сіратдан⁶²⁴ қошлық⁶⁷⁴ илан өтіңіздер.

Бала айтар: – Ғарызымыз тыңдаңыздар⁶⁷⁵,
Бар еді бізді тапқан ата-анамыз.
Олардың дидарларын кормейінше,
Сіратдан қадам басып өтпейміз біз⁶⁷⁶.

Періште балалардан мұны естіп,
Аллаға мағлұм қылған ғарыз айтып⁶⁷⁷.
Хұданың⁴³ құдретімен⁶⁷⁸ жас балалар,
Ата мен анасына барған жетіп.

Коргайлар⁶⁷⁹ жас балалар ата-анасын,
Олардың аяғына қойған басын⁶⁸⁰.
Өзінің⁶⁸¹ ахуалын баян етер,
Ағызып екеулері көзден жасын.

Балаға періште айтар: – Тез жүріңдер!
Сіздерге ұжмақтағы хұр ынтызар⁶⁸².
Бұлардың сіздерменен⁶⁸³ жұмысы жоқ,
Ата-анаң ғасы жапі⁶⁸⁴ банда⁷⁹ дұрлар.

Бала айтар: – Жер жүзінде жүрмей олдік⁶⁸⁵,
Дүниенің іш²⁴³ қызғын көрмей өлдік.
Біз үшін міхнат⁴⁷¹ шеккен ата-анамыз,
Қызметін тірілікте қылмай олдік⁶⁸⁵.

Агар да⁶⁸⁶ дозақ⁶³³ барса ата-анамыз,
Бізлар⁶⁸⁷ ам³¹⁰ алар⁴¹⁶ бірлан бір барамыз.
Күнасын⁵¹⁵ Жаббар Хұдай¹⁰⁰ ғапу етсе,
Жаннатқа өзімізбен апарамыз.

Малак барар Хұданың дарғаһина⁶⁸⁸,
Бұлардың ғаріз айта айтып халін⁶⁸⁹.
Баланың хұрматімен⁶⁷⁰ Жаббар Хұдай¹⁰⁰,
Күнасін⁵¹⁵ ғапу еткен ата-ананың.

Алланың мархаматін⁵¹⁶ бұлар білін,
Хұданың⁴³ рахматын козі⁶⁹⁰ көріп.
Жүзіндей қылыштардың қыл көпірден,
Қара жер мисалында⁶⁹¹ кетер жүріп.

Кейбүреу⁶⁹² жүрмек үшін қадам орап⁶⁹³,
Жығылатын болған соң, қайтып тұрар.
Періштелер отлы⁴⁶⁷ күрзі қолына алып:
«Жүргілі!» – деп, бандаларді⁶²⁵ қойша ұрар.

Бандалар²⁵⁷ жүралмайды⁶⁹⁴, кейін қашып,
Тамұқдың айбатынан ақлі қашып⁶⁹⁵.
Жыйылған⁴³⁷ махшар қалқы⁶⁹⁶ қойдай шулап,
Нала ғып, баршалары зар жыласып.

Сол жерде хазір⁶⁹⁷ болар Расул акрам⁶⁹⁸,
Сиратдан⁶⁹⁹ өтпек үшін ұрған қадам.
Расулдың етегіне жабысқанлар⁷⁰⁰,
Өтбекке мұхтаж⁷⁰¹ болып тұрған адам.

Тұтқайлар етегінен бағзылары,
Тұтбаққа бағзыларының⁷⁰² келмес халі.
Біреуінен біреуі мықтап ұстап,
Ақыры жабысады жанның бәрі.

Пайғамбар қадам ұрар қылып қайрат⁷⁰³,
Ілесіп арқасында барша үмнат⁴⁹⁶.
Үмнатін⁴⁹⁷ жаһаннамнан аман қылар,
Хұдайым¹³ пайғамбарға қылып рахмат⁷⁰⁴.

Хұдая²⁹⁶, қыл копірден аман сақта,
Тайдырма⁷⁰⁵ аяғымды бөтен жақға⁷⁰⁶.
Сүйікті³⁶⁷ Хабибіңе қолым жеткіз,
Тақалып тар сіратқа⁶⁶⁶ жеткен шақта.

Сіратдан⁶²⁴ отсе⁷⁰⁷, нұрланар адам⁷⁰⁸ жүзі,
Алдынан қарсы шығар хордың қызы.
Басына табақ бірлан інжу⁷⁰⁹ шашып,
Ұжмақта дайын болған аның орны⁷¹⁰.

Ол күні жаннат кілтін⁷¹¹ Жаббар қалық⁴⁰⁵,
Сыдыққа Абубакір⁷¹² берген алып.
Алланың жарлығынша – бандаларға¹²⁴,
Есігін Абубакір⁷¹² ашқан барып.

Пайғамбарлар, шаһитлар⁷¹³, баршалары,
Хажылар, тақуа, заһид, жас қарі⁷¹⁴.
Ар⁸² банда⁷⁹ өз жынысымен бір ілесіп,
Жаннатқа шадман⁷¹⁵ болып кірген барып⁷¹⁶,

Жаннатқа кірсе, болмас іш²⁴³ қайғысы⁷¹⁷,
Көңлінде іш максұды қалмас тағы⁷¹⁷.
Берілер бір бандаға неше хордан⁷¹⁸,
Үміт үзбе осыдан ей, адамзат⁷¹⁸.

Бандалар²⁵⁷ хулла⁴² киіп, құшар хорды,
Ғишратбен⁷¹⁹ өткізеді барша күнді.
Алдына баршасы кеп қызмет қылар,
Тілесе коңліне алған⁷²⁰ неше түрлі.

Бақшада паруаз етіп, құстар жүрер⁷²¹,
Ар түрлі ауез бірлан сайрап тұрар⁷²².
Мубада банда⁷⁹ коңлі⁷²³ құс⁷²⁴ тілесе,
Ол құстар алдына кеп қабап болар⁷²⁵.

Тілесе ағар⁷²⁶ банда⁷⁹ прақ⁷²⁷ мінер,
Ар⁸² күнде бес жүз жылдык жолға барар⁷²⁸.
Көңлі⁷²⁹ қанша жерге бармақ болса,
Баршасын бір сағатда⁷³⁰ сейіл қылар.

Ол күнде ұжмақтағы⁷³¹ жас-карісі⁷³²,
Ерлердің жыйырмада болған жасы.
Анден⁴⁴ соң еш уақытта⁴⁵ карі⁷³³ болмас,
Қыз болар он торіт⁷³⁴ жаста әйелдері⁷³⁵.

Ұжмақта⁷³⁶ тамаша қып бұлар жүрер,
Қосылып бір-бірімен⁷³⁷ сұхбат⁷³⁸ қылар.
Ол жаһан ғішратінде шаршамақ⁷³⁹ жоқ,
Біткенше мудғасы⁷⁴⁰ ойнап күлер.

Ұжмақтан⁷⁴¹ орын алған бандаларін⁷⁴²,
Шақырған зиapatқа⁷⁴³ Алла барін²⁴².
Дидарын бандаларіна⁷⁴² насіп⁷⁴³ етіп,
Күтеріп ортасында пардарларын⁷⁴⁴.

Көргайлар⁷⁴⁵ Хақ дидарын барша мүкмін²⁵⁰,
Көңлінің⁷⁴⁶ қайғысы кеткен сол күн.
Алдына кейбірінің⁷⁴⁷ пайда болып,
Корелмай⁷⁴⁸ Хақ дидарын болар ғамкін.

Бандаға¹⁰⁹ қабар²⁵ қылар Хұдауанда⁴⁵⁸:
– Шүкірлік, сажда⁴³⁰ қылғыл енді маңға⁷⁴⁹!
Алланың парманімен²³¹ бас иіліп⁷⁵⁰,
Еңкейіп⁷⁵¹ сажда⁴³⁰ қылар ошал¹⁵² дамда⁷⁵².

Дүниеде мұртын алмай жүрген банда⁷⁵³,
Ар⁸² қылы – бір найзадай болып тұрар.
Бандалер²⁵⁷ еңкейіп⁷⁵⁴, бас қойғанда,
Қадалып еріндеріне ауре⁷⁵⁵ қылар.

Корғайлар⁷⁵⁶ бас көтеріп барша мүкмін²⁵⁰,
Болғайлар ол⁷⁵⁷ банданің³¹² көңлі⁷²⁹ ғамкін.
Алланың дарғаһінде⁷⁵⁸ жарамайды,
Дүниеде мұртын алмай жүрсе аркез⁷⁵⁹.

Дидарын көргеннен соң мүкміп²⁵⁰ адам,
Банданің³¹² мақсұдлары⁷⁶⁰ болар тамам.
Сол күннен қайғы, қамсыз болып банда⁷⁶¹
Ұжмақта⁷³⁶ мақан⁴⁵ етіп тұрар дауам⁷⁶².

Капірлер⁵⁸ маңгү⁷⁶³ жатар жаһаннамда,
Ішерге заһар-зақұм⁷⁶⁴ берер анда⁷⁶⁵.
Дозақта⁵²⁴ неше түрлі ғазап көрер,
Өртесе де күйіп бітбес, ғаріп банда⁷⁶⁶.

Жүрегі дозақының заһар қайыл⁷⁶⁷,
Заһар ішіп ақырғаша жатқан капір⁵⁴.
Капірдің жасында өлген баладарын⁷⁶⁸
Хақында имамдар неше түрлі қылған нақыл⁷⁶⁹.

Бағзы айтар: – Жаста өлген баладары⁷⁷⁰,
Жаннатка⁷⁷¹ олар да ам³¹⁰ кірген барі²⁸.
Ұжмақта⁷³⁶ мақан⁴⁵ еткен бандаларға¹²⁴
Алдына қызметкер ғып қойған, аһ⁹⁶.

Бағзысы айтар: –
Кейбүреулер айтар олар ам дозақ, кірер⁷⁷⁰,
Қосылып атасымен дозақ⁷⁷¹ күйер!
«Ғылмы, ғайыбны бір Алла өзі білер!»⁷⁷² –
Бұл сөзбен имам Ағзам тоқтау қылар.

Дозаққа⁴⁹¹ бағзы банда⁷⁷³ кірер анық.
Ар⁸² түрлі ғазап көрер, отқа жанып.
Жараса ағмалына жаза көріп⁷⁷⁴,
Ақыры жаннат ішре⁷⁷⁵ кірген барып.

Сарай бар алтын, күміс жарқылдаған,
Ішіне неше түрлі төсек салған.
Бандалар²⁵⁷ хулла⁴² киіп, хорны⁷⁷⁶ құшып,
Көңлінде⁷⁷⁷ бір заредей⁷⁷⁸ болмас арман.

Дүние анден⁷⁷⁹ кейін болар тамам,
Торғайлар кошлық⁷⁸⁰ бірлан ғалы⁷⁸¹ дауам.
«Мұхаммад үмматимін⁷⁸²», – деген құлны⁷⁸³,
Хұдайым¹³ жаһаннамнан қылған⁷⁸⁴ аман.

Сіратдан⁶²⁴ аман өтер барша мүкмін²⁵⁰,
Қалмаған ошал¹⁵² отда⁷⁸⁵ мүкмін²⁵⁰ деген.
Сүйіклі³⁶⁷ Хабибинің хұрматінде⁶²¹
Үмматиң Мұхамматдің қылма ғамкүн⁷⁸⁶.

Мұхаммат⁴⁸⁴ үмматиңа⁷⁸⁷ көп қайғырар,
Дүниеде жапа шегіп⁷⁸⁸ неше түрлі.
Махшарда ғасы жапы⁷⁸⁹ үмнат⁴⁶⁹ үшін,
Айтысып Ғазазілмен нелер қылды.

Үмнат⁴⁹⁶ болсаң, Расулдің бұйрығын қыл!
Сүннатін⁷⁹⁰ кеудеңе берік⁷⁹¹ қып іл!
Азғырған Ғазазілдің тіліне еріп,
Заредей³⁶¹ шарифатқа болма мұңкір.

Ғазазіл азғырады күндіз, кеше²⁹⁷,
Көңліңе⁷⁹² қиал⁶² салар алденеше⁵⁹³.
Дүниеде ар⁸² жұмысты⁷⁹³ ойға салар,
Ар⁸² банда⁷⁹ Хак бұйрығын қылам десе.

Жігітдер⁷⁹⁴, Ғазазілдің тіліне ерме,
Істерге нахи, мұңкір көңіл берме!
Напсі⁷⁹⁵ науа шайтанның тіліне еріп,
Махшарда қалық⁴⁰⁵ ішінде қайғы көрме!

Дүниедә қайғы көрмек оңай іс дүр,
Жамандықты арқашан көрме мастұр⁷⁹⁶.
Махшарда қалық⁴⁰⁵ ішінде қайғылансаң⁸⁵⁰,
Бандаға¹⁰⁹ ол ғажайып жаман мүшкіл.

Хұдая²⁹⁶, мұқтаж⁷⁹⁷ қылма ар бандані⁷⁹⁸,
Коңлінде⁷⁹⁹ иман нұры бар бандані⁷⁹⁸!
Пазлың мен рахматыңмен насіп айла⁸⁰⁰,
Күнакар мендей ғаріп шармандані⁸⁰¹.

Аударар урлы тілмен бұл хикаят⁸⁰²,
Назым ғып түркі тілмен айтылды жат.
Ақырет күндеріні⁸⁰³ коңліңе⁶¹ алып,
Көңлінде⁷⁷⁷ сақтаңыздар, ар⁸² адамзад⁸⁰³!

Банданің³¹² өлсе қалар жазған қаты⁸⁰⁴,
Айырықша жазушының керек аты.
Аз ғана ғарабшаны⁸⁰⁵ түркі қылып,
Шығардым назым қылып хикаятды⁸⁰⁶.

Шариғатсыз істерді қош алмаңыз,
Ауызыңыздан таһлілді⁸⁰⁷ тастамаңыз!
Жазушы біздей ғаріп¹³¹ мұсылманды,
Оқығанда, дұғаңыздан⁸⁰⁸ тастамаңыз!

Жаратқан Хұдай⁹⁸ артық пайғамбарым,
Жаратды⁹ хұрматі⁸⁰⁹ үшін жанның барін²⁴².
Есіткендер ғыбрат алсын үшін⁸¹⁰,
Шығардым қиаматдің⁶⁴⁰ ахуалларын⁸¹¹.

Ей²⁹⁵, банда⁷⁹, ертелі-кеш қылғыл тауба⁷¹,
Қарсы тұр напсі⁷⁹⁵ деген капір⁵⁴ жауға!
Жалғанда тауба⁷¹ қылмай, ғапіл өтіп,
Қалмаңыз ақыретде⁸¹² үлкен дауға!

Біздерге шапағатшы Мұхаммат-ді⁸¹³,
Көреді үмнат⁴⁹⁶ үшін коп⁸⁴¹ міхнатды⁸¹⁴.
«Ла илаһа ілла Алла⁸¹⁵» – деген банда⁷⁹
Алланың рахматынан үміт етді⁴⁶.

«Мұхаммат дүр – расул Алла», – десе-дағы⁸¹⁶,
Салауат ғадат⁸¹⁷ қылып айытса тағы.
Сүйікті¹⁰³ пайғамбардың үмнаті⁸¹⁸ боп,
Өлгенде рахат⁸¹⁹ табар шыбын жаны.

Төріт¹⁵⁸ имам қиамат¹³⁵ кон⁸²⁰ болар қазы,
Кобінен⁸²¹ – тауір⁸²² болар сөздің-азы!
Салауат ертелі кеш айтып жүрсең,
Мұхаммад⁸²³ расул Алла болар разы.

Біліңіз: қиматдың қиындарын⁸⁴²,
Білдірмекке бұл айытқан⁵⁶⁰ ғыбратларым⁸²⁴.
Мұхамматден⁸²⁵ шапағат тлесеніз⁸²⁶,
Қалдырмай істеп жүргілі сүннатларын⁸²⁷!

Жігітлер⁸²⁸, руза⁶⁹ тұт, оқы намаз,
Ісламда⁸²⁹ бес парызды ішке⁸³⁰ тоқы!
Пайғамбар айтып кеткен уасиетдері⁸³¹ –
Өлгенде жаман болар кісі хақы!

Жігітлер⁸²⁸, пайғамбарға қылмағыл шак⁸³²!
Таза ғып бойыңызды, жүріңіз пақ⁵⁵⁵!
Хұдай – бір, Құранның шынын біліп⁸³³,
Жана⁶⁰² тағы біліңіз Пайғамбар – хақ!

Малың болса, зекет бер, хажы⁸³⁴ барғыл!
Пайғамбар айтып кеткен, сен инанғыл!
Парыз, уажіп⁸³⁵, сүннат⁸³⁶ пен мұстахабты⁸³⁷
Орнына келтірмекке⁸³⁸ талап қылғыл!

Хұдая²⁹⁶, иманымды сал аузыма,
Нашардың қолы жетбес⁸³⁹ өз аузына!
Көп жандар⁸⁴⁰ бізден бұрын өтіп кетді⁴⁷,
Біз де келіп отырмыз жол аузына.

Елу төртінші. Қиамет ахуалы баяны¹

Болу хақ жана² нанбақ қимат³ күн,
Онда жоқ мұндағыдай күндіз бен түн⁴.
Ай мен күн⁵ бірігеді қосылысып,
Дариаға⁶ ағып барып кетер түсіп.

Жер жүзі жып-жылмағай болар тігіс⁷.
Домалап тау қаңбақтай асбанға⁸ ұшып.

Төбеге күн келеді найза бойы,
Адамның ағып тері, қайнар мыйы⁹.
Біреуді біреу танып біле алмайды,
Аркімнің¹⁰ сонда болар ұлы тойы.

Құрылар сірат¹¹ кофір¹²: сол – таразы,
Ғамалдар өлшенеді¹³ коб¹⁴ пен азы.
Намаңыз оң мен солдан ұшып келіп,
Хұдайым¹⁵ сауал сұрап¹⁶, болар қазы.

Ол күннің жарымы түн болуы хақ,
Сайрайды аузындағы тіл менен¹⁷ жақ.
Қол, аяқ куа¹⁸ болып қылмысыңа,
Тіл сүйлеп¹⁹, куа¹⁸ болар оған аяқ.

Болмай ма, ғібрат²⁰ алсаң, күн мен айдан,
Ойласаң: өзің жоқдан²¹ келдің қайдан?!

Білмегің мұны парыз – сол иманнан,
Болуың жақсы-жаман бір Хұдайдан²².

Болғанмен жақсы-жаман, бар бір олу,
Хақ екен олғенен²³ соң, қайтып келу.
Иманның жеті парыз: біреуі – осы:
Тақдырды²⁴ жақсы-жаман Хақдан²⁵ білу.

Өлімнен ішбір адам²⁶ қалғаны жоқ,
Банданің²⁷ иманы бар арманы жоқ.
Иманның жеті парыз біреуі – сол:
Өлген соң, тірілмек хақ, жалғаны жоқ.

Ұжмақта²⁸ бір қауыз²⁹ бар – каусар³⁰ атлы,
Сүтден³¹ – ақ, татділігі³² – балдан татлі³³.
Өзінің салқындығы қардан суық³⁴,
Майдасы кобіклігі дым рахатлы³⁵.

Атрапы, айналасы зам ратдан³⁶,
Тастары бар ол қауызда шын яқұтдан³⁷.
Айналасы кесе бар орнатулы³⁸,
Ғұмырында шолдемейді³⁹ сонан татқан.

Басында жұлдыздан коб¹⁴ күміс қайық,
Жарады мұрныңды⁴⁰ иісі жұпар сасып.
Секілді бал мен шекер лазаті⁴¹ бар,
Інша Алла⁴², болғай бізге сонан насіп⁴³!

Күн батса, қас қарайып шығады⁴⁴ түн,
Банданің²⁷ толып жатыр бойында мін.
Барі⁴⁵ өліп жан біткеннің, тірілген соң,
Болады қатды⁴⁶ сауал⁴⁷ қиамат⁴⁸ күн.

Бір күні қиаматдің⁴⁹ – елу мың жыл!
Құрылар сұрат¹¹ көпір⁵⁰: сол – жалғыз қыл.

Күн тұрар найза бойы тас төбеңде,
Қиынын қиаматдің⁴⁹ осыдан біл!

Аспан кок түгісілер⁵¹ ерін ағып,
Қызарар⁵² жер темірдей, от боп жанып.
Комірдей ғазаптағы қаб-қара⁵³ боп,
Шыдайды сондай күнге банда⁵⁴ не ғып?!

Қоярға жер табалмас⁵⁵ банда⁵⁴ жанын,
Жан үшін берер еді барлық малын.
Ұл-қызы, ата-ана, қатын-бала⁵⁶,
Бірінің сұрай алмас бірі халін.

Сол күнде ақыл қалмас карі-жастай⁵⁷!
Шаш қалмас ағармаған ішбір⁵⁸ бастай⁵⁹!
Болады ар пайғамбар өз халімен!
Сандалар жан біткеннің барі⁶⁰ мастай⁶¹!

Хұданың⁶² ар⁶³ не қылса, келер күші,
Банданың²⁷ толып жатыр жаман⁶⁴ ісі.
Бас қосып он сегіз мың ғалам қалқы⁶⁵,
Бір жерге жыйылады⁶⁶ үлкен-кіші.

Қартаяр: шашы ағарып жас балалар,
Жамандар жақсылардан⁶⁷ басқаланар.
Қамаған қойдай айдап адамзатды⁶⁸,
Періште айналасын қоршап алар.

Табалмас⁶⁹ алақандай қашарға жер,
Шын ерлер осыны ойлап жабдығын жер.
Не өнер енді көріп сасқанменен⁷⁰,
Бастарын бокқа былғап жылай берер.

Хұдайым¹⁵ Жебрайілге⁷¹ амір⁷² етер:
– Алып кел, бар Дозақды⁷³, тұрма бекер!

Жаһаннам жандыратын уақты⁷⁴ болды,
Кешіксе, ар⁶³ нарсенің⁷⁵ мезгілі өтер!

Жебрайіл⁷⁶ бұл жарлықты алар күтіп,
Токтамай жаһаннамга⁷⁷ барар жетіп.
– Шақырды сені, Таңірім⁷⁸! – деген шақта,
Жаһаннам шошып кетер селік-селік⁷⁹ етіп.

– Шақырды мені таңірім⁷⁸ неге қыстап,
Осынша керек қылып асығыстап.
Жүрегі жақындайды жарылуға⁸⁰:
«Ғазабқа⁸¹ сала ма, – деп, – өзімді ұстап!»

– Жоқ, сені шақрады⁸² алдырмаққа,
Тамаша корғен⁸³ жанды қалдырмаққа.
Тұтбаған Хақ амірін бандалар көп⁸⁴,
Шақрады соны саған салдырмаққа⁸⁵.

Откізген капірлікбен ерте-кешін⁸⁶,
«Хұдайдан²² асырам, – деп, – сол өз күшін!»
Тұтбаған⁸⁷ Хақ амірін⁸⁸ ғасылар көп,
Шақрады бүгүн⁸⁹ сені солар үшін!

Ішіне жаһаннамның отын⁹⁰ жағып,
Қорықбасын корғен банда онан не ғып⁹¹?!
Су сиыр сықылданып қайқаң қағып⁹²,
Жетбіс⁹³ мың жетектейді⁹⁴ бұйда тағып.

Шығыршық ар бұйдада жетбіс мыңнан⁹⁵,
Періште қосылады өңшең тыңнан.
Бас-басына шығыршық сол жетбіс мың⁹⁶,
Періште хисабы жоқ мільюн саннан⁹⁷.

Жабысар өңшең ылғи забанилар⁹⁸,
Жаратқан күшті қылып Қадір Жаббар,

Арқайсы⁹⁹ періштенің мықтылығы,
Тауларды бір қойғанда, быт-быт¹⁰⁰ қылар.

Жандырып жаһаннамға¹⁰¹ ғазаб¹⁰² отын,
Үш тармақ будақ-будақ шығар¹⁰³ түтін,
Ұшқыны жарық-жұрық етіп таудай болып¹⁰⁴,
Аузына жазалының қояды¹⁰⁵ отын.

Мың жылдық лебі жолдан отер қызып¹⁰⁶,
Сол келер баса коктеп топды бұзып¹⁰⁷.
Жаһаннам тұрып¹⁰⁸ алып тулағанда,
Шынжырын сол жетбіс⁹³ мың кетер үзін.¹⁰⁹

Жадына ал, ей, ағалар, бір Хұдайды¹¹⁰,
Жаратқан инансын деп¹¹¹ Күн мен Айды.
Жаһаннам қызып алып тулағанда¹¹²
Күшіне жаһаннамның кім шыдайды¹¹³?!

Жер қайда паналарға қоңыр салқын,
Ол күннің айтып болмас тілмен қалпын.
Лапылдап жалын, түтін тамам қаптап,
Састырар сол¹¹⁴ жиылған махшар қалқын¹¹⁵.

Пайғамбар, мурсал наби, Хакка жылап¹¹⁶,
Шыдамас тағат тұтып, аркез олар¹¹⁷!
Ібраһім, Ісхақ, Ідіріс, Нұх пайғамбар¹¹⁸
Қорғайды өз бастарын қорқып олар^{119, 120}

«Жанымыз бұлай қылсақ, қала ма?!» –деп,
Шаб¹²¹ беріп сол ғаршыдан¹²² ұстай¹²³ алар!

Шығармас қорыққаннан ішбір¹²⁴ үнін,
Салған соң Хұдай¹²⁵ басқа сондай¹²⁶ күнін.
Аруннан¹²⁷ өз ағасы Мұса безіп,
Ұмытар сонда Ібраһім^{128, 129} Смағылын¹³⁰.

Қарамас сонда ішкім¹³¹ жолдасына,
Ұмтылар аркез досты болмасына¹³²!
Анасы – Маріямны¹³³ Ғиса¹³⁴ ұмытып,
Күн туар ар⁶³ пайғамбар өз басына!

Жылайды қорқып Хақтан¹³⁵ жасын төгіп,
«Расуа ғып тастай ма, – деп, – бүгүн сөгіп¹³⁶?!»
Барі де¹³⁷ жерге бетін баса қалып¹³⁸,
Жатады жер бауырлап тізін шөгіп¹³⁹.¹⁴⁰

Жаныңа бір шыбындай иман пайда,
Өлген соң шыбын жанға тиыштық қайда¹⁴¹?
Ғаламға он сегіз мың раһбар¹⁴² болған,
Мұхаммад¹⁴³, айналайын, тақсыр қайда?!

Қолында жасыл ту бар, көзге түсіп,
«Үмматім¹⁴⁴, үмматім¹⁴⁴!» – деп, өкпесі ұшып:
– Тоқта, Дозақ¹⁴⁵, тулама, тұра тұр! – деп,
Алдынан келер тақсыр құстай ұшып.

– Я¹⁴⁶, Раббы, тілемейміп мен өзімді,
Сарғайытдым¹⁴⁷ үммад¹⁴⁸ үшін күл¹⁴⁹ жүзімді.¹⁵⁰
Күйдірет болсаң, ей, Дозақ, мені күйдір¹⁵¹,
Жолына үмматімнің¹⁵² мен құрбандық!¹⁸⁵

Бір басын үммат¹⁴⁸ үшін отқа тастап,
Котеріп¹⁵³ жасыл туды жұрытды¹⁵⁴ бастап.
«Құр, құрлаб¹⁵⁵, асау атды¹⁵⁶ токтатқандай,
Дозақтың¹⁵⁷ шынжырынан тұрар ұстап.

Келеді пайғамбармен Дозақ¹⁴⁵ сөзге:
– Күйдіруге¹⁵⁸ харам болған сізді бізге!
Хұданың амрімен мен келемін¹⁵⁹,
Кісім коп¹⁶⁰ күйдіретін сізден өзге!

Жаратды ғазаб үшін мені Хұдай¹⁶¹,
Тұтбасқа Хақ амiрiн емес оңай¹⁶²!
Кұнакар ғасыларды күйдiремiн¹⁶³,
Алдымнан сiз кетiнiз, тұрма¹⁶⁴, былай!

– Мен кiммiн, коз салсаңшы¹⁶⁵ келбетiме,
Келмеген сенен басқа көп¹⁶⁶ бетiме!
Қайта ғой тiлiмдi алып осы арадан¹⁶⁷,
Жiбермен мұнан бұлай үмматiма¹⁶⁸!

Дозақбен¹⁶⁹ тұрар тақсыр көп дауласып,
Басынан жалын менен түтiн асып¹⁷⁰.
Лапылдап жалын, түтiн болмаған соң¹⁷¹,
Жiберген¹⁷² Аятолым бiр су шашып.

Тоқтатар Хақ Пайғамбар¹⁷³ қарсы келiп,
Хұратiн¹⁷⁴ тоқтамайды, Дозақ¹⁴⁵ бiлiп.
Су шашып Аятолым жiберген соң,
Лап етiп дозақ оты қалды¹⁷⁵ сөнiп.¹⁷⁶

Ғаршының сол¹⁷⁷ жағына барып тұрар,
Қуанып жан-жануар козi корер¹⁷⁸.
Жаһаннам ғазап отын сөндрiген соң¹⁷⁹,
Асқанын Мұхаммаддiң ғалам бiлер¹⁸⁰.

Айтыңыз Мұхаммадка¹⁸¹ салауат көп,
Айытсақ та, қанша мақтап бiзлерге еп¹⁸².
Бұл сөзге далiл үшiн келген аят¹⁸³,
Құранда:» Рахматiл лiл ғаламин¹⁸⁴!» – деп. ¹⁸⁶

Елу бесінші. Қиаматда он екі түрлі боп тіріледі адам¹

Бұл жерде пайғамбардан бір сөз келді,
Имамдар рауаятды содан терді².
Насихат есіткен жан бойсұнсын деп³,
Көргенін бұл ғарібің жаза берді⁴.

Фата атуна⁵, айуажан⁶ келген аят,
Аят бенен⁷ хадістан⁸ бір хікаят⁹.
Сахаба Мағаз бін¹⁰ Жабіл¹¹ тақсыр,
Қылыпты¹² пайғамбардан бір рауаят.

Пайғамбар айытды¹³: – Махшар күні болса,
Тіріліп үматларім¹⁴ корден¹⁵ тұрса!
Он екі түрлі болып тұрар жерден¹⁶,
Хұдайым болып қазы, сауал сorsa¹⁷.

Келеді бір түрлісі¹⁸ маймыл¹⁹ болып,
Сасыған қанды ірінге²⁰ іші толып.
Темірден тырнақтары, бетін тырнап,
Өз бетін алып салып²¹, өзі жұлып.

Қалайық жиылысқан тұрар дейді²²,
Періште күрзі бірлан ұрар дейді.
Тамам жұрыт²³ қорыққаннан дір-дір етіп:
– Не қылған жазалы адам бұлар?! – дейді.

– Дүниеде бой бақбаған²⁴, тілін тартып,
Таубасіз²⁵ бұл дүниеден кеткен өтіп²⁶.
Арасын екі адамның шағыстырып²⁷,
Жүгірген²⁸ үйден-үйге өсек айтып.

Мұнан²⁹ соң келеді екен³⁰ ылғи доңыз,
Жонынан жарылғандай болып семіз.

Бұдағы бір топ боп жиылады³¹,
Саны жоқ коптигінің³² ұшан-теңіз.

Бордақға³³ байлағандай барі³⁴ жемдеп,
Денесі ісін кепкен аузын сымдап³⁵.
Тамам жұрыт қорыққаннан тамаша ғып³⁶,
Сұрайды³⁷ бір-бірінен: – Бұлар кім?! – деп.

Бір жан жоқ осы күнде³⁸: «Хұдай³⁹», – деген,
Рузамен⁴⁰, ісі болмас⁴¹ намазбенен.
Ғаріп-қасар, нашарды зар жылатып⁴²,
Ойламай⁴³ кісі ақысын арам жеген.⁴⁴

Келеді енді бір топ ізіменен,
Адамға қарай алмай жүзіменен⁴⁵.
Сүйретін⁴⁶ басын жерге, қаб-қара⁴⁷ боп,
Етбетдеп⁴⁸ жерді басып жүзіменен.⁴⁹

Дүниеде қорықбай қылған бұлар пайда⁵⁰,
Өсімге ақша беріп қылған хайла⁵¹.
Аркімге ақша беріп өз қолымен⁵²,
Үстінен ақшасының жеген пайда.

Келеді бір түрлінің козі⁵³ алақтап,
Сол шығып, желкесінен тіл салақтап⁵⁴.
Данеме⁵⁵ екі көзден орын жоқ боп,
Барарын білмей қайда сандалақтап⁵⁵.⁵⁶

Байларға бұлар орнын⁵⁷ тұрып берген,
Күштіге нашардікін жығып⁵⁸ берген.
Дүниеде өз бетімен билік айтып⁵⁹,
Торесін он тыйынға⁶⁰ бұрып берген.⁶¹

Келеді бір түрліні⁶² періште айдап,
Аузынан ірің ағып, соры қайнап.

Салбырап тілі шығып⁶³ кеудесіне,
Тілдерін аузымен⁶⁴ қыршып шайнап.

Бұлар сол: ұғып⁶⁵ ұқпай босқа қалған,
Шын болмай ықласы⁶⁵ болып жалған.
Жұрытка⁶⁶ айтып насикатды⁶⁷, өзі қылмай⁶⁸,
Бос қалған біле тұрып сол ғамалдан.⁶⁹

Өтеді ар қылымысты шұбалаңдап,
Аяғын сол күндерде⁷⁰ басар аңдап.
Дүниеде ішбір ғамал істемеген⁷¹,
Кесілген қол-аяғы домалаңдап.

Бірі боп он екiнiң бұ да барған,
Анық дүр Құран сөзі емес жалған⁷².
Қызығып бұл дүниеде сол сұқтанып⁷³,
Түрiткiлеп коршiсiнiң тишын⁷⁴ алған.⁷⁵

Бұтаққа отдан болған бұл асылып⁷⁶,
Аузынан жан-жағына от шашылып.
Ұлыққа ағайының шағыстырған⁷⁷,
Бiлдiрмеген боп жүрiп, жасырынып⁷⁸.

Жыланға шаян менен iшi толып,
Иiсi боқтан жаман сасық болып⁷⁹.
Қой басып, сыйыр⁸⁰ сүзiп, жылқы таптап⁸¹,
Ар⁸² жерге бiр домалап⁸³ жатып тұрып.

Перiште тiптi еркiне⁸⁴ қоймай айдар,
Бұрқылдап тобесiнде⁸⁵ мыйы⁸⁶ қайнар.
Сiпатпен⁸⁷ осы айтылған келедi екен,
Бермеген зекетдерiн⁸⁸ сараң байлар.

Кигенi бiр түрлiнiң ылғи темiр,
Қаб-кара⁴⁷ өне бойы, болып⁸⁹ комiр⁹⁰.

Мақтанып неше түрлі киім киіп⁹¹,
Мінезі такапбар боп сүрген өмір⁹².

Қанды ірің алды-артынан сар су ағып,
Мойнына отдан⁹³ болған жіп тағылып.
Қосақтап шайтан менен қабат айдап⁹⁴,
Бетін қаб-қара⁴⁷ ғып күйе жағып.

Аралас еркек бенен⁴⁸ ұрғашысы,
Қаптайды махшар қалқын жаман иісі.
Таубасіз²⁵ өтін кеткен күнакарлар⁹⁵,
Жалғанда зіна⁹⁶ болып қылған ісі. ⁹⁷

Жүздері қара болар көздері кок⁹⁸,
Қалқына ғарасатдың қорінер жек⁹⁹.
Салбырап төмеңгі ерні жерді тіреп¹⁰⁰,
Отбенен¹⁰¹ қарны¹⁰² толған өз етін жеп.

Жылатып жетімдердің малын жеген,
Саудада жалған айтып¹⁰³, жанын берген.
Аракты ішуменен ғұмыры откен¹⁰⁴,
Кесілген өңшең тілі бір топ құзғын¹⁰⁵.

Біреуге өтірік айтып қуа болған¹⁰⁶,
Біле тұрып кейбүреу айытбай тұрған.
Тілі жоқ кейбіреу мылқау болып ,
Сөйлерге халі келмей қарап тұрған. ¹⁰⁷

Дүниеде ғашіллікпен¹⁰⁸ алданғандар,
«Қылдық, – деп, – Хақға¹⁰⁹ құлдық!» – малданғандар.
«Құлақ жоқ, кесік болып келер», – дейді,
Зорсынып, өзін-өзі таңданғандар!

Келеді ең соңында он екінші¹¹⁰,
Жүздері айдай болған он төртінші¹¹¹.

Жарық еткен нажағайдың оғындай боп¹¹²,
Асады бір күнгіден бір күнгісі¹¹³.

Алтын таж¹¹⁴ басқа киген құндыздай боп,
Нұрланар¹¹⁵ тапа-тал түс күндіздей боп.
Жарық¹¹⁶ етіп он төртінші¹¹⁷ туған айдай,
Көзлері – хаза шамс¹¹⁸ жұлдыздай боп. ¹¹⁹

Бұл адам намаз оқып, руза¹²⁰ тұтқан,
Ісламның¹²¹ бес парызын қоңліне ұққан¹²².
Парыз, уажіп¹²³, сүннатді¹²⁴ бажай кылып,
Жана да¹²⁵ бойын тартып жамандықтан¹²⁶.

Елу алтыншы. Барша Мақлұқ қиаматда бес бөлінеді¹

Баршаны қиамат² күн беске бөлер,
Бір бөлегі³ дозаққа⁴ тез жөнелер.
Ол жамағат – шайтан дүр⁵, білмек болсаң,
Бір бөлініп жерменен жер боп кетер⁶.

Білсеңіз, топрақ⁷ болған жануарлар,
Сауапда, күнада жоқ қылған алар⁸.
Сол сабапті топраққа⁹ қосылады,
Өш апереді бір бірінен паруардіғар¹⁰.

Хисапқа¹¹ тұтылады бір болегі¹²,
Жиылған¹² болса ағар адам пері.
Жараса қылмысына жаза көрін,
Қай орынға жібереді Берубары¹³.

Бір бөлегі³ кормейді¹⁴ іш¹⁵ бір хисап,
Жаратқан Алла оны¹⁶ ұжмаққа арнап.¹⁷
Сұралар төріт¹⁸ нарседен¹⁹ барша адам,
Аяғын аттатбастан²⁰ жалғыз қадам.

Ауелі²¹ сұрайды екен: – Ғұмырыңнан,
Не бірлан откізгенің айыт, – деп, – маған?!²²
Екінші айтады²³ екен: – Бердім коп²⁴ мал,
Қай орынға сарып²⁵ етдің²⁶, ей, бейкабар²⁷?!

Халалға жұмсадың ба, я²⁸, харамға?
Бір күрешін²⁹, қалдырмай, орнына сал!

Үшінші, бердім саған ұзын ғұмыр,
Не ғамалмен өткіздің банда³⁰ мағрұр³¹?!
Бар қылған жақсылығың сенің қайда?!
«Тағат қыл! – деп бұйырғам, – баршаңа біл!»

Төртінші, мен қылғамын³² деніңді сау:
«Күндіз руза³³ болсын, – деп, – түнде ояу».
Күш-қуатың³⁴ қай жерге сарып²⁵ қылдың,
Айытқам жоқ ба баріңе: «Напсі, – деп, – жау!»^{35, 36}

– Бір Хұданың деп айтар бандасіміз³⁷,
Істемес бандашілік³⁸ банда³⁰ ар³⁹ кез.
Тілеуін Хұдай қайтін берсін оның⁴⁰,
Арам ой ойлағаны кеше⁴¹ күндіз.

Екінші Хақтан тілер халал рызық⁴²,
Қанағат жоқ ішкімде⁴³, ойы бұзық.
Бірін-бірі алдаумен күні⁴⁴ өтеді,
Іш өзі түзелмейді болып түзік⁴⁵.
Ойламас үшіншісі ақыретті^{46, 47}
Корсе де, қорықбайды көп апатды⁴⁸.

Төртінші⁴⁹, айытқан⁵⁰ өлім болар рас,
Жан үшін ақыретдің⁵¹ ісін қылмас.
Өлімді ойға алса, қорқар еді,
Бұл күнде іш¹⁵ кісіде тауба⁵² болмас.

Аркімнің⁵³ болса өлім ойларында,
Іш¹⁵ күна⁷⁶ жолатпас бойларына.
Үш нарсені коңліпе Хұдай салар⁵⁴,
Жақсылық басшы болып жолларына⁵⁵.

Жатса, тұрса, тілінен тауба⁵² қалмас,
Қанағатшыл болады, қалса да аш.
Үшінші, ғадат қылған тағатдарын⁵⁶,
Жүрседе арып-шаршап іш қалдырмас⁵⁷

Өлім керек қылмаса ар⁵⁸ бандасі⁵⁹,
Даяр тұр аныңдағы үш нарсесі⁶⁰.
Таубанің⁶¹ не екенін білмей кетер,
Намазға болмас оның ықыласы.

Үшінші, онда ішбір⁶² қанағат жоқ,
Ерте-кеш аңдығаны – өсек-отрік⁶³.
Қайтып қарыны ашбастай⁶⁴ ойланады,
Мал бітсе он қарадай⁶⁵, сүйтіп жүріп.

Дүниеден ол⁶⁶ өтеді ғапіл болып⁶⁷,
Басына бір күн ажал уақты жетсе^{68, 69},
Ағар да күна бірла күнің өтсе⁷⁰.
Барады күнаң⁷¹ сенің бірге ілесін,
Қабірға қауым қалқың көміп кетсе⁷².

Қабіріңа⁷³ бірге кірер өзіңменен,
Шошиды көрген шақта ғазиз денең.
Түсі жаман бір пақыр жігіт болып,
Деп айтар: – Айрылмаймын тіпті сенен!

– Қасымнан, – сен айтарсың, – жылдам кет! – деп,
– Не жұмысқа келдің, – деп⁷⁴, –ей, жігіт? – деп.
– Дүниедегі жолдасың жақсы көрген⁷⁵,
Мен емес пе?! – деп айтар, бетпе-бет кеп.

– Дүниеде күна⁷⁶ қылдың, қорықпай Хақдан⁷⁷,
Паленше⁷⁸ батыр десе, қылып мақтан,
«Ұры-қары» – дегенге сен семірдің,
Сол күнаңнан⁷⁹ жаралдым ахмақ⁸⁰ надан!

– Менен сіз таза болдың⁸¹, сен қалайша?
Күнамен өмірің өтді, ей, паланша⁸²!
Жіберді: – Бірге бол! – деп, мені Хұдай⁸,
– Ғазап қылам қиама² – қайымғаша!

Саған келген қазірда⁸⁴ сұраушы бар,
Жауабын бере алмасаң, сені ұрар.
Тіліңді айытқызбастан, мен богермін⁸⁵,
Замана басыңызға ақыр болар!

Сол шақта оған кіргей екі Малак⁸⁶,
Сұрайды: – Раббың кім, – деп, – ей, ахмақ⁸⁰?!
Күнаңіз⁸⁷ қасындағы тілің буып,
Сойлетпес⁸⁸ қабірінда⁸⁹, сен оған⁹⁰ бақ!

Қылыңыз тіршілікте⁹¹ аз күн ғамал,
Ғамалың қиама² күн азық болар⁹².
Күна⁷⁶, сауап қылсаң да жаның үшін,
Қабіріңа⁹³ жолдас болып бірге барар.

Істесең жақсы⁹⁴ ғамал, ғаріп⁹⁵ банда,
Алдыңнан қарсы шыққай қабірінда⁸⁹!
Бек коркем⁹⁶, қош иіслі⁹⁷ жігіт болып,
Мұлайім сынықлықбен тұрғай анда⁹⁸!

Танымай сен сұрарсың: – Сіз кімсіз? – деп,
Бөгелмей жігіт сонда, бастағай кеп:
– Дүниеде езгу⁹⁹ қылған ғамалыңмын,
Жолдас боп сеніменен тұрамын! – деп.

– Енді жоқ мұнан былай сенде уайым,
Жіберген мені саған бір Хұдайым¹⁰⁰.
Қиамат-қайымғаша¹⁰¹ қызметкермін,
Болады жаннат ағла¹⁰² сенің жайың.

Келеді енді саған екі Малік¹⁰³,
Бар сөзді мен тұрамын аузың сап¹⁰⁴.
Сескеніп періштеден, іш қорықпай¹⁰⁵,
Берерсін бөгелместен жақсы жауап.

Келеді сол арада¹⁰⁶ Мүңкір-Наңкір¹⁰⁷,
«Ман раббік¹⁰⁸, расулың сенің кім?! – дер.
Ғамалың сонда тұрып жауап бергей:
«Періште, не сұрасаң¹⁰⁹, мен – жауапкер!»

Жауапты оған бермей елік¹¹⁰ халда,
Расулы – Мұхаммад¹¹¹ дүр, раббысы – Алла!»
«Дін – ислам – барша діннің айзалы!» – деп,
Ғамалың бар жауапты бергей анда¹¹²!

Елу жетінші. Ұжұмахдың аты, әм сипаты¹

Тағы да баяндайын ұжмақ² атын,
Жаратды³ Алла Тағала неден⁴ затын?!»⁵
Кіреді ғамал қылған езгу⁶ жандар,
Сарайдың есігі бар, барі жауһардан⁷.
Ішінде бұтақдары⁸ – барі⁹ нұрдан,
Төріт¹⁰ дариа¹¹ ұзын¹² ағар арасынан,
Балдан – татді¹³, сүтден¹⁴ – ақ, суық – қардан.

Бірінші аққан дариа¹¹ – су дариасы¹²,
Ішеді Хұдай¹⁵ жазса ар¹⁶ бандасі¹⁷.

Екіншісі – жаралған шекер мін¹⁸ сүт,
Үшіншісі жана¹⁹ ағад²⁰ – бал жылғасы.

Төртінші дариа¹¹ бар, барі⁹ – хамір²¹,
Іше алмас, өз жанына қылса забір²².
Су²³ түгіл, ұжмақтың²⁴ маңын көрмес,
Істесе өне бойы күна қабыр²⁵.

Бұларды²⁶ Мағражда²⁷ көрген Расул,
Сұраған: – Баян қыл деп²⁸, ей²⁹, Жебрайіл³⁰!
Қайдан шығып, қай жақға³¹ ағады?! – деп,
Көзі қайдан шыққанын білмеген сол.

Жебрайіл³⁰ айытды³² сонда: – Қайрыланам³³,
Бір Хұдай¹⁵ білдірмеген мұны маған!
Хұдайға³⁴ менен корі³⁵ өзін жақын,
Дұға қылсаң, корсетер³⁶ Алла тағалам!

Расулім дұға қылғай³⁷ алгі³⁸ жайда,
Алдынан бір періште болар пайда:
Келді де қарсы алдынан, сәлем беріп:
– Жұм, – деді³⁹, – көзіңізді! – пайғамбарға.

Пайғамбар: – Жұм, – деген соң, жұмды көзін,
Түбінде бір ағаштың көрді⁴⁰ өзін.
Бір інжудан жаралған мұнара тұр,
Есігі құлыптаулы, корсе⁴¹ жүзін.

Рахматын⁴² жаратқан сегіз ұжмақ,
Мыңнан бірін айтайын⁴³ мен сипатын.

Бірінші ұжмақ² аты – Дарал жанан⁴⁴,
Кауһардан⁴⁵ жаратыпты Алла тағалам.
Жаратқан екіншісін сап⁴⁶ алтыннан,
Аты дүр бүреуінің – Даріс салам⁴⁷.

Үшіншінің⁴⁸ аты екен – Жаннат ма ауі⁴⁹,
Жаратқан забаржатдан⁵⁰ Хақ тағала.
Даріл хад⁵¹ – тортіншінің⁵² аты болар,
Сар жақұтдан жаралған орны ағлы⁵³.

Ұжмақтың²⁴ бесіншісі – Жаннат нағім⁵⁴,
Ақ күмістен жаратқан, аны⁵⁵, тағин⁵⁶.
Жаннаты Ғадн⁵⁷ – ерұр⁵⁸ алтыншысы,
Жақұтдан⁵⁹ жаратқан дүр Құдрет Карім⁶⁰.

Ұжмақтың²⁴ жетіншісі – Даріл⁶¹ қарар,
Ішінен езгу⁶² банда⁶³ орын алар.
Ақ інжуден жаратды³ пазлымен⁶⁴,
Ғамал қылсаң кіруге, саған жарар.

Сегізінші ұжмақ² аты біл – Ирдауіс⁶⁵,
Ұжмақтан⁶⁶ үміт қылсаң, болма жауыз.
Лағылдан Алла тағала жаратыпды⁶⁷,
Сіпатын⁶⁸ келтіралман⁶⁹ айтып ауыз.

Ар⁶ ұжмақтың есігі⁷⁰ бар екі бірдей,
Кендігі⁷¹ үлкендігі кок⁷² бен жердей.
Қызыл жақұтдан⁷³ маржан⁷⁴ жаратыпты,
Айтуға тоқталамын аузым келмей.⁷⁵

Шарбағы сарайлары – інжу жақұт,
Құлпы бар сап алтыннан корсе аның⁷⁶,
Өлшеусіз үлкендігі мұнараның⁷⁷.
Дүниа⁷⁸ толған бар мақлұқ⁷⁹ басына шықса,
Тау басына құс қонғандай болмас аның⁸⁰.

Кірпіші – жасыл жақұт салған панар,
Төріт¹⁰ дариа¹¹ сол астынан ағып жатыр^{81, 82}
Періште: – Кіргіл! – деді³⁹, сонда тұрып,
Деп айытды: – Кіре алам ба, ашылса өзі?⁸⁴

Ашылуы⁸⁴ хақ пайғамбар өзіңізде,
Ашылар «Ла ила һа илла Алла!⁸⁵» – десеңіз көп.
Есігіп бұл каламны⁸⁶ ауызға⁸⁷ алдым,
Ашылған алгі³⁸ есікке⁸⁸ қайран қалдым.

Пайғамбар айытды³²: – Суынан ішіп тойдым,
Ойланып, жете алама⁸⁹ түбіне ойдың.
Төріт¹⁰ дарианың⁹⁰ коздерің табалмаған⁹¹,
Қайтуға енді онан көңіл қойдым.

Періште: – Қара, – деді³⁹ жана¹⁹ екінші,
Аралап іші-тысын абден⁹² тыншы.
Сөзімен періштенің қарап едім,
Төріт¹⁰ бұрышынан сарқыраған дауыс шықты.

«Бісімілла⁹³», – деп жазып қойған бір бұрышқа,
Жазылған бір бұрышқа: «Лапіз Алла!»⁹⁴
«Ар рахман⁹⁵», – жазылған бір бұрыш бар,
«Ар рахим⁹⁶», – жазылыпты төртіншіде.

Бісімілланың міннан шығар хаят дариа⁹⁷,
Біланьң һасінан⁹⁸ шығар Лапіз⁹⁹ Алла.
Мемінан ар¹⁰⁰ рахманның хамар ағып,
Ар рахимнан¹⁰¹ сүт ағар, біл, тамаша

Есітдім¹⁰² сол арада бір наданы:
– Я¹⁰³, Мұхаммад¹⁰⁴, құлақ сап, тыңда мұны!
Үмматіңні¹⁰⁵ сол судан суғарармын,
Ықыласпен айтар болса «Бісімілланы»!

Кімде-кім тағат қылса ықылас ила¹⁰⁶,
Сембі¹⁰⁷ күн ішер рақат дариасынан¹⁰⁸.
Жексембі¹⁰⁹ күн ішеді бал жылғасын,
Тауба қылса, тіленіп күнасынан¹¹⁰.

Хамар дариа¹¹ – ішілер дүйсембі¹¹¹ күн,
Хұдайдан¹¹² қорқып жүрсе күндіз бен түн.
Суғарар сейсембі¹¹³ күн сүтден¹⁴ жана,
Сақтанса харам істін барша¹¹⁴ бүтін.

Сулары бұл дарианың хауыз каусар¹¹⁵,
Бұлардан ішкен кісі мас боларлар¹¹⁶.
Токтамас бұдан ұшып, ішкенен соң¹¹⁷,
Бір тауға жұпар болған барып қонар.

Ол¹¹⁸ тауда жана¹⁹ ақған бар «Салсабіл¹¹⁹» –
Суғарар сәрсембі¹²⁰ күн осынан, біл.
Суынан Салсабілдің¹²¹ ішкеннен соң,
Мас болып ұшады екен тағы мың жыл¹²².

Мұнан соң қонатыны – Түбі¹²³ ағашы,
Неше мың сарай толған айналасы.
Құрылған ар¹⁶ сарайда тақыт¹²⁴ бар дүр,
Отырар сонда барып ар¹⁶ бандасі¹⁷.

Періште алып келіп Занжабылдан,
Суғарар бір Хұданың¹²⁵ амрі¹²⁶ бірлан.
Сембі¹²⁷ күн ішеді екен езку банда,
Хұдаға хамд айтар барі⁹ бірден.

Басына сая болар ақ бұлыт¹²⁸ кеп,
Бұлытдан¹²⁹ жауһар тажлар¹³⁰ жауады көп.
Басына таждар киіп¹³¹, хулла¹³² оранып,
Қуанып ұшады екен¹³³, мың жыл тұрып.

Орнына қайтып келер барі бірден¹³⁴,
Жұмға¹³⁵ күн қонақ қылған Алла барін¹³⁶.
Алланын рахматынан¹³⁷ тағам татып,
Сол жерде корсетеді¹³⁸ шын дидарын.

Арқайсы¹³⁹ мас болады шарап ішіп,
Хұдая, ар бандага қылғыл насіп!¹⁴⁰
Періште¹⁴¹ қолтығына кіріп алып,
Келтірер өз орнына, алып, ұшып:

«Осындай даражалар онда бар дүр!»¹⁴²
Ар¹⁶ банда⁶³ напсі тиған¹⁴³ орын алар!
Ісіміз күндіз-түні¹⁴⁴ ғапіллікта¹⁴⁵,
Біз- ахмак¹⁴⁶: бұл нығматді¹⁴⁷ қайдан табар?!

Елу сегізінші. Ібін Ғаббастан рауаят жаһаннамнан¹

Сөйлеген Ібін² Ғаббас бір рауаят,
Сол кісі жаһаннамды қылған сіпат³:
– Жаһаннам жер астынан шығар! – дейді,
– Періште ие болып жетбіс⁴ мың сап.

Періште құршап⁵ алған айналасын,
Сол күнде не кормейді ғаріп⁶ басың?!
«Отыз мың бас бар, – дейді, – жаһаннамда,
Ар баста отыз мыңнан ауыз бар да⁷.

Ар ауызда отыз мың тісі бар дүр⁸,
Тағат қыл, мұнан қорқып ғапіл банда⁹.
Ар¹⁰ тісі, ухит¹¹ – таудай, білгіл мұны,
Ар ауызда¹² бар, – дейді, – екі еріні.

Ар¹⁰ ерінде отдан¹³ болған шынжыр бар дүр,
Майыстырып сол келер¹⁴ қара жерді.
Періште тұтқасынан мықтап ұстап¹⁵,
Ғаршының сол жағына акеп қояр¹⁶.

Ар¹⁰ тұтқаның зорлығы – бір-бір сарай,
Ғаршының сол жағына орнар сондай.
Тамұғны¹⁷ бұл сіпатлы¹⁸ жаратыпды¹⁹,
Ғасыдан ош²⁰ алмаққа падша²¹ Хұдай^{22!}»

Хұдая²³ өзің сақта жаһаннамнан,
Үміткер рахматыңнан²⁴ барлық бандаң²⁵.
Хабибінің²⁶ хұрметі²⁷ үшін ғапу²⁸ қылғыл,
Жабкуші ғайыптарны – Хұдауандам^{29!}

Елу тоғызыншы Имансыздың халі¹

Хұдайым² имансызға қылған орын,
Қайнатар соған кірген жанның сорын.
Дінсіздің жүзін – қара, козін³ көк қып,
Пешетдеп⁴, айдап келер, құлақ, мұрнын.

Тамұқдың⁵ алып келіп қақпасына,
Забани⁶ ие болар бас-басына.
Қолында Забанидің⁷ отды⁸ шынжыр,
Жапсырар имансыздың жағасына.

Аузына⁹ келіп ұрған шынжырменен¹⁰,
Бір ұшы барып шығар¹¹ дүбірінен¹².
Сол қолын мойнына¹³ қоса таңып,
Оң қолы тесіп шығар бүйірінен.

«Қосақтап шайтанменен¹⁴ оны бірге,
Аяғынан сүйретін, жүзін – жерге,
Апарып жаһаннамға салар», – дейді,
Хұдая¹⁵, кез келтірме ғаріп¹⁶ ерге!

Ғазаптың бүгүн¹⁷ дамiн¹⁸ татыңыз! – деп,
– Ал, ендi жаһаннамға жатыңыз! – деп.
– Дүниедағы¹⁹ бар қылған күнаң²⁰ үшiн,
Қызыққа ендi бүгүн¹⁷ батыңыз! – деп.

Патима²¹ – пайғамбарым сүйер қызы,
Сұрапты атасынан сол бiр сөздi:
– Үматiңiздi²² қай рауысша²³ айдар екен?
Жебiрайiлдан²⁴ сұрадыңыз²⁵ ба, айыт²⁶, – деп, – мұны!

Қызына пайғамбарым айытқан²⁷ жана²⁸:
– Болмайды үматiмда²⁹ бұл нишана³⁰.
Жүзi қара, көздерi көк болмайды,
Шынжырдан жырақ қылған Хақ тағала.

Үматiм³¹ үш бөлек³² болар күнакары³³,
Тағат қылмай, пасық боп, өтсе карi³⁴.
Екiншiсi – таубасiз³⁵ өткен жiгiт,
Үшiншi³⁶ – ұрғашының зiнакары³⁷.

Қатындарды сүйрейдi маңдай шаштан,
Жiгiтдi³⁸ сүйрейдi коркiне³⁹ карамастан.
Ақсақалды сүйрейдi сақалынан,
Күна қылса, Хұдайдан ұялмастан⁴⁰.

Бұл үшеуi сол күнде қылса пiриад⁴¹,
– Аһi, – деп зарлап жылайды қарт⁴².
– Адеп⁴³ күтпей, бiз мұндай кор⁴⁴ болдық! – деп,
Жiгiт пен қатын тұрып, қылар хасрат⁴⁵.

Малiктiң⁴⁶ алып барған қастарына,
Темiр бұғау шынжыр жоқ бастарында.
Жүзi қара, көздерi⁴⁷ шағыр емес,
Қарыт пенен⁴⁸ қарасаңыз, жастарына.

Малак⁴⁹ айтар: – Қай пайғамбар үматісіз⁵⁰?
Дүниеде қандай⁵¹ ғамал істедіңіз!
Тамұғының⁵² сізде жоқ еш белгісі,
Баян ғып пайғамбарың⁵³ айтыңыз сіз!

Сұрағаш⁵⁴ жауап келген ғасылардан:
– Біздің сол пайғамбарға енген Құран.
Бес уақыт, парыз болған күнде намаз,
Рузасы⁵⁵ жана²⁸ парыз – рамазан.

– Бұлай⁵⁶ болса – Мұхаммад⁵⁷ пайғамбарың,
Амірін⁵⁸ тұтпай қалайша болдың залым?!
Құранда мұғсиатдан тиған⁵⁹ жоқ па:
«Қылма, – деп, – баріңізге – беру барім⁶⁰!»

– Сіздерді жіберді ма: «Күна қыл!» – деп⁶¹,
Бұйырар сонда Малак⁶²: – Отқа тұт! – деп.
Малактің айбатынан⁶³ жаман қорқып,
Қышқырар арқайсысы⁶⁴: «Мұхаммад⁵⁷!» – деп.

Жылайды арқайсысы⁶⁵, қылып паған⁶⁶:
– Жылауға рұқсат бер, – деп, – енді маған!
Баріне⁶⁶ Малак⁶² сонда рұқсат берген,
Жылайды: жас орнына қып-қызыл қан!

Малік⁶⁷ айтар: – Бұл жылау бермес⁶⁸ пайда!
Дүниеде тағат қылмай, жүрдің жайға.
Ағар да⁶⁹ Хақтан қорқып, жыласаңыз,
Саған ғазап болмас ед осы жайда!⁷⁰

Жылауы пайда бермес зарре қадар⁷¹,
Жабысар жағасына забанилар⁷²:
– Тауба⁷³ қылмай, сіз күна⁷⁴ істедің! – деп,
Апарып рахым⁷⁵ қылмай, отқа салар.

Арқашан⁷⁶ от кеп тұтса, таһліл⁷⁷ айтар,
От сонда күйдіре алмай, кейін қайтар.
Малак⁴⁹ сонда қылады отқа нада:
– Не сабапті⁷⁸ күйдірмей, қайтасыздар?!

– Біз қайытдык⁷⁹ ғасылардан жауап естіп,
Арқайсы⁸⁰ айтып жатыр таһліл-шаріп⁸¹.
Біз енді пайғамбардан ұяламыз,
Күйдіру енді бізге емес лайық!

Малак⁶² енді парман⁸² қылған отқа сонда:
– Бұлар сол Хаққа ғасы болған банда⁸³.
Алмаған пайғамбардың тағы тілін,
Бұйырған: «Отқа жақ!» – деп, Хұдауанда⁸⁴.

Хұданың⁸⁵ бұйрығымен от кеп ұстар,
Күйдіріп аяғынан жіпсіз тұтар⁸⁶.
Тізесі, белі менен бұғазына,
Тағы да жылан, шаян, – сол жабысар.

Бұларға забанилар қылмас рахым⁷⁵,
Тиыштық⁸⁷ ар⁸⁸ кез болмас оған тағын!
Барша танин⁸⁹ күйдіріп⁹⁰ болғанан соң,
Күйдіруге жүзіне келген жақын.

Малак⁶² айтар: – Жүзіні⁹¹ күйдірмеңіз,
Хұдайға⁹² сажда⁹³ қылған кеше күндіз.
Тілі мен жүрегін де күйдірмеңіз⁹⁴,
Хақды⁹⁵ айтып, қылған шығар бір жақсы сөз.

Тарет⁹⁶ алған күйдірме бар ағзасын,
Тұтқан шығар рамазан рузасын⁹⁷.
Хақдан⁹⁸ парман⁸² боғанша, мұнда жатсын,
Бір болар акырында жарылқасын⁹⁹!

Жанарлар – намаз, руза¹⁰⁰ қазасына,
Өтрік¹⁰¹, өсек, ғайбат азасына¹⁰².
Аркім сол іштарапты құнын төлеп¹⁰³,
Қарата күнасының¹⁰⁴ жазасына.

Күнасына¹⁰⁵ қарата – болар тұтқын,
Дүниеде күна⁷⁴ қылған неше дүркін!
Біреуі аз, бүреулері коп жатып-жатып¹⁰⁶,
Құтылып күнасынан¹⁰⁷ шыққан бір күн.

Қалмайды жаһаннамда иман аһлі¹⁰⁸.
Білерлік таһлілді¹⁰⁹ болса паһмі^{110,111}.

Бұл күнде Хақдан⁹⁸ қорықпай, қылсаң күна⁷⁴,
Махшарда жеті нарсе¹¹² болар куа¹¹³.
Баршасы айғақ болар саған келіп,
Түсіріп бар күнаңды¹¹⁴ мойыныңа.

Тандырмас сол бір¹¹⁵ күні жеті куа¹¹⁶!
Жер айтар: – Менде тұрып¹¹⁷ күна⁷⁴ қылған!
Екінші – Күн, үшінші – заман айтар:
– Палан сағат, палан¹¹⁸ уақыт, мінотде¹¹⁹! – деп.

Төртінші – куа¹¹³ болар барша таниң¹²⁰:
Козбен¹²¹ көріп, қолыңменен ұстағаның.
Бесінші – басыңдағы үйің айтар:
– Мен де қылған күнасының кордім¹²² барін!

Алтыншы – куа¹¹³ болар Жаратқан Хақ:
– Сен қылдың менен қорықпай, ей,бетпақ¹²³!
Жетінші – екі періште куа¹¹³ болар¹²⁴,
Кетеді бар күнаңды¹²⁵ мойныңа сап!

Арқашан⁷⁶ болса бізге қиамат¹²⁶ күн,
Тірілін барша адамзад¹²⁷ тұрып корден¹²⁸.

Бір жерге бар мақлұқды жиып алып¹²⁹,
Бір Алла сауал сұрар қазы боп дүркін-дүркін¹³⁰.

Күн тұрар найза бойы тобеге¹³¹ кеп,
Тамұғдан¹³² сонда шығар бір бөлек от.
От пенен күннен сонда жапа шегін,
Тұрады мұнапiқтар¹³³ шарманда¹³⁴ боп.

От сонда колеңкедей¹³⁵ болар мұнар,
Сол уақта бір періште нада қылар:
– Бастарыңа¹³⁶ көлеңке керек болса,
Қалайық, ыстықтасан, барыңыздар!¹³⁷

Қалықты¹³⁸ үшке бөлер періштелер,
Бірі – мү амін¹³⁹, біреуі – мұнапiқдар¹⁴⁰.
Біреуі бір Аллаға шерік қосып¹⁴¹,
Табынған от бен бұтқа мүшріктар¹⁴².

Көлеңке тағы да¹⁴³ үшке бөлінеді,
Бірі – нұр, бірі от боп көрінеді.
Біреуі¹⁴⁴ сол – қара тұман, түтін болып,
Үшеуі үшеуіне¹⁴⁵ беріледі.

Болады мү аміндердің¹⁴⁶ басында нұр,
Көлеңке¹⁴⁷ мұнапiққа¹⁴⁸ от боп тұрар.
Басына имансыздың түтін болып,
Көре алмай бірін-бірі болады қор.

Сол күнде ғасылардың мыйы¹⁴⁹ қайнар,
Мү аміндер¹⁵⁰ нұр ішінде күл-күл жайнар.
Аркімдер¹⁵¹ өз жанынан үміт үзіп,
Өзге қайтсін¹⁵², сасқан соң пайғамбарлар.

Мінапiқ¹⁵³ колеңкесі¹⁵⁴ – басында от,
Милары бұрқылдайды қазандай боп.

Имансыз қалың тұман ішре¹⁵⁵ қалар,
Қаб-қара¹⁵⁶ болады екен комірдей¹⁵⁷ боп.

Хұдая¹⁵, рахым⁷⁵ қылғыл сол күндерде,
Бізні қып нұр ішінде мү аміндерден¹⁵⁸.
Өзіңнің пазлың бірлан¹⁵⁹ ғапу айлап,
Қылмағыл кара тұман түнлерінде.

Тірілген¹⁶⁰ махшардағы барша¹⁶¹ қалық,
Болады сол күндерде жүз жыйырма¹⁶² сап.
Ар саптың¹⁶³ ұзындығы – қырық жылдық жол,
Жиырма жылдық ені бар, қылған хісаб¹⁶⁴.

Алардан: мү амін, – дейді, – үш- бөлегі¹⁶⁵,
Басқасы дінсіз ерур¹⁶⁶, білсең тағы.
Жүздері мү аміндердің¹⁴⁶ ай секілді,
Сақтанған харам істен тінті мықты¹⁶⁷.

Басқасы түсі кара, тамұғ аһлі¹⁶⁸,
Тамұғқа¹⁶⁹ арнап жаратқан таңірім¹⁷⁰ аны¹⁷¹.
Арқайсысын¹⁷² шайтанға қосақтайды,
Хұдая¹⁵, бұл қатарда¹⁷³ қылма мені!

Хұдая¹⁵, рахым⁷⁵ айла, айдағанда,
Ғасыға жазалы қып¹⁷⁴ байлағанда.
Сақтағыл Хабибінің хұрматі¹⁷⁵ үшін,
Тамұғның¹⁷⁶ оты қызып, жайнағанда.

Бір қауым жаза тартар жітбіс¹⁷⁷ мың жыл,
Өткізген тағат қылмай, босқа өмір¹⁷⁸.
Денесі арық, иманнан жалаңаш боп.
Семіртп қу напсісін¹⁷⁹, өткізген сол.

Қарасаң, білмі бар, ғалым адам¹⁸⁰,
Ақырет ісін қылмаған, болып надан¹⁸¹.

Танін¹⁸² босқа семіртіп, тағат қылмай,
Напсінің¹⁸³ тілеуінше жүрген¹⁸⁴ адам.

Қарны сол – кебежедей қарасаңыз¹⁸⁵,
Тамығы¹⁸⁶ қылған өз малын, ішпей-жемей.
Тамұғның¹⁸⁷ кіргізеді ең төріңе
Забанилар текпілер адам демей.

Өзі қылмай, жұрытка айтып насихатды¹⁸⁸,
Ерініп істемеген сол тағатды¹⁸⁹.
Қылған ісі наданнан жаман болған,
Хұдайым² алпыс мың жыл ғазап етді.

Бір кісі уағдасына қылса қылап¹⁹⁰,
Оны айтар: «Нақғыл ғәһду ал аманат»¹⁹¹.
Аяғынан сүйретіп, басын жерге,
Ғазапқа лақтырар неше қабат.¹⁹²

Хұдайым² біл Мұсаға қылған қатаб¹⁹³,
Аманатқа қылса кісі бір қианат¹⁹⁴.
Шайтан менен екеуін бір қосақтап,
Закумға¹⁹⁵ асылады ол лағнат¹⁹⁶!

Астынан кіріп, от шығар аузынан¹⁹⁷,
Зарре¹⁹⁸ рахым⁷⁵ болмайды ар⁸⁸ кез оған.
Аузы менен астынан¹⁹⁹ ірің ағар,
Асылған соң ағашқа аяғынан.

Арақ ішкен бұларға серік жана²⁸,
Тауба⁷³ қылмай, бір кісі қылса зина.
Намазды Хақдан⁹⁸ қорқып оқымаған,
Өсімге ақша беріп, жеген рива²⁰⁰.

Бұлар сол ғазап корген²⁰¹ неше хұкіп²⁰²,
Хұкіпі – төріт мың жыл дүр, алғыл ұғып!²⁰³

«Бір²⁰⁴ жылы торіт²⁰⁵ мың ай», – деп, тағы айтады.
Ар айы- торіт мың күн дүр, банда ғарні²⁰⁶.
Ар⁸⁸ күні торіт²⁰⁵ мың сағат болады екен,
Ар⁸⁸ сағаты бір жылға толады екен.

Ғазабы уағда бұзған болады зор,
Жігітдер²⁰⁷, кылап²⁰⁸ қылмай, уағданда тұр.
Сенімдігің ам²⁰⁹ кетіп бұл дүниеде,
Дүние ақрет жұртында²¹⁰ болмағыл қор.

Алпысыншы. Абуһарирадан Құрайыш шаян туралы¹

Тағы да бір рауаят Абуһарирадан,
Сөйлеген халін білмей мен бір надан.
Арқашан киаматдің² күні болса,
Бір шаян шығады екен Жаһаннамнан.

Берілген ол жыланға³ – «Құрайыш» ат.
Басы сол кокте⁴ дейді тортінші⁵ қат.
Құйрығы жеті қабат⁶ жер астында
Сол келер екі ернімен кокті⁷ тіреп.

Жебрайіл⁸ қарсы шыққан⁹ енді алдынан:
– Не керек, ей¹⁰, Құрайыш, айыт-деп, – маған!
– Дүниеде ғасы болған бес нарсені¹¹,
Мен жұтамын Мұхаммад¹² үмматиған¹³.

Бірі сол – намаздарын қойып кеткен¹⁴,
Екінші – зекетдерін¹⁵ бермей откен¹⁶.
Үшінші жұтамын, – дер, – рибакорды
Үстінен өсім алып¹⁷, ақша жеген¹⁸.

Төртінші – дайім аның¹⁹ арақ ішкен,
Арқашан²⁰ жаманшылық жолға түскен.
Бесінш²¹ – дүние сөзін сөйлегендер,
Машітде²² бос сөзбенен күні кешкен.

Тауба²³ қылмай бесеуі²⁴ кетсе өліп,
Тауып алар бұларды іздеп жүріп. ²⁵

Хұдая²⁶, жырақ қылғыл Құрайыштан,
Жамандық, өзің сақтап арбір²⁷ істен.
Я, Раббы, үшбулерден бізді қылма²⁸,
Бандаміз күнамыз коп ар қылмыстан²⁹.

Алпыс бірінші. Арақ ішушілердің қабірден тұрғаны¹

Қабірден тұрады екен арақ ішкен²,
Салбырап барлық тілі жерге түскен.
Жүзі кара, көздері³ шағыр болған,
Иісі⁴ сасық болар өлекседен.

Шұбырып жүрер, – дейді, – сілекейі,
Тіл салақтап, корінер, көмекейі⁵.
Қанды ірің, аузынан⁶ сарсу ағып,
Барша жанның корінін сұмсекейі⁷.

Өзі мас: жүре алмайды талтіректеп⁸,
Аузына тілі симай⁹, көзі алақтап.
Бір ішім, шөлдегенде, суға зар боп,
Қаранып жан-жағына¹⁰, тіл жалақтап.

Байланған бөтелкесі¹¹ мойнындағы,
Ұстаған куремке¹² бар қолындағы.

Періште бұл сипатпен¹³ айдайды екен,
Көрген жан лағнат¹⁴ айтар жолындағы!»

Алпыс екінші. Жұмбақ яхалі анағамәка язғуихадка¹

Бір кісі бүреуге айытты: – Нағашым²,
Акеңнің³ інісі едім, танымұсін⁴?!
Менің акем⁵: «Келсін!» – деп, шақырады,
Акем⁵ айтар: «Нағашың⁶ бабасы едім».

Шешемнің сіз екенсіз кенже інісі,
Сенің акең⁷ менімен туысқан-ды.
Мен⁸ сұрайын деп, келіп едім:
– Сіз қалайша акемнің⁹ немересі?!

Тауып бер жұмбағымды, ойламай коп¹⁰,
Кітабда¹¹ жазылған сөз болмайды өтірік.
Бір қатын бір баланы сүйеді екен:
«Баламның баласы – байымның інісі», – деп.

Нағашы сонда тұрып берді жауап:
– Надандар¹² шеше алмайтын – біз – бір жұмбақ.
Мен енді уақиғамды ұқтырайын,
Сөзіме құлақ сал да, тұршы тыңлап.

Шешемнің өлген бастапқы ері,
Ерінен бой жеткен қыз қалған¹³ тірі.
Сол қызды бір Хұданның¹⁴ жазуымен
Қатны өлген шалдың алды бірі¹⁵.

Ол шалдан бір бала бар жана¹⁶ ер жеткен,
Шешемнің ол балаға қоңлі¹⁷ кеткен.

Қызын шалға берді де¹⁸, балаға өзі тиді,
Сұрасаң, мен нағашың – сонан біткен.

Ол қызды шал алған соң, тудың қыздан,
Басында ол қыз туған анамыздан.
Апамнан туған маған жиен болдың,
Енді қайда кетесіз ұяңыздан?!

Үшбу¹⁹ сөз жұмбақ екен құласатда²⁰.
Шешіуін жұмбақ қылдым, ұнаса да?
Ерігіп қырда барып жатып-жатып,
Жұмбақ жазды дейсіз ғой келе сала.²¹

Саған тауып берейін бір ермекті,
Бір қатын ертіп келді он еркекті.
Еркекбен жүргендігін ерсі коріп²²,
Қатыннан сөз сұрады²³ жон білмекші²⁴.

– Байғұс-ау, еріп жүрген бұларын кім?
Жүрмегің²⁵ жат ерлермен болмайма мін?!
Жігітке жауабыңда қатын айытды²⁶:
– Жайымды²⁷ сұрап соксеңші²⁸ мені де сен,

Бұлардың мен айтайын мані-жайын²⁹.
Түртеуі³⁰ інім болғанда, бірі – байым,
Бесеуі сатып алған құлларым³¹ дүр.
Баріміз³² бір туысқан, бір ағайын,

Бұл сөзді жігіт естіп қалды қайран:
– Он бірің бір атадан тудың қайдан?
Сұрамақ сүннаті³³ ерүр пайғамбарым.
Жайыңды айтып ұқтыршы, ей³⁴, Күландам^{35, 36}.

Жігітке қатын сойлер жауап қатып:
– Бір күнді алты ұлымен³⁷ алдым сатып,

Біреуін жақсы көрген азад³⁸ қылып,
Шариғат хүкмімен³⁹ тидім барып,

Ол күнді акем⁵ алды неках⁴⁰ қылып.
Алған соң төрт ұл туды таңірім⁴¹ иіп.
Төртеуі енді маған іні емес па⁴²?
Басында ұрыстың ғой, маған тиін!

Солардың төртеуі – інім, бесеуі – құл,
Шешесін акем⁵ алғаш болмай ма ұл?!
Баріміз⁴³ бір кісіге бала болдық,
Ұрыссаң да бірігіп жүргенім – сол!

Алпыс үшінні. Насихат масала¹

Бісмiлла – ауел Алла сөздің басы¹,
Банданің² көрінбейді өткен жасы.
Айтуға барін тегіс жүк болады,
Таусылмас қиаматдің масаласы³.

Сөйледім қадари⁴ хал білгенімше,
Қылайық Хаққа құллық⁵ өлгенімше.
Тілеңіз жалғыз Хақдан⁶ жарылқасың,
Көміліп жер қойнына кіргеніңше!

Жетбісдің⁷ төртеуіне келді жасым,
Не болар қиамат⁸ күн ғаріп басым?!
Қылмаса ғапу рахым⁹ жалғыз өзі,
Қайтады кітап корсем ықласым¹⁰.

Кұнам көп, сауабым аз, мен – бір пасық,
Жүрдік қой жігіт күнде судай тасып.

Бір Алла ғаділіна¹¹ алмай, пазылына¹² алып,
Ұжмақты¹³ біз ғаріпқа қылсын насіп!¹⁴

Ғазазіл тіліне еріп, болдық надан,
Еш банда халі болмас мұнан аман¹⁵.
Халіміз нешік болар біле алмаймыз,
Жүрмесек қимата¹⁶ болып надан.

Таубані қылаламадық корқып Хақдан¹⁷,
Өткенде тар сіратдан сонда мақтан¹⁸.
Таразы сол мизанға барған кезде,
Біздерге нама келер екі жатқан¹⁹.

Келеді бірі оңнан, бірі солдан,
Хұдая, өзің оңғар сапар жолдан!²⁰
Өз еркін, өз басында тұрған кезде,
Қызмет қып, жақсылықты абден сақтан.

Тағат қыл бір Аллаға халал нетбен²¹,
Бұл күнде түк болмайды²² жүрген бетбен²³.
Өтрік қылған тағат қабыл емес,
Сақтанғыл²⁴ күні бұрын балекетден²⁵.

– Я, Алла, рахмат²⁶ айла өлгенімде,
Тандегі аманатды²⁷ бергенімде!
Тіліме Раббым Алла жари қылғыл²⁸,
Періште «Мен раббық²⁹» деп келгенінде.

Тілеймін жарылқа деп³⁰ күндіз-түні,
Банданің² мойнындағы көп қой міні.
Болмаса жарылқасын³¹ жалғыз Хақдан⁶,
Не болар біз бишара көрген күні?!

Жан кетіп, тан³² барады қара жерге,
Кіерміз³³ бір күн барып тар қабірге!

Періште Мүңкір-Наңкір³⁴ келген шақда,
Келмейді аузы құрғыр палендерге³⁵!

Хұдайым³⁷ ахым қылса сонда бізге,
Келтірсе тілімізді сөйлер сөзге.
Пайғамбар³⁷ – хақ Мұхаммад, Раббым – Алла,
Біз айытсақ³⁸ періштеге келген кезде.

Келеді ең алдында Зуман атлы,
Болмайды тіпті бізге мархаматлы.
Ғамалың езғу болған жауап берсе,
Болады содан кейін шапағатлы.³⁹

Ғамалың⁴⁰ сонда қылған болса жаман,
Түсірер басыңызға ақыр заман.
Шын нетбен бір Аллаға құлшылық қыл,
Түзу түс алдындағы жолға таман!

Бойыңнан күш-қуатың кетер барі⁴¹,
Жас бала, үлкен-кіші олар барі⁴².
Бұл дүние іш адамға қапа қылмас⁴³,
Артында қалар шулап қатындары⁴⁴.

Анбиа, мұрсал, наби барі де өтді⁴⁵,
Түбіне барінің де тақдер⁴⁶ жетді.
Дүние уапасізін⁴⁷ тағайындап,
Бар ғалым кітапдарға⁴⁸ жазып кетді.⁴⁹

Дүниенің алдайтынын паһім етіп⁵⁰,
Кетді⁵¹ ғой ақырында бұған сеніп!
Олардың парасатлы⁵², ақылы артық,
Бос⁵³ сөзді көп сөйлеген біз бір – тантық.⁵⁴

Айтамыз мақтан көріп⁵⁴ өтрік-өсек,
Жатамыз қалың қылып⁵⁵ жайып төсек.

Көзіңе Құран кітап көрсетіп нұр,
Алдыңда қиындық⁵⁷ бар кесек-кесек.

Қылмаймыз бұған іқрар⁵⁸ өтірік деп,
Кореді жақсылықды⁵⁹ бойымыз жек.
Бұған біз шын ғой деп⁶⁰ иланбаймыз,
Шубһа алып көңлімізге⁶¹ біз қойып шек.

Бір Алла бандам⁶² десіп жалғыз өзі,
Өтірік емес, рас дүр⁶³, Құран сөзі рас.
Бұғалық мойнымызға бір-ақ түсер,
Алдыңда құрулы ғой құрған⁶⁴ тезі.

Ол күнде⁶⁵ ерік болмас бір басыңда,
Болмайды қасыңда ішкім жолдасыңда⁶⁶.
Ісраііл сорын ұрұп тірілген соң⁶⁷,
Қырық жылдай отырасың көр басыңда⁶⁸.

Болмастай мұның барін⁶⁹ көріп жүрміз,
Сол күнде тұрар дейсің кім қасыңда.
Білсе де, білмеген боп жүріп кетер,
Құрбы мен тату жүрген жолдасыңда.

Айдайды сонан кейін ғарасатқа,
Еш пала⁷⁰ жоламайды көңлі⁷¹ шатқа.
Басына ғарасатдың⁷² алып барып,
Қаратар даптердегі жазған қатқа⁷³.

Тағы да қарамайды жақын, жатқа,
Ар⁷⁴ түрлі қысас қылар азаматқа.
Қылмысы асып кеткен кейбір банда⁷⁵,
Түседі қараңғылық зұлматқа⁷⁶.

Хұдая, күнакардан⁷⁷ бізді қылма,
Аллаға банда⁷⁵ болсаң қарап тұрма!

Агар⁷⁸ да жазатайым тайып кетсең,
Түсерсің⁷⁹ жеті дозақ⁸⁰ жайған торға.
Ойласаң қиаметдің барі⁸¹ қиын,
Тірлікте ғибадат қып, Хаққа сиын!

Банда⁷⁵ өткен, батыр да өткен⁸⁴, падша⁸⁵ да өткен,
Көп жасап, тірі⁸⁶ адам жоқ өлмей кеткен.
Жаралған өз нұрынан расулымыз,
Артында ішбір⁸⁷ тұқым қалмай кеткен.

Баянсыз өткіші дүниа пани⁸⁸,
Дүниеден өлмей кеткен бар ма кәні?!⁸⁹
Өлмесе Лұқман Хакім⁹⁰ жүрер еді,
Коп жасап атық қан болып карі⁹¹.

Өлімнен аман болмас⁹² жан иесі,
Сөйледім кез келген соң сөз жуесі⁹³.
Аласыз үлкен олжа қиамат күн⁹⁴,
Аркімнің лайықты бар тиесі⁹⁵.

Аласың жақсы болсаң⁹⁶, сауап жақтан,
Болады қандай парман⁹⁷ жалғыз Хақтан.
Аласың жаман болып қолға тисе,
Сығалап сен жүресің ар бұшбақдан⁹⁸.

Шайтанмен тіршілікте болмаңыз⁹⁹ дос,
Қылыңыз ғибадатды хұдайға¹⁰⁰ кош.
Қиындық толып жатыр алдыңызда,
Бұл күнде жүргеніңнің барі⁴¹ де бос.

Кімді алдап өткізбеген дүние жалған,
Істейсің ойдағыны көңілге алған.
Аңгіме¹⁰¹ алдымызда толып жатыр,
Болғанша бір жақсылық Хақдан⁶ парман⁹⁷.

Ғамалың ақыретде¹⁰² жанға сая,
Пазлыңа ал, ғаділіңа алма, бар Хұдая¹⁰³!
Корсеткен¹⁰⁴ тура жолға түсе алмасаң,
Отерсең қыл көпірден¹⁰⁵ тая-тая!

Білсеңіз бізге дұшпан шайтан-лағын¹⁰⁶,
Бір Алла басындағы алған тажін¹⁰⁷.
Дін шала азаматда тіл мұсылман¹⁰⁸,
Адаммен келістірмес ынтымағын¹⁰⁹.

Адамға дұшман¹¹⁰ болған ауел¹¹¹ бастан,
Жүреді пале¹¹² қуып шаршамастан.
Жақсылық бір шықпайды малғұн иетден¹¹³,
Басынан білесіздер¹¹⁴ бізге қастан.

Денсаулық – жігітліктің бір рахаты¹¹⁵,
Адамға жастық шақта бар лаззат¹¹⁶.
Адамды жас күнінде алдайды екен,
Бадшағар¹¹⁷ сұм дүниенің көп¹¹⁸ апаты.
«Алдымда қиын күндер болады-ау!» – деп,
Бір жан жоқ қиаметден¹¹⁹ бір қысылған?!

Жігітдер, қиаметдін¹²⁰ болуы хақ,
– Ірас қой! – деп, наныңыз сен бұған бақ¹²¹.
Азырақ қадари хал¹²² сөз шығардым,
Бұдан артық айтуға зіһнім¹²³ шақ.

Болмайық ғасы жапы¹²⁴ біле тұрып,
Отырсақ ғалымлармен мажліс¹²⁵ құрып.
Пайдасы ақыретде¹²⁶ сонша артық,
Жүргенде періштелер қойша қуып.

Періште алдына сап айдайды екен,
Ерікке жүрмесіңе¹²⁷ қоймайды екен.

Болмаса жақсылықтан бір нарсеміз¹²⁸,
Сорымыз сонда біздің қайнайды екен.

Бір адам жаннан артық, өзі білгіш,
Бір адам мысқыл сөзбен ел күлдіркіш¹²⁹.
Қайдағы жоқ¹³⁰ өсекті тауып алып,
Тағы да бір адам бар ел бүлдіргіш.

Осының шарифатқа барі⁴¹ қылап,
Коз коріп, арбір¹³¹ жанды жүрміз сынап.
Агар да¹³² бұл мінезден тиылмасақ¹³³,
Кітеміз қиамет күн¹³⁴ жарға құлап.

Сабырлы, кешірімді кейбір адам,
Ізіне қарап жүріп¹³⁵, басар қадам.
Неге сөз коб¹³⁶ сөйлемей, бойын бағып,
Көңлі ренжімейді¹³⁷ ешбір адам.

Жасынан бойын бағып, хұдай¹³⁸ деген,
Айытпаған жаман сөзді уалла деген¹³⁹.
Істеген сауаптарын риа¹⁴⁰ қылмай,
Күндіз-түн ақыретдің¹⁴¹ қамын жеген.

Такаббар кейбір адам¹⁴² паң болады,
Баққаны күндіз-түні заң болады.
«Ақылым менің жұрытдан¹⁴³ асты ғой», – деп,
Мақтанып өзіне-өзі таң болады.

Кей адам жолға түскен пақыршылық,
Жүреді күндіз-түні төмен бұғып.
Кей адам бостан-босқа жанжал жасап,
Керегі жоқ нарсені¹⁴⁴ қылады ілік.

Көбейді осы күні моллаларым¹⁴⁵,
Барінің мінезіне көңілім¹⁴⁶ жарым.

Табылар¹⁴⁷ бар жамандық өзімізден,
Бұл айытқан моллаларға¹⁴⁸ бір мысалым.

Сөзімді менің айытқан¹⁴⁹ кектемеңіз,
Аркашан¹⁵⁰ жаман жолға бетдемеңіз¹⁵¹.
Күншілік¹⁵² – бас араздық бастарыңды
Дұрыс деп істерінді¹⁵³ ептемеңіз.

Моллар¹⁵⁴, тілің майда, дінің қатды¹⁵⁵,
Салмаңдар қисық жолға азаматды¹⁵⁶!
Мінездерің наданнан жаманрак¹⁵⁷,
Ғайбат өсек айтасың бұтды-шатды¹⁵⁸.

Ал енді араздықтан тыйылыңыз,
Үлкенге тағзым етіп иіліңіз¹⁵⁹.
Жоғалтып іштеріңнен пітнаны¹⁵⁸,
Бас қосып бір араға жиылыңыз!

Айтыңыз насихат сөз қосып басың,
Шын болып бір Аллаға ықласың¹⁵⁹.
Ғазрайіл¹⁶⁰ бір күн келіп жаныңды алса,
Дүниеден кетеді ғой ғаріп басың!

Бас қосқан ғалымлардың мажлісі¹⁶¹,
Сол күнде¹⁶² нұр болмай ма үйдің¹⁶³ іші?!
Алланың хақ қаламын¹⁶⁴ сөйлегенде,
Болмай ма қорқыныштан шығып есі?!¹⁶⁵

Мисалын ақыретдің айытқан¹⁶⁶ шақта,
Ойына түспей ме екен бар қылмысы?!
Қауіпты-қорқынышты сөз есітіп¹⁶⁷,
Таубаға келер ме екен арбір¹⁶⁸ кісі?!

Кетді ғой адап ар кен боз баладан¹⁶⁹,
Суы жоқ не шығады боз даладан¹⁷⁰.

Тағат жоқ, ғибадат жоқ солардан да¹⁷¹,
Көреміз ба жақсылық сол баладан?¹⁷²

Ол бала болса шүбһасыз таза¹⁷³ халал,
Тимесе шешесіне ішбір¹⁷⁴ залал.
Я¹⁷⁵, Алла, ғаділіңа алмай, пазлыңа¹⁷⁶ алып,
Сақтай көр сондай күнде, я, залжалал¹⁷⁷!

Күнам¹⁷⁸ бар басымдағы шашымнан коп¹¹⁸,
Тағатсыз бос жүргенім бола ма еп?!
Сол күнде не боларым екіталай,
Алдымда толып жатыр бірталай кеп?!

Қаталық¹⁷⁹ бірталай іс бастан отді¹⁸⁰,
Біз барып шет жайларымыз қиыр шетді.
Табылып айғақ, куа¹⁸² бойымыздан,
Келерміз күнамізбен бетпе-бетді¹⁸³.

Қылдың деп мойындатар талай істі,
Алдына акеп¹⁸⁴ салар бар жұмысты.
Періште қаһарменен¹⁸⁵ жетіп келер,
Қарасаң келбетіне жаман түсті.

Осынын барі¹⁸⁹ сондай болуы хақ,
Сайрайды аузындағы тілің мен¹⁹⁰ жақ.
Жалғанда ар⁷⁴ не қылған қылмысыңа,
Тіл сойлеп, куа¹⁹¹ болар оған аяқ.

Сол күнде өз бойыңнан қастық шығар,
Осынша жамандыққа болдық құмар.
Аздырған іблістің¹⁹² тіліне ерсек,
Шайтанмен бірге айдайды ұмар-жұмар.

Ғазазіл аты шыққан ауел¹⁹³ бастан,
Азғырар адамзатды¹⁹⁴ шаршамастан.

Адамды Хауаменен¹⁹⁵ бірге азғырып,
Ұжмақтан¹⁹⁶ шығаруға болған қастан.

Айтайын біраз сөзді әйелдерден¹⁹⁷,
Талақ қып өзін-өзі безген¹⁹⁸ ерден.
Біреуге бүгін тиін, ертең шығып
Тентіреп бай іздейді арбір¹⁹⁹ жерден.

Ыржақтап күні бойы көрінгенмен,
Маз²⁰⁰ болып, мақтаныш қып қасына ерген²⁰¹.
Басына орамалын байлап алып,
Айтады қисық-қыңыр сөзді теріп.

Ар⁷⁴ күнде арбүреудің дамін²⁰² татып,
Тиеді аяғынан тағы барып.
Осының осалдықтан²⁰³ енді барі⁴¹,
Қалмайды дал²⁰⁴ бойында биіттей²⁰⁵ ары.

Болмайды әйел затдың барі бірдей,
Артүрлі болып жатыр ары-сары.
Кей жігіт қатын алар таңдап жүріп,
Сонымен көп жүреді ойнап-күліп.
Орнына қандидатын сайлап алып,
Кетеді тағы бір күн байға тиіп. ²⁰⁷

Қызықты әйел²⁰⁸ көрген бозбалалар,
Хал бар ма шал байғұста қозғалалар²⁰⁹?!
Таңдап ал, соқыр, мылқау, тілі жоқты,
Мейлің ұқ²¹⁰, мейлің ұқпа²¹¹, ал, балалар!

Сыртына қызығасың²¹² ішін білмей,
Сырын алып, азырақ²¹³ ойнап-күлмей.
Бір сөз айытсаң²¹⁴, екі ауыз қосып²¹⁵ айтып,
Аузыңды байлап қояр шаббай, желмей²¹⁶.

Осымен күнің өтер қатып басын,
Ағарар басыңдағы барлық шашың.
Жүрген соң өз бетімен тіліңді алмай,
Қайтады содан кейін ықласың²¹⁷.

Мінезін жақсы қатын жазсам бітпес,
Хұрметдеп²¹⁸ жаман қатын ерін күтпес.
Көнесің ғой, бейшара²¹⁹, амалың не,
Салған соң басқа хұдай¹³⁸ іш нарсе²²⁰ етпес?!

Осымен сүйтіп²²¹ жүрін күнің өтер,
Ақырда²²² жаман қатын түбке²²³ жетер.
Мисалын ар нарсенің сипатдадым²²⁴,
Мұнан жоқ маған ішбір²²⁵ келіп кетер.

Бүреуге үй²²⁶ ішінде әйел затқа²²⁷,
Имамдар айтып кеткен жазған хатда²²⁸.
Жақсы әйел байын²²⁹ сыйлар қарсы келмей,
Парасат, ақыл-білім, инабатда²³⁰.

Түсбейді²³¹ мұндай әйел²⁰⁸ қолымызға,
Жолықпас, қос үй тіксек басымызға.
Шаран жоқ тақдырдағы²³² жазу болса,
Азелде²³³ маңдайдағы сорымызға.

Шалдар коп, Хақ жолынан бойын тарытқан²³⁴,
Сарыт, ноғай, өзбек қазақ арбір затдан²³⁵.
Мініки, соның барі²³⁶ надандықтан,
Ойына іш²³⁷ кірмейді халалдықтан.
Жеткенше басы жерге бүкірейіп,
Ешқашан²³⁸ сақтанбайды жамандықтан.

Ібіліс²³⁹ ішін кеулеп кеткен екен,
Көңліне коп²⁴⁰ егінді еккен екен.

Таубані қартайғанша²⁴¹ бір қалдырмай,
Тұқымды қобірек²⁴² қып сепкен екен.

Орташа, қара сақал, елу асқан,
Жас қоріп²⁴³ өзін-өзі болып мастан.
Намаз жоқ, руза²⁴⁴ жоқ, ғибадат жоқ,
Болып жүр өз жанына өзі²⁴⁵ қастан.

Қарасаң бозбаладай дәл бойына,
Кірмейді тауба, таупық²⁴⁶ бірде ойына.
Бір күн сойтіп жүріп өмір²⁴⁷ бітіп,
Ақырда²⁴⁸ барып кірер жер қойнына.

Мен өзім өлең айытқан²⁴⁹ ақын емес,
Ерігіп жаза салған бұл бір кеңес²⁵⁰.
Наз қылып, бейшараға²⁵¹ жаным ашып,
Шалдарға айтқаным ғой өзім теңдес.

Ар-ұят, ақыл-білім²⁵² бізге пайда,
Хұдайға²⁵³ құлшылық қыл осындайда!
Шүбһасіз шын²⁵⁴ көңілмен тағат қылсақ,
Боламыз қиамат²⁵⁵ күн жақсы жайда.

Ауел²⁵⁶ – Алла, екіпші – пайғамбарым,
Болмайық тіршілікте ішбір²⁵⁷ залым.
Қаранғы тар қабірге барып түссек²⁵⁸,
Не болар сол уақта²⁵⁹ менің халім?!

Я¹⁷⁵, Алла, рахматың көп²⁶⁰ мен бір ғаріп²⁶¹,
Басымда толып жатыр арбір²⁶² айып.
Я¹⁷⁵, Рахман Рахим атлы падшаһім²⁶³,
Өзіне іс қылмадық біз лайық²⁶⁴.

Тауба²⁶⁵ мен уағдаң бар кешем деген,
Мүшкілін бандаларім²⁶⁶ шешем деген.
«Аятдан ла тақнату²⁶⁷» – үмітім бар,
Інша Алла каусар шарабын²⁶⁸ ішем деген.

Пазлыңа²⁶⁹ ал, ғаділіңа алма, Хұдауандам²⁷⁰,
Болмасам қиамаат²⁵⁵ күн мен шарманда.
Шарынан²⁷¹ малғұн шайтан қылғыл²⁷² аман,
Қиындық бар²⁷³ алдымда талай жаман.

Дидарың ғарасатда коргізгенде²⁷⁴,
Қарарға жүзім бар ма саған таман²⁷⁵.
Аллаға қара жүзлі²⁷⁶ ғасы болсаң,
Алдында копшіліктің²⁷⁷ кетер баған.

Жүзінді коргізуге насіп айла,
Шайтанға біз қылайық арбір хайла.
Корсетпе қайғы-қасрет қиаметде,
Надамаат тарытқызба уа уайла.

Тағы бір жүрген кемпір келішек боп,
Жас байға тиіп алып, көңлі толып.
Өзінің қартайғанмен жұмысы жоқ,
Күн-түні жамандыққа құмар болып.

Алшандап бұ да жүрер, жерді басып,
Құтылмас бар жамандық бұдан қашып.
Жасарып өне бойын, шайтан жеңіп,
Ғұсыл жоқ барлық дене боқтан сасық.²⁷⁴

Алдағы болашақтан болған ғапыл,
Қонбайды құлағына айытқан²⁷⁵ ақыл.

Болғанда таңла махшар, қиамат²⁷⁶ күн,
Аяқты басалмайсың²⁷⁷ апыл-тапыл.

Ойыңа қайғы-хасрет²⁷⁸ сонда түсер,
Сусын жоқ шөлдегенде қанып ішер,
Болмаса тағатыңнан аздап жардам²⁷⁹,
Ғазапбен бейшараның күні²⁸⁰ кешер.

Алмаған хақ каламын²⁸¹ құлағына,
Каусардың жолай алмас²⁸² бұлағына.
Жақсы орын, жаман орын мағлұм емес,
Банданің коз²⁸³ жетпейді тұрағына,

Мінеді иманлы²⁸⁴ құл пырағына,
Жеткізер желіп кетсе жырағына.
Ұжмақтың қорларымен²⁸⁵ сұхбат құрып,
Ұжмақтың²⁸⁶ барып кірер шырағына.

Сол күнді ойлай-ойлай қатды¹⁵⁵ басым,
Ағарды ойлағаннан баста шашым.
Болса да қанша күна²⁸⁷ бойыңызда,
Қайытпасың²⁸⁸ бір Алладан ықласың²⁸⁹!

Ұлұғы падшалығы²⁹⁰ жетер бізге,
Шайтан жүр тұзақ құрып басқан ізге²⁹¹.
Ғаламды он сегіз мың сол жаратқан,
Падша²⁹² жоқ ұлұғы²⁹³ болған мұнан өзге!

Білсеңіз: «Құл һуа Алла²⁹⁴!» – Құран сөзі,
Мұқтажсыз, мұңсыз, ғамсыз²⁹⁵ болған өзі!
Тумады өзі ішкімді²⁹⁶ тудырмады,
Адамға ұқшас²⁹⁷ емес бір мінезі.

Бір деп біл, бір Алланы екі деме,
Сен сөйлеп, канірлерше²⁹⁸ боқты жеме!

Екі деп бір Аллаға шерік қатсаң,
Мінерсің қиаметде хасрет²⁹⁹ кеме.

Тірексіз³⁰⁰ үстімізге қойған кокте³⁰¹,
Жайып сап жер жүзіне арбір шопті³⁰².
Жіберіп коктен жаңбыр жер³⁰³,³⁰⁴

Баріне³⁰⁵ жаратқанның шек қылмаса,
Келеді айтуыма мұсылман деп.

Бір адам қылар қиас³⁰⁶ шариғатқа,
Құранда³⁰⁷ қарамайды жазған қатқа.
Осындай қиас³⁰⁸ сөзден бойынды тарыт,
Алланы ұқшатбаңыз ішбір³⁰⁹ затқа.

Тауекел хаққа табсыр³¹⁰ бір басыңды,
Өткізбей надандықбен бар³¹¹ жасыңды.
Мал, парзеніт, қатының да барі дұшман,
Тауып ал ақыретдік жолдасыңды!³¹²
Ғалым мен ғұламаны хұрмет етіп³¹³,
Жүрмеңіз сіздер оны ренжітіп³¹⁴!

Айытпаңыз сіздер оны туғна қылып³¹⁵,
Ар жерде бір сөз айтып, кекетіп³¹⁶.
Боламыз³¹⁷ бір күнакар³¹⁸ осы сөзден,
Ғалымның кітабында кордік козбен³¹⁹.
Айтамын өзін үшін алеуметдер³²⁰,
Тоқталып тыйылыңыз бұл мінезден!

Осы сөз ақыретде³²¹ жанына қас,
Мақтанып дүние пұлға боласын мас.
Ықрар³²² иманға қылмасандар,
Өлгенде ғазап тартар бұл ғаріп³²³ бас.

Хұдая³²⁴, тура жолға өзін баста!
Олгенде не болады ғарін³²⁵ басқа?!

Карілікте корем³²⁶ деген ойда бар ма,
Ақ кірді, міні³²⁷, келін біздің шашқа³²⁸?!

Бұл сөзім бір насихат қарындасқа,
Түп-түгел үлкен-кіші, карі-жасқа³²⁹.
Жеткенше басың жерге ғибадат қыл,
Сөзім жоқ айтатұғын мұнан басқа.

Құдреті қарап тұрсаң қалай ебті?!
Тамаша мұның барі қылсаң байып,
Құдіреті мағлұм емес ғылмы ғайып.
– Ырас, – деп, бұған иман келтірмесең,
Кетесің күнакар боп, жолдан тайып.
Нанбайтын бұған тағы адамдар көп,
Бола ма му амін болсақ нанбауға еп?!³³⁰

Осымен тамам болсын сөз аяғы,
Күш-қуат бойдан кетіп сол баяғы.
Бір Алла пазылыңа³³¹ алып қиамат²⁵⁵ күн,
Тимесін³³² періштенің еш таяғы.

Осымен осы арада болсын тамам³³³,
Сөз емес ақындықпен айытқан²⁷⁵ қалам.
Тазартып жаһанамнан шығарады,
Танінде³³⁴ кір болмайды міскал алхамам³³⁵.

Бірінші қатарда Сатыбалды қолжазбасында кездескен сөздер, ал екінші қатарда Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының 2 томындағы 70 бап шығармасында кездескен сөздер салыстырылып берілді

- 1 ей – ай
- 2 дүниада – дүниедә
- 3 офа – опа
- 4 «бұл» сөзі томдықта жоқ
- 5 һар – әр
- 6 фанда – пенде
- 7 2 жолы жоқ
- 8 үчін – үшін
- 9 көңілім – күнім
- 10 рахым – рақым
- 11 қылмасын – қылмайсын
- 12 қалық – халық
- 13 күні – күнгі
- 14 қабары – хабары
- 15 таубасіз – тәубесіз
- 16 ғафыл – ғапыл
- 17 болып – жүріп
- 18 Бұл жол томдықта: «Түсіпсіз ғапілдікпен қате жолға»
- 19 кетесіз – кетіппіз
- 20 фалеге – пәлеге
- 21 нафсі – нәпсі
- 22 Бұл томдлықта жоқ
- 23 құстай – қудай
- 24 Бұл жол томдықта: «Тілеңіз ғибадат, тауап халін жетсе»
- 25 Расулдың – Расулының
- 26 раузасын – рузасын
- 27 насіп – несіп

- 28 ғайда – пайда
29 ғарип – кәріп (ғариб)
30 хайыр – қайыр
31 ғеш – еш
32 «Алла» сөзі томдықта жоқ.
33 әрекет – әрекет
34 зекетни – зекетті
35 жазумен – жазуымен
36 құллар – құлдар
37 ғылаж – лаж (ғылаж)
38 Бұл жол томдықта: «Уа икумус салату», – деп, аят келген»
39 фарыздығын – парызлығын
40 дәрет – таһарат
41 ғайғамбар – пайғамбар
42 Жебрайілден – Жебрейілден
43 Жебрайілге – Жебірейілге
44 дәретні – таһартны
45 Жебрайіл – Жебірейіл
46 Бұл жол томдықта: «Жебірейіл көктен әзір (хазир) келгеннен соң»
47 жарлықпенен – жарлық бірлан
48 баладарға – пендесіне
49 Мұхаммет – үмбеті
50 алды – апты
51 дарат – таһарат
52 содан – сонан
53 Алланың – құданың
54 фарызы – парызы
55 бандеге – пендеге

Жиырма үшінші. Қырық парыз баяны

- 1 Жиырма үшінші. Қырық парыз баяны – Жиырма бірінші бап.
Қырық парыз баяны
2 Бұл жол томдықта: «Қырық парыздан мен айтайын Исламды»

- 3 Бес иманды – иманды
- 4 намаз – намазды
- 5 Руза – ораза
- 6 нысапқа – ынсапқа
- 7 еш – еш (һеш)
- 8 ей – ай
- 9 пандалар – жарандар
- 10 феріштеге – періштеге
- 11 әм – һәм
- 12 қиаметдің – қияметтің
- 13 баяндау – баяндауға
- 14 зинім – зейінім
- 15 тағы – тағы да
- 16 дарет – таһарат
- 17 таза орынға – жақсы жайда
- 18 киімінде әсте – киімінің есіл
- 19 Бұл жол томдықта: «Уақытында оқы, ниет қыл, құбыла намаз»
- 20 айтеуір – әйтеуір
- 21 ышіндегі – ішіндегі
- 22 жана да – және де
- 23 ішбір – ешбір
- 24 ракүгі – рукуғ
- 25 сажда – сәжде
- 26 Бұл жол томдықта: «Ақырғы үгір (отыр) суы, соңғы арты»
- 27 Бұл жол томдықта: «Осымен бұл он екі болды тамам»
- 28 қалдырмай – қалдырмағыл
- 29 тамам – әман (һәман)
- 30 кафыр – кәпір
- 31 қиамет – қиямет
- 32 жуыну – жу
- 33 прадар – пірадар
- 34 тәнің – тәнің
- 35 зарадарын – [не] зарарлар
- 36 Бұл жол томдықта: «Жу нәпсінің, және парыз, ыстахасы»
- 37 таза жумай – ғәділ қылмай
- 38 Бұл жол томдықта: «Уа ин кунтум жунубан фатаһһи», – аяты бар

- 39 банданің – пенденің
40 шармандасы – шермендесі
41 Бұл жол томдықта: «Таһаратта төрт парыз бар: іні, аға»
42 Бұл жол томдықта: «Жүзіңді жу, қолыңды тағы және»
43 масіх – масих
44 торыт – төрт
45 қылсаң де дембі – қылсаң мыбиы
46 нет – ниет
47 соқ – суық
48 ұрғыл – ұрып
49 Бұл жол томдықта: «Жүзің үшін екінші ұрғыл енді»
50 хайыздың – хайызының
51 хүкімларін – хүкімлерін
52 балиғы – балхы
53 тұқымдарын – тұқымларын
54 ніпастің – нәпсінің
55 жана – және
56 ғұсылларын – ғұсылдарын
57 езгулікке – ізігілерге
58 харамдықтан – арамдықтан
59 Бұл жол томдықта: «[Керек қой] қолды тыю жамандықтан»
60 тиалмасаң – тыя алмасаң
61 ұнатпағың – ұнатпағыл
62 көр – гөр
63 жамандықтан – жаманлықтын
64 Бұл жол томдықта: «Парыз дүр және қылмақ халал кәсің»
65 насіп – несіп
66 тленіуден – сұранудан
67 жүргіл – жүргін
68 болды – болар
69 Бұл жол томдықта: «Ораза, Мекке парыз ирөр болма алаң»
70 ер – еркек
71 әел – ұрғашы

Жиырма төртінші. Алланың сипаты

- 1 Жиырма екінші бап. Бір жаратқан Алланың – сегіз сипат[ын] бірлан танымақ
- 2 шерігі – серігі
- 3 анің – оның
- 4 ұғыл-қызы – ұғлы-қызы
- 5 Бұл жол томдықта: «Тумайды, өзі ешкімнен туылмады»
- 6 жісім – жасим
- 7 ғаріз – ғариз
- 8 бұларға – боларға
- 9 2 жолы жоқ
- 10 іш – еш
- 11 тең де – теңдес
- 12 Бұл жол томдықта: «Өзінің зақымынан қаиум тұрған»
- 13 Бұл жол томдықта: «Болмайды мысал қылып еш нәрсеге»
- 14 ұнамас – меңземес
- 15 жалғыз – мұңсыз
- 16 сифаты – сипаты
- 17 ғайында – ғызы
- 18 затыменен – ретіменен
- 19 құдіретінің – құдіретімен
- 20 біздердей – сіздердей
- 21 тіріктігі – тіріклігі
- 22 дүр – тұр
- 23 білмегі – білмен
- 24 ішбір – ешбір
- 25 нарсе – нәрсе
- 26 тыкрын – тықырын
- 27 бледі – біледі
- 28 ерур – ирөр
- 29 басар – жасар
- 30 көрмекі – көрмегі
- 31 Бұл жол томдықта: «Өзінің көрмеклігі құдіретімен»
- 32 жоқ – нақ
- 33 Бұл жол томдықта: «Самиғ дүр – бір сипаты – есітеді»

- 34 бітеді – етеді
35 кұфия – кұпия
36 естілместен – естілместей
37 ырада – ради
38 анің – оның (аның)
39 ырадасыз – ретсіз (радасыз)
40 сенің ұғар – сен ұғарсың
41 тәкуін – тоулидин
42 мақлұқатын – мақұлықатын
43 Осыдан кейін екі жолы жоқ.
44 Бұл жол томдықта: «Мақұлықта ырзық оның атын»
45 ішкім – ешкім
46 қып – қылып
47 Бұл жол томдықта: «Сипаты сегіз болған: бірі – калам»
48 сөйлесер – сөйлейді
49 сүйлеуі – сөйлеуі
50 харіп – әріп (хариб)
51 жоқ – жоқ-ты
52 айытпа – айтпа
53 Бұл жол томдықта: «Уа каллама Аллаһу Муса! – деп»
54 Тұр – Тор
55 қайым – қаиум
56 қайым – дайым
57 Мына жолдар томдықта жоқ: «Әлбатде құдіретінің ынтірасы жоқ
// Ауелі ақыры жоқ бар Хұдайым»
58 Бұл жол томдықта: «Дәлелім бұған – «Далил Құл-һуа-Алла!»
59 блерсің – білерсің
60 қат – хат
61 Бұл жол томдықта: «... Екі сабиа (сылбия) сипаты – білгіл мұны»
62 Бұл жол томдықта: «Ғайыбы шарикни нақ саннан пак дүр Алла»
63 Хұдай – Құдай
64 Кітапта: «Иаусыма (иа осы ма) аусы – төрт жақтан – пак дүр Алла»
65 мукбінні – муминнің
66 оған – бұған

Жиырма бесінші. Дақай қылақ бардан

- 1 Жиырма бесінші. Дақай қылақ бардан – Жиырма үшінші бап. Дақайық Ал – Ахбардан – адамның-бет і
- 2 я – иа
- 3 жардам – жәрдем (жардам)
- 4 ғарыпты – кәріпті (ғарыпты)
- 5 Бұл жол томдықта: «Сөйлейін естігенге ғибрат үшін»
- 6 әрбр – әрбір
- 7 жігіттер – жігітлер
- 8 есіт – есті
- 9 қалымыз – халімізі
- 10 халларды – халдардан (халлардан)
- 11 Бұл жол томдықта: «Тәубеге келер ме екен денем шошып?!»
- 12 Бұл жол томдықта: «Жаратқан құрмет үшін барша жанда»
- 13 фйғамбарым – пайғамбарым
- 14 Ахмат – Ахмад
- 15 ісім – есімі
- 16 құлларына – құлдарына
- 17 тағатны – тағатты
- 18 тік – тек
- 19 қиямдағы – қиялдағы
- 20 мисал – мысалы
- 21 рақуғың хи – рукуғыныңша
- 22 банда – пенде
- 23 ғарып – кәріп (ғарып)
- 24 саждада – сәждедегі
- 25 жатмағың – жатпағың
- 26 мем – мим
- 27 Бұл жол томдықта: «Отырысқа дәл секілді отырмағың»
- 28 Алланың – Құданың
- 29 амірін – әміріп
- 30 дүниадағы – дүниедегі
- 31 ісімі – есімі
- 32 Мұхаммат – Мұхаммет
- 33 Бұл жол томдықта: «Құрметі үшін жаратқан барша жанын»

- 34 Мұхаммад – Мұхаммет
 35 ісімлі – есімді
 36 Бұл жол томдықта: «Фим ғып қарсаңыз барша тәнің»
 37 порімің – формың
 38 хи – хой
 39 «дал» – ша – «дәл» – ше
 40 жаратылдың – жаралдың
 41 хұрметіне – құрметінде
 42 жатпас – жанбас
 43 бандағе – пендеге
 44 зұлым – залым
 35 пәруардігер – паруардігер
 34 Акырғы екі жолы кітапта жоқ: «Әйтеуір ықтиярым қолда бар ғой
 // Қылмасаң өз жаныңа өзің ғалал»

Жиырма алтыншы. Банданың жаралу әмрі

- 1 Кітапта: «Жиырма төртінші бап. Пенделер жаралып, жан бергені»
 2 дүниаға – дүниеге
 3 банда – пенде
 4 ғарып – кәріп (ғарып)
 5 тлесе – тілесе
 6 қалық – халиқ
 7 мангі – мәни
 8 Муаккіл – кіл
 9 бұлар – жүрер
 10 дүниеға – дүниеге
 11 жеріне – жерінен
 12 барып – апарып
 13 тофрақ – топырақ
 14 нұтфа – татпа
 15 өлгенде қоятұғын топрақ – өлетұғын топырақ
 16 Бұл жол томдықта: «Пенденің кіндігінен кірген Мәлік»
 17 Бұл жол томдықта: «Періште натпа бірла(н) топырақты»

- 18 өстірер – ауыстырар
- 19 тарбиалап – тәрбиелеп
- 20 салып – салса
- 21 Хұдауанда – Құдауанда
- 22 каміл – кәміл
- 23 дүниеде – дүниеде
- 24 міддаты – неше медет
- 25 ақрында – ақырында
- 26 банда – құлдың
- 27 Ғазрайіл – Әзірейіл
- 28 бандаға – пендеге
- 29 Ғазрайілге – Әзірейілге
- 30 емессін – емес сен
- 31 амір – әмір
- 32 Қадыр – саған
- 33 дәлел – дәлил
- 34 айтады – айтар
- 35 хазіраті – хазірет
- 36 Кітапта: «Іздесе сізден белгі Жаннат барғыл»
- 37 ісім – есімі
- 38 алма – алмам
- 39 барып – барғыл
- 40 көрсетеді – көргізеді
- 41 Бұл жолдан кейін 2 жолы жоқ.
- 42 зиapatны – қияпатты
- 43 әуелі – әуелі
- 44 қатны – хатты
- 45 қонақтар рахым – қонаққа рақым
- 46 Бұл жол томдықта: «Алланың сол алмасы қан сипатты»
- 47 шақрар – шақырар
- 48 қатды – хатты
- 49 Бұл жол томдықта: «Ізгі пенде жанларын Алла алар»
- 50 әкелген – ап келген
- 51 банда – пенде
- 52 хазір – ғазиз
- 53 Бұл жол томдықта: «Ғазірейіл бұйрық бірлан оған барұр!»

- 54 тоқта – тоқта
55 қылған – қылғай
56 сол – бұл
57 Хұдайым – Құдайым
58 «оған» сөзі томдықта бар
59 бандамнің – пендемнің
60 Бұл жол томдықта: «Топырағың алып келгін! – депті, – хақтың»
61 әнің – оның
62 бандасінің – пендесінің
63 Бұл жол томдықта: «Жаныңыз қонақ ерұр пендесінің»
64 феріште – періште
65 халлары – халдары
66 кунларда – күндерде
67 Бұл жол томдықта: «Шығарғыл рақым ойлап, шатлық бірлан»
68 Бұл жол томдықта: «Ғазірейіл алма әкелгей ақтан»
69 Бұл жол томдықта: «Бізді ғып ізгі құлдар жұмыласынан»

Жиырма жетінші. Әзірейілдің жан алғалы келгені

- 1 Жиырма жетінші. Әзірейілдің жан алғалы келгені – Жиырма бесінші бап. Ғазірейіл періште жан алғалы келгенде, жанның айтқаны
2 бандасіна – пендесіне
3 Ғазрайылге – Ғазірейілге
4 қылғай – қылған(й)
5 Хұдаға – Құдайға
6 банда – пенде
7 Ғазрайіл – Ғазірейіл
8 келіп – кеп
9 Хұдауанда – Құдауанда
10 рухыңды – жаныңды
11 Хұданың – Құданың
12 Банда – бұл жерде томдықта «жан» сөзі жақшаның ішіне қойылып берілген
13 ей – ай

- 14 Бұл жол томдықта: «– Калима айт, қайтарымның уақыты жетті»
- 15 Бұл жол томдықта: «Жаныңды мен ағзаңнан алармын! – дер»
- 16 Бұл жол томдықта: «Сөйлейді Ғазазілге ағза (ағыз) сонда:»
- 17 Хұданы – Құданы
- 18 Бұл жол томдықта: «Құран оқып бірөзін (ұзын), жад қыламын»
- 19 Хұдаға – Құдайға
- 20 бандаң – пендең
- 21 бойсұнбады – бой сұнбайды
- 22 аузы – ағза
- 23 ағарда – егерде
- 24 қолы – қол
- 25 езгу – ізгі
- 26 Бұл жол томдықта: «– Жаныңды бер, – деп айтар, – енді қолға!»
- 27 бергемін – бергенмін
- 28 сарыф қылдым – сарп қылғанмын
- 29 жана – және
- 30 кафірдің – кәпірдің
- 31 ертелі-кеш – ертенді-кеш
- 32 кілме – баспа
- 33 машіт – мешіт
- 34 Бұл жол томдықта: «Барғанмын ғылым іздеп және ғылым!»
- 35 Макаға – Меккеге
- 36 ғалымның – ғылымның
- 37 Бұл жол томдықта: «Мен-дағы бермеспін – деген – сізге!»
- 38 барғай – барған
- 39 мұның – жадын
- 40 Бұл жол томдықта: «– Зікір мен естігенмін Құран сөзін»
- 41 бермеймін – бермеспін
- 42 осыны – осынын
- 43 алалмай – ала алмай
- 44 Хұданың – Құданың
- 45 фарман – пәрмен
- 46 Бісмілланы – Бисмилланы
- 47 әні – әні
- 48 Бісміланның – Бисмилланың
- 49 хұрматі – құрметі

- 50 асанлық – есендік (асанлық)
51 Бұл жол томдықта: «Осындай әмір қылғашы Құдауанда»
52 ғазыз – ғазиз
53 айытсаң – айтсаң
54 уақытта – уақытта
55 Бұл жол томдықта: «Иншалла, қандай ғазап көрмесің сен!»
56 бісмілламен – бисмилламен
57 алар жанын – жанын алар
58 кұп – қош

Жігерма сегізінші.

Жан шығарда жаның таннен қоштасқаны

- 1 Жігерма сегізінші. Жан шығарда жаның таннен қоштасқаны – Жи-
ырма алтыншы бап. Жан шығарында тәнмен қоштасқаны
2 феріштелер – періштелер
3 тоқтағыл – тоқтатқыл
4 келгей – келген
5 рахат – рақат
6 Бұл жол томдықта: «Қатындары, баласы, көршілері»
7 Бұл жол томдықта: «Токтат! – деп, – бірер сағат!» – қылғай нада!
8 тізбен – тіземен
9 қиамат – қиямет
10 ғарасатда – ғарасатта
11 Бұл жол томдықта: «Тіріклік дәурен кетті енді бізден!»
12 баспенен – баспен
13 «екен» сөзі томдықта бар
14 кетдік – кеттік
15 уақта – уақыт
16 танден – таннен
17 кетіп – кетер
18 көңлін – көңілін
19 балаң – бала
20 қабрда – қабірде

- 21 ферзеніт – перзент
- 22 Бұл жол томдықта: «Қылмаса саған өзі Алла рақмет!»
- 23 үлкен – олік
- 24 Бұл жол томдықта: «Бола ма бұдан үлкен саған қасірет?!»
- 25 Бұл жол томдықта: «Ағзамыз дағуаласар ақыр демде:»
- 26 Хұдауанда – Құдауанда
- 27 ғапілікпен – ғапілдікпен
- 28 ahі – ah
- 29 арбір – әрбір
- 30 банда – пенде
- 31 кетіп – келіп

Жиырма сегізінші.

Шайтанның өлер халдi банданi аңдығаны

- 1 Жиырма сегізінші. Шайтанның өлер халда бандані аңдығаны – Жиырма жетінші бап. Шайтан(ның) өлер халде(гі) пендені аңдығаны
- 2 қабарда – хабарды
- 3 айытды – айтты
- 4 Хұдауандам – Құдауандам
- 5 бандані – пендені
- 6 халда – халде
- 7 банда – банда
- 8 Бұл жол томдықта: «Бек шөлдеп жүректен кетті ақыл»
- 9 уақта – уақытта
- 10 иманынан – иманнан
- 11 табдым – таптым
- 12 фурсат – парасат
- 13 кесемен – шишамен
- 14 кесесін – шишасын
- 15 паланша – пәленше
- 16 Бұл жол томдықта: «– Деп, шайтан ол пендеге сөз қатады»
- 17 ғарып – кәріп (ғаріп)
- 18 мыхнатдан – мұқтаждан

- 19 Ғиса – Ғайса
- 20 деп – де
- 21 Томдықта: «Соңыңнан сенің айтқан мен ерейін»
- 22 езгу – ізгі
- 23 алып – алғыл
- 24 Қолжазбада орны ауысқан: «Иманын айтып жатар, жұмып көзін»
- 25 ыбіліс – ібіліс
- 26 науміз – нәумез
- 27 асер – әсер
- 28 бандага – пендеге
- 29 зағып – саһил
- 30 банданің – пенденің
- 31 жаман – барлық
- 32 Алғиазы біллаһі – «Алғияр бала»,
- 33 дүниадан – дүниеден
- 34 кафір – кәпір
- 35 қайтарғанын – қайтпайын
- 36 күна – күнәһи
- 37 себеплі – себепті
- 38 бұзып – түріп
- 39 кетмегіне – кетпегінде
- 40 сәбап – себеп
- 41 ғапіллікбен – ғапілдікпен
- 42 аһлінен – аһлына
- 43 қылмаса – қылса
- 44 жана – және
- 45 өлімни – өлімді
- 46 неғылса – құдайдан
- 47 сактап – сұрап
- 48 дүниеде сарандықпен – дүниеге ғапілдікпен
- 49 Томдықта: «Пендесін: астың – тар қабір, халің харап»
- 50 қатды – қатты

Жиырма тоғызыншы. Фыққиһмансұрдан

- 1 Жиырма тоғызыншы.Фыққиһмансұрдан – Жиырма сегізінші бап.
- 2 Фықия Мансұрдан рауаят
- 3 Бұл жол томдықта: «Хабарды айтты бізге Фықия Мансұр»
- 4 банда – банда
- 5 мағрұр – махрұр
- 6 Томдықта: «Дүниеден өтер банда уақытында»
- 7 халлары – халдері
- 8 мархұмның – марқұмның
- 9 жейді – асар
- 10 уарісларда – мирасларға
- 11 дүниеде – дүниеден
- 12 ғапіллікпен – ғапілдікпен
- 13 өтемесең – өтемісің
- 14 иесі – ісі
- 15 ағмал – ағымал
- 16 күнінде – көнесің
- 17 асайды – асасын
- 18 фані – пәни
- 19 уақыт – қатын
- 20 күнінде – күнәйың
- 21 алсын – алар
- 22 ағмалыңды – ағмалды
- 23 ғылаж – орын
- 24 мағлұнға – малғұнға
- 25 Мына жолдары түсіп қалған: «Әлгінің бесеуіне көніп едің // Кұайың бұған қайтіп бізді қайдан?!»
- 26 мағлұнға – лағынға
- 27 Хұдай – Құдай
- 28 бергізбе – бердірме
- 29 Күдіретіңе – Күдіретке
- 30 інша Алла – иншалла
- 31 нәсіп – несіп
- 32 қайтармыды-ай – қайтарымды
- 33 Бұл жол томдықта: «Жалынып саған айтам айтарымды»

- 33 амрі – әмірі
- 34 бөлінір – бөлінер
- 35 кетеді – кетер
- 36 үегін – сүйегін

Отыз біриніі. Абу Зікриа заһитдың масаласы

- 1 Отыз бірінші. Абу Зікриа заһитдың масаласы – Жиырма тоғызыншы бап. Өбу Зәкәрияның рауаяты
- 2 Абу Зікриа – Өбу Закария
- 3 муритлары – мүридлері
- 4 жақындаған – жақынлағаш
- 5 әнің – оның
- 6 Томдықта: «Калима – «Шаһадатты», – айтты бәрі»
- 7 айытбан деп – айтпады
- 8 ошал – ұшал (асыл)
- 9 Заһитнің – Заһиттің
- 10 я – иа
- 11 жауапласты – жауаптасты
- 12 шаһадатны – шаһадатты
- 13 айытман – айтпан
- 14 заһид – заһит
- 15 Томдықта бұл жол басқаша берілген: «Қолында шишаменен су ұстаған»
- 16 ей – ай
- 17 суың – су
- 18 Ғисаны – Исаны
- 19 Хұдайдың – Құдайдың
- 20 ұлы – ұғлы
- 21 үшбу сөзді – бұ сөзді
- 22 ұсынды – ұсындырды
- 23 Томдықта: – Мен айттым: – Ішемін, су бер – деп, – маған!
- 24 Қолжазбадағы мына жолдардағы создердің орындары ауысқан, томдықты былай кездеседі: «Қарыссын, малғұн шайтан, тіл мен жағың»

- 25 Бұл жол томдықта басқаша берілген: «Сіздер (сізлер) қорықтың сол жерде маған тағын»
 26 Бұл жол мүлдем өзгеше, томдықта былай көрсетілген: «Айтпайым сол арада шайтан сөзін»
 27 ұрысып – ұрыссып
 28 Шаһадаты – Шаһадатты
 29 расулулалаһ – расул Алла
 30 «жерде» сөзі томдықта кездеспейді.
 31 ишбір – ешбір
 32 айытқыл – айытпан

Отыз екінші.

Жан тәслім болғанда, көктен үш мартаба дауыс деп

- 1 Отыз екінші. Жан тәслім болғанда, көктен үш мартаба дауыс деп –
 Отыз екінші. Жан тәсілім болғанда, көктен үш мәртебе дауыс болғай
 2 банданің – пенденің
 3 эгар – егер
 4 тәннен – тәннен
 5 ешітер – есітер
 6 тарафдан – тарапынан
 7 болдың ба – болдыңдар
 8 бандані – пендені
 9 қауға – қауға
 10 күшті – көшелі
 11 көніп – түсіп
 12 себеплі – себепті
 13 қорықтың сен – сен қорықтың
 14 кепінге – кебінге
 15 Бұл жол томдықта: «Кебінге салса сені сол уақытта»
 16 бастарапта – бастарында
 17 Бұл жол томдықта: «Кіресің қараңғы үйге мұнан шығып»
 18 Бұл жол томдықта: «Ол үйдің, ғасы болсаң, қатері көп»
 19 тиылып – тілеп
 20 бір расын – ирадасын

- 21 корерсін – көрерсіз
 22 алдыңызда – алдыңызда(н)
 23 Бұл жол томдықта: «Алланың ғалиб келсең ашуына»
 24 Бұл жол томдықта: «Көп сұрап ізгі болсаң, болар саған»
 25 айтады – айтар
 26 карап орын – қараңғы орман
 27 ғамал – амал (ғамал)
 28 бандані – пендені
 29 лахатқа – лақатқа
 30 уақта – уақытта
 31 Бұл жол томдықта: «Жылап сен келіп тұрсың касіретке»
 32 түстің – тұрсың
 33 «Бандані кетсе сонда қалқы көміп, // Бір Алла айтар екен нада қылып» – деген жолдар томдыққа жоқ.
 34 иа – я
 35 бандам – пендем
 36 өзіме – золыма (залама)
 37 қалқың – халқың
 38 қылғай рахым – қылған рақым
 39 ғамкүн – ғамкін
 40 Бұл жол томдықта: «Аллаға тәпсірде – кітап айтып кетті»
 41 міллатіне – милләтына
 42 уасіл – уәсәл
 43 іш фатым – мен-апатым
 44 кианат – қиянат
 45 Хафіз ерур – Хафиз ирор
 46 несібелі – не себепті
 47 пайғамбардың хұрматіне – пайғамбарым құрметінде

Отыз үшінші.

Барып жатын жеріміздің үш мәрте дауыс бергені

1 Отыз үшінші. Барып жатын жеріміздің үш мәрте дауыс бергені – Отыз бірінші бап. Күнінде барып жататын жеріміз бес мәртебе дауыс бергей!

- 2 жанадағы – жаннатағы
- 3 үйіңнен – үйіңмін
- 4 «көп» сөзі томдыққа жоқ.
- 5 қабірің – үйіңмін
- 6 болады – үйіңмін
- 7 тас пен тофрақ – тас пен топырақ
- 8 Бұл жол томдықта: «Істесең (естісең) душар болар ағымал Салих»
- 9 қабірде – үйіңмін
- 10 ғаладдам – Ғали Аллам
- 11 Иншалла, іш келмес саған зиан – Иншалла, ешқайсысынан келмес зиян
- 12 Қабірда сұраушың бар Мұңкір Наңкір – Үйіңмін: сұраушың-мен, көп беріңіз
- 13 «Көп» сөзі томыдықта жоқ.
- 14 тасбих – тасбиқ
- 15 себеплі – себепті
- 16 Хұдая – Құдая
- 17 бандамын – бандамін
- 18 ғаріп – кәріп (ғаріп)
- 19 ғасымыз – ғасылықпен

Отыз төртінші. Өлім халінен Ғайша анамыз бен Пайғамбарымыздың бахасы

- 1 Отыз төртінші. Өлім халінен Ғайша анамыз бен Пайғамбарымыздың Бахасы – Отыз екінші бап. Өлім халінен Ғайша анамыз илан Пайғамбардың бақас (бахис) қылғаны
- 2 бахас – бахс
- 3 Расул акрам – тақсыр Расул
- 4 депті – дейді
- 5 жатып – сол жатып
- 6 тізіне – тізіне (тізесіне)
- 7 Ғайшаның – Ғайша
- 8 үматдің – үмбеті
- 9 үмат – үмбет

- 10 зарығып – зар ғып
11 уақиға – оқиға
12 өтсең – өтсең(із)
13 Бұл жол томдықта басқаша берілген: «Нешік болар халі?! – деп, қылдым зары.
14 жанларын – жандарын
15 үмматімнің – үмбетімнің
16 таңрім – тәңірім
17 қалғаны – қалу
18 қатты не – қаю хал
19 сүннат – сүннет
20 мәйітке – үмбетке
21 пайғарға – пайғамбарға
22 мәйітке – мәйіттің
23 ғаламатты – ғаламат-ты
24 білгенің – бұл кінән
25 Бұл жол томдықта: «Мәйітке басқахал бар мұнан қатты»
26 Бұл жол томдықта: «Ол хал қатты хал ғой бибің Айна»
27 Бұл жол томдықта: «Ешкім жоқ жауаптасып (жауапласып) сөйлесуге»
28 ғамалы – амалы (ғамалы)
29 Бұл жол томдықта басқаша берілген: «Ап кетті ол бейшара нені бірге?!»
30 Бұл жол томдықта: «Өлікке бұл хал болмас тәуір»
31 халлар – халдер
32 өзіңіз айт – өзің айтшы
33 менің – менің (мәнім)
34 менің – сізбен
35 қайыт – қайтушы
36 Бұл жол томдықта: «Мінеки, мұнан ауыр жұмыс болмас»
37 ғұсыллар – ғасылар
38 жуамыз – жуамын
39 хал бар – халдар (халлар)
40 парият – фариад
41 Бұл жол томдықта: «Есітер періште мақұлық бұл надасын»
42 ғарыб – ғарип

- 43 Осы жолдардан кейін мына жолдары жоқ: «Адам бірін ғапіл боп,
істемейді, // Құдайым рақым қылсын әр бандасін!
- 44 «я» одағайы томдықта жоқ
- 45 гұсыл – ғасылар
- 46 кейіт пен көйлегім... – кейітпей, көйлегімді...
- 47 зарынан – зәрінен (зарынан)
- 48 мажрух – мақұрым
- 49 көрді – көрдім
- 50 я – иа
- 51 Гұсыл – ғасыл
- 52 шығуынан – суынан
- 53 Я, Гұсыл – баға сал
- 54 сияқты – сипатты
- 55 жуып – жуып (жұуап)
- 56 кефінге – кебінге
- 57 бас-аяғым – бас жағымды
- 58 жамағатлар – жамағаттар (жамағатлар)
- 59 тыңла сөзім – сөзім тыңда
- 60 жылатпаңдар – жылатпаңыз
- 61 Хұда – Құда
- 62 айтады – айтар
- 63 Бұл жол томдықта: «Мені» айырып бара жатыр «мен» мұңлыққа.
- 64 күнә – күнәсы (күнәһасы)
- 65 азықсыз – ырықсыз
- 66 сіздерді – сіздерді (сізларды)
- 67 мәйіттің – өліктің
- 68 Бұл жол томдықта: «Қам-қайғы тапсырылар арасына»
- 69 ей – ай
- 70 қалқым – халқым
- 71 бандамін – пендемді
- 72 лахатқа – лақатқа
- 73 уарісларым – ырысларым (өрістерім)
- 74 борышларым – борыштарым
- 75 дүниеден – аға, інін
- 76 биітіп – байытып
- 77 өлінің – өлі

- 78 екен – деп
79 артынан – артында
80 қазақтардың – қазақия
81 жеңге – жеңге(ге)
82 сап – салып
83 дүре – дүрі
84 ағар – егер
85 ергеден – еріктен (іргеден)
86 мүһір – маһар
87 мархұммен – марқұммен
88 Бұл жол томдықта: «Боламыз «мирас» – деген молдамен қас»
89 кафір – кәнір
90 тыңдайтұғын – тыңдайтын (тыңлайтын)
91 Қолжазбада «мрас» деп берілген, томдықта «мирас», кошіріп
лтырғанда қате кеткен болу керек, сондықтан и әрпін жақшаның
ішінде беріп отырмыз.
92 осымыз шарифатқа – сонымыз шарифатта
93 шіиден – шейіттен
94 бұл – сол
95 неках – неке (нікам)
96 талах – талақ
97 Мына жол томдықта көп нүктелермен берілген, бұған дейінгі қол-
жазбаларда оқылмаған болу керек. Сатыбалдының қолжазбасына
негіз ете отырып, беріп отырмыз.
98 сабар – жатар
99 жұмысының – ісінің
100 ақыретте – хылап сырғи
101 сарыттың – сарт
102 тақылды – таклид
103 қылмас – қылмай
104 иман – ықтиқат
105 иман – иманы
106 іш – еш
107 қарлық – қорлық
108 Осыдан кейін томдықтағы 2 жолы жоқ.
109 ғаділлігі – ғаділдігі

- 110 Бұл жол томдықта: «Нашарды жұлмас еді болып тірі»
- 111 қауарыж – хауариж
- 112 қабары – хабары
- 113 қауариж – хауариж, көшіруші осы сөзді «қауарыз» вариантын да
лаған
- 114 ел шапқан – құл сатқан
- 115 Бұл жол томдықта: «Бұхардың кісі салды сонда ханы»
- 116 ығтықатқа – ынтымаққа
- 117 жаны – ханы
- 118 Бұл жол томдықта: «Антқор айдаңыз, – деп, – шұбырманы»
- 119 мильон – миллион
- 120 анда-санда – аттанысқа
- 121 Бұл екі жол томдықта жоқ
- 122 бәрімізге – бөлек заттан
- 123 өлгеннен соң – өлгенінде
- 124 өз ісін үйретіпті – өз мирасын үйретінті
- 125 керін – кірін
- 126 фіғылды – пиғылды
- 127 жаһіл – жаһил
- 128 Қолжазбада «күеу» деп берілген, көшіруші «й» әрпін қалдырып
кеткен болу керек. Бұл сөз томдықта «күйеуіне» деп берілген.
- 129 сәлім – сәлем
- 130 менен – мен
- 131 кемфір – кемпір
- 132 дейтұғын – дейтін
- 133 ғадат – әдет
- 134 өлігене – өлгенге
- 135 өлігіне – өлгенне(н)
- 136 міне – және
- 137 Бұл жол томдықта: «Ас бермес: «Атаусыз тастайды», – деп»
- 138 Бұл жол томдықта: «Бадыһтан қылар кейікті адамына»
- 139 ұрыс қылып – көбейтер шок
- 140 өлісі – өлігі
- 141 ғадет – әдет
- 142 шарифатқа – шарифатта
- 143 Бұл жол томдықта: «Дұрыс емес шарифатқа бармаңыз бір»

- 144 мұғмін – мүмин
145 уақта – уақытта
146 бәрі – қалды
147 рузадан – оразадан
148 молла – молда
149 оны – эне
150 түзу – дұрыс
151 Бұл жол томдықта: «Медіресе арасында сол көбейіп»
152 бізлерге – біздерге
153 қалық – адам
154 ғадаттарды – бар пиғылды
155 қуатлап – қуаттап
156 жаһіллік – жаһилдік
157 порым – форым
158 хажылар – қажылар
159 хажылардың – қажылардың
160 бұзар – бұзып
161 партиалап – партиялап
162 сәллелерін – сәлделерін
163 қиалап – қиялап
164 партиадан – партиядан
165 Мәкеге – Меккеге
166 таз – қаз
167 Бұл жол томдықта: «Кеттіңіз қажылықты тәуфик – (медет) қылып»
168 Сөздердің орныдары ауысқан, бұл томдықта: «Жойдыңыз бар сауапты біле тұрып»
169 надандарға – мұжықтарға
170 Бұл жол томдықта: «Тахтына химия ғылымы кеттің кіріп»
171 есітсе – етсе
172 хажы – қажы
173 партиадан – партияға
174 Мақаңіз – Меккеңіз
175 Хұдайды – Құдайды
176 партиамен – партиямен
177 Мақаға – Меккеге

- 178 Хажының – қажының
179 Макада – Меккеде
180 есек – несиен
181 бола ма екен – бола ала ма
182 Мәруа, Сапа – Маруа, Сафа
183 айырмаслар – айырмастар
184 хажылығын – қажылығын
185 партияға – партияға
186 барған – барғанмен
187 қызылбастар – қызыл бастар
188 мас – мал
189 ғадаті – мінезі
190 Мекеге бару – (Сөзіне) әруім
191 жүру – тұру
192 тұрыңыз – жүріңіз
193 партианды – партияңды
194 жойдың-дағы – қойдың-дағы
195 әншейін – (алдымен)
196 Меке – Мекке
197 Мекеге жылап жаяу – Меккеге жаяу жылап
198 Мекенің – Меккенің
199 татып – татқан
200 өсімге – өлімге
201 тобелесіп – төбелескен
202 тәңір – тәңірі
203 Бұл жол томдықта: «Қажеке-ау, зайахорға жұмақ қайда?»
204 қойыңды – қойды
205 берілген – бермеген
206 өсіммен – өсімнен
207 халал болмас – емес халал
208 қияметте – қияметте
209 әуелі – әуелі
210 өсімге – (өсіммен)
211 Томдықта «дүр» сөзі бар.
212 тыңла – тыңда
213 айтты – айттың

- 214 ғайып қылма – айыптама
- 215 өсімнен – өсімменен
- 216 жинамақ – жинаған
- 217 хадісінде – хадисінде
- 218 жана да – зекет берілген
- 219 кетпе – кеттің
- 220 жаман – қандай
- 221 сақаллары – сақалдары
- 222 түктің – түк
- 223 тіпті – тіптен
- 224 бұдан – бұ да
- 225 артық – қатты
- 226 айтылған – айтылар
- 227 жек көрінші – жеккөрініш

Отыз бесінші. Абуқалабадан рауаят

- 1 Отыз бесінші. Абуқалабадан рауаят – Отыз үшінші бап. Әбу Халабадан рауаят
- 2 хикаят – хикаят
- 3 Абуқалабадан – Әбу Халабадан
- 4 күнлерде – күндерде
- 5 Бұл жол томдықта: «Түсінде хабар білді Мақабирдан»
- 6 көрстанды – көрстанда
- 7 Томдықта бұл сөз жоқ
- 8 отырғанда – отырғанын
- 9 Қалаба – Халаба
- 10 қапты – қыпты
- 11 әрбір өлік – әр өліктің
- 12 болубан – болумен
- 13 Қолжазбада «бейшар» деп берілген, көшіріп отырғанда «а» әрпі қалып қойған болу керек.
- 14 хасрат – қасірет
- 15 майітдің сорды – мәйіттің сұрады
- 16 өліктің – өлік

- 17 махрум – мақұрым
- 18 досты – досы
- 19 Қалабаға – Халабаға
- 20 баладары – балалары
- 21 іш – еш
- 22 ғарыпта – кәріпте (ғарипта)
- 23 ахмақ – ақымақ
- 24 арытда – артта
- 25 сәбепті – себепті
- 26 хасретде – қасіретте
- 27 ішкімнен – ешкімнен
- 28 майтідің – мәйттің
- 29 даусыменен – дауысыменен
- 30 іздеп – езіп (изеп)
- 31 жөнелді – жылайды
- 32 ісіткен – есіткен
- 33 жанын – жанын (жасын)
- 34 қабір – көрлер
- 35 достын – досын
- 36 қолындағы – оң қолында
- 37 халларының – халдерінің
- 38 ішбірі – ешбірі
- 39 Томдықта «алгі» сөзі жоқ.
- 40 рахмат – рахмет
- 41 міхнат – мехнат
- 42 Бұл жол томдықта: «Басымды әр қайғыдан қылдың азат»
- 43 міхнатда – мехнатта
- 44 мені көріп – көріп мені
- 45 мақсудің – мақсатын
- 46 дақыл – рахул (да хол)
- 47 беру барың – ніру бардың
- 48 алгі – әлгі
- 49 езгу – ізгі
- 50 қалар – тұрар
- 51 үміт етер – ұнатады
- 52 Хұдайым – Құдайым

- 53 сәбепті – себепті
- 54 баладары – балалары
- 55 болып – қылып
- 56 досты – досы

Өтыз алтыншы. Өлерде болған банданің халі

- 1 Отыз алтыншы. Өлерде болған бенденің халі – Отыз төртінші бап. Өлім халінде болған банданің халі
- 2 тағалам – тағалаң
- 3 терің ағып – жан тер ағып
- 4 қатыланса – қаттыланса
- 5 жазушы – жазғушы
- 6 сенен – саған
- 7 Ыбіліс – Ібіліс
- 8 үмітленсе – үміт қылар
- 9 Бұл жол томдықта: «Сол шақта кәрі пенде болса халсыз»
- 10 қиамет – қиямет
- 11 Хұдай – Құдай
- 12 тартарсың – тартсаң бар
- 13 хасрат – қасірет
- 14 қиаметде – қияметте
- 15 ақысын – хақын
- 16 бола – болар
- 17 хасрет – қасірет
- 18 һайбатларын – һайбатын
- 19 ішкімде – ешкімде
- 20 Бұл жол томдықта: «Ешкімде шама болмас: «Қылма!» – дейтін»
- 21 ішкім – ешкім
- 22 Бұл жол томдықта: «Жөнелер мүмин адам жұмаққа, әні!
- 23 тамұғқа – тамұққа
- 24 мұнапық – мұнафик

Отыз жетінші. Сүлеймен ғалайһинің мәселесі

- 1 Отыз жетінші. Сүлеймен ғалайһинің мәселесі – Отыз бесінші бап.
- Сүлеймен ғалайссалам мәселесі дүр
- 2 мүгмін – мүмин
- 3 банда – пенде
- 4 Ғазрайіл – Ғазрейіл
- 5 Бұл жол томдықта: «Өзіңді сондай жүріп... анда»
- 6 іш – еш
- 7 Хұдайдан – Құдадан
- 8 амір – әмір
- 9 хұрматі – құрметі
- 10 бәнда – банда
- 11 падша-қанға – патша-ханға
- 12 сұхбатласып – сұхбаттасып
- 13 мажіліс – мәжіліс
- 14 қып – қылып
- 15 такдірімен – тағдырымен
- 16 ғайып – айып (ғайып)
- 17 ақысы – хақысы
- 18 Ғазрайілдің – Ғазірейілдің
- 19 кеткенін – кеткенен
- 20 алгі – әлгі
- 21 шошыды – шошиды
- 22 сол – ол
- 23 каламін – кәләмін
- 24 аншейін – әншейін
- 25 айытды – айтты
- 26 ей – ай
- 27 тауыр – тәуір
- 28 жеткізші – жеткізгіл
- 29 шін машинге – Шынмашынға
- 30 хазір – қазір
- 31 такдір – тағдыр
- 32 бір – менде
- 33 ішбір – ешбір

- 34 желлеріне – жерлеріне
- 35 елдеріне – елдеріне
- 36 ғарып – кәріп
- 37 Қудіс Шаріф – Қудус Шаріп
- 38 жана – және
- 39 ила – илан
- 40 Ғазрайілдан – Ғазірейілден
- 41 Маулам – Маулан
- 42 Шін машинда – Шынмашында
- 43 сенің көріп – көрдім сенің
- 44 Хұдаға – Құдайға
- 45 бандага – бандаге
- 46 рахмат – рақмет
- 47 айтады – айтар
- 48 лағнат – лағынет
- 49 банданің – банданің
- 50 таубасіз – тәубесіз
- 51 опат – апат
- 52 перят – фариад
- 53 кастарына – есігіне
- 54 Бұл жол томдықта: «Әмірсіз кеміткен жоқ ғұмырын оның (аның)»
- 55 Бұл жол томдықта: «Әр заман мамур болған бандалерге»
- 56 Хұдай – Құдай
- 57 Кулли мак ғалайһа пан – Кулли мин ғалайһа
- 58 өлмекке – өлімге
- 59 Бұл жол томдықта: «Сыйынып Расул, Ғазірейіл бір Аллаға»
- 60 такдіріна – тағдырына

Отыз сегізінші. Абуллаиыс самарқанды рауаят қылғаны

- 1 Отыз сегізінші. Абуллаиыс самарқанды рауаят қылғаны – Отыз алтыншы бап. Әбулайыстан рауаят
- 2 айытқан – айтқан
- 3 Абуллаиыс – Әбулайыс

- 4 Самарқанды – сабырлықты
- 5 жанды – пенде
- 6 айытды – айтты
- 7 нуха – нахи
- 8 дауыстап – дауысты
- 9 айтушы – айтқыш
- 10 тыңлаушының – тыңдағышы
- 11 лағнаты – лағынеті
- 12 һаман – һәман
- 13 ибн – бин
- 14 қатны – қатын
- 15 аны – әні
- 16 ей – ай
- 17 ауез – ауаз
- 18 Бұл жол томдықта: «– Күнаһи дүр бұлқылғаның үйіңе қайтың!»
- 19 Ыбраһим – Ибраһим
- 20 Ғабдуррахман – Ғабдурахыман
- 21 бінғут – Абынғауып
- 22 Тыиу шең – тыюшы ең
- 23 сәбепден – себептен
- 24 тидім – тыйдым
- 25 нуха – нухе
- 26 Хұдайға – Құдайға
- 27 үлкен күна – өлім-күнә
- 28 рахымсыз – рақымсыз
- 29 өлекке – өлікке
- 30 айзал – абзал
- 31 Бұл жол томдықта: «Сабыр қылса, бандам сауап табар»
- 32 Бұл жол томдықта: «Иннәмә аиубус сабирун әжрахум бахир хисаб»
- 33 айытқан – айтқан
- 34 қабарда – сабырды
- 35 хазраты – хазіреті
- 36 уали – уәли
- 37 напсі тиса – нәпсі тыйса
- 38 Бұл жол томдықта: «Тоғыз жүз болар ақыр іс сауап табар»

Отыз тоғызыншы. Өлер халде періштелердің келгені

- 1 Отыз тоғызыншы. Өлер халде періштелердің келгені – Отыз жетінші бап. Өлер халде періштелер келгені
- 2 бандасі – пендесі
- 3 ауыр – назғы
- 4 кірген – барғай
- 5 анда – онда (анда)
- 6 бандага – пендеге
- 7 біреуі айтар – бірі айтады
- 8 Муакіл – Муәккал
- 9 Бұл жол томдыққа: «Іздеп, Мағриб, Машриққа келдім тамам»
- 10 рызықың – ырзығыңыз
- 11 біткен – бітті
- 12 таппас бедім – табар едім
- 13 Муаккіл – Муәккал
- 14 Бұл жол томдыққа: «Үшінші жетіп келер, Мәлік таяр»
- 15 дағы – жүрген
- 16 Мағрупны – Мағриб
- 17 Бұл жол томдыққа: «Төртінші бір періште келіп айтар»
- 18 ғұмыр саған – саған ғұмыр
- 19 ғұмыры – ғұмыр
- 20 Томдықта «іздеп» сөзі жоқ.
- 21 кетеді – кетер
- 22 банда – пенде
- 23 Қраман – Караман
- 24 Катібін – Катпан
- 25 Бұл жол томдыққа: «Қолында күнә (күнәһи), сауап алған жазып.
- 26 аны – оны (аны)
- 27 шатланар – шаттанар
- 28 руза – ораза
- 29 зекет, қажы – қажы, зекет
- 30 қорқып – жаман қорқып
- 31 күнасінан – күнасынан
- 32 күна – күнә
- 33 басынан – жасынан

- 34 амір – әмір
35 паруардігар – паруардігер
36 босадық – босандық
37 Ғазрайілге – Ғазірейілге
38 Ғазрайіл – Ғазірейіл
39 Бұл жол томдықта: «Жанында періштелер сол екі тек»
40 рахматдың – рахматтың
41 жағында – жаққа кеп
42 агар – егер
43 езгулардан – ізгілерден
44 аның – оның
45 шатлық – шаттық
46 рахматдың – рахматының
47 зарарлардан – зәрулерден
48 Бұл жол томдықта: «Сонан соң ошал жанды періштелер»
49 салла – холла
50 сарі – сарайына
51 Хұдайға – Құдаға
52 сажда – сәжде
53 Бұл жол томдықта: «Өз үйіңе енді қайтып бір оралар»
54 менен – етіп
55 жані – және
56 бәрін – соны
57 қабіріңа – қабірге
58 тәнің – тәнің
59 Ғалми – Ғалымн
60 Рызыкқа – Разыққа
61 қиамет – қиямет
62 қайымқаша – қайымқаша
63 мақан – мекен
64 рақатда – рахатта
65 сипатлы – сипатты
66 агарда – егерде
67 жанларын – жандарын (жанларын)
68 қатды – қатты
69 ошал – осал (ұшал)

- 70 михнатды – мехнатты
71 жанларын – жандарын
72 құлды – құлдың
73 топ – тұрып
74 Бұл жол томдықта: «Өзінің әр не қылса, еркінде екен»
75 Бұл жол томдықта: «– Айырылмас сулы жүннен қоһры (құр) – деген»
76 Бұл жол томдықта: «Күнаға махрұр болса, жинауменен». Осыдан кейін 2 жол жоқ.
77 Бұл жол томдықта: «Ғазаптың періштесі иеленер»
78 Бұл жол томдықта: «Қашаннан болған тонға, оны орап»
79 нарсе – нәрсе
80 лағнат – лағынет
81 дүнеде – дүниеде
82 болған – болса
83 бұл – ол
84 перят – фариад
85 осылай – осылайша
86 Хұда – құда
87 арқашан – әрқашан
88 бандані – пендені
89 бандадан – пендеден
90 раббік – рәббик
91 жерден – жерде
92 періште – сонда
93 уақта – уақытта
94 тан – тән
95 осы – ұшал (осал)
96 мақлық – мақұлық
97 ғапіллікбен – ғапілдікпен
98 інс – онысы (анысы)
99 бен – мен
100 қабірға – қабірге
101 халлары – халдары
102 банданің – пенденің
103 қабірда – қабірде

- 104 Бұл жол томдықта: «Ғазаптан босамайды әр кез онан»
105 Хұдая – Құдая
106 бандаң – пендең // осы жолдан кейін бір жол жоқ
107 Бұл жол томдықта: «Лажанға оның жанын алып кетер»
108 еңретер – еңіретер
109 Бұл жол томдықта: «Ол халде жұмаққа кіру қиын»
110 рахат – рақат
111 айтеуір – әйтеуір
112 кабірда – кабірде
113 сауаплы – сауапты
114 сайра – сайрар
115 күналі – күнәлі
116 ғарып – кәріп (ғаріп)
117 Құдайдың – Құданың
118 амірін – әмірін
119 қылас – халас
120 имамдар – имамлар
121 жанды – алып
122 қалыбына – қалыбындай
123 айтар – айтады
124 капір – кәпір
125 Бұл жол томдықта: «Ешқайсың Қабыл, Мүңкір болып қалман
(қалмайсың)
126 керер – кірер
127 Бұл жол томдықта: «Шамаң жоқ сен сауалды бермесіңе»
128 кереді – кіреді
129 кепінменен – кебіпменен
130 білер – сезер
131 күнакар – күнаһарлар
132 Бұл жол томдықта: «Күнаһарлар қалады сонда тосылып»
133 көрген – жүрген
134 имамдарды – имамлардың
135 нақлы – нақылы (тақылы)
136 жақны – жақыны
137 рауышлы – раусылы
138 сауал – жауап

- 139 Бұл жол томдықта: «Адамзаттың жетпейді бұған ғақылы»
140 Бұл жол томдықта: «Жігіттер, баршамызға өлмеклік хақ»
141 күн – екен
142 кәпірге – кәпірге
143 мінапіқтан – мұнафиқтан
144 мінапіктің – мұнафиқтың
145 бұлардан – бұлардың
146 сәбаплы – себепті
147 Тәсбіх айыт – таспиқ ет
148 Бұл жол томдықта: «Деп айтқан: «Ол-дым, қабір-ішік!»
149 халлары – халдері
150 менен – мен

Қыркыншы. Зұман періштенің сұрауы.

- 1 Қыркыншы – Отыз сегізінші бап
2 Дақайықдың – Дақайықтың (Дақайықның)
3 қорытумен – қорқытумен
4 Мүңкір, Наңкірден – Мүңкіріңізден
5 Бұл жол томдықта: «Кітаптың айтса бар ғой әрадасы»
6 әуел – әуел
7 бізден – бізді
8 күна – күнаһи
9 құллық – құлдық
10 Бұл жол томдықта: «Пайғамбар торт жарменене жамғи Асхаб»
11 Мадинеде – Мадинада
12 сұраған – сыйлаған
13 ақыретді – ақыретті
14 көңлім – көңіл
15 расул – тақсыр
16 Ісламұлы – Исламұлы
17 деді – дейді
18 сүннат – сүннет
19 қабірден – қабірден
20 көңлім – көңілім

- 21 Наңкір – Нәңкір
- 22 халларын – халдеріп (халларын)
- 23 таңрім – тәңірім
- 24 тәнге – тәніңе
- 25 салар – (салар) [енгізер]
- 26 банда – пенде
- 27 карар – кәріп
- 28 келіп тұрар – тұрар келіп
- 29 жарык-жұрык етер – жарк-жұрк (етер) етіп
- 30 ғарып – кәріп
- 31 қат – хат
- 32 молла – молда
- 33 дауыт – дәуіт
- 34 сия – сия
- 35 кефін – кебін
- 36 Бұл жол томдықта: «Кебіннен берерге бір кесіп алар»
- 37 «не» сөзі томдықта жоқ.
- 38 күналі – күнәлі
- 39 іске – еске
- 40 Хұдайдан – Құдайдан
- 41 сіра – сірә
- 43 күна – күнә
- 44 нетді – не етті
- 45 күнаңді – күнәһын
- 46 сені – не
- 47 бар-ды – бар дүр
- 48 уакта – уақытта
- 49 күналі ісін – күнасын
- 50 кабар – хабар
- 51 Мүһір – муһр
- 52 ей – ай
- 53 адамзад – адамзат
- 54 соңрағы – соңырағы
- 55 мөһірім – мүһірім (мөрім)
- 56 ақретке – ақыретке
- 57 муһір – мүһір

- 58 жігітлер – жігіттер (жігітлер)
59 ұлы – ұғлы
60 Бұл жол томдықта: «Мұһр(мөр) басып, жазып болар ойлап-ойлап»
61 қиямет – қиямет
62 Бұл жол томдықта: «Мұны ойласаң, қоясың үлкенінді»
63 ғапіллікпен – ғапілдікпен (ғапіллікпен)
64 жігітдер – жігіттер
65 тауба – тәубе
66 халлар – халдері (халлар)
67 өлгенінде – өлгенінді
68 бандаға – пендеге
69 сабаптан – себептен
70 Хұдай – Құдай
71 сор – сұра
72 әмір – әмір
73 хазір – қазір
74 я – иа
75 мүгмінлерге – мүминлерге
76 жана – және
77 бандані – пенденді
78 мұңлы – залал (зілал)
79 яшындай – жасындай (иашындай)
80 күркіреген – арқыраған
81 өткізген – өткіздің
82 шарифатдың – шарифаттың
83 ішке – еске
84 қатды – қатты
85 ая – айа
86 келеді – келер
87 масжітке – мешітке
88 уақыт – уақытта
89 жамағатдан – жамағаттан
90 сонда аяқ – бұл аяғы
91 сенде – санда
92 ұятлы – ұятты (ұятлы)
93 ғаріптардың – кәріптердің (ғаріптердің)

- 94 рузасы – оразасы
95 дүниеде – дүниеге
96 қатды – қатты
97 рузаны – оразаны
98 болма – болмай
99 келген – келгей
100 қабірда – қабірде
101 бандасі – пендесі
102 тұрып – тұрған
103 сабапден – себептен
104 кетеміз – кетемізлер
105 Бұл жол томдықта: «Үмбетпін Мұхаммедке, Хаққа – пендем (пендемін)»
106 езгу – ізгі
107 міллат – миллат
108 Бұл жол томдықта: «Білсеңіз: Хақтан (хақ дін) ирөр, дінім – ислам»
109 Бұл жол томдықта: «Сол пенде: «Әшһаду Алла!» – деп, берген куәлік»
110 періштелір – періштелер
111 ғайыптан сол – Хақтан ол
112 сүйіклі – сүйікті (сүйіккі)
113 ірас – рас
114 бандам – пендем
115 қабір ішіне – қабіріне
116 Бұл жол томдықта: «Сонан соң қабіріне нұр [дендеген]»
117 сәлле – холла
118 порім – форым
119 сәрир – сары
120 ұжмақтан – жұмақтан (ұжмақтан)
121 оның – оңды
122 лазатлы – ләззатлы
123 Бұл жол томдықта: «Келдіңіз қасымызға не себептен?»
124 жігет – жігіт
125 тараптан – тарапынан
126 берген – келген

- 127 есу – (ізгү) ізгі
128 Бұл жол томдықта: «– Дүниеде (ізгү) ізгі қылған ғамалың – мен!»
129 Бұл жол томдықта: «Тұрамын кетпей сізбен бірге»
130 көңліңізде – көңілінде
131 Томдықта «жолдас» сөзі бар
132 жігітдей – жігіттей
133 ішбір – ешбір
134 әм – һәм
135 рахым – рақым
136 айла – ойла
137 пазлың – фазылың
138 мұсылманды – әр мүминді
139 Хұдауандам – Құдауандам
140 банданің – пенденің
141 Хұдайым – Құдайым
142 ошал – ұшал
143 қиаметдің – қияметтің
144 бізні – бізді
145 жұмласындан – жұмласынан
146 күбірасінден – күпірасынан
147 пайғамбардың – Хабибіңнің
148 ғапу – ғафу
149 Бұл жол томдықта: «Қояр ғыл: «Зумрасынан!»
150 Осы шумақтың 1,2 жолдары томдықтың 3,4 орындарына, ал 3,4 жолдары 1,2 орынға ауысқан.

Қырық бірінші.

Пайғамбардан хадис, өлгенде жанның тәнге барғаны

1 Қырық бірінші. Пайғамбардың хадис, өлгенде жанның тәнге барғаны – Отыз тоғызыншы бап. Мұхаммед ғалайссаламның хадисі – өлгенде, жан тәнге барғаны.

2 қабіріна – қабіріне

3 салып құлақ – құлаққа сап

- 4 тәніңізден – тәніңнен
- 5 Хұдайға – Құдаға
- 6 Хұдая – Құдая
- 7 Хұдай – Құдай
- 8 қабіріна – қабіріне
- 9 меруерітдей – меруерттей
- 10 торсықтайын – торсықтай
- 11 ганауынан – тынасынан
- 12 сар – сары
- 13 байқұс – байғұс
- 14 бұл – (бұл)
- 15 сияқты – сипатты
- 16 периад – фариад
- 17 сипатлы – сипатты
- 18 пормың – формың
- 19 қайғыда – ғам қайғы
- 20 күннің – күнің
- 21 қабірда – қабірде
- 22 міхнатдан – мехнаттан
- 23 шыдайсың – шыдасан
- 24 қарауға – қараған
- 25 уақытта – уақытта
- 26 бандасін – пендесін
- 27 күл-күл – гүл-гүл
- 28 құрытдарға – құрттарға
- 29 болыпсың – болыпты
- 30 келеді – келер
- 31 нұсқасына – иісіне
- 32 жайға – халге
- 33 құрыт-құмырысқа – құрт-құмырсқа
- 34 битдің – маса
- 35 міхнат – мехнат
- 36 Хұдайдың – Құдайдың
- 37 хасратке – қасіретке
- 38 көңіліңнен – көңілінен
- 39 ғарып – кәріп

- 40 рахым – рақым
- 41 бандасіне – пендесіне
- 42 айытқанды – айтқанда
- 43 іш – еш
- 44 пармані – пәрмені
- 45 банданің – пенденің
- 46 қылсын – етсін
- 47 барі – бәрі
- 48 бұйырғанын – бұйрығын
- 49 азад – азат
- 50 кітапдан – кітаптан
- 51 жаққай – жаққан

Қырық екінші.

Әбуһарирадан: жан бірлан өлімнен рауаят дүр

- 1 Қырық екінші. Әбуһарирадан жан бірлан өлімнен рауаят дүр
- Қырқыншы бап. Әбуһарирадан айтылған: жан һәм өлімнің рауаяты
- 2 Абуһарирадан – Әбуһарирадан
- 3 арқашан – әрқашан
- 4 банда – пенде
- 5 төңеректеп – төңіректеп
- 6 тахсым – тақсым
- 7 боршымды – борышымды
- 8 ме – ма
- 9 ошал – ұшал
- 10 кабіріна – кабіріне
- 11 өлігіңе – өлгеніңе
- 12 мұнан – онан
- 13 аның – оның (аның)
- 14 байқұсқа – байғұсқа
- 15 жар – бар
- 16 оған тамам – тамам оған
- 17 Бұл жол томдықта: «Сорына Исрафилдың барып кірер»

- 18 қиамат – қиямет
- 19 Бұл жол томдықта: «Сөйлеген тағы бір сөз ибн Ғаббас»
- 20 барі – бәрі
- 21 ғайыт – ғайдың
- 22 күнлерінде – күндерінде
- 23 аруах – аруақ
- 24 аииуһаннас – аиуһан-нас
- 25 ескерсең – ескеріп
- 26 Бұл жол томдықта: «Дұғаңнан қуанар бек шаттанып»
- 27 Бұл жол томдықта: «Ойламасаң, кетеді намыз болып»
- 28 айтады – айтар
- 29 рахмат – рақмет
- 30 булубан – болумен
- 31 Томдықта «екен» сөзі бар.
- 32 айтар – әйтеуір
- 33 баладарың – балаларың
- 34 халлар – халдер
- 35 дүние – дүниең
- 36 Томдықта «рауаят айтты» деп берілген.
- 37 жанны – жаның
- 38 Бұл жол томдықта: «Үйінің турасында тоқтатарлар»
- 39 уақта – күндерде
- 40 келген – кепілге
- 41 әні – әні
- 42 күнлерінде – күндерінде
- 43 аруахлар – ардақтар
- 44 арқайсысы – әрқайсысы
- 45 сіз – сен
- 46 қабірда – қабірде
- 47 құрытлар – құрттар
- 48 тәнімізді – тәнімізді
- 49 зарлық – зорлық
- 50 махрум – мақұрым
- 51 дүниаға – дүниеге
- 52 Құранны – Құранды

Қырық үшінші. Өлім жаны туралы хикая

- 1 Қырық үшінші. Өлім жаны туралы хикая – Қырық бірінші бап. Өлімнің хикаясы
- 2 мақлұқатын – мақұлықатын
- 3 Бұл жол томдықта: «Куллу нафси заиқатул маут» – құран сөзі»
- 4 айытқан – айтқан
- 5 үлкен – ұлық
- 6 Бұл жол томдықта: «Үлкен дүр жер, көктен де, жеті қаттан»
- 7 жетбіс – жетпіс
- 8 арқанменен – арқанымен
- 9 мақұлықатдан – мақұлықаттан
- 10 іш – еш
- 11 нарсе – нәрсе
- 12 хазреті – назырат
- 13 аны – оны (аны)
- 14 Ғазрайілді – Ғазірейілді
- 15 мақлұқатқа – мақұлықатқа
- 16 асшысын – ашысын
- 17 уақытда – уақытта
- 18 я – иа
- 19 нарсе – нәрсе
- 20 бір нарседе – еш нәрсе(сі)
- 21 көрсетді – көрсетті
- 22 мақлұққа – мақұлыққа
- 23 Ғазрайіл – Ғазірейіл
- 24 курсеткен – көрсеткен
- 25 парман – пәрмен
- 26 заресі – зәресі
- 27 мақлұқ – мақұлық
- 28 жаратдың – жараттың
- 29 мақлұқатым – мақұлықатым
- 30 Бұл жол томдықта: «Жартакам жоқ үлкенді, – дейді, – мұнан»
- 31 Ғазрайілге – Ғазірейілге
- 32 Бұл жол томдықта: «– Ұстаймын қалайша, – деп, – мен өлімді»
- 33 паған – феған

- 34 тоқтатды – тоқтатты
35 иә – иа
36 етсең – берсең
37 мартаба – мәрте
38 ешітсін – есітсін
39 ініс бен – аннасы мен
40 иесін – аясын
41 Хұда – Құда
42 айырғушы – айырушы
43 Бұл жол томдықта: «Тағы да айырам қызды анадан»
44 таусылмаса – таусылса
45 тілді – тіл
46 еш – ешбір
47 қылышым – қылышпын
48 ғарып – кәрін (ғарып)
49 өзің бірлан – өзіңменен
50 үйіңмен – үйіңменен
51 кашшан – қашсаң
52 Хұдайыңды – Құдайыңды
53 мускін – міскін
54 Бұл жол томдықта: «Ораза, намазыңды қаза қылма»
55 ішкімге – ешкімге
56 залалыңды – зарарыңды
57 өтрік – өтірік
58 жімегіл – жемегіл
59 хақысын – хақын
60 яуміл – иауми
61 ішбір – еш
62 кетбес – кетпес
63 периад – фариад
64 Бұл жол томдықта: «– Қалма, – деп, – менен ғапыл жаралған жан»
65 банда – пенде
66 тоқтады – тұрды
67 торып – тұрып
68 Томдықтағы 4 жол жоқ.

Қырық төртінші. Өлер халде дүниенің сөйлегені бандага

- 1 Қырық төртінші. Өлер халде дүниенің сөйлегені бандага – Қырық скінші бап. Өлер халде пендеге дүниенің сөйлегені
- 2 бандага – пендеге
- 3 уақты – уақыт
- 4 банда – пенде
- 5 Бұл жол томдықта: «– Сен кімсің, не қыласың менен? – десе,»
- 6 қатыныңды – қатындарды
- 7 кетді – кетті
- 8 алардың – олардың
- 9 ішбіреуі – ешбіреуі
- 10 сен-дағы – сен енді
- 11 үшбулерга – үшбуларға
- 12 маңғу – мәңгі
- 13 кабіріңа – қызуына
- 14 ғамалыңыз – жақсылығың
- 15 Ғазрайіл – Ғазірейіл
- 16 уактың – уақытың
- 17 мисалды – мысалын
- 18 зеңгір – хайлакер
- 19 ғапіллікбен – ғапілдікпен
- 20 Бұл жол томдықта: «Дариға, амал нешік, алдады сол!»
- 21 айытдың – айттың
- 22 Хұдайға – Құдайға
- 23 Бұл жол томдықта: «Мал жидың харам шубха харамсынбай»
- 24 көбейітдің – көбейттің
- 25 өлем – өлемін
- 26 бедің – па ең
- 27 уақытта – уақытта
- 28 ақысын – хақысын
- 29 бең – па ең
- 30 Бұл жол томдықта: «Жолдас болдың менімен шығып діннен (дінін)»
- 31 күна – күнә
- 32 сіра – сірә
- 33 қорықбай – қорықпай

- 34 Бұл жол томдықта: «Алдаушы ең хайлакерсіп бізді немен?»
35 итденіп – иттеніп
36 сенің – соның (санын)
37 халал – дәлел
38 киаметде – кияметде
39 гартасың – тартарсын
40 Бұл жол томдықта: «Сарп қылмадың ізгі жолға, айа, пенде!»
41 ошал – ұшал
42 дамда – демде
43 ғарып – кәріп
44 жақсы – ізгі
45 қыларға – қылуға
46 ая – айа
47 мүгмін – мумин
48 бүкүн – бүгін
49 айытқам – айтқам
50 Бұл жол томдықта: «Ла иастахируна сағат уа ла иатақаддимун»
51 сүйіккі – сүйікті
52 рахматында – сағатында
53 Бұл жол томдықта: «Қыбла ғалинге алып барғай»
54 Бұл жол томдықта: «Тұрғай-лар оның (аның) жаны рақатында»
55 агарда – егер де
56 күнаһкар – күнәкар
57 Сіжин – Сажин
58 киамат – қиямет
59 қатды – қатты
60 Сіжинда – Сажинда
61 аның – оның
62 Бұл жол томдықта: «Құдая, бұл көруһыттан қылма мені». Осы жолдан кейін томдықтағы 2 жолы жоқ.

Қырық бесінші. Әуелде жаралған өлімнің сипатлары

1 Қырық бесінші. Әуелде жаралған өлімнің сипатлары – Қырық үшінші бап. Әуелден жаралған өлімнің сипаттары

- 2 жана – және
- 3 Бұл жол томдықта: «Денесінде көп, – дейді – қол мен(ен) көз»
- 4 болу – болса
- 5 бандаға – пендеге
- 6 Ғазрайіл – Ғазірейіл
- 7 Бұл жол томдықта: «Сол бір қолмен пенденің жанын алар»
- 8 өлген – өлген (өлігіне)
- 9 ере – әрі
- 10 денесінен – денесіне
- 11 ол – бұл
- 12 бар – барлық
- 13 Хұданың – Құданын
- 14 қор – хор
- 15 мұсылманға – муминлерге
- 16 Бұл жол томдықта: «Жаһаннамға (сендерді) сыйларды ғазапқа ұстар»
- 17 мүкбіп – мүмин
- 18 кәфір – кәпір
- 19 ішкімге – ешкімге
- 20 өлім – ажал (өлім)
- 21 мінапік – мұнафик
- 22 Бұл жол томдықта: «Муминлер мәңгі рақат жаннатта өліп»
- 23 Бұл жол томдықта: «Бөлінсе сол күндерде мумин, кәпір»
- 24 Хұдая – Құдая
- 25 қылмаса – келмесе

Қырық алтыншы.

Төрт Мұқараб періштенің сипаты баяны

- 1 Қырық алтыншы. Төрт Мұқараб періштенің сипаты баяны – Қырық төртінші бап. Төрт Мұқараб періштенің сипаты
- 2 төрт – төрт
- 3 Бұл жол томдықта: «Муәккал әрбір іске қойған, әні!»
- 4 Жебрайіл – Жебірейіл

- 5 уахиларны – уәхиларны
- 6 Исраилге – Исрафилге
- 7 Газрайілді – Ғазрейілді
- 8 суырғыл – сұрағыл
- 9 Газрайілдің – Ғазірейілдің
- 10 үкшаш – ұқсас
- 11 менен – мен(ен)
- 12 Бұл жол томдықта: «Хисапсыз жүзі толы қанаты бар»
- 13 қас – бас
- 14 ерұр – ирөр
- 15 жана да – және де
- 16 парман – пәрмән
- 17 набилер – нәбилер
- 18 жанларын – жандарын
- 19 жөһут – жаһит
- 20 жүзімен – жүзіне
- 21 амір – әмір
- 22 ошал – ұшал
- 23 кірауат – кереует
- 24 кірауатдың – кереуеттің
- 25 Бұл жол томдықта: «Лұхқа қарап тұрған неше қабат»
- 26 Бұл жол томдықта: «Осы күні Ғарыш үстінде бір ағаш бар»
- 27 сондай – [оны]
- 28 бііік – биік
- 29 бар – көп
- 30 жапрактар – жапырақтар
- 31 жапырақ – жапырақтан
- 32 дамiң – демiң
- 33 аның – оның (аның)
- 34 дам – дәм
- 35 жанды – жанды-ай
- 36 Бұл жол томдықта: «Дүние суын үстіне қойса егер»
- 37 жігітлер – жігіттер
- 38 Ғазрайіл – Ғазірейіл
- 39 ағар – егер
- 40 жаннатде – жанатта

- 41 көпірінде – көнірінде
 42 Бұл жол томдықта: «Бір қолымен көкті ұстар, бірімен – жер»
 43 иесі – ісі
 44 малім – мағлұм
 45 бандані – пендені
 46 қалипасы – халифасы
 47 бандані – пендесін
 48 қалифа – қалипа
 49 мақлұқатдың – мақұлықаттың
 50 қимылдар – қимылдаған
 51 «ая» сөзі томдықта бар.
 52 Осы жолдан кейінгі томдықта кездесетін 2 жолдары жоқ.

Қырық жетінші. Адамның рухы баянында

- 1 Қырық жетінші. Адамның рухы баянында – Қырық бесінші бап.
 Рухтың хикаясы
 2 имамдардан – имамлардан
 3 Бұл жол томдықта: «Тақырыптап (тағырыппап) сұраушыға бәрін айтқан»
 4 Бұл жол томдықта: «Бір-бірлеп өз-өзімен қылып баян»
 5 шаріф – шәриф
 6 ұқшатуға – ұқсатуға
 7 нарсені – нәрсені
 8 тапсірін – тәпсірін
 9 рухмен – рухпен
 10 барі – бәрі
 11 Бұл жол томдықта: «Рух – жан: қабылдап алған барша тәнді»
 12 Бұл жол томдықта: «Рауан – денедегі секілді қол»
 13 барып – барар
 14 құлдай – қолдай
 15 Бұл жол томдықта: «Рауан – жанның көргенің тәніңнен сол»
 16 Бұл жол томдықта: «Көрсеткен патша Құдай әр жұмысты»
 17 ыдысқа – ыдыстап

- 18 түсер – түссе
- 19 түстен – тұстан
- 20 уақытта – уақытта
- 21 Бұл жол томдықта: «Рауан – судай тасыр әр уақытта»
- 22 Бұл жол томдықта: «Тәніңнен қозғалмайды сол рух – жан»
- 23 рухы – рух
- 24 тәніңнен – тәніңнен
- 25 ағар да – егер де
- 26 тіріліктің – тіркіліктің
- 27 әсері – әсері (асыры)
- 28 қалқың – халқың
- 29 іш уақытта – еш уақытта
- 30 Қолжазбада бұл сөз анық көрінбейді, том бойынша берілді.
- 31 рауанның – рухтың сол
- 32 мекен – мекені
- 33 ерұр – ирөр
- 34 ерұр – нрөр
- 35 Мына екі жол томдықта жоқ: «Ояуда бірге болар рухменен, //
Үйықтаса барар екен сол ғарғаршының»
- 36 адамзатдың – адамзаттың
- 37 Малакут – Малакат
- 38 сейіл – сол
- 39 Бұл жол томдықта: «Құдаға тұрады екен сәжде етіп»
- 40 шаһит – шаһид
- 41 саждадан – сәждеден
- 42 махрум – мақұрым
- 43 Малакутде – Малакатта
- 44 жүреді – жүрдің
- 45 рухның – рухтың
- 46 шұғласы – шұғыласы
- 47 саулесіндей – сәулесіндей
- 48 сұраушының – бет шінің
- 49 маселесі – мәселесі
- 50 Бұл жол томдықта: «Дақайқ ала хабардан көргенімді»
- 51 Исрапілге – Исрафилге
- 52 сорны – сорды

- 53 рахат – рақат
54 ағар – егер
55 Ғазрайіл – Ғазірейіл
56 Бұл жол томдықта: «Ғазиз жаныңнан жуда болса»
57 амірімен – әмірімен
58 Хұдайдың – Құданың
59 сордың – сөздің
60 имамдардың – имамлардың
61 анбиа – әнбие
62 Бұл жол томдықта: «Әнбие, мүрсалдардың һәм жандары»
63 ғадан – ғадін
64 ішре – іші
65 жаннатдың – жаннаттың
66 іші – шарпы
67 қабірда – қабірде
68 намазлары – намаздары
69 жанлары – жандары
70 шаһидлардың – шейіттердің (шаһидлардың)
71 пердауыста – фирдауста
72 тлесе – тілесе
73 ғаршы – ғарыш
74 жаннатдың – жаннаттың
75 саби – сәби
76 сар – сары
77 нығматдан – нығметтен
78 ам – һәм
79 жоһудлардың – жөһитлердің
80 ұжмақтың – жұмақтың
81 қиамаат – қиямет
82 қайымғаша – күнінеше
83 бандасінің – пендесінің
84 куллар – кулар
85 ақысын – хақысын
86 қабірінда – қабірінде
87 ұжмаққа – жұмаққа
88 анлар – олар (анлар)

- 89 залымлар – залымдар
90 мазлумдардан – мазлумлардан
91 өмір – ғұмыр
92 күна – күнә
93 кабір – кабир
94 забір – забир
95 Бұл жол томдықта: «Халдері жаһит пенен мұнафиқтың»
96 һунді – һунди
97 мажусі – мәжуси
98 трсенұғның – кәріс, моңғол
99 тамұғы – тамұқ
100 бір үй – біреу
101 Сіжін – Сажин
102 тамұғның – тамұқтың
103 Хұдая – Құдая
104 жымладан – жұмладан
105 айтеуір – әйтеуір
106 мұсылмандық – мүмин
107 имамдардан – имамлардан
108 ғарін – кәріп
109 қатқа – хатқа
110 анық – далил
111 Бұл жол томдықта: «Бек үлкен кітаптарға салғыл назар!»
112 қабтаған – қабылдаған
113 саулесімен – сәулесімен
114 колдей – колдей
115 нарсе – нәрсе
116 Бұл жол томдықта: «Ауруың тұрса керек еш білінбей»
117 ауырар – ауырса
118 Бұл жол томдықта: «Басқа тәнің ауруға жоқ қой жөні»
119 сабабты – себепті
120 айтасың – айтамын
121 тәніңнің – тәніңнің
122 барінде – бәрінде
123 ауырса – ауырсаң
124 Бұл жол томдықта: «Денең ыстық болғанда, жаның ыссы»

- 125 қаблап – қабылдап
126 рахым – рақым
127 халда – халде
128 банда – пенде
129 Қолжазбада бұл сөз анық көрінбейді, том бойынша берілді.
130 ұжмақ – жұмақ
131 шүйінші – сүйінші

Қырық сегізінші. Өлген соң жан тұратын жірі

- 1 Қырық сегізінші. Өлген соң жан тұратын жірі – Қырық алтыншы бап. Өлген соң жанның барып тұртын орны
2 таңіннен – тәңіннен
3 агар – егер
4 Ісрапілдің – Исафилдың
5 амір – әмір
6 перуардігар – паруардігерім
7 Бұл жол томдықта: «Әр хайуанда қойылған махсус етіп»
8 рахат – рақат
9 тұрар – көрер
10 Хұданың – Құданың
11 насіп – несіп
12 Бұл жол томдықта: «Бағзы айтар: – Жандары мүмин пенде»
13 ғылыында – ғалиында
14 қанатлы – фанафис
15 Хұдайым – Құдайым
16 Сіжин – Сажин
17 қиамат – қиямет
18 Осыдан кейінгі томдықтағы екі жолы жоқ.
19 Бұл жол томдықта: «Бағзы айтар: – Иманды ізігі пенде»
20 алар сол – сол алар
21 хұрмат – құрмет
22 бірла – бірлан
23 кокка – көкке

- 24 банда – пенде
- 25 Ғазрайіл – Ғазірейіл
- 26 араға – арада
- 27 ғылинге – ғалиынға
- 28 жақсы – ізгі
- 29 дейді – еді
- 30 жана да – және де
- 31 қабірдағы – қабірдегі
- 32 қабар – хабар
- 33 ғылиында – ғалиында
- 34 мүкбін – мүмин
- 35 бұтағын – бұтағы
- 36 Сіжинда – Сажинда
- 37 таңрім – тәңірім
- 38 ані – әні
- 39 ғылин – ғалиын
- 40 кок – көк
- 41 ұжмақ – жұмақ
- 42 Сіжин – Сажин
- 43 аның – оның
- 44 мынапықтың – мұнафиқтың
- 45 коктің – көктің
- 46 қабіріна – қабіріне
- 47 ол – ошал
- 48 рухдың – рухтың
- 49 қабі(р)іна – қабіріне
- 50 уакта – уақытта
- 51 таннан – тәннен
- 52 тәні – тәні
- 53 абден – әбден
- 54 сорны – сорды
- 55 үлкен – өлім
- 56 үретін – кезеріп
- 57 Бұл жол томдықта: «Төрт бұтақтан – таралған төрт бұтағы»
- 58 Бұл жол томдықта: «Мекен (мақам) етіп, өлген соң, жаны тұрар»
- 59 мүкмінлар – мүминлер

- 60 ферілер – перілер
- 61 күнде – күн
- 62 Исрафілдің – Исрафилдің
- 63 аны – оның (аның)
- 64 лаухқа – рухқа
- 65 Исрафіл – Исрафил
- 66 лаухның – рухының
- 67 басын – басы
- 68 ғаршыға – ғарышқа
- 69 Хұдая – Құдая
- 70 бандаміз – пендеміз
- 71 ахуалына – науысынан
- 72 мағрұр – махрұр
- 73 құшағында – құрсағында

Қырық тоғызыншы. Дүниенің адамға болатын зианы

- 1 Қырық тоғызыншы. Дүниенің адамға болатын зианы – Қырық сегізінші. Дүниенің адамға зияны
- 2 Бұл жол томдықта: «Кітапта: «Үз – деп айтқан, – бес нәрсені»
- 3 ані – әні
- 4 Бұл жол томдықта: «Кімдер кеп бұл дүниеге, уламаған:»
- 5 ар – әр
- 6 иіт – ит
- 7 Бұл жол томдықта: «Біреудің жазатұғын бар дауасы»
- 8 ісіткен – естіген
- 9 карі-жасы – кәрі-жасы
- 10 уласаңыз – алданбаңыз
- 11 болыңыз – болдыңыз
- 12 тақыуасы – тақуасы
- 13 Бұл жол томдықта: «Екінші – улар нарсең – дәл осы мал»
- 14 сол – мал
- 15 Бұл жол томдықта: «Сол удың қайтаратын дәрісі – осы:»
- 16 нарсең – нәрсең
- 17 жалыну, ғайбатдан – фасылу, ғайыптан

- 18 Қаталықбен – қателікпен
- 19 тасбих – таспик
- 20 айытқыл – айтқыл
- 21 нарсең – нәрсең
- 22 ауре-сарсаң – әуре-сарсаң
- 23 уақытда – уақытта
- 24 Бұл жол томдықта: «Есіріп он бірінде жүрдің ғой жай»
- 25 шаріп – шариф
- 26 тауба – тәубе
- 27 банда – пенде
- 28 руза – ораза
- 29 күнасі – күнаһи
- 30 айытсаң – айтсаң
- 31 мағрұр – мақрұм
- 32 Бұл жол томдықта: «Тақуа боп, жатпай-тұрмай, тағат қылғыл!»
- 33 кәсіп – кәсіп
- 34 айытпайды – айтпайды
- 35 Бұл жол томдықта: «Осылай – бес нарсеңің тиянағы»
- 36 есіткен – естіген
- 37 Бұл жол томдықта: «Жігіттер сақтанатын бес нәрсе екен»
- 38 қали – ғали
- 39 Бұл жол томдықта: «У келсе, қыл үшбулардан жырақ»
- 40 кеше, күндіз – кеш те күндіз

Елуінші. Құрбан шалмақтың сауабының баяны

- 1 Елуінші. Құрбан шалмақтың сауабының баяны – Қырық сегізінші бап. Құрбан шалмақтың сауабы
- 2 қабірда – қабірде
- 3 қалық – халық
- 4 тәніне – тәніне
- 5 ғазіз – ғазиз
- 6 Бұл жол томдықта: «Құрбаныңа сол мініп барар», – дейді»
- 7 Бұл жол томдықта 6 жолда тұр: «Мүминлар еш нәрсеге болмас мұқтаж»

- 8 хулла – холла
9 таж – тәж
10 Бұл жол томдықта 4 жолда тұр: «Құдайға тағат қылған ізгі пенде»
11 мінапік – мұнафик
12 қарны – қарыны
13 сияқты – сипатпен
14 Хұдая – Құдая
15 ғаріпті – кәріпті
16 мүкмінлар – мүминдер
17 маркоб – мазкуп
18 күнлерде – күндерде
19 Бұл жол томдықта: «Өзінің ұхылың (хүкімің) илан, айла мені шат»
20 бенен – пенен
21 сіратдан – сиратдан
22 тамұғдан – тамұқдан
23 ғаріпні – ғаріпті
24 хазреті – хазрет
25 «кісі» сөзі томдықта жоқ.
26 айытқан – айтқан
27 қабарды – хабарды
28 барады – барар
29 қабірден – қабірден
30 котерсе – көтерсе
31 барі – бәрі
32 арқашан – әрқашан
33 күні – руза
34 Хұдайым – Құдайым
35 бандаларні – пенделерді
36 Бұл жол томдықта: «Құрбанын алып кеп бер, періштелер»
37 әуел – әуелі
38 тұрсте – тұрса да
39 нұтпа – натипа
40 каміл – кәміл
41 өткеш – откенше
42 мойнына – мойынына
43 ар – әр

- 44 қып – етіп
45 «да» сөзі томдықта жоқ
46 дариада – дарияда
47 болар – бұлар
48 сақарада – сахарарада
49 шадлық – шаттық
50 міддат – медет
51 күлкі – көлік
52 саларлар – салдылар
53 қалқы – халқы
54 жоқ-ды – жоқ-ты
55 барған – кеткен
56 амір – әмір
57 Қалік – Халик
58 прақ – пырақ
59 шадлық – шаттық
60 сараңлық – сараңдық
61 махрұм – мақұрым
62 сауабдардан – сауаптардан
63 қуатлысын – қуатлы сен
64 семіздерден – семіз бірлан
65 Бұл жол томдықта: «Азиму нас бар хамайким (һамма екен)»
66 Бұл жол томдықта: «Паниға ала сиратал мустақим»
67 осы – үшбу
68 Забани – забани
69 Бұл жол томдықта: «Көңілінде еш рақым жоқ оларды аяу»
70 қарындары – қарынлары
71 қиамат – қиямет
72 найбатынан – айбатынан
73 айыралмас – айыра алмас
74 я – иа
75 ғаріпды – кәріпті
76 шарманда – шерманда
77 тамұғы – тамұк
78 аһлі – аһылы
79 жана – және

- 80 қалықтан – қаруадан
 81 бастары әрбірінің – іштері әрбірінің
 82 танлері – тәндері
 83 қара ағаштай – қарағаштай
 84 күйге – күнге
 85 Бұл жол томдықта: «Қамыстан қатты болар басында шаш»
 86 жана да – және де
 87 Бұл жол томдықта: «Ішуге заһар зақым бер[іл]ген ас»
 88 Бұл жол томдықта: «Ғазапты алда қанша жатар алып»
 89 жанса – жанып
 90 әрқайсының – әрқайсысының
 91 Бұл жол томдықта: «Өлім жоқ шала-жансар (сан қиналып)»
 92 отдың – оттың
 93 туды – тұрды
 94 омырауында – омырауында

Елу бірінші. Дүниеде отдың бар болғаны

- 1 Елу бірінші. Дүниеде отдың бар болғаны 1 – Қырық тоғызыншы.
 Дүниеде оттың бар болғаны.
 2 хазраті – хазірет
 3 тофрақтан – топырақтан
 4 еді – дейді
 5 Бар ниғмат барын... – Нар нығымет, барып
 6 айытқан – айтқан
 7 камалдың – камаланың
 8 ұжмақтан – жұмақтан
 9 сабабі – себебі
 10 наһи – нахи
 11 күнаға – күнәға
 12 бйдай – бидай
 13 Хұдайға – Құдайға
 14 нафсі үшін дақыл... – Нәпсі үшін, үзбек...
 15 Хұдайдан – Құдайдан

- 16 катал – хатб
- 17 дүниеға – дүниеге
- 18 жана – және
- 19 дағы – тағы
- 20 жүргенен – жүргеннен
- 21 Жебрайілге – Жебірейілге
- 22 тамұғдан – тамұктан
- 23 падшасынан отны – патшасынан отты
- 24 Жебрайіл отқа барған... – Жебірейіл барған отқа
- 25 Малік – Мәлік
- 26 Жебрайіл – Жебірейіл
- 27 күрмадай – хұрмадай
- 28 Бұл жол томдықта: «Мәлік айтты: -- Сіз алсаңыз хұрмадай от»
- 29 отларыңыз – оттарыңыз
- 30 кокті – көкті
- 31 менен кок – мен көк
- 32 ... шоптің барі – ... шөптің бәрі
- 33 сууы – суы
- 34 білалмады – біле алмады
- 35 ая илаһи – илаһи
- 36 отдан – оттан
- 37 әмір – әмір
- 38 Хұдайым – Құдайым
- 39 зарра – зара
- 40 зарра – зарар
- 41 өтіңізді – отыңызды
- 42 әні – әні
- 43 дариғаға – дарияға
- 44 дарианың – дарияның
- 45 «жу» сөзі жоқ.
- 46 Бұл жол томдықта: «Кетіріп ыстықтарын, елегіл пак»
- 47 Бұл жол томдықта: «Жетпіс қабат жуған соң, сол отыңды»
- 48 Бұл жол томдықта: «Бір таудың басына қой да тұрғыл қарап!»
- 49 зарадай – зәредей (зардай)
- 50 ол – сол
- 51 талқан – тас-талқан

- 52 хайран – қайран
 53 Кетіпді ошал... – Кетінті ұшал ...
 54 алып – ыстап
 55 отны – отты
 56 Бұл жол томдықта: «Ұшбу от иесі екен таста қалған»
 57 отпенен – отынан
 58 Ұшбу – Ұшбу
 59 иісі – ісі
 60 тамұғдың – тамұқтың
 61 Жетіістен – барлық отдың – Жетіістен – барлық оттың
 62 Бұл жол томдықта: «Заһары бойындағы еді кетпес»
 63 беріп – пісіріп
 64 кормес – көрмес
 65 көре алмас еді ... – жаралған соң
 66 төріт – төрт
 67 шоп жейе – шөп жей
 68 сиынады – сыйынады
 69 қалас – халас
 70 қылас – халас
 71 Осы жолдың алдындағы бір тармағы қолжазбада жоқ.
 72 қып – қылып
 73 тұрмыс – тұрмас

Елу екінші.

Жебрайіл пайғамбарға жеті дозақды баян қылған

- 1 Елу екінші. Жебрайіл пайғамбарға жеті дозақды баян қылған – Елуінші бап. Пайғамбарға Жебірейілдің жеті тозақты баян қылғаны.
 2 Жебрайіл – Жебірейіл
 3 Хұданың – Құданың
 4 айытды хазір – айтты қазір
 5 дозақтың – тозақтың
 6 уаспін сойлеп – ішін сөйлеп
 7 күнакар үмматиңа – күнәкар үмбетіңе

- 8 жаратды – жаратты
- 9 дозақты – тозақты
- 10 мақлұқатды – мақұлықаттың
- 11 Бұл жол томдықта: «Тағы да жақты, әні, бір мың жылдай»
- 12 апбақ – аппақ
- 13 Үшқұны таудай болып – Ұшқыны таудай болды
- 14 қаб-қара – қап-қара
- 15 отлы – отты
- 16 аны – оны (аны)
- 17 Бұл жол томдықта: «Күйеді әрқайсысының мойындары»
- 18 ... аның зары – оның (аның) заһары
- 19 көңлінде – көңілінде
- 20 рахым – рақым
- 21 аузынан – ағызынан
- 22 өздерінде – өзінде (өзлерінде)
- 23 коп – көп
- 24 Тамұғы аһлінің – Тамағы аһылының
- 25 әмірсіз – әмірсіз
- 26 Жігітлер, дал ... – Жігіттер, дәл ...
- 27 күнің – күніңді
- 28 Бұл жол томдықта: «Ұлығы панилар(дың) – сол «он тоғыз» // Осыдан кейінгі томдықтағы 2 жолы жоқ
- 29 ішкім – ешікім
- 30 харіп – әріп
- 31 ... болар калас – ... ықылыас айла
- 32 Хұдайым – Құдайым
- 33 хадіс – хадис
- 34 шак – шек
- 35 тамұғның – тамұқтың
- 36 Тамұғы аһлі Малакка ... – Тамұқ аһылы Мәлікке ...
- 37 коп – көп
- 38 Малак – Мәлік
- 39 Паруардігар – Паруардігер
- 40 шыдамымыз – тағатымыз
- 41 бітдік – біттік
- 42 рахым – рақым

- 43 отдан – оттан
- 44 сойлемейді – сөйлемейді
- 45 есекше – есікте
- 46 Хұдая – Құдая
- 47 насін – несіп
- 48 рахматыңнан – рахматыңмен
- 49 бандалікпен – пенделікпен
- 50 фани – пәни

Елу үшінші. Анхазрат Расулдің мағраж барғаны

- 1 Елу үшінші. Анхазрат Расулдің мағраж барғаны – Елу бірінші бап
- Ан хазіретінің Миғражы дүр
- 2 Бұл жол томдықта: «Хабарда айтты бізге Әмір Алумин»
- 3 ғамкүн – ғамкін
- 4 адеп – әдеп
- 5 я – иа
- 6 ғарыбына – кәрібіңе
- 7 уақиғаны – оқиғаны
- 8 Бұл жол томдықта: «Пайғамбар сұраған шақта айтты маған»
- 9 Мағражда – Миғражда
- 10 нарсе – нәрсе
- 11 ғазабта – ғазабы
- 12 Мағражға – Миғражға
- 13 анда – онда (анда)
- 14 отлы – отты
- 15 айналасы – айналасын
- 16 Жебрайілдің – Жебрейілдің
- 17 ол – бұл
- 18 Жебрайілден – Жебірейілден
- 19 мақлұқ – мақұлық
- 20 айытшы – айтшы
- 21 іш – оның
- 22 отдан – оттан
- 23 я – ай

- 24 таж – тәж
25 Малік – Мәлік
26 Жебрайіл – Жебірейіл
27 надшасы – патшасы
28 дозақ – тозақ
29 ағар – егер
30 сағатда – сағатта
31 Малікке – Мәлікке
32 қабар – хабар
33 құнақ – қонақ
34 берубар – паруар
35 ғалаик – ғаләйка
36 бойсұнып – бойұсынып
37 қатам – катем
38 гор – гөр
39 Бұл жол томдықта: «Көп арыз тіледі менен келіп»
40 Мұхамамд – Мұхаммед
41 мүлкім дүр – мүлкімде
42 дозақты – тозақты
43 кетді – кетті
44 күналі – күнәһи
45 үмматыма – үмбетіме
46 айытды – айтты
47 тамұғда – тамұқта
48 ғазаплар – ғазаптар
49 Бұл жол томдықта: «Көрген соң енді үйіңе қайта алмайсың»
50 қайытпағыңыз – қайтпағыңыз
51 Малікке – Мәлікке
52 айытса – айтса
53 көргіл – көрғіл
54 һаммат – һаммет
55 һарсені – һәрсені
56 Хұдайдан – Құдайдан
57 әмір – әмір
58 көрсетді – көрсетті
59 жайнар – жанар

- 60 аздаһалар – аждаһалар
61 дозакта – тозақта
62 тұрсам – жүрсем
63 ар – әр
64 баста – басында
65 Бұл жол томдықта: «Әр аузында бір бұжыра тағылғандар»
66 бұжрада – бұжырада
67 бір – әр
68 тістетіп – тыйышлап
69 банданні – пенденді
70 Жабар Қалық – Жаббар-Халик
71 дозақтың – тозақтың
72 Бұл жол томдықта: «– Кеңлігі, көлденеңі, – айт, – деп, – жайын»
73 Малак – Мәлік
74 Бұл жол томдықта: «Хақтан басқа ешкім де білмес халін!»
75 Бұл жол томдықта: «Мәлік айтты: – Тыңдағыл, иа, Мұхаммед»
76 қараңғыны – қараңды-ақ
77 Науиа лази қатма – Науиа-лази хатим»
78 сақар сапар – ысқыр-ысқыр
79 есік – тесік
80 бір енінің – біреуінің
81 баулары – таулары
82 бар – бар-ды
83 «мидай» сөзі томдықта жоқ.
84 барін – бәрін
85 6 жол орындары ауысқан.
86 ар – әр
87 ғазабы – ғазап
88 барі – бәрі
89 Жаббар Қалық – Жаббар халик
90 кордім – көрдім
91 қалық – халық
92 Маліктен – Мәліктен
93 болар – бұлар
94 Бұл жол томдықта: «– Зекет бермей келген, – деді, – малға барлық»
95 жана – және

- 96 етігі – істігі
97 асулы жүр – жүр асулы
98 көбейткен – көбейткен
99 Бұл жол томдықта: «Сол себепті ғазаптан азап көрген»
100 таубасыз – тәубесіз
101 күнакарлар – күнәкарлар
102 отбенен – отпенен
103 Бұл жол томдықта: «Және тұр бір көруһлар жиылған коп»
104 тәнінің – тәнінің
105 Бұл жол томдықта: «Екі ұшқын ортасында так үстінде»
106 Бұл жол томдықта: «Мәліктен мен сұрадым: – Бер, – деп, – ха-
бар!»
107 Бұл жол томдықта: «– Жарты дене адамдар, кім деп, – бұлар?»
108 бұлардың – бұларының
109 сабапті – себепті
110 алмаған – алмай
111 ғаділатын – ғаділетін
112 сорда – сұрауда
113 аркімге – әркімге
114 сөздер – қатынын
115 киаматде – қияметте
116 ғаділаті – ғадалаты
117 Бұл жол томдықта: «Киіп-ішіп, напақа – барша істе»
118 шариғатдың – шариғаттың
119 арбүреуін – әр бәр оны
120 неткен – не еткен
121 софы – сопы
122 Бұл жол томдықта: «Мен қарап, және бір түрліні»
123 қалықны – көруһны
124 Бұл жол томдықта: «– Бұлардың жазасы не, айт, – деп, – мұны»
125 сәбабті – себепті
126 күнасіз – биұжһа
127 заһар-зақұм – заһар-зақым
128 аркімнен – әркімнен
129 ерінің – байының
130 мисал – мысалы

- 131 делі – дейді
132 Бұл жол томдықта: «Бір қатын және көрдім болған еркек»
133 Бұл жол томдықта: «Өз етін отыр екен өзі жеп»
134 ерін – байын
135 коргенлер – көргендер
136 Бұл жол томдықта: «Жүзлерін намахраммен қашырмаған»
137 күна – күнә
138 коп – көп
139 Бұл жол томдықта: «Жиылып бар етін жеп жылан, шаян»
140 Бұл жол томдықта: «Күнәсын бұлардың сұрап білдім»
141 Бұл жол томдықта: «Баланы өз байымнан таптым», – деген»
142 харамза – арамза
143 анытұрғанның – антұрғанның
144 ғұмры – ғұмыры
145 үшбулер – ұшбулар (осыдан)
146 тауба – тәубе
147 күнані – күнәсын
148 қылсаң – қылса
149 пуру – бұ
150 Бұл жол томдықта: «Жөн болар бұзылмастай тәубе етсең»
151 кокте – көкте
152 Бұл жол томдықта: «астынан от жанады неше түрде»
153 намухраммен – намахраммен
154 иіт – ит
155 шығады – шығарар
156 күнасің – күнәсын
157 аныт – ант
158 аларға – оларға
159 айытқыл – айтқыл
160 Бұл жол томдықта: «Бұл істен өздеріңіз болғыл жырақ»
161 Бұл жол томдықта: «Үшбу сөз – пайғамбарым насихаты»
162 тыңла – тыңда
163 айытқан – айтқан
164 қатды – қатты
165 инанбаған – иланбаған
166 капір – кәпір

- 167 аятды – аятты
168 құрып – қойып
169 зинадан – ойнастан
170 Бұл жол томдықта: «Және де ғазапта тұр қатындар көп».

Жан иесі өлін-тіріліп ғарасатқа пайғамбар шайтан менен үмнатларына таласып имам Ағзам менен имам шапиғға жүгінген маселесі

- 1 Жан иесі өліп, тіріліп ғарасатқа, пайғамбар шайтанменен үмнат-
ларына таласып, имам Ағзамменен имам шапиғға жүгінген маселесі –
Білу екінші бап. Жан иесі өлін, ғарасатқа қайта тіріліп, Ғазазіл ан
хазірет илан үмбеттеріне таласып, имам Ағзам илан имам Шафқа
жүгінгені
- 2 Бұл жол томдықта: «Бисмилла, Құдай досы Мұхаммед-ті»
- 3 Бұл жол томдықта: «Жаратты оның (аның) үшін көп үмбетті»
- 4 тыңласаңыз – тыңдасаңыз
- 5 ақретде – ақыреттегі
- 6 дерітді – дертте
- 7 әуелі – әуелі
- 8 Хұдай-ды – Құдай-ды
- 9 жаратды – жаратты
- 10 Хұдайға – Құдайға
- 11 аласыз – аларсыз
- 12 ақретде – ақыретде
- 13 Хұдайым – Құдайым
- 14 Бұл жол томдықта: «Әртүрлі рең илан мақұлықатты»
- 15 топрақтан – топырақтан
- 16 бана – фана
- 17 Абул башыр – Әбу-әл-башир
- 18 атды – атты
- 19 жаратқан – жаратты
- 20 хазрат – хазірет
- 21 хікмат – хикмат

- 22 барің – бәрің
23 бірдей – бар да
24 Малакке – Мәлікке
25 қабар – хабар
26 Бұл жол томдықта: «Жиылып періштелер сәжде қылды»
27 ықласымен – ықыласпен
28 барі – бәрі
29 тамам – күллі
30 наслім ұлығ – нәсілім ұлық
31 сажда – сәжде
32 тауқи – тауқил
33 лағнат – лағынет
34 анден – онан(анден)
35 бұзык – мардур
36 құлғат – холлат
37 кіпа – күнә
38 адамзатды – адамды енді
39 Бұл жол томдықта: «Адамға Хауа ана мен – бидай беріп»
40 ақры – ақыры
41 сипат – сипат
42 хулла – холла
43 Хұданың – Құданың
44 анден – онан
45 мақан – мекен
46 етді – етті
47 кетді – кетті
48 оны – әне
49 Бұл жол томдықта: «Адамның әмір еткен сөзден (сөзінен) шығып»
50 шайтанның – шайтан
51 Бұл жол томдықта: «От бірлан пұтқа жүрді сәжде қылып»
52 анден – онан
53 іслам – ислам
54 қапір – кәпір
55 аны – әне
56 Амір – Әмір,
57 Мағруп – Мағруф

- 58 кәпірлер – кәпірлер
59 Мүкмінлар – Мүминлер
60 Хақдың – Хақтың
61 коңліне – көңіліне
62 қиал – қиял
63 Бұл жол томдықта: «Ғазазіл һәм оларды көп азғырды»
64 қиалны – қиалды
65 сарып – сарп
66 коңлі – көңілі
67 шадлықпен – шаттықпен
68 шараптарын – шараптарын
69 руза – ораза
70 жабірланба – жәбірленбе
71 тауба – тәубе
72 күнаңді – күнәнді
73 мүкбін – мүмин
74 көңіл – көңілге
75 беріп – толып
76 ақыретдің – ақыреттің
77 Бұл жол томдықта: «– Ораза мен намазды тастағыл! – деп»
78 күна – күнә
79 банда – пенде
80 Бұл жол томдықта: «Дүниеде жаза болмас әр кез онда (аңа)»
81 күналардың – күнәлардың
82 ар – әр
83 таңла – таңда
84 әмірін – әмірін
85 тоқтаусыз – риясыз
86 жырақ – алас
87 сауаптары – сауаптары
88 банданің – пенденің
89 Бұл жол томдықта: «Арттырар бәлгі оның қайғы камын» // Осы-
дан кейінгі 2 жолы жоқ.
90 Бұл жол томдықта: «Бір күн сапар шегіп бұ жаһаннан»
91 Бұл жол томдықта: «Айырылса, паруаз етіп, жаны тәннен»
92 рахматына – рақметіне

- 93 құтылар – айырылар
94 ғамдан – ғамнан // Осы шумақтың 2 жолы томдықтың алдыңғы
шумағының 3,4 тармақтарында кездеседі.
95 Бұл жол томдықта: «Қиямет күн болатын уақиғаны»
96 әні – әні
97 иманды – әнеки
98 Хұдай – Құдай
99 Бұл жол томдықта: «Бұл дүние бейбақтан болса пәни»
100 Хұдай – Құда
101 Малакка – Мәлікке
102 Наңкір – Нәңкір
103 сүйіклі – сүйегіл
104 палан – пәлен
105 мүлайім – мүләйім
106 жұмсақлықпен – жұмсақтықпен
107 Бұл жол томдықта: «Періште жігіт болып, тілі сынық»
108 корге – көрге
109 бандага – пендеге
110 Мен раббык – Ман рәббик
111 деп айтар – дер пенде
112 «дүр» сөзі томдықта жоқ.
113 сорғай – сұрар
114 Малак – Мәлік
115 Бұл жол томдықта: «Пенде айтар: «Дінм – Мұхаммед, ісім
(ашым) – кәріп»
116 анден – онан
117 арбір – әрбір // осыдан кейінгі 2 жолы қолжазбада жоқ
118 қабір – қор
119 жарық – раушан
120 ұжмақтың – жұмақтың
121 қабірінда – көр ішінде
122 Исрапіл – Исафил
123 күнакар – күнәкар
124 бандаларга – пенделерге
125 Бұл жол томдықта: «Лақаттап, кәбінге сап, қойса көрге»
126 отдан – оттан

- 127 һайбатлы – айбатты
128 коргай – көрген
129 Малактан – Мәліктен
130 Мен рабпек – Ман рәббик
131 ғаріп – кәріп
132 тұрған – тұрар
133 бандані – пендені
134 інс – инсан
135 қиамат – қиямет
136 «күн» сөзі томдықта жоқ.
137 әрбір – әрбір
138 рахым – рақым
139 тандагі – тәндегі
140 аманатды – аманатты
141 сорын – сурын
142 тарытса да – тартса
143 шұқыр – шұңқыр
144 айна – айдай
145 ішбір – ешбір
146 мақлық – пенде
147 Хұдайдан – Құдайдан
148 марда – мурда
149 Бұл жол томдықта: «Қабірді халықтың бәрі қарап алар»
150 Бұл жол томдықта: «Иаржиғу кулли ша-ин» мазмұнында»
151 өлгейлер – өліктер
152 ошал – ұшал
153 Ғазрайіл – Ғазірейіл
154 барлық – күлли
155 қабыз – қазыз
156 хісапсыз – хисапсыз
157 барша жанның – періштенің
158 төріт – төрт
159 Жебрайіл – Жебірейіл
160 Бұл жол томдықта: «Нәубет бірлан берген жанын һәм олар»
161 Бұл жол томдықта: «Жараса ағымалына жаза көріп»
162 Исрапілді – Исрафилді

- 163 тіргізүрлер – тіргіз мірлар
164 ілһам – әлһам
165 Ғазрайіл – Ғазазіл
166 һам – һәм
167 Бұл жол томдықта: «Олар һәм нәубет бірлан барарлар, біл!»
168 күдіратімен – күдіретімен
169 жаліл – жалил
170 я – иа
171 таж – тәж
172 Бұл жол томдықта: «Жұмақтағы пыракты алып келші»
173 яқұт ахмар – жақұт ахмал
174 Бұл жол томдықта: «Онан соң жерге түсіп тортеулерің»
175 Бұл жол томдықта: «Оларды жиып алып [келші] бәрің!»
176 Бұл жол томдықта: «Қабірден хорсанда болып, бас көтерсін»
177 қабарымды – сәлемімді
178 айытқыл – айтқыл
179 парман – пәрмән
180 жаннат – жаннан
181 шығарды – шығады
182 айытқандарын – айтқандарын
183 Мына 4 жол томдықта жоқ.
184 қосылатын – қоштанатын
185 Бұл жол томдықта: «Ғашықтың мақсатына өзі қылып»
186 Хұда – Құда
187 котерер – көтерер
188 тортеуі – төртеуі
189 Мұхам – Мұхаммед
190 харсанытда – хорсанда
191 Бұл жол томдықта: «Бір Құдай айтысыңа [қылар] даяр»
192 Жебрайілға – Жебірейілге
193 бірадар – паруар
194 көңілімінің – көңілімде
195 қош – хош
197 Жібрайіл – Жебрайіл
198 айытды – айтты
199 сіздің – сізнің

- 200 таж – тәж
201 хулла – холла
202 жібердилар – жіберділер
203 айытды – айтар
204 Бұл жол томдықта: «Көңілімнен еш уақытта шықпайды ғам!»
205 каміл коңлім – кәміл көңілім
206 нарсе – нәрсе
207 сұрағанмын – сұрағаным
208 Бұл жол томдықта: «Мұнан соң Жебірейіл: – Расул хақ»
209 бар – барша
210 адал – әуелі
211 ішіре – ішіне
212 коңліңізді – көңіліңізді
213 перяд – фариад
214 үмматымның – үмбетімнің
215 не – нешік
216 жад – над
217 Жібрайілдер – Жебрайілдер
218 Хұда – Құдай
219 шадланып – шаттанып
220 тонны – тонды
221 практың – пырақтың
223 ғарш – ғаршы
224 тұрғай – тұрды
225 Исрапілге – Исрафилге
226 жатыпды – жатыпты
227 қалайық – халайық
228 Мына 2 жол томдықта жоқ.
229 Бұл жол томдықта: «Тартқайлар бір мәртебе сурын алып»
230 әуелден – әуелден
231 парманімен – пәрменімен
232 Бұл жол томдықта: «Болады бұрынғыдай жамиғ (жұмла) ғалам»
233 кор – көр
234 Бұл жол томдықта: «Тірілмей әр кез қалмас ибн адам»
235 інс – инси
236 жынның – жанның

- 237 атдың – аттың
238 қалайықды – халайықты
239 амір – әмір
240 малактар – мәліктер
241 қалайықдың – халайықтың
242 барін – бәрін
243 іш – еш
244 барлық – ибн
245 барша жан – әркімдер
246 төбеге – төбеңе
247 мисалы – мысалы
248 тұра – жүре
249 табалмас – таба алмас
250 мүкмін – мүмин
251 Бұл жол томдықта: «Кәріпке нәрсе беріп, халін сұрар»
252 мүкміннің – мүминнің
253 Бұл жол томдықта: «Өлгенде, әзір (қазір) болар хауыз кәусар»
254 шаһаряр – шаһриар
255 Бұл жол томдықта: «Сүйікті бір Құданың пендесіне»
256 беруерлер – бере алар (берерлер)
257 бандалар – пенделер
258 қауыз-кәусар – хауыз-кәусар
259 несіп – нәсіп
260 бандаларге – пенделерге
261 Ол күнда хазір – Ол күнде әзір (қазір)
262 сіра
263 қалайықтың – халайықтың
264 шараманда – шерменде
265 мүшелері – мүшелерің
266 куа – куә
267 Бұл жол томдықта: «Аяқ айтар: – Менің бірлан жүрдің! – дегей»
268 Бұл жол томдықта: «Қол айтар: – Менің бірлан алдың!» – дегей»
269 ғлажсыз – лажсыз
270 демекке – демеске
271 істеп – қылып
272 Бұл жол томдықта: «Карамал катибин жазып тұрар»

- 273 қалайықтар – халайықтар
274 жыйылғанда – жиылғанда
275 Бұл жол томдықта: «Алдынан: «Оқығыл!» – деп, әзір (қазір)
қылар»
276 қат – хат
277 молла – молда
278 бағзы – бағызы
279 «бір» сөзі томдықта жоқ.
280 бандалардің – пенделердің
281 які – яки
282 жақсылығын – жақсылық
283 қатдан – қаттан
284 қалайыққа – халайыққа
285 күналі – күнәлі
286 бандаларның – пенделерінің
287 солынан – соңынан
288 арытдан – арттан
289 Бұл жол томдықта: «Бәрін де күнәсының салар хатқа»
290 күнасінің – күнәсінің
291 ғажалатқа – хежеләтқа
292 Бұл жол томдықта: «Қолына ала жіп жоқ алған, әні»
293 ішбірі – ешбірі
294 күналары – күнәлары
295 ей – ай
296 Хұдая – Құдая
297 кеше – кеш те
298 Бұл жол томдықта: «Келеді не себепті (нама) мұндай маған?!»
299 арбір – әрбір
300 ғаріптің – кәріптің
301 істеген – астан
302 Бұл жол томдықта: «Ораза мен намаздан ахир құтылдым»
303 алардың – олардың (алардың)
304 маған – менде
305 қайры – қайыры
306 Хұдауандам – Құдауанда
307 Бұл жол томдықта: «Алла айтар: – Жақсы қылдың қайыр ісін»

- 308 аркім – әркім
309 риа – рия
310 ам – һәм
311 аның – оның
312 банданің – пенденің
313 коңілдегі – көңілдегі
314 Бұл жол томдықта: «Аттырмай білдіремін күдіретімен»
315 Бұл жол томдықта: «Аһ ұрып, жағаларын айырар өсек»
316 Хұдая – Құдайым
317 ғаріпке – кәріпке
318 коңлімді – көңілімді
319 риаліктен – риялықтан
320 Бұл жол томдықта: «Өлгенде құрылады таразы һәм»
321 Бұл жол томдықта: «Пенденің қайырын салар күнә бірлан»
322 күнасі – күнәсі
323 шадланып – шаттанып
324 коңілдері – көңілдері
325 сабапдан – себептен
326 анда – (анда) онда
327 Бұл жол томдықта: «Емес дүр амалына бұл монасеб»
328 Мына 2 жолы томдықта жоқ
329 Бұл жол томдықта: «Пенде айтар бір Құдайға зарын қылды»
330 фарыздан – парыздан
331 жолына кеше – жолыңда кеш те
332 намада – намазда
333 Бұл жол томдықта: «Орнында болып дүр күнаһым көп»
334 құдратіңмен – құдіретіңмен
335 қызмет – жақсылық
336 аркімді – әркімді
337 сырытдан – сырттан
338 күналарын – күнәларің
339 айытдың – айттың
340 аңға – (аң) соған
341 істеген – орнына
342 күлдей – гүлдей
343 ғамалын – амалын

- 344 іш – еш
345 жұмысы – қылмысы
346 жер жүзінде – жер-жерінде
347 нахақ – нақақ
348 қолдан – астан
349 Бұл жол томдықта: «Асқақтар таразыға пасық фажир»
350 Бұл жол томдықта: «Зарардан жоқ болып дүр сауаплары» // Осы-
дан кейінгі 2 жолы жоқ.
351 хікмат – хикмат
352 мақлұқатдың – мақұлықаттың
353 айзал – абзал
354 ауелінде – аууалында
355 ағзаңды – ағзаларыңды
356 зікірні айытқыл – зікірді айтқыл
357 Бұл жол томдықта: «Өзімнің құдіретімен күнбе-күн»
358 Бұл жол томдықта: «Ырзықты тұрып едім әм жіберіп»
359 менін – менен
360 әркімнің кәсібім – әркімнің кәсібім
361 заредей – зәредей
362 Бұл жол томдықта: «Бұл күнде нешік болар енді халің»
363 ғарызым – арызым
364 тыңлаңыз – тыңдаңыз
365 топрақбен – топырақпен
366 айтады – айтарлар
367 сүйіккі – сүйікті
368 перзеніт – презент
369 Бұл жол томдықта: «Олардан: «Шапағат бер!» – деп, мен тілеймін»
370 көзінен – көзінен
371 қатра-қатра – қайтара-қайтара (қатыра)
372 кіріп – гериан
373 парзантің – перзентің
374 еді – едім
375 күнаһімнан – күнәмнан
376 «тұр» сөзі жоқ.
377 аның – оның (аның)
378 көрің – көрдің

- 379 хұрметіңмен – құрметіңмен
380 парзантіне – перзентіне
381 Бұл жол томдықта: «– Менен ақы (ахы) сұрамағыл, көп тір күнә»
382 я беру – жіберу
383 тағы – енді
384 зары – зар
385 парзантім – перзентім
386 әуелден – әуелде
387 мен – бір
388 тарбиалап – тәрбиелеп
389 күналарым – күнәларым
390 Бұл жол томдықта: «Бұл күнде мен әм сіздей қайғылымын»
391 балаңды қалық – ұлыңды халық
392 криан – гериан
393 ісітіп – есітіп
394 қайғыланып – қайғыланар
395 аһі – аһ
396 Бұл жол томдықта: «Дүниеде сенен басқа досым (достым) жоқ»
397 ұғыл-қызды – ұл-қызды
398 дүниеде – жер жүзінде
399 наһи – нәһи
400 Осыдан кейінгі екі жолы жоқ.
401 неках – некем
402 күнам – күнаһім
403 болдилар – боларлар
404 ғаріпқа – ғаріпке
405 қалық – халық
406 қатын – қатыны
407 сипатлы – сипатты
408 айытпай – айтпай
409 ұғыл-қыздан – ұл-қыздан
410 ая – а, иа
411 алар – олар (алар)
412 ғамға – қамға
413 көңілінде – көңілінде
414 кані – кәне

- 415 ақы – ақыры
 416 алар – олар
 417 пані – пәні
 418 ісі – әмірі
 419 басдарын – басын (бастарын)
 420 бандам – пендем
 421 ғамкүн – ғамкін
 422 күнадан – күнадан
 423 фазлым – фазылыммен
 424 Бұл жол томдықта: «Ықыласын маған қойған мұрат табар»
 425 Бұл жол томдықта: «Күнәнің бәрін кештім әуел ақыр!»
 426 ішкімге – ешкімге
 427 шатланып – шаттанып
 428 күнаңнің – күнәңнің
 429 әуел – әуел
 430 сажда – сәжде
 431 болубан – болумен
 432 есітіп – естін
 433 мархамад – ишарат
 434 қуанумен – хоштықпенен
 435 күнасінан – күнәсынан
 436 Бұл жол томдықта: «Күнбе-күн ғасылығым кетті тасып» // Қол-
 жазбада томдықта кездесетін 6 жолы жоқ.
 437 жыйылған – жиылған
 438 қалыққа – халыққа
 439 ажыратып – ахыр етіп
 440 арқайсысын – әрқайсысын
 441 Бұл жол томдықта: «Шаһитлер, пайғамбарлар һәм уәлилер»
 442 Бұл жол томдықта: «Қажылер, тақуа, заһид, қазыларды»
 443 Бұл жол томдықта: «Ғұлама, ғалым менен жаһилдары»
 444 Бұл жол томдықта: «Айырар сахилардан бахиларды»
 445 Бұл жол томдықта: «Хұданың бұйрығымен ахир етер»
 446 ғапілларды – қапылдарды
 447 сипатлы – себепті
 448 анша – онша (анша)
 449 Бұл жол томдықта: «Насыраны: һунди, жөһид, мұңғыл, тырса»

- 450 о да – әлһам «ол һәм)
451 Екі жолдың орындары ауысқан
452 жараған – жарасар
453 Бұл жол томдықта: «Ол күнде неше жерден сап құрылар»
454 Бұл жол томдықта: «Дүниеде салатанатты падшаларды»
455 шағиланып – шұғыланып
456 күнакардың – күнәкардың
457 қайғылы боп – қайғыланып
458 Хұдауанда – Құдауанда
459 падшаһім – падишаһім
460 күнаһім – күнәһым
461 жолдас – дахил
462 адастырма – ауыстырма
463 илаһім – илаһим
464 Бұл жол томдықта: «Мәлікке хүкім қылар [сонда] уагил»
465 ғыбрат – ғибрат
466 періштелер – Мәліктер
467 отлы – отты
468 Бұл жол томдықта: «Тілегін қабыл көріп, құдірет Маулан»
469 анден – онан (андан)
470 мнажат – мінажат
471 міхнат – мехнат
472 шерік – серік
473 салғанларды – салғандарды
474 алғанларды – алғандарды
475 күнәнің – күнәнің
476 Томдықтағы 4 жол қолжазбада 2 жолмен берілген.
477 періштеге – Мәлікке
478 Жаббар Қалық – Жаббар-халик
479 Бұл жол томдықта: «Бір кесел аһұяға алып барып»
480 2 жол қолжазбада жоқ.
481 Бұл жол томдықта: «Есітіп Расул Құда бұл наданы»
482 Жебрайілден – Жебірейілден
483 сорған – сұраған
484 Мұхаммат – Мұхаммед
485 үмматинің – үмбетінің

- 486 үмматларны – үмбеттерді
487 Бұл жол томдықта: «Шайтанға нада қылар Расул құда»
488 Бұл жол томдықта: «Ей, залым, бұлар – үмбет болар маңа»
489 үмматімді – үмбетімді
490 сабаплі – себеплі
491 дозаққа – тозаққа
492 бұлар менің – бұл әуелден
493 бермем – бермен
494 далил – дәлел
495 ғауға – қауға
496 үммат – үмбет
497 салып –салынып
498 «өз» сөзі томдықта жоқ.
499 торе – төре
500 ғазыға – қазыға
501 имам – имамы
502 имамдардың – имамлардың
503 аркімінің – әркімнің
504 «сол» сөзі томдықта жоқ.
505 ғазы – қазы
506 айтысбаққа – айтыспаққа
507 барады – барарлар
508 Ғазазілні – Ғазірейілді
509 Расулге – Расулға
510 айытпақ – айтпақ
511 Бұл жол томдықта: «Екеуі отыра қалар түп жүгініп»
512 Бұл жол томдықта: «Расул айтар: – Көп менің үмбетлерім»
513 ұжмаққа – жұмаққа
514 үммад – үмбет
515 күнасін – күнәсін
516 акретде – ақыретте
517 үмматім – үмбетім
518 коңлін – көңілін
519 Бұл жол томдықта: «– Неше жыл қызмет қылып, ашып-ардым»
520 Бұл жол томдықта: «Бағзысын кумра қылып, жолға салдым»
521 ар – әрбір

- 522 көңілінен – көңілінен
523 Бұл жол томдықта: «Дүниеде олар маған болған тірек»
524 дозақта – тозақта
525 мудғалы – муддағалы
526 айытқан – (айтқан) [терген]
527 Бұл жол томдықта: «Бұлардың бұл дауына хүкім айтып»
528 Бұл жол томдықта: «Имам айтар: «Я, Алла, жер жүзінде жүрдім көп»
529 әркімге – әркімге
530 насихатны – рауаятты
531 масалані – мәселені
532 біскеннен – піскеннен
533 көтермекке – көтермекке
534 Бұл жол томдықта: «Оқитын намазымның уақыты (болды) [келді]
535 еді – ерді
536 өгізді – өгізді
537 дарет – таһарат
538 деді – дейді
539 арыққа – арықта
540 уақты – уақыты
541 ам – әм
542 қалыпты – кетіпті
543 әні – оны (әні)
544 ол – жін
545 хисабсыз – хисапсыз
546 кеткенен – кеткеннен
547 біскен – піскен
548 Бұл жол томдықта: «Дұрыс па күдіретіңе иа, зол, жәлал»
549 бұ – бұл
550 бандамді – пендемді
551 ұзатдың – ұзарттың
552 жетер – жетеді
553 ғұмры – ғұмыры
554 мүшкілін – мусин күллі
555 пак – пәк
556 ба – бе

- 357 рауаятды – рауаятты
- 358 ката – қате
- 359 маратаба – мәрте
- 360 айытқан – айтқан
- 361 масаладан – мәселеден
- 362 Газазілге – Газірейілге
- 363 топрақпен – топырақпен
- 364 ауелінде – әуелінде
- 365 барды – келді
- 366 қылам – қылдым
- 367 шадлықбенен – шаттық (шатлық) етіп
- 368 Ахмад – Ахмет
- 369 тұралмайды – тұра алмайды
- 370 лағнад – лағынет
- 371 емесбін – емеспін
- 372 Бұл жол томдықта: «– Шафиғқа барам! – деп, қылар фариад»
- 373 Шапиғға – Шафиғқа
- 374 сөзін айтар – баян қылар
- 375 Шапиғы – Шафиғ
- 376 айтып – деп
- 377 ажрат – ажырат
- 378 Шапиғыға – Шафиғқа
- 379 айтұр – айтар
- 380 Илаһім – Илләһим
- 381 Бұл жол томдықта: «Күнәдан әуел мені таза қылшы»
- 382 Бұл жол томдықта: «Иа, Алла, хүкім еттім жер жүзінде»
- 383 масала – мәселе
- 384 деп – дейді
- 385 баріне – бәріне
- 386 Бұл жол томдықта: «Өзімнен бір мәртебе сұрамай, әні»
- 387 бүгүн – бүгін
- 388 Бұл жол томдықта: «Жерімді астығымен әперіңіз»
- 389 Бұл жол томдықта: «Сол жерін жырта аламаған, жырттым, өттім»
- 390 міхнатпен – мехнатпен
- 391 міқнат – мехнат

- 592 тиесі – тиісті
593 алденеше – әлденеше
594 міхнаты – мехнаты
595 аларға – оларға
596 айытдым – айттым
597 катасі – қатесі
598 айытдың – қылдың
599 бидайын – астығы
600 Бұл жол томдықта: «Онан соң Шауфиғ айтар: – Қылдым дұға»
601 ғарзым – арызым (ғарызым)
602 жана – және
603 тыңла – тыңда
604 оліп – өліп
605 күнані – күнадан
606 коп – көп
607 Бұл жол томдықта: «Тыңдап тұр ғаділетті падиша хәм»
608 күнасін – кінәні
609 Бұл жол томдықта: «Әуелі Мұхаммед үмбетлері»
610 қалбымен – қалпыменен
611 тұрар – тұрды
612 тұралмай – тұра алмай
613 Ғазазілні – ғазазілді
614 дозақда – тозақта
615 қылас – халас
616 Бұл жол томдықта: «Құдаға сана айтар бәрі бірден»
617 доріт – даурит
618 діл – дін
619 Бұл жол томдықта: «Құдая, ғасы жанбыз шермендемін»
620 бандамін – пендемін
621 хұрматінде – құрметінде
622 Бұл жол томдықта: «Шайтанның алдауына мен ергемін»
623 Бұл жол томдықта: «Періштеге хабар қылар: – Иа, Саруар»
624 сиратдан – сираттан
625 бандаларді – пенделерді
626 күнасіз – күнәсіз
627 рахатлансын – рахаттансын

- 628 нар – тар
629 амiрi – әмiрi
630 отпей – өтпей
631 одан – онан
632 Аллалап – Алла-лап
633 дозақ – тозақ
634 ұзыны – ұзынын
635 жылдай – жылды
636 «болар» сөзi жоқ.
637 жылы – жылды
638 анда – пенде
639 көпрi – көпiрi
640 қияматдiң – қияметтiң
641 онан – одан (андем)
642 жол болады – жолдай болар
643 бандасiне – пендесiне
644 жолында – жолына
645 прак қып – пыракқа
646 отер – өтер
647 андан – онан
648 бұлар – болар
649 өтмағлiгi ғiлмi – өтпектегi қалмай
650 ғылажы – лажы
651 күрзiмен – күрзi бiрлан
652 кейбiрiнiң – бағзысының
653 жүр – жүре
654 түсiп – тосып
655 Бұл жол томдықта: «Қалтырап буындары, зәресi ұшып»
656 кейбiрi – кейбiреу
657 қайғы басып – қайғыланып
658 жiгiтдер – жiгiттер
659 дал – дәл
660 ойлап – бiлiп
661 ғазабларiн – ғазаптарын
662 тiптi – мудда
663 иманы – иман

- 664 қолын – құлын
665 жасында – жаста
666 сиратқа – сиратқа
667 аларні – оларды
668 асан – асани
669 айырып – иірін
670 сабиларні – сәбилерді
671 Ғазизлар, ей – Ай, ғазизлар
672 Бұл жол томдықта: «Дүниенің ләззатынан безген – сіздер»
673 Бұл жол томдықта: «Жаннатлар сіздің үшін енді жар дүр»
674 қошлық – қоштық
675 Бұл жол томдықта: «Бала айтар: – Ғарызымызды тыңдаңыз сіз»
676 Бұл жол томдықта: «Сираттан қадам ұрып, өте алмаймыз»
677 айтып – етін
678 құдретімен – құдіретіменен
679 корғайлар – көргейлер
680 Бұл жол томдықта: «Аналардың аяғына қояр басын»
681 өзінің – Құданың
682 Бұл жол томдықта: «Сіздерге жұмақтағы хурулайны зар»
683 сіздермен – сіздер бірлан
684 жапі – жафи
685 олдік – өлдік
686 ағар да – егер де
687 бізлар – біздер
688 Бұл жол томдықта: «Мәлік барар дәрғаһына Құданың»
689 Бұл жол томдықта: «Бұлардың мағлұм етер ғарыз-халін»
690 көзі – көзі
691 мисалында – мысалында
692 кейбүреу – кейбіреу
693 ораp – ұраp
694 жүралмайды – жүре алмай
695 Бұл жол томдықта: «Тамұқтың найбатынан гақылы қашып»
696 қалқы – халқы
697 хазір – әзір (хазір)
698 акрам – анам
699 сиратдан – сираттан

- 700 жабысканлар – жабыскандар
701 Өтбекке мұхтаж – өтпекке мұқтаж
702 Тұтбаққа бағзыларының – тартпаққа бағзысының
703 қайрат – хаммад
704 рахмат – рақмет
705 тайдырма – тайдырмай
706 жақға – жаққа
707 өтсе – өтсе
708 адам – пенде
709 інжу – нұрын
710 Бұл жол томдықта: «Жұмақты айла ғайлар оның орны»
711 кілтін – көктен
712 Абубакір – Әбубәкір
713 шаһитлар – шаһидлар
714 Бұл жол томдықта: «Қажылар, тақуа, заһид және қари»
715 шадман – шадыман
716 барып – бәрі
717 Екі жол мен төмендегі 2 жолдың орындары ауысқан.
718 Екі жол мен жоғарыдағы 2 жолдың орындары ауысқан.
719 ғишратбен – ғишратумен
720 көңіліне алған – көңілі ашық
721 Бұл жол томдықта: «Бақтарда паруаз айтып, құстар жүрер»
722 Бұл жол томдықта: «Әр түрлі әуез бірлесе беріп тұрар»
723 көңлі – көңілі
724 құс – хош
725 болар – қылар
726 ағар – егер
727 прақ – пырақ
728 барар – жүрер
729 көңлі – көңілі
730 сағатда – сағатта
731 ұжмақтағы – жұмақтағы
732 жас-қарісі – жас пен кәрі
733 қарі – кәрі
734 торіт – төрт
735 әйелдері – әйелдері

- 736 ұжмақта – жұмақта
737 бір-бірімен – тамаша
738 сұхбат – сұқбат
739 ғишратінде шаршамақ – ғишратуда шаршамақ
740 мудғасы – муддағасы
741 ұжмақтан – жұмақтан
742 бандаларін – пенделерін
743 зиapatқа – сыяпатқа
744 Бұл жол томдықта: «Көтеріп ортасында паруарларын»
745 көрғайлар – көргендер (көргейлер)
746 көңлінің – көңілінін
747 кейбірінің – бұл кісінің
748 көрелмай – көре алмай
749 маңға – менге
750 бас иіліп – баршалары
751 еңкейіп – иіліп
752 дамда – демде
753 ...жүрген банда – ...жүрсе аркім
754 еңкейіп – еңкеймекке
755 ауре – әуре
756 корғайлар – көргендер
757 ол – от
758 дарғаһінде – дәрғаһында
759 аркез – әркім
760 максұдлары – мақсаттары
761 ...болып банда – ...соңғы күні
762 дауам – адам
763 маңгү – маңгі
764 заһар-закым – заһар-закұм
765 анда – онда
766 Бұл жол томдықта: «Өртенсе де сол отқа, күймес пенде»
767 Бұл жол томдықта: «Жүрегі тозақтың – заһар қашыл»
768 Бұл жол томдықта: «Кәпірдің жаста өлген әулетіні»
769 Бұл жол томдықта: «Хақында неше имамларқылған нақыл»
770 Бұл жол томдықта: «Бағзысы айтар: – Жаста өлген балалары»
771 дозақ – отқа

- 772 Бұл жол томдықта: «Ғаламды, ғайыптыны бір Алла өзі білер!» – деп»
- 773 банда – мүмин
- 774 коріп – көрін
- 775 ішре – ішіне
- 776 хорны – хорды
- 777 көңлінде – көңілінде
- 778 заредей – зәредей
- 779 анден – онан (аннан)
- 780 қошлық – хошлық
- 781 ғалы – бүкіл
- 782 Мұхаммад үмәтімін... – Мұхаммед үмбетімін...
- 783 құлны – құлды
- 784 қылған – қылар
- 785 отда – отта
- 786 Бұл жол томдықта: «Үмбетін Мұхаммедтің қылма(с) ғамкін»
- 787 үмәтіна – үмбетіне
- 788 шегіп – шекті
- 789 жапы – жафа
- 790 сүннатін – сүннәтін
- 791 берік – қалық
- 792 көңліне – көңілге
- 793 жұмысты – жұмысны
- 794 жігітдер – жаранлар
- 795 напсі – нәпсі
- 796 Бұл жол томдықта: «Жамандықты әрқашан көрме мастер (мастор)»
- 797 мұқтаж – ғамал
- 798 бандаңні – пендеңді
- 799 көңлінде – көңілінде
- 800 Бұл жол томдықта: «Ғазылың, рахматыңнан уасил айла»
- 801 Бұл жол томдықта: «Хосусан мендей кәріп шермендеңді»
- 802 Бұл жол томдықта: «Аудардам [сізге] тілмен бұл хикаят»
- 803 күндеріні – күндерді
- 804 қаты – хаты
- 805 Аз ғана ғарабшаны... – Әз ғылым арабшаны

- 736 ұжмақта – жұмақта
737 бір-бірімен – тамаша
738 сұхбат – сұқбат
739 ғишратінде шаршамақ – ғишратуда шаршамақ
740 мудғасы – муддағасы
741 ұжмақтан – жұмақтан
742 бандаларін – пенделерін
743 зиapatқа – сыяпатқа
744 Бұл жол томдықта: «Көтерін ортасында паруарларын»
745 көргайлар – көргендер (көргейлер)
746 көңлінің – көңілінің
747 кейбірінің – бұл кісінің
748 көрелмай – көре алмай
749 маңга – менге
750 бас иіліп – баршалары
751 еңкейіп – иіліп
752 дамда – демде
753 ...жүрген банда – ...жүрсе аркім
754 еңкейіп – еңкеймекке
755 ауре – әуре
756 коргайлар – көргендер
757 ол – от
758 дарғаһінде – дәрғаһында
759 аркез – әркім
760 мақсұдлары – мақсаттары
761 ...болып банда – ...соңғы күні
762 дауам – адам
763 маңгү – маңгі
764 заһар-зақым – заһар-зақұм
765 анда – онда
766 Бұл жол томдықта: «Өртенсе де сол отқа, күймес пенде»
767 Бұл жол томдықта: «Жүрегі тозақтың – заһар қашыл»
768 Бұл жол томдықта: «Кәіірдің жаста өлген әулетіні»
769 Бұл жол томдықта: «Хақында неше имамларқылған нақыл»
770 Бұл жол томдықта: «Бағзысы айтар: – Жаста өлген балалары»
771 дозақ – отқа

- 772 Бұл жол томдықта: «Ғаламды, ғайыптыны бір Алла өзі білер!» – деп»
- 773 банда – мүмин
- 774 көріп – көріп
- 775 ішре – ішіне
- 776 хорны – хорды
- 777 көңлінде – көңілінде
- 778 заредей – зәредей
- 779 анден – онан (аннан)
- 780 қошлық – хошлық
- 781 ғалы – бүкіл
- 782 Мұхаммад үмәтімін... – Мұхаммед үмбетімін...
- 783 құлны – құлды
- 784 қылған – қылар
- 785 отда – отта
- 786 Бұл жол томдықта: «Үмбетін Мұхаммедтің қылма(с) ғамкін»
- 787 үмәтіна – үмбетіне
- 788 шегіп – шекті
- 789 жапы – жафа
- 790 сүннатін – сүннәтін
- 791 берік – қалық
- 792 көңліне – көңілге
- 793 жұмысты – жұмысны
- 794 жігітдер – жаранлар
- 795 нәпсі – нәпсі
- 796 Бұл жол томдықта: «Жамандықты әрқашан көрме мастер (мастор)»
- 797 мұқтаж – ғамал
- 798 бандәңні – пендеңді
- 799 көңлінде – көңілінде
- 800 Бұл жол томдықта: «Фазылың, рахматыңнан уасил айла»
- 801 Бұл жол томдықта: «Хосусан мендей кәріп шермендеңді»
- 802 Бұл жол томдықта: «Аудардам [сізге] тілмен бұл хикаят»
- 803 күндеріні – күндерді
- 804 қаты – хаты
- 805 Аз ғана ғарабшаны... – Әз ғылым арабшаны

- 806 хикаятды – хикаятты
807 таһлилді – таһлилді
808 дұғаңыздан – дұғадан
809 хұрматі – оның
810 Бұл жол томдықта: «Естігенге ғибрат болмақ үшін»
811 ахуалларын – ахуалдарын
812 ақыретде – қиямет күн
813 Мұхаммат-ді – Мұхаммед-ті
814 міхнатды – мехнатты
815 Ла илаһа ілла Алла – Ла ила ила Алла
816 Бұл жол томдықта: «Мұхаммед – расул Алла», – десе-дағы»
817 ғадат – әдет
818 үмматі – үмбеті
819 рахат – рақат
820 кон – күн
821 кобіпен – көбінен
822 тауір – тәуір
823 Мұхаммад – Мұхаммед
824 ғыбратларым – ғибраттарым
825 Мұхамматден – Мұхамметден
826 тлесеңіз – іздесеңіз
827 сүннатларын – сүннеттерін (сүннатларын)
828 жігітлер – жігіттер
829 Исламда – Исламда
830 ішке – еске
831 уасиетдері – өсиеті
832 шак – шек
833 Бұл жол томдықта: «Құдай – бір, Құран – шын!» – деп біліп»
834 хажы – қажы
835 уажіп – уәжіп
836 сүннат – сүннәті
837 мұстахабты – мұстақабыны
838 келтірмекке – келтіруге
839 жетбес – жетпес
840 жандар – адам
841 «коп» – сөзі томдықта жоқ.

- 842 Бұл жол томдықта: «Біліңіз: қияметтің қымбаттарын»
 843 Бұл 2 жол томдықта алдыңғы шумақтың 3,4 жолында кездеседі.
 844 Осыдан кейінгі 2 жолы жоқ.
 845 қылдым – айттым
 846 қылғай – қылған
 847 Бұл жол томдықта: «Қалмағай ешбіреуі от пен одан (анден)».
 848 ар – әр
 849 Бұл сөз томдықта сөзі бөлініп жазылған (құр бан).
 850 қайғылансаң – қайғыланса

Елу төртінші. Қиямет ахуалы баяны

- 1 Елу төртінші. Қиямет ахуалы баяны – Елу үшінші-елу төртінші баптар. «Қиямет ахуалы» қиссасы
 2 жана – және
 3 қимат – қиямет
 4 Осыдан кейінгі томыдқтағы 2 жолы жоқ.
 5 ай мен күн... – ай немен...
 6 дариға – дарияға
 7 тігіс – тегіс
 8 асбанға – аспанға
 9 мыйы – миы
 10 әркімнің – әркімнің
 11 сірат – сират
 12 кофір – көпір
 13 өлшенеді – ол ішінде
 14 коб – көп
 15 Хұдайым – Құдайым
 16 сұрап – сұрай
 17 менен – мен[ен]
 18 куа – куә
 19 сүйлеп – сөйлеп
 20 ғібрат – ғибрат
 21 жоқдан – жоқтан

- 22 Хұдайдан – Құдайдан
23 олгенен – өлген[ен]
24 тақдырды – тағдырды
25 Хақдан – Хактан
26 ...ішбір адам – ...еш адам(ның)
27 банданің – пенденің
28 ұжмақта – жұмақта
29 қауыз – хауыз
30 каусар – кәусар
31 сүтден – сүттен
32 татділігі – тәттілігі
33 татлі – татті
34 Бұл жол томдықта: «Сүттен – ақ, салқынлығы – қардан суық»
35 Бұл жол томдықта: «Майдарақ көбіккілі рақатлы»
36 Бұл жол томдықта: «Атырабы, айналасы зәбіржаттан»
37 Бұл жол томдықта: «Тастар (ташлары) ол хауызда шын жақұттан»
38 Бұл жол томдықта: «Айнала алтын кесе орнатулы»
39 шөлдемейді – шөлдемейді
40 мұрныңды – мұрыныңды
41 лазаті – ләззаты
42 Інша Алла – иншалла
43 насіп – нәсіп
44 шығады – болады
45 барі – бәрі
46 қатды – қатты
47 сауал – сұрақ
48 қиамат – қиямет
49 қиаматдің – қияметтің
50 копір – көпір
51 түгісілер – түгесілер
52 қызарар – қызарып
53 қаб-қара – қап-қара
54 банда – пенде
55 табалмас – таба алмас
56 Бұл жол томдықта: «Ата-ана, ұғыл-қыз бен қатын-бала»
57 Бұл жол томдықта: «Ес қалмас сол күндерде кәрі-жаста-ай!

- 58 ішбір – ешбір
59 бастай – баста-ай
60 барі – бәрі
61 мастай – маста-ай
62 Хұданың – Құданың
63 ар – әр
64 жаман – қылмыс
65 қалқы – халқы
66 жыйылады – жиылады
67 Жамандар жақсылардан... – Жақсылар жамандардан...
68 Бұл жол томдықта: «Қамаған адамзатты қойдай айдап»
69 табалмас – таба алмас
70 Бұл жол томдықта: «Кәпірлер жол таба алмай, сасканынан»
71 Жебрайілге – Жебірейілге
72 амір – әмір
73 Дозақды – тозақты
74 уақты – уақыты
75 нарсенің – нәрсенің
76 Жебрайіл – Жебірейіл
77 жаһаннамға – жаһаннамға
78 таңірім – тәңірім
79 селік-селік – селк-селк
80 Бұл жол томдықта: «Жүрегі дүрс-дүрс етіп, дір-дір етер:»
81 ғазабқа – ғазапқа
82 шақрады – шақыртады
83 корген – көрген
84 Бұл жол томдықта: «Күнакар ғасы болған пенделерін»
85 Бұл жол томдықта: «Соны бүгін салып жатыр жандырмаққа»
86 Бұл жол томдықта: «Өткізген ғапiлдiкпен ерте-кешiн»
87 тұтбаған – тұтпаған
88 амірін – әмірін
89 бүгүн – бүгін
90 отын – отты
91 Бұл жол томдықта: «Қорықпас көрген пенде сонан не ғып?!»
92 Бұл жол томдықта: «Су сиыры сықылды қайқақтатып»
93 жетбіс – жетпіс

- 94 жетектейді – жетелейді
95 Бұл жол томдықта: «Әр бұйда шығыршықтың жетпіс мыңнан»
96 Бұл жол томдықта: «Әр шығыршық басына бір жетпіс мыңнан»
97 Бұл жол томдықта: «Періште қосылады өңшең тыңнан»
98 Бұл жол томдықта: «Жабысар ұстап бекем забанилар»
99 арқайсы – әрқайсы
100 быт-быт – быт-шыт
101 жаһаннамға – жаһаннамда
102 ғазаб – ғазап
103 шығар – шығып
104 Бұл жол томдықта: «Ұшқындар таудай болып жарқ-жүрк етп»
105 қояды – құяр
106 Бұл жол томдықта: «Мың жылдық жолдан лебі жетер дейді»
107 Бұл жол томдықта: «Дүрілдіп баса көктеп топты бұзып»
108 тұрып – қызып
109 2 жолы жоқ
110 Бұл жол томдықта: «Жадына ал, ғапіл жүрмей, бір Құдайды»
111 ...инансын деп – ...фазылымен
112 Бұл жол томдықта: «Алланың әмірімен күшейген соң»
113 Бұл жол томдықта: «Бетіне қарсы тұрып кім шыдайды»
114 сол – көп
115 қалқын – халқын
116 Бұл жол томдықта: «Әнбия, мурсал нәби, Хаққа жылар»
117 Бұл жол томдықта: «Тұра алмас тағат тұтып, шыдап олар!»
118 Бұл жол томдықта: «Ибраһим, Мұса, Ғайса, Шиш Ыдырыс,
Нух →»
119 олар – бұлар
120 2 жол жоқ
121 шаб – шап
122 ғаршыдан – ғарыштан
123 ұстай – ұстап
124 ішбір – ешбір
125 Хұдай – Құдай
126 сондай – қиын
127 Аруннан – һароннан
128 Ібраһим – Ибраһим

- 129 «да» сөзі жоқ.
- 130 Смағылын – Смағұлын
- 131 ішкім – ешкім
- 132 Бұл жол томдықта: «Ұмытылар әркім рәсуа болмасына»
- 133 Маріямны – Мәриямды
- 134 Ғиса – Ғайса
- 135 қорқып Хақтан... – Хақтан қорқып...
- 136 Бұл жол томдықта: «Рәсуа қыла ма, – деп, – бізді сөгіп»
- 137 барі де – баршасы
- 138 қалып – салып
- 139 Бұл жол томдықта: «Жығылып етпетінен жатар шогіп»
- 140 4 жолы жоқ
- 141 Бұл жол томдықта: «Бәрінен жан біткеннің таусылды айла!»
- 142 раһбар – саруар
- 143 Мұхаммад – Мұхаммед
- 144 үмматиm – үмбетім
- 145 Дозақ – Тозақ
- 146 я – иа
- 147 сарғайытдым – сарғайттым
- 148 үммад – үмбет
- 149 күл – ғүл
- 150 4 жол жоқ.
- 151 Бұл жол томдықта: «Күйдірсең, мені күйдір, ей, жаһаннам»
- 152 үмматиmнің – үмбетімнің
- 153 котеріп – көтеріп
- 154 жұрытды – жұртты
- 155 құрлаб – «құр-құр» – лап
- 156 атды – атты
- 157 Дозақтың – Тозақтың
- 158 күйдіруге – күйдіру
- 159 Бұл жол томдықта: «Қоя бер, жарлықпенен мен келемін»
- 160 коп – көп
- 161 Бұл жол томдықта: «Қылған соң ғазап үйі мені Құдай»
- 162 Бұл жол томдықта: «Қылмасқа Хақ жарлығын емес оңай!»
- 163 Бұл жол томдықта: «Күнәкар пенделерді жандырамын»
- 164 тұрма – тақсыр

- 165 қоз салсаңшы – көз салсайшы
166 көп – жан
167 Бұл жол томдықта: «Қайта ғой осы арадан тілімді алып»
168 Бұл жол томдықта: «Мен сені жібермеймін үмбетіме!»
169 Дозақбен – Тозақпен
170 Бұл жол томдықта: «Басынан жалын, түтін жоғары асып»
171 Бұл жол томдықта: «Лапылдап тозақ оты қоймаған соң»
172 жіберген – жіберер
173 Пайғамбар – Мұхаммед
174 хұрматін – құрметін
175 қалды – қалар
176 4 жол жоқ.
177 сол – (сол) оң
178 Бұл жол томдықта: «Қуанар жан-жануар мұны көрін»
179 Бұл жол томдықта: «Тозақтың барлық оты сөнгеннен соң»
180 Бұл жол томдықта: «Асқанын Мұхаммедтің сонда біліп»
181 Мұхамадка – Мұхаммедке
182 Бұл жол томдықта: «Айтсақ та, қанша қақсап біздерге еп»
183 Бұл жол томдықта: «Бұл сөздің мазмұнына келген аят»
184 Рахматіл ліл ғаламин – Рахмат әлғаламин
185 Осыдан кейінгі 4 жолы жоқ.
186 82 жол жоқ.

Елу бесінші: Қиаматда он екі түрлі боп тіріледі адам

- 1 Елу бесінші: Қиаматда он екі түрлі боп тіріледі адам – Елу төртінші бап. Он түрлі боп адамның тірілмегі
2 Бұл жол томдықта: «Имамдар рауаят қып сонан терді»
3 Бұл жол томдықта: «Адамдар: мұны естіген бой бақсын деп,
4 Бұл жол томдықта: «Білгенін Мәшһүр Жүсін жаза берді»
5 Фата атуна – Фата туна
6 айуажан – афужан
7 бенен – пенен
8 хадістан – хадистан

- 9 хикаят – хикаят
- 10 бін – ибн
- 11 Жабіл – Жабал
- 12 қылыпты – қылады
- 13 айытды – айтты
- 14 үматларім – үмбеттерім
- 15 корден – көрден
- 16 Бұл жол томдықта: «Он екі түрлі болып келер! – дейді»
- 17 Бұл жол томдықта: «Құдайым қазы болып, сауал (сұраса) құрса!»
- 18 түрлісі – тайпасы
- 19 маймыл – маймұн
- 20 ірінге – іріңге
- 21 салып – тастап
- 22 Бұл жол томдықта: «Майданы ғарасаттың толар дейді»
- 23 жұрыт – жұрт
- 24 бақбаған – бақпаған
- 25 таубасіз – тәубесіз
- 26 өтін – қайтып
- 27 Бұл жол томдықта: «Бұлар дүр екі адамды шағыстырған»
- 28 жүгірген – жүгіріп
- 29 мұнан – онан
- 30 келеді екен – келеді-міс
- 31 Бұл жол томдықта: «Бір тап боп өз алдына жиылысар»
- 32 көптігінің – көптігінң
- 33 бордақға – бордаққа
- 34 барі – бәрі
- 35 Бұл жол томдықта: «Дүниеде ойламаған өзін кем деп»
- 36 Бұл жол томдықта: «Таң өалып махшар халқы тамаша етіп»
- 37 сұрайды – сұрасар
- 38 ...осы күнде – ...бойын бағып
- 39 Хұдай – Құдай
- 40 рузамен – оразамен
- 41 ісі болмас – болмас ісі
- 42 Бұл жол томдықта: «Кәріп-қасер, кем-кетікті зар жылатып (қан қақсатып)»
- 43 ойламай – парық қылмай

- 44 4 жолы жоқ
45 жүзіменен – көзіменен
46 сүйретіп – сүйреліп
47 қаб-қара – қап-қара
48 етбетдеп – етпеттеп
49 1 жолы жоқ
50 Бұл жол томдықта: «(Дүниеде әрбір түрлі қылған айла)»
51 Бұл жол томдықта: «Аспанда – аяқ, бастары төмен жайда?!»
52 Бұл жол томдықта: «– Өсімге (өстіруге) өз қолынан ақша беріп»
53 көзі – көзі
54 данеме – дәнеме
55 арсалақтап – сандалақтап
56 4 жолы жоқ
57 орнын – орын
58 жығып – жырып
59 айтып – қылып
60 тыйынға – тиынға
61 4 жолы жоқ
62 түрліні – түрлісі
63 шығып – жетіп (түсіп)
64 аузымен – азуымен
65 ұғып – оқып
66 жұрытқа – жұртқа
67 насиқатды – насихатты
68 қылмай – тұтпай
69 мына жол томдықта жоқ, томдықтағы 6 жол мында жоқ
70 сол күндерде – анда-санда
71 Бұл жол томдықта: «Сықылды кірпікшешен бір топ болып»
72 Бұл жол томдықта: «Айтқаным: кітап сөзі, емес жалған»
73 Бұл жол томдықта: «Сұқтанып ол-пұлына көзі түсіп»
74 қоршісінің тишын – қоңсысының тынышын
75 4 жолы жоқ
76 Бұл жол томдықта: «Буынып кеңірдектен дарға асып»
77 шағыстырған – шағыстырып
78 жасырынып – бой жасырып
79 Бұл жол томдықта: «Сонда иісі боктан жаман сасық болып»

- 80 сыйыр – сиыр
81 гаптап – теуіп
82 ар – әр
83 домалап – жығылып
84 тіпті еркіне – ерік алдына
85 гобесінде – төбесінде
86 мыйы – миы
87 сипатпен – сипатпен
88 зекетдерін – зекеттерін
89 болып – жанған (болып)
90 көмір – көмір
91 Бұл жол томдықта: «Ел-жұртқа мақтан үшін дүние жиып»
92 Бұл жол томдықта: «Мінезі такапбар боп сүрген өмір»
93 отдан – оттан
94 айдап – айдар
95 күнакарлар – күнәкарлар
96 зина – зина
97 4 жолы жоқ томдықтағы
98 Бұл жол томдықта: «Бір түрлі қара бұлар, көздері көк»
99 Бұл жол томдықта: «Халқына ғарасаттың көрінер жек»
100 жерді тіреп – жерге түсін
101 отбенен – отпенен
102 қарны – қарыны
103 айтып – сөйлеп
104 өткен – өткен
105 құзғын – толған
106 Бұл жол томдықта: «Біреуге өтіріктен куә болған»
107 Бұл жол томыдықта жоқ.
108 ғапіллікпен – ғапілдікпен
109 Хақға – Хаққа
110 Бұл жол томдықта: «Келеді он екінші болып айдай»
111 Бұл жол томдықта: «Жарқырап аппақ қасқа болып маңдай!»
112 Бұл жол томдықта: «Жарық етіп он төртінен туған айдай»
113 Бұл жол томдықта: «Ойнақтап, асыр салып, құлын-тайдай»
114 таж – гэж
115 нұрланар – нұрлары

- 116 жарык – жарк
- 117 тортінші – төртінші
- 118 Көзлери-наза шамс – көздері – зуһра шәмси
- 119 18 жол жок
- 120 руза – ораза
- 121 Исламның – Исламның
- 122 көңіліне ұққан – көңілге ұққан
- 123 уажіп – уәжіп
- 124 сүннатді – сүннәтті
- 125 жана да – және де
- 126 жамандықтан – риялықтан

Елу алтыншы. Барша Мақлұқ қиаматда бес бөлінеді

- 1 Елу алтыншы. Барша Мақлұқ қиаматда бес бөлінеді – Елу бесінші бап. Барша Мақлұқты беске бөлгені
- 2 қиамат – қиямет
- 3 бөлегі – болегі
- 4 дозаққа – тозаққа
- 5 шайтан дүр – шайтандар
- 6 Бұл жол томдықта: «Бір бөлігі боп кетер жер менен жер»
- 7 топрак – топырақ
- 8 Бұл жол томдықта: «Сауап жоқ, һәм күнә жоқ қылғандар»
- 9 сабаплі топракқа – себепті топыраққа
- 10 Бұл жол томдықта: «Оыс айырады бір-бірінен пәруардігер»
- 11 хисапқа – ғисапқа
- 12 жиылған – мукалаф
- 13 Берубары – Бірубары
- 14 кормейді – көрмейді
- 15 іш – еш
- 16 оны – тағалам
- 17 2 жолы жоқ
- 18 төріт – төрт
- 19 нарседен – нәрседен

- 20 аттатбастан – аттапастан
21 ауелі – әуелі
22 Бұл жол томдықта: «Не бірлан өткіздің, – деп, – айт, – деп, – маған?!»
23 айтады – айтар
24 коп – көп
25 сарып – сарп
27 бейқабар – бейхабар
28 я – иа
29 күрешін – күрісн
30 банда – пенде
31 мағрұр – махрұр
32 қылғамын – қылғанмын
33 руза – ораза
34 күш-қуатын – күш-қуатын
35 Бұл жол томдықта: «Айтқам жоқ па бәріңе: «Нәпсің, – деп, – жау!»
36 4 жол жоқ
37 Бұл жол томдықта: «Деп айтар: – Бір Құданың пендесеміз»
38 бандашілік – пендешілік
39 ар – әр
40 Бұл жол томдықта: «Тілеуін бір Құдай қайтіп берсін»
41 кеше – кеш[т]е
42 рызык – ризык
43 ішкімде – ешкімде
44 күні – күн
45 Бұл жол томдықта: «Іші (ісі) оның түзелмес(ін), болып түзік»
46 Бұл жол томдықта: «Үшіншісі, ойламас ақыретті»
47 2 жол жоқ
48 Бұл жол томдықта: «Корсе де, қорықпайды көп апатты»
49 төртінші – төртінші
50 айытқан – айтқан
51 ақыретдің – ақыреттің
52 тауба – тәубе
53 әркімнің – әркімнің
54 Бұл жол томдықта: «Үш нәрсені көңіліне Құдай салар»
55 жолларына – жолдарына

- 56 Бұл жол томдықта: «Үшінші, көп тағат дүр істегені»
57 Бұл жол томдықта: «Арып, шаршап жүрсе де, еш қалдырмас»
58 ар – әр
59 бандасі – пендесі
60 Бұл жол томдықта: «Оның да даяр тұрар үш нәрсесі»
61 таубанің – тәубенің
62 ішбір – ешбір
63 өсек-өтірік – өсек-өтірік
64 ашбастай – ашпастай
65 қарадай – қара
66 ол – бір
67 ғапіл болып – болып ғапіл
68 Бұл жол томдықта: «Басына түсе қалса заман ақыр»
69 2 жол жоқ
70 Бұл жол томдықта: «Егер де күнәменен күнің өтсе»
71 күнаң – күнәң
72 Бұл жол томдықта: «Қабіріне қауым халқын кетсе көміп»
73 кабіріңа – кабіріңе
74 «деп» сөзі томдықта жоқ.
75 корген – көрген
76 күна – күнә
77 Хақдан – Хақтан
78 паленше – пәленше
79 күнаңмен – күнәңмен
80 ахмақ – ақмақ
81 сіз таз болдың – безбек боласың
82 Бұл жол томдықта: «Күнәмен өмірің өтді, ей, пәленше!»
83 Хұдай – Құдай
84 казірда – казірде
85 богермін – бөггермін
86 Малак – Мәлік
87 күнаңіз – күнәңіз
88 сойлетпес – сойлетпес
89 кабіріңда – кабіріңде
90 оған – бұған
91 тіршілікте – ғұмырында

- 92 Бұл жол томдықта: «Ғамалың қияметте аз-ақ болар»
93 қабіріңа – қабіріңде
94 жақсы – ізгі
95 ғаріп – кәріп
96 коркем – көркем
97 иіслі – иісті
98 Бұл жол томдықта: «Мүләйім сынықлықпен тұрғай онда»
99 езгу – ізгі
100 Хұдайым – Құдайым
101 қиамат-қайымғаша – қиямет-қайымғаша
102 ағла – ағыла
103 Малік – Мәлік
104 Бұл жол томдықта: «Мен тұрамын бар сөзді аузыңа сап»
105 іш қорықпай – ешбір қорықпа
106 арада – халатта
107 Мүңкір-Наңкір – Мүңкір-Нәңкір
108 раббік – раббик
109 сұрасаң – сұрайсың
110 елік – әлік
111 Мұхаммад – Мұхаммед
112 анда – онда

Елужетінші. Ұжұмахдың аты, әм сипаты

- 1 Елужетінші. Ұжұмахдың аты, әм сипаты – Жұмақтың аты, һәм сипаты
2 ұжмақ – жұмақ
3 жаратды – жаратты
4 неден – не-ден
5 29 жол жоқ
6 езгу – ізгі
7 Бұл жол томдықта: «Сарайдың есіктері – тек жауһардан»
8 бұтақдары – бұтақтары
9 барі – бәрі
10 төріт – төрт

- 11 дaрия – дaрия
- 12 ұзын – өзен
- 13 тaтді – тәтгі
- 14 сүтден – сүттен
- 15 Хұдай – Құдай
- 16 ар – әр
- 17 бaндасі – пендесі
- 18 мін – мен
- 19 жaнa – жәнe
- 20 ағад – ағaды
- 21 хaмiр – хaмap
- 22 зaбiр – зәбiр
- 23 су – суы
- 24 ұжмaқтың – жұмaқтың
- 25 Бұл жол томдықтa: «Iстесe күнәһи бос жәнe кәпiр»
- 26 бoлaды – бұларды
- 27 Мaғрaждa – Мигрaждa
- 28 қыл деп – қылшы
- 29 ей – ай
- 30 Жeбрaйiл – Жeбiрeйiл
- 31 жaқғa – жaққa
- 32 айытды – айтты
- 33 Қайрылaнaм – Қайырылaнaм
- 34 Хұдайғa – Құдайғa
- 35 кoрi – көрi
- 36 кoрсетep – көрсетep
- 37 қылғай – қылғаш
- 38 алгi – әлгi
- 39 дeдi – дeйдi
- 40 көрдi – көрiптi
- 41 кoрсe – көрсe
- 42 рaхмaтын – рaхымaтымeн
- 43 айтaйын – айтaмын
- 44 Дaрaл жaнaн – Дaрaлыxпaн
- 45 кaуһaрдaн – гaуһaрдaн
- 46 сaп – сaф

- 47 Бұл жол томдықта: «Аты дүр ол жұмақтың – «Дарис салам»
48 үшіншінің – үшіншісінің
49 Жаннат ма ауі – Жаннат Мәуі
50 жаратқан забаржатдан – жаратты забіржаттан
51 Даріл хад – Даралхилу
52 төртіншінің – төртіншінің
53 Бұл жол томдықта: «Сары маржаннан жаралған өзі»
54 Жаннат нағім – Жаннат Нағим
55 аны – әні
56 тағин – тағын
57 Жаннаты Ғадн – Жаннат-Ғадин
58 ерұр – ирөр
59 жақұтдан – жақұттан
60 Карім – Кәрім
61 Даріл – Дарил
62 езгу – ізгі
63 банда – пенде
64 пазлымен – фазылымен
65 Ирдауіс – Фирдауыс
66 ұжмақтан – жұмақтан
67 жаратыпды – жаратыпты
68 сипатын – сипатын
69 келтіраламан – келтіре алман
70 ұжмақтың есігі – жұмақта есік
71 кеңдігі – кеңлігі
72 кок – көк
73 жақұтдан – жақұт
74 маржан – маржаннан
75 2 жол жоқ
76 Бұл жол томдықта: «Есігі құлыптаулы, көрсе жүзін»
77 Бұл жол томдықта: «Соншама үлкендігі мұнараның»
78 дүниа – дүние
79 мақлұқ – мақұлұқ
80 аның – оның
81 жатыр – шығар
82 2 жол жоқ

- 83 Бұл жол томдықта: «Деп айтқан: – Кіре алама, аузы құлып?»
84 ашыуы – ашуы
85 Ла ила һа ілла Алла – Ла ила ила Алла
86 каламны – каламды
87 ауызға – аузыма
88 есікке – есік
89 алама – алам ба
90 дарияның – дарияның
91 табалмаған – таба аламаған
92 абден – әбден
93 Бісмілла – Бисмилла
94 Лапіз Алла – Лафыз Алла
95 Ар рахман – Ал рахман
96 Ар рахим – Ал рахим
97 Бұл жол томдықта: «Бісімнің мимінен шығар сипат дария»
98 Біланың һасінан – Баллаһия-сынан
99 Лапіз – Лафыз
100 мемінен ар – мимінен ал
101 Ар рахимнан – Ал рахимнан
102 есітдім – есіттім
103 я – иа
104 Мұхаммад – Мұхаммед
105 үмәтіңні – үмбетіңді
106 ила – илан
107 сембі – сенбі
108 дариасынан – дариясынан
109 жексембі – жексенбі
110 Бұл жол томдықта: «Тәубе қылса, тиылып күнәсынан
111 дүйсембі – дүйсенбі
112 Хұдайдан – Құдайдан
113 сейсембі – сейсенбі
114 ...істін барша – сөзден жымла
115 Бұл жол томдықта: «Сулары үш дарияның хауызға ұқсар»
116 болар – боларлар
117 Бұл жол томдықта: «Тоқтамас мың жыл ішіп, есірген соң»
118 ол – сол

- 119 Салсабіл – Салсабил
 120 сәрсембі – сәрсенбі
 121 Салсабілдің – Салсабылдың
 122 Бұл жол томдықта: «Ұшады мас болумен тағы мың жыл»
 123 Түбі – Түп
 124 тақыт – тахыт
 125 Хұданың – Құданың
 126 амрі – әмірі
 127 сембі – бейсенбі
 128 бұлыт – бұлт
 129 бұлыттан – бұлттан
 130 тажлар – тәждер
 131 ...таждар киіп – тәждер орап
 132 хулла – холла
 133 қуанып ұшады екен... – Қуанып тағы ұшады...
 134 Бұл жол томдықта: «Орнына келіп түскен садақаларын (салдық-
 ларың)!»
 135 жұмға – жұма
 136 барін – бәрін
 137 Алланың рахматынан... – Маһымнан холладан...
 138 корсетеді – көрсетеді
 139 арқайсы – әрқайсы
 140 Бұл жол томдықта: «Құдая, әр пендеге қылғыл несіп!»
 141 періште – періштелер
 142 Бұл жол томдықта: «Осындай пар дүр – дейді, – дәреже бар!»
 143 напсі тиған – нәпсі тиған
 144 күндіз-түні – күндіз-түнде
 145 ғапіллікта – ғапілдікте
 146 ахмақ – ақымақ
 147 нығматді – нығметті

Елу сегізінші. Ібін Ғаббастан рауаят жаһаннамнан

1 Елу сегізінші. Ібіп Ғаббастан рауаят жаһаннамнан – Алпысыншы бап. Аби ғаббас бір рауаят қылған жаһаннам(нан)

- 2 Ібін – Аби[ибн]
- 3 сінат – сипат
- 4 жетбіс – жетпіс
- 5 құршап – қоршап
- 6 ғаріп – кәріп [ғаріп]
- 7 Бұл жол томдықта: «Әр баста отыз мың хам бар дүр анда»
- 8 Бұл жол томдықта: «Әр ағызында отыз мың тісі бар дүр»
- 9 банда – пенде
- 10 ар – әр
- 11 ухiт – азуы
- 12 ауызда – аузында
- 13 отдан – оттан
- 14 келер – келеді
- 15 ұстап – ұстар
- 16 акеп қояр – әкелер һәм
- 17 тамұғны – тамұқты
- 18 сiпатлы – сипатлы
- 19 жаратыпды – жаратыпты
- 20 ош – өш
- 21 падша – патша
- 22 Хұдай – Құдай
- 23 Хұдая – Құдая
- 24 рахматыңнан – рахыматыңнан
- 25 бандаң – пендең
- 26 хабибінің – хабибің
- 27 хұрметі – құрметі
- 28 ғапу – махфуз
- 29 Бұл жол томдықта: «Жапқышы айыптарды – Құдауандам!»

Елу тоғызыншы. Имансыздың халі

- 1 Елу тоғызыншы. Имансыздың халі – Алпыс бірінші бап. Имансыздың сияпты
- 2 Хұдайым – Құдайым

- 3 козін – көзін
- 4 пешетдеп – пышақтап
- 5 гамұқдың – тамұғдың
- 6 Забани – Запани
- 7 Забанидің – Запанидің
- 8 отды – отты
- 9 аузына – аузынан
- 10 шынжырменен – шынжырымен
- 11 шығар – шыққан
- 12 дүбірінен – бүйірінен
- 13 мойнына – мойынына
- 14 шайтанменен – шайтанымен
- 15 Хұдая – Құдая
- 16 ғарін – мүмин
- 17 бүгүн – бүгін
- 18 дамін – ащысын
- 19 дүниедағы – дүниедегі
- 20 күнаң – күнәң
- 21 Патима – Фатима
- 22 үмбатіңізді – үмбетіңізді
- 23 рауысша – раушылы
- 24 Жебрайылдан – Жебірейілден
- 25 сұрадыңыз – сұрадың
- 26 айыт – айт
- 27 айытқан – айтқан
- 28 жана – және
- 29 үмбатімда – үмбетімде
- 30 нишана – нышана
- 31 үмбатім – үмбетім
- 32 үш бөлек – осы [үшін]бөлек
- 33 күнакары – күнәкары
- 34 карі – кәрі
- 35 таубасіз – тәубесіз
- 36 үшінші – үшіншісі
- 37 зинакарі – зинақоры
- 38 жігітді – жігітті

- 39 коркіне – көркіне
40 Бұл жол томдықта: «Күнәһи қылса, Құдайды ойламастан»
41 піриад – фариад
42 Бұл жол томдықта: «– Аһи уаһи (маным) менің қартлығым, – деп, жылайды қарт»
43 адеп – әдеп
44 мұндай қор – рәсуақор
45 хасрат – қасірет
46 Маліктің – Мәліктің
47 көздері – көзлері
48 қарыт пенен... – қарты мен...
49 Малак – Мәлік
50 үмматиісіз – үмбетісіз
51 қандай – нешік
52 тамұғның – тамұқ аһылының
53 пайғамбарың – пайғамбарыңды
54 сұрағаш – сұрағашы
55 рузасы – оразасы
56 бұлай – олай
57 Мұхамамд – Мұхаммед
58 амірін – әмірін
59 мұғситдан тиған – махсияттан тыйған
60 Бұл жол томдықта: «Қылма, – деп, – баршаңызға – фикру бадым»
61 Бұл жол томдықта: «– Сіздерді жіберді ме: «Күнә ет!» – деп»
62 Малак – Мәлік
63 Малактің айбатынан – Мәліктің һайбатынан
64 арқайсысы – әрқайсысы
65 паған – баған
66 баріне – бәріне
67 Малік – Малак
68 бермес – қылмас
69 ағар да – егер де
70 Бұл жол томдықта: «Сен ғазап көрмес едің осындайда!»
71 Бұл жол томдықта: «Жылауы пайда қылмас зара қадар»
72 забанилар – запанилар
73 тауба – тәубе

- 74 күна – күнә
75 рахым – рақым
76 арқашан – әрқашан
77 таһліл – таһлил
78 сабапті – себепті
79 қайытдық – қайттық
80 арқайсы – әрқайсы
81 таһліл-шарін – таһлил-шәріф
82 парман – пәрмен
83 банда – пенде
84 Хұдауанда – Құдауанда
85 Хұданың – Құданың
86 тұтар – тұсар
87 тиыштық – тыйышлығын
88 ар – әр
89 таһін – тәһін
90 күйдіріп – жандырып
91 жүзіні – жүзін
92 Хұдайға – Құдайға
93 сажда – сәжде
94 Бұл жол томдықта: «Тілі менен жүрегін күйдірменіз»
95 Хақды – Хақты
96 Тарет – таһарат
97 рузасын – оразасын
98 Хақдан – Хақтан
99 жарылқасын – жарылғасын
100 руза – ораза
101 өтрік – өтірік
102 ғайбат азасына – ғайбаттың азасына
103 Бұл жол томдықта: «Әркім сол штраф (еш тарап) күнін төлеп»
104 қарата күнасының – қаратар күнәсының
105 күнасына – күнәсына
106 Бұл жөл томдықта: «Біреу аз, біреулер көп жатып»
107 күнасынан – күнәсінан
108 аһлі – аһылы
109 таһлілді – таһлиліні

- 110 паһмі – баһымы
111 2 жолы жоқ
112 нарсе – нәрсе
113 куа – куә
114 күнаңды – күнәһынды
115 «бір» сөзі томдықта жоқ.
116 куа – шаһыдтан
117 менде тұрып... – маған келіп
118 палан – пәлен
119 мінотде – мойында
120 барша тәнің – барлық тәнің
121 козбен – көзбен
122 күнасының кордім барін – күнәсының көрдім бәрін
123 Бұл жол томдықта: «– Сен күнәһи – менен қылдың қорықпай, бетпақ!»
124 болар – болып
125 күнаңды – күнәнді
126 қиамат – қиямет
127 адамзад – адамзат
128 корден – көрден
129 Бұл жол томдықта: «Бір жерге мақұлқатты жиып [алып]»
130 Бұл жол томдықта: «Алла қазы боп сауал сұрар дүркін-дүркін»
131 тобеге – төбеге
132 тамұғдан – тамұқтан
133 мұнапіктар – мұнафиктар
134 шараманда – шерменде
135 колеңкедей – көлеңкедей
136 бастарына – басына
137 Бұл жол томдықта: «Халайық, ынтық болсаң, барыңыздар!»
138 қалықты – халықты
139 мү амін – мүмин
140 мұнапіқдар – мұнафиқлар
141 Бұл жол томдықта: «Бірі сол бір Аллаға серік қатып»
142 ...бен бұтқа мүшріктар – пен пұтқа мүшіріклер
143 «да» сөзі томдықта жоқ.
144 біреуі – бірі

- 145 үшеуіне – үш көруһке
146 мү аминдердің – мүминлердің
147 колеңке – көлеңке
148 мұнағиққа – мұнағиққа
149 мыйы – мийи
150 мү аминдер – мүминлер
151 аркімдер – әркімлер
152 қайітсін – қайтсін
153 мінағиқ – мұнағиқ
154 колеңкесі – көлеңкесі
155 ішре – ішінде
156 қаб-қара – қап-қара
157 көмірдей – көмірдей
158 Бұл жол томдықта: «Бізді ғып мүминлардан нұр ішінде»
159 пазлың бірлан – фазылың илан
160 тірілген – тір[іліп]
161 барша – барлық
162 жыйырма – жиырма
163 ар саптың – әр сапының
164 хисаб – хисап
165 Бұл жол томдықта: «Бұлардан: мүмин, – дейді, – үш-ақ сапты»
166 ерур – ирөр
167 ...тіпті мықты – ...сол мұнахы
168 ...тамұғ аһлі – тамұқ аһылы
169 тамұғқа – тамұққа
170 тәнірім – тәңірім
171 аны – оны (аны)
172 арқайсысн – әрқайсысын
173 катрда – жұмладан
174 қып – ғып
175 Хабибінің хұрматі – Хабибің құрметі
176 тамұғның – тамұқтың
177 жітбіс – жетпіс
178 өмір – ғұмыр
179 напсісін – нәпсісін
180 Бұл жол томдықта: «Қарасан, сырты молда, ғалым адам»

- 181 Бұл жол томдықта: «Ақырет ісін қылмай, болған надан»
182 тәнін – тәнін
183 напсінің – нәпсінің
184 «босқа» сөзі жоқ.
185 ... кебежедей қарасаңыз – ... қарасаңыз кебежедей
186 тамығы – табиғ
187 тамұғның – тамұқтың
188 насихатды – насихатты
189 тағатды – тағатты
190 қылап – халап
191 Бұл жол томдықта: «Оны айтар: «Наһи алғырду ламант»
192 4 жол жоқ
193 қатаб – хатаб
194 қианат – қиянат
195 закумға – заққумға
196 лағнат – лағынет
197 аузынан – ағызынан
198 зарре – заре
199 аузы менен астынан – ағызы менен аузынан...
200 рива – рия
201 корген – көрген
202 хүкіп – сақып
203 Бұл жол томдықта: «Сақыбы – төрт мың жылдык, алғын ұғып!»
204 бір – әр
205 торіт – төрт
206 Бұл жол томдықта: «Әр айы – төрт мың ай», – деп, тағы айтады»
207 жігітдер – жігіттер
208 қылап – хилаф
209 сенімдігің ам – хүкімлігің һәм
210 ақрет жүзінде – ақырет жұртында

Алпысыншы. Абуһарирадан Құрайыш шаян туралы

1 Алпысыншы. Абуһарирадан Құрайыш шаян туралы – Алпыс екінші бап. Әбуһарирадан бір рауаят: Шаян Құрайыш туралы

- 2 арқашан қиаматдың – әрқашан қияметтің
- 3 жыланға – шаянға
- 4 көкте – көкте
- 5 төртінші – төртінші
- 6 құйрығы жеті қабат – құйрықтары жеті қат
- 7 көкті – көкті
- 8 Жебрайіл – Жебірейіл
- 9 шыққан – шыққан
- 10 ай – ай
- 11 парсені – көрұһны
- 12 Мұхаммад – Мұхаммед
- 13 үмәтінен – үмбетінен
- 14 ...қойып кеткен – тәрік еткен
- 15 зекетдерін – зекеттерін
- 16 өткен – өткен
- 17 алып – жеген
- 18 жеген – біткен
- 19 дайім аның – дәйім оның (аның)
- 20 арқашан – әрқашан
- 21 бесінш – бесінші
- 22 машітде – мешітде
- 23 тауба – тәубе
- 24 бесеуі – бес көруһы
- 25 2 жол жок.
- 26 Хұдая – Құдая
- 27 әрбір – әрбір
- 28 Бұл жол томдықта: «Иа, Раббы, осылардан қылма бізді»
- 29 Бұл жол томдықта: «Пендеміз күнәмыз көп әр қылмыстан»

Алпыс бірінші. Арақ ішушілердің қабірден тұрғаны

- 1 Алпыс бірінші. Арақ ішушілердің қабірден тұрғаны – Алпыс алтыншы бап. Арақ ішушілердің қабірден тұрғаны
- 2 Бұл жол томдықта: «Қабірден тұрар, – дейді, – арақ ішкен»

- 3 көздері – көзлері
- 4 иісі – исі
- 5 көрінер, көмекейі – көрінер, көмекейі
- 6 аузынан – ағызынан
- 7 сұмсекейі – сөмсекейі
- 8 талтіректеп – тәлтіректеп
- 9 симай – сыймай
- 10 жан-жағына – сол жағына
- 11 бөтелкесі – ботелке бар
- 12 куремке – рюмка
- 13 сипатпен – сипатпен
- 14 лағнат – лағынат

Алпыс екінші. Жұмбақ яхалі анағамака язғуихадка

- 1 Алпыс екінші. Жұмбақ яхалі анағамака язғуихадка – Алпыс сегізінші бап
- 2 Бұл жол томдықта: «Әкеңнің ініс едім, танымсың?!»
- 3 акеңнің – әкеңнің
- 4 танымүсін – танымсың
- 5 акем – әкем
- 6 нағашың – нағашының
- 7 акең – әкең
- 8 мен – мәнісін
- 9 акемнің – әкемнің
- 10 коп – көп
- 11 кітабда – кітапта
- 12 надандар – наданлар
- 13 қалған – қалды
- 14 Хұданың – Құданың
- 15 Бұл жол томдықта: «Сөзіме құлақ сал да, тұршы тындап»
- 16 жана – және
- 17 көңлі – көңілі
- 18 «де» сөзі томдықта жоқ.
- 19 үшбу – ұшбу

- 20 құласатда – құласада
 21 Әрі қарай өлең томдықтың «Алпыс тоғызыншы бап» өлеңімен жалғастырып берілген
 22 көріп – көріп
 23 сұрады – сұрайды
 24 жон білмекші – жөн білмекші
 25 жүрмегің – жүргенің
 26 айытды – айтты
 27 жайымды – жайым
 28 соксеңші – сөксеңші
 29 мәні-жайын – мәні-жайын
 30 түртеуі – төртеуі
 31 құлларым – құлдарым
 32 баріміз – бәріміз
 33 сүннаті – сүннеті
 34 ей – ай
 35 Күландам – Күлэндам
 36 Келесі жолдар томдықтың «Жетпісінінші бап» өлеңімен сәйкес келеді.
 37 ұлымен – ұғлымен
 38 азад – азат
 39 хукімімен – хукімімен
 40 неках – неке
 41 таңірім – тәңірім
 42 па – пе
 43 баріміз – бәріміз

Алпыс үшінші. Насихат масала

- 1 Бұл жол томдықта: «Бисмилла – әуелден сөздің басы»
 2 банданің – пенденің
 3 қиаматдің масаласы – қияметтің мәселесі
 4 қадари – қадір
 5 құллық – тәубе
 6 Хақдан – хақтан

- 7 жетбiсдiң – алпыстың
- 8 қиамат – қиямет
- 9 рахым – рахмат
- 10 Бұл жол томдықта: «Кiтап көрсем түседi ықыласым»
- 11 ғадiлiне – дiлiне
- 12 пазылына – фазылына
- 13 ұжмақды – жұмақты
- 14 насiп – несiп
- 15 Бұл жол томдықта: «Еш жанның қалыс қылмас мұнан аман!»
- 16 қиамата – қияметте
- 17 Бұл жол томдықта: «Тәубенi бiз қылалық қорқып хақтан»
- 18 Бұл жол томдықта: «Өткенде тар сираттан, соны ұқ, мақтан»
- 19 жатқан – жақтан
- 20 Бұл жол томдықта: «Құдая, өзiң онда жаман жолдан!»
- 21 халал нетбен – ақ ниетпен
- 22 болмайды – болмайсың
- 23 бетбен – бетпен
- 24 сақтанғыл – сақтанғын
- 25 балекетден – пәлекеттен
- 26 рахмат – рақмет
- 27 тандегi аманатды – тәнiмдегi аманатымды
- 28 Бұл жол томдықта: «Тiлегiм, Раббым, жарылқағын»
- 29 Мен раббық – Ман рәббик
- 30 жарылқа деп – жаралған соң
- 31 жарылқасын – жарылқаушы
- 32 тан – тән
- 33 кiрермiз – кiрерiз
- 34 Мүңкiр-Наңкiр – Мүңкiр-Нәңкiр
- 35 палендерге – пәлен дерге
- 36 Хұдайым – Құдайым
- 37 пайғамбар – нәбиiм
- 38 айытсақ – айтсақ
- 39 Бұл 4 жол томдықта кездеспейдi.
- 40 нетбен – ниетпен

- 41 барі – бәрі
- 42 барі – кәрі
- 43 Бұл жол томдықта: «Бұл дүние ешбір жанға опа қылмас».
- 44 қатындары – балалары
- 45 Бұл жол томдықта: «Әнбия, мұрсалдардың бәрі де өтті»
- 46 барінің де тақдір – бәрінің де тағдыр
- 47 дүние уапасізін – дүниенің опасызын
- 48 бар ғалым кітапдарға – бәрі де кітаптарға
- 49 Осыдан кейінгі томдықтағы 2 жолы жоқ.
- 50 Бұл жол томдықта: «Дүниенің пәни екенін фәһим (бәһім) ойлап»
- 51 кетді – кетті
- 52 парасатлы – парасатты
- 53 бос – көп
- 54 Осыдан кейінгі томдықтағы 2 жолы жоқ.
- 55 көріп – қылып
- 56 қылып – етіп
- 57 қиындық – жамандық
- 58 іқрар – ықырар
- 59 жақсылықды – жақсылықты
- 60 шын ғой деп – тасаттық етіп
- 61 шүбһа алып көңлімізге – шүбәлі көңілімізге
- 62 бандам – пендем
- 63 «дүр» сөзі томдықта кездеспейді
- 64 ғой құрған – тұр дайын
- 65 күнде – күні
- 66 Бұл жол томдықта: «Білмейді қасындағы еш жолдасың да»
- 67 Бұл жол томдықта: «Сірә, бұл ғайыптан тірілген соң»
- 68 Бұл жол томдықта: «Қырық жыл отырармыз көр басында»
- 69 барін – бәрін
- 70 еш пала – ешбір
- 71 көңлі – көңілің
- 72 ғарасатдың – таразының
- 73 қатқа – хатқа
- 74 ар – әр

- 75 банда – пенде
76 зұлматқа – зауал ғатқа
77 хұдая, кұакардан – кұдая, күнәкарлы
78 ағар – егер
79 түсерсің – түсесің
80 дозақ – тозақ
81 қиаметдің барі – ақыреттің бәрі
82 тиылыңыз – тыйылыңыз
83 алдында – Алланың
84 «өткен» сөзі томдықта жоқ
85 падша – патша
86 тірі – еш
87 ішбір – ешбір
88 дүниа пани – дүние пәни
89 Бұл жол томдықта: «Көп жасап, өлмей кеткен бар ма, қане, ей?!»
90 Лұқман Хакім – Хакім Лұқман
91 Бұл жол томдықта: «Көп жасап, аты шығып, болған қари!»
92 болмас – қалмас
93 Бұл жол томдықта: «Сөйледім келгеннен соң сөз жүйесі»
94 Бұл жол томдықта: «Аласың үлкен олжа қияметте»
95 Бұл жол томдықта: «Әркімнің бас-басына тиесісі»
96 болсаң – келсең
97 парман – пәрмен
98 ар бұшбақдан – әр бұрыштан
99 болмаңыз – боламыз
100 ғибадатды хұдайға – ғибадатты кұдайға
101 аңгіме – әңгіме
102 ғамалың ақыретде – амалың ақыретте
103 Бұл жол томдықта: «Фазылыңа ал, діліңе алма, иа, кұдая»
104 қорсеткен – Мұстақым
105 өтерсең қыл көпірден – өтерсің қыл көпірден
106 шайтан-лағын – шайтан-дағы
107 Бұл жол томдықта: «Бір Алла түзу жолға салсын тағы»
108 Бұл жол томдықта: «Ақыры өзі ғасы малғұн болды»

- 109 Бұл жол томдықта: «адаммен келісе алмай ынтымағы»
110 дұшман – дұшпан
111 ауел – әуел
112 пале – пәле
113 иетден – иттен
114 білесіздер – білсеңіздер
115 жігітліктің ең бір рахаты – жігіттіктің ең бір рақаты
116 шақта бар лаззат – кезде бар ләззаты
117 бадшағар – батшағар
118 коп – көп
119 қиаметден – қияметтен
120 жігітдер, қиаметдің – жігіттер, қияметтің
121 Бұл жол томдықта: «Рас!» – деп, тасаттық етісіп бақ»
122 қадари хал – қадірімше
123 айтуға зіһнім – айтуыма зейіпім
124 ғасы жапы – ғайлі жапа
125 ғалымлармен мажліс – ғалымдармен мәжіліс
126 ақыретде – ақыретте
127 ерікке жүрмесіңе – еркіне айдамаса
128 бір нарсеміз – еш нәрсеміз
129 күлдіркіш – күлдіргіш
130 қайдағы жоқ – пайдаға бір
131 Көз көріп, әрбір – көз көріп, әрбір
132 ағар да – егер де
133 тиылмасақ – тыйылмасақ
134 кітеміз қиамет күн – кетерміз қияметте жарға құлап
135 ізіне қарап жүріп – із қарап, түзу жүріп
136 «қоб» сөзі томдықта кездеспейді
137 Көңлі ренжімейді – көңіліне келтірмейді
138 хұдай – құдай
139 Бұл жол томдықта: «Айтпайды жаман сөзді Алла деген»
140 сауаптарын риа – жақсылығын рия
141 ақыретдің – ақыреттің
142 такаббар кейбір адам – тәкаппар бір адам бар

- 143 жұрытдан – жұрттан
144 керегі жоқ нарсеіі – бостан-бос жоқ нәрсені
145 Бұл жол томдықта: «Көрмейді осындайды молдаларым»
146 барінің мінезіне көңілім – бәрінің мінезіне көңілім
147 табылар – табылып
148 айытқан моллаларға – айтқан молдакеме
149 айытқан – айтқан
150 арқашан – әрқашан
151 бетдемеңіз – беттемеңіз
152 күншілік – кемшілік
153 істерінді – жолдарынды
154 моллар – молдалар
155 қатды – қатты
154 азаматды – азаматты
155 наданнан жаманрақ – надандардан жаманырақ
156 бұтды-шатды – бұтты-шатты
157 етіп иіліңіз – қылып қиылыңыз
158 пігнаны – бетін әлгі
159 ықласың – ықыласың
160 Ғазрайіл – Ғазірейіл
161 Бұл жол томдықта: «Бас қосса ғұламалар мәжілісі»
162 күнде – кезде
163 үйдің – оның
164 каламын – кәламын
165 қорқыныштан шығып есі – қорқынышпен іші-тысы
166 мисалын ақыретдің айытқан – мысалын ақыреттің айтқан
167 есітіп – естіп
168 таубаға келер ме екен әрбір – тәубеге келер деймін әрбір
169 Бұл жол томдықта: «Кетті ғой әдеп, тәртіп бозбаладан»
170 Бұл жол томдықта: «Сауабы қашады одан, болса надан»
171 Бұл жол томдықта: «Табиғат, ғибадат жоқ сол сияқты»
172 Бұл жол томдықта: «Көрерміз жақсылықты біз баладан»
173 шүбһасыз таза – шүбһәсіз болса
174 ішбір – ешбір

- 175 я – иа
176 пазлыңа – фазылыңа
177 Бұл жол томдықта: «Сақтай гөр сондай күннен иа, зұлжалал»
178 күнам – күнәм
179 қаталық – қателік
180 отді – өтті
181 шетді – шетті
182 куа – куә
183 күнамізбен бетпе-бетді – куәменен бетпе-бетті
187 акеп – әкеп
188 қаһарменен – қаһарымен
189 барі – бәрі
190 аузындағы тілің мен – ауыздағы тіл менен
191 куа – куә
192 іблістің – ғазазілдің
193 шыққан әуел – шыққан әуел
194 адамзатды – адамзатты
195 Хауаменен – Хауа ана
196 ұжмақтан – жұмақтан
197 әйелдерден – әйелдерден
198 безген – безіп
199 әрбір – әрбір
200 маз – мәз
201 қасына ерген – қасын керген
202 әрбүреудің дамін – әрбіреудің дәмін
203 осалдықтан – салдарынан
204 дал – өн
205 бііттей – титтей
206 затдың барі – заттың бәрі
207 Мына 6 жол томдықта кездеспейді.
208 әйел – әйел
209 козғалалар – козғала алар
210 ұк – біл
211 ұқпа – білме

- 212 қызығасың – қызығарсың
213 сырын алып, азырақ – сыр алып біразырақ
214 айытсаң – айтсаң
215 қосып – жауап
216 Бұл жол томдықта: «Өзіңді билеп алар шаппай, желмей»
217 ықласың – ықыласың
218 хұрметдеп – халалдан
219 көнесің ғой, бейшара – көне бер, сен бишара
220 нарсе – нәрсе
221 сүйтіп – сөйтіп
222 ақырда – ақыры
223 түбке – түпке
224 Бұл жол томдықта: «Мысалын әр нәрсенің сипаттадым»
225 ішбір – зиян
226 бүреуге үй – бір-екеуі ішінде
227 әйел затқа – әйел заты
228 хатды – хатты
229 жақсы әйел байын – жақсысы байын
230 Бұл жол томдықта: «Парасат, ол білімді, инабатты»
231 түсбейді – түспейді
232 тақдырдағы – тағдырыңда
233 азелде – кез болса
234 Бұл жол томдықта: «Құдайға қартайғанда тағат қылмай»
235 Бұл жол томдықта: «Не қызық көрем дейді ол ант атқан»
236 мініки, соның барі – мінекей, соның бәрі
237 іш – еш
238 ешқашан – әрқашан
239 ібіліс – ғазазіл
240 көңліне коп – көңіліне көп
241 таубані қартайғанша – тәубені қартайғанда
242 көбірек – көбірек
243 көріп – көріп
244 руза – ораза
245 өзі – болып

- 246 тауба, таупық – тәубе, таупик
247 сойтiп жүрiп өмiр – сөйтiп жүрiп ғұмыр
248 ақырда – ақырында
249 айытқан – айтқан
250 Бұл жол томдықта: «Халқыма жаным ашып айттым кеңес»
251 наз қылып, бейшараға – ақылсыз кәрiнтерге (ғарыптарға)
252 ар-ұят, ақыл-бiлiм – инабатты ол
253 хұдайға – құдайға
254 шүбһасiз шын – шүбәсiз
255 қиамат – қиямет
256 әуел – әуелi
257 iшбiр – ешбiр
258 түссек – түссем
259 уақта – уақытта
260 рахматың коп – рақымың көп
261 ғарiп – кәрiп (ғарiп)
262 арбiр – әрбiр
263 атлы падшаһiм – атты патшайым
264 бiр лайық (ылайық) – бiз лайық
265 тауба – тәубе
266 мүшкiлiн бандаларiм – мүшкiлiн пенделердiн
267 Аятдан ла такнату – Аяттан ла тахнату
268 шарабын – шарап
269 пазлыңа – фазылыңа
270 Хұдауандам – Құдауандам
271 шарынан – зәрiнен
272 қылығыл – қылғын
273 қиындық бар – қиын iс
274 Мына 12 жол томдықта кездеспейдi.
275 айытқан – айтқан
276 таңла махшар, қиамат – таңда мақшар, қиямет
277 басалмайсың – бiз басармыз
278 қайғы-хасрет – қайғы-қасiрет
279 Бұл жол томдықта: «Болмаса иманәһли сол уақытта»

- 280 ғазалбен бейшараның күші – азаппен бишаралар күнін
281 қаламын – қаламын
282 қаусардың жолай алмас – кәусардың жоламайсың
283 банданің коз – пенденің көз
284 иманлы – иманды
285 ұжмақтың қорларымен – жұмақта хор қызымен
286 ұжмақтың – жұмақтың
287 күна – күнә
288 қайытпасың – қайтпайды
289 ықласың ықыласым
290 падшалығы – патшалығы
291 басқан ізге – ізімізге
292 падша – патша
293 ұлығы – ұлық
294 Құл һуа Алла – Құлқу Алла
295 ғамсыз – қамсыз
296 ішкімді – ешкім
297 ұқшас – ұқсас
298 қапірлерше – күпір болып
299 мінерсің қиаметде хасрет – мінесің қияметте қасірет
300 тірексіз – тіреусіз
301 кокті – көкті
302 Бұл жол томдықта: «Жайнатып жер жүзіне түрлі шөпті»
303 Томдықта «жүзіне» деген сөз орын алған, бұл қолжазбада мұндай
сөз түсіп қалған болса керек.
304 Томдықта бар 7 жол жоқ.
305 баріне – бәріне
306 қиас – қияс
307 Құранда – Құранға
308 қиас – қисық
309 ұқшатбаңыз ішбір – ұқсатпаңыз ешбір
310 табсыр – тапсыр
311 өткізбей надандықбен бар – өткізбе надандықпен дер
312 Мына 2 жол томдықта кездеспейді.

- 313 Бұл жол томдықта: «Ғылым мен ғұламаға ғайбат айтып»
314 Бұл жол томдықта: «Жүрмеңіздер сол үшін жапа шегің»
315 туғна қылып – таңба қылып
316 Бұл жол томдықта: «Әр жерде бір сойлеп соны кектеп [қуып]»
317 боламыз – болармыз
318 күнакар – күнәкар
319 Бұл жол томдықта: «Ғалымдар кітаптан, көрген көзбен»
320 алеуметдер – элеуметтер
321 ақыретде – ақыретте
322 ықрар – ықыласты
323 ғаріп – кәріп (ғаріп)
324 хұдая – мұстакым
325 болады ғаріп – болмайды кәріп (ғаріп)
326 кәрілікте көрем – кәрілікте көрем
327 міні – міне
328 шашқа – басқа
330 Мына 7 жол томдықта кездеспейді.
331 пазылыңа – фазылыңа
332 тимесін – тимесе
333 Бұл жол томдықта: «Осымен бұл да болсын тарау тамам»
334 тәнінде – тәңінде
335 місқал алхамам – мысқал арам

Сатыбалды қолжазбасындағы әріптердің берілу сипаты

| Әріптер | | Сөз ба-
сында
оқылуы | Сөз орта-
сында
оқылуы | Сөз
соңында
оқылуы | Мысалы |
|-------------------------|--------|----------------------------|------------------------------|--------------------------|--|
| Қолжазбада
берілгені | Оқылуы | | | | |
| А | ә | ә | ә | ә | күна – күнә,
нарсе – нәрсе |
| В | б | | б | | рабвы – раббы |
| І | е | е | | | іш – еш |
| Д | т | | т | | тоқтатді –тоқтатты |
| А | е | | а | | Ғазрайілге –
Ғазрейілге,
дамде – демде |
| І | ы | | | ы | тоқтатді – тоқтатты |
| Ш | с | | с | с | ешітсін – есітсін,
ұқшап – ұқсас |
| Х | қ | қ | | | Худа – Құда |
| И | й | | й | | айыргұші –
айыргұшы |
| У | ұ | | ұ | | Худа – Құда |
| І | е | | е | | жірі – жері,
жімегіл – жемегіл |
Б	п	п			ба – па
А	о	о			алардың – олардың
А	я		я		қиаметде – қияметте
Қ	қ	х			қор – хор
Ф	п	п	п		кафір – кәпір,
ферілер – перілер
І	и		и		дүніені – дүниені

Әкем Сатыбалды Ибрагимұлы туралы есімде қалған естеліктер

Сатыбалды Ибрагимұлы 1896 жылы ортанқол шаруашылығы бар отбасында дүниеге келген, бірақ ондай адамдар большевиктердің айтуынша ауқатты, бай-құлақтардың қатарына жатқызылған.

Өз заманы үшін Сатыбалды көзі ашық, оқыған адамдар санатында болды. Өмірде болып жатқан оқиғалардан үнемі хабардар болып отыруға тырысып, арап, латын жазуымен шығатын газеттерді оқитын. Діни, рухани әдебиетті көп оқыған. Кейін қазақ тілі кириллицаға ауысканда, орыс әріптерін де оқып үйреніп алған.

1930 жылдары ауқатты адамдарды, тіпті олармен не молда, имамдармен жақын араласып, дос болған адамдарды да қудалау, халықты күштеп ұжымдастыру басталды.

Сатыбалдының әкесі Ибрагим – Қаракесек ішінде Майлық руының басшысы болған екен (қазіргі Қарағанды облысы, Қарқаралы ауданы). Бұл большевик белсенділерінің үйге жиі келгіштеуіне, әкесі Ибрагимді, Сатыбалдының өзін, не оның інісі Садуақасты қайта-қайта шақырып, жауап ала беруіне себеп болды. Әкесі Ибрагим, ол кезде жасы келген еді, ол қайтыс болғаннан кейін, Сатыбалды туған жерді тастап, кетуге бел байлайды.

Қалған жақын туыстарына ескергіп, әйелін, екі баласын және інісі Садуақасты алып, екі қос ат жегілген арбамен Сатыбалды түн жамылып, Семейге қарай жолға шығады. Кетер алдында ол өзінің бар кітаптарын, ішінде мүмкін жеке жазбалары да болған шығар, Қарқаралы тауына тығып кетеді.

Ол кезде Қазақстанда тырысқақ тәрізді бір індеттің күшейіп тұрған кезі, кей отбасылар соның салдарынан тұтасымен қаза болып жатты. Семейге бара жатқан жолда, бір аптаның ішінде Сатыбалды да сол дерттін кесірінен өзінің әйелі мен екі баласынан айрылады. Семей қаласына інісімен ғана келін жетеді.

Семейде де жағдай қиын, аштық, індеттің басталған кезі. Сібірде жағдайдың жақсырақ екенін естіген әкеміз інісін алып, Сібірге бет алады. Ондағы «Коксхимстрой» зауытына қара жұмысшы болып орналасып, қасында інісі бар, басқа жұртпен бірге барактарда күн

кешеді. Сол жерде біздің болашақ анамыз – Қаракесек: Тоғалак руы-
нынан шыққан Бәтима Түсіпбай қызымен кезігеді. Шешеміз қолында
Қасым атты жалғыз ұлы бар жесір әйел екен. Сібірде отызыншы
жылдардың аяғына дейін тұрған олар 1938-1939 жылдары Қарағанды
қаласына келеді. Қарағандының қазір «Ескі қала» деп аталатын аудан-
нынан өздеріне үй салады, сонда Тәңірберген, Тілеуберген, Қайролла
деген балалары дүниеге келеді.

1950 жылы шешеміздің денсаулығына байланысты әкеміз Са-
тыбалды бүкіл отбасымен қазіргі Қарағанды облысы, Қарқаралы
ауданы, «Жосалы» шипажайының тоңірегінде орналасқан Ақбұлақ
ауылына көшіп барады.

Сол жылдары Сатыбалды өзінің ертеде Қарқаралы тауына жа-
сырып кеткен кітаптарын іздеп, таба алмапты.

Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы өлеңдерінің көшірмесі әкеміз
Сатыбалдының кейін бізге, балаларына, қалдырып кеткен кітаптары
мен жазбаларының ішінен табылды. Өлең мәтіндері алдымен ла-
тын әріптерімен жазылған болса керек. Кеңес идеологиясымен
тәрбиеленген біздердің, балаларының, діни, рухани білімге көңіл
қоймайтынымызды байқаған әкеміз, түбінде бір пайдаларына жарар
деген үмітпен, оны біз үшін орыс әріптерімен қайта көшіріп жазса
керек. Оның бәрін бізді ондағы білімді саралап, бағалап, пайдаланса,
адамшылық жолынан таймас деген үмітпен жасаған болуы керек.

Сатыбалды Кеңес заманының өзінде Ахмет Байтұрсынов,
Міржакып Дулатов, Әлихан Бөкейхановтарды большевиктердің
жазықсыз жазалағанын айтып отыратын. Кеңес рухында тәрбиелен-
ген мен ол кезде әкемнің сөздеріне онша мән бере қоймаушы едім,
соныма қазір қатты өкінемін.

Әкем Сатыбалды Ибрагимұлы 1974 жылы дүниеден өтті, мәйіті
Қарағанды облысы, Қарқаралы ауданы, Жаңажол ауылында жерлен-
ген.

*Сағына еске алушы
ұлы Ибрагимов Тілеуберген*

Түсініктер

Осы жинаққа еніп отырған Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының шығармалары ақынның көп томдықтарының екінші басылымында жарық көрген. Екінші томда ақынның бұрын еш жерде жарияланбаған туындылары – өлеңдері, рауаяттары, дастандары орын алған. Соның ішінде «Жетпіс бап» деп берілген топтамадағы өлеңдерге біз ұсынып отырған Сатыбалды Ибрагимұлы жазбасы тақырыбы мен мазмұны жағынан ұқсас келеді. Бұл баптарды ішінара салыстырғанда жеке-леген араб-парсы сөздерінде, шумақтары мен тармақтарында көптеген өзгерістер кездеседі. Бүгінде бар, бүгінде жоқ. Мазмұнында да айта алатын айырмашылықтар бар.

Сатыбалды Ибрагимұлы 1896-1974 жылдары өмір сүрген. Ол Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы мұрасымен өте жақын таныс болған. Ақынның мұраларын ұқыптылықпен араб әрпінен осы күнгі кириллицяға түсіріп жазып кеткен. Ол өз сөзінде: «Бұл Мәшһүр Жүсіп насихаты, мен балалар үшін орыс әрпімен жаздым оқып тағлым алысын деп. Бұл сенде қате бар деп ұқпаңдар, аталық міндетімді атқару үшін», – дейді.

Сатыбалды Ибрагимұлы көшірмесін Мәшһүртану ғылыми-практикалық орталығына немересі Раушан Тілеубергенқызының тікелей хабарласуымен қолға тиіп отыр. Оның айтуы бойынша атасының арабша нұсқасы да болған. Өкінішке орай арабша нұсқасы жоғалып, орыс әрпімен жазылған мұрасы қалған. Қалай болса да Сатыбалдының Ибрагимұлы қолында Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының өз қолымен жазылған қолжазбасы не болмаса басқа көшірмешілердің араб әрпіндегі нұсқасы болғаны анық. Сатыбалды Ибрагимұлы өз көшірмесінде оны анықтап, дәл кімнен көшіргенін жазбаған. Тек сөз басында «Мәшһүр Жүсіп насихаты...» деп көрсеткен.

Сатыбалды Ибрагимұлы көшірмесі Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының 2-томында жарық көрген «Жетпіс бап» бөлімінде берілген шығармалармен ұқсас. Осы томдыққа енген шығармалар бұрын түрлі атпен жарық көріп келген. Сонымен бірге көптеген көшірушілердің нұсқалары да бар. Олардың қатарында – Төлепберген Алдабергенов, атқосшысы Иманғали, кенже ұлы Мұхаммедфазыл жазбалары, жиені Жолмұрат Жүсіпұлы, Жолмұрат сақтауымен жеткен Мұхаммедсадық көшірмесі сақталған.

Төлепберген Алдабергенов «Жетпіс бапқа» енген өлеңдерді топтап, жүйеленген түрін жеткізген және өз көшірмесінің тақырыбын

«Мәшһүр Жүсіптің 21 жасында жазғаны» деп атаған. Бұндай деректі Мұхаммедфазыл мен Иманғали да келтірсе керек. Иманғали бірінші бап тақырыбын «Бір жастан жігіт болғанша әр түр сөзі» деп ата-са, Мұхаммедфазыл «Бір жасымнан бастап жиырма жасына дейін өлең қылып жазғаны» деген ескертпе жасап кеткен. Ал, Сатыбалды Ибрагимұлы көшірмесінде осындай жайтты кездестірмедік, оның көшірмесі бірден тақырыпсыз басталып кетеді. Тек келесі өлеңнің тақырыбы болып – «Жиырма үшінші. Қырық парыз баяны» деп аталған. Бұл өлең Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының 2-томында «Жиырма бірінші бап» ретінде берілген.

Сатыбалды Ибрагимұлы көшірмесінде бап саны – 63, Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының 2-томында «Жетпіс бап» бөлімінде бап саны – 70. Иманғали жазбасында бап реті біріншіден басталса, Мұхаммедфазыл мен Жолмұратта сандық көрсеткіші белгіленбеген. Сатыбалды көшірмесінің бап реті жиырма екіден басталады және әрбір баптың санын көрсетіп отырады.

Қолжазбаны көшірушіде қалай болды, солай беруге тырыстық. Алайда кей сөздердегі жіңішке «і» дыбысының жуан сөздерде келу жағдайына қарай, «ы» дыбысы болып өзгертілді. Бұл сөздердің оқылуына, тез түсінуіне оңайлық тудырады. Мәселен, «алдінда» деп келген мына сөз «алдында» болып өзгертілді. Көп жағдайда автордың өз қолтаңбасын сақтауға тырыстық, соған байланысты бүгінгі қолданыстағы әріптер мен Сатыбалды Ибрагимұлы көшірмесіндегі әріптердегі ерекшеліктер «Қосымша 2» берілді. Кей сөздердің сонында жіңішке белгісінің (ь) кездесуі байқалды, бұл сөздің мағынасына еш өзгеріс, не нұқсан келтірмейтіндіктен, тастап кетуді жөн көрдік. Тағы бір айта кететін жайт, Сатыбалды Ибрагимұлы көшірмесіндегі жолдар шумаққа бөлінбеген, осыған байланысты 2 томдыққа енген баптарды негізге ала отырып, шумақтарға бөлдік.

Сатыбалды Ибрагимұлы қолжазбасын жарыққа шығару арқылы осы күнге дейін басылым көрген шығармалармен салыстыру, ондағы ерекшеліктер мен ұқсастықтарды анықтау – Мәшһүртануға мол үлес қосады деп сенеміз. Бұл тілшілер, әдебиетшілер, аудармашылар, зерттеушілер үшін бай қайнар көзі болары анық. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының шығармалары қалай және қандай жағдайда, кімдердің көмегі арқылы жетті деген мәселелі сұраққа жауап болар хак, әрі

көшірмелер арасында туындаған қарама-қайшылық – Мәшһүртану ғылымы алдында үлкен мәселе күтіп тұрғанын айғақтайды.

Жиырма екінші – Жиырма үшінші бап: Қырық парыз баяны. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының 2-томына енген 21-39 баптар Иманғали жазбасы бойынша дайындалған. Бұл баптар Сатыбалдының 22-41 баптарына сәйкес келеді. Сатыбалдының қолжазбасындағы Жиырма екінші бап – 54 жолдан тұрады. Ерекшеліктері:

Сатыбалдыда мынадай 2 жолы жоқ: «Ғазапқа болдық лайық белді буып, // Ажалға қадам басқан жақындаймыз» (7). Кейбір жолдары өзгеше болып келеді (Қосымша 1: 18, 24, 38, 46).

Сатыбалды жазбасындағы «Алла өзі: «Кемімеске кепілмін», – деп» берілген жолдағы «Алла» сөзі томдықта жоқ. Онда былай берілген: Өзі: «Кемімеске кепілмін!» – деп».

Кей сөздердің орнына басқа сөздер жұмсалған: көңілім – күнім (9), болып – жүріп (17), құстай – қудай (23), раузасын – рузасын (26), баладарға – пендесіне (48), Мұхаммет – үмбеті (49), алды – апты (50), Алланың – құданың (53), дәрет – таһарат (40), дарат – таһарат (51).

Тілдік ерекшеліктеріне келетін болсақ, ескі қосымшалардың нұсқалары бар. Ескі қосымшалардың қатарына: – лар(36), – ни (ні) (34), бірлан (47).

Сатыбалды жазбасындағы «Жиырма үшінші бап: Қырық парыз баяны» – 60 жолдан тұрады. Ерекшеліктері:

Өлең «Қырық парыздан Исламда бесеуі бар» (2) деп басталады, ал бұл жол томдықта «Қырық парыздан мен айтайын Исламды» деп берілген. Осындай ерекшеліктер «Қосымша 1» көрсетілген 19, 26, 27, 36, 38, 41, 42, 49, 59, 64, 69 сан қатарынан байқауға болады.

Томдықтағы «Бес иманды үйрен, оқы намазды ертелі-кеш» деген жолдағы «бес» сөзі Сатыбалды көшірмесінде кездеспейді.

Сатыбалды мен томдық арасындағы кей сөздер мен сөз тіркестерінің басқаша қолдануы байқалады: руза – ораза (5), нысапқа – ынсапқа (6), пандалар – жарандар (9), дарет – таһарат (16), ..таза орынға – жақсы жайда (17), киіміңді әсте – киімінің есіл (18), жуыну – жу (32), таза жумай – ғәділ қылмай (37) сок – суық (47), ер – еркек (70), әел – ұрғашы (71).

Сатыбалды көшірмесінде кездескен ескі қосымшалар томдықтағы сөздерде кездеспейді, не болмаса томдықта дәл сол сөзде

қолданылған ескі қосымша Сатыбалдыда кездеспейді: хүкімларын – хүкімлерін (51), тұқымдарын – тұқымларын (53), ғұсылларын – ғұсылдарын (56), жамандықтан – жаманлықтан (63).

Жиырма төртінші: Алланың сипаты – 68 жолдан тұрады. Бұл өлеңнің томдықтағы аты өзгеше: «Бір жаратқан Алланың – сегіз сипат[ын] бірлан танымақ». Сатыбалдының осы өлеңінде томдықта кездеспейтін екі жолды анықтап отырмыз: «Әлбатда құдіретінің ынтірасы жоқ, // Ауелі ақыры жоқ бар Хұдайым». Сол сияқты керісінше Сатыбалды көшірмесінде мына 2 жол түсін қалған: «Бәріне ол жанлардың ырзық берін, // Әркімді өз мүлкіне қаратпағы» (43).

Жиырма бесінші: Дақай қылақ бардан – 36 жолдан тұрады. Томдықта 23 бап реті бойынша берілген және аты да басқаша жазылған: «Жиырма үшінші бап: Дақайық Ал-Ахбардан – адамның бет і». Бұл өлеңде де ақынның екінші томының жоғарыда аталған шығармасында кездеспейтін жолдары бар: «Әйтеуір ықтиарым қолда бар ғой, // Қылмасан өз жаныңа өзің ғалал» (34).

Жиырма алтыншы: Банданың жаралу әмрі – 58 жолдан тұрады. Осы өлең М.Ж. Көпейұлы томдығында «Жиырма төртінші» реттік саны бойынша берілген. Аты да өзгеше: «Пенделер жаралып, жан бергені». Сатыбалды жазбасында 2 жолы жоқ: «Пендеге сол Алманы иіскетсе, // Жаны сол кетеді екен сонда еріп (іріп)» (41).

Жиырма жетінші: Әзірейілдің жан алғалы келгені – 64 жолдан тұрады. Томдықта бұл баптың аты «Ғазірейіл періште жан алғалы келгенде, жанның айтқаны» деп берілген және реттік саны 25-ші. Тоғызыншы жолдағы «банда» сөзі томдықта «жан» сөзінің жақша ішіне қойылып жазылған. 15 жолдағы «Құран оқып Алланы жат қыламын» деп берілсе, томдықта «Құран оқып бір өзін (ұзын), жад қыламын» делінген. Сол сияқты «– Жаныңды енді бер; – деп айтар құлға» деген жолдағы «құлға» сөзі томдықта «қолға» деп берілген. Дұрысы «қолға» болуы керек. Бұл көшіру кезінде кеткен ағаттық болуы ықтимал.

Жігерма сегізінші: Жан шығарда жаның таннен қоштасқаны – 36 жолдан тұрады. Бұл шығарма томдықта 26-шы реті бойынша тұрақтаған. Өлеңнің атауы: «Жан шығарында тәнмен қоштасқаны». Сатыбалдыдағы «жігерма» деп отырғанымыз «жиырма» болуы ке-

рек, соған байланысты дәл қолжазба бойынша өзгертпей беріп отырмыз. Сонымен бірге «жаның таннен» тіркесі көз аудартады.

Шығарманың ақырғы жолдарындағы «Сактай көр Ыбілістен ақыр дамде» деген жол томдықта «Ағзамыз дағуаласар ақыр демде» боп берілген.

Жиырма сегізінші: Шайтанның өлер халда бандані андыганы – 54 жолдан тұрады. Бұл өлең де 28-ші реттік саны бойынша берілген. Біздің пайымдауымызша 29-шы бап болуы керек. Осыдан кейінге бап 29-шы деп берілгенмен, одан кейінгі шығарма бірден 31-ден басталып кетеді. Осыдан байқайтынымыз 30-шы бап жоқ болып шығады. Осы баптардың томдықтағы баптардың сандық ерекшелігі болғанмен, атаулары ұқсас келеді. Осыған қарағанда көшіруші жаңылысқан болуы мүмкін.

Біраз жолдарда ерекшелік бар. «Бек шөлдеп әлі құрып кетеді ақыл» деген жолы томдықта «Бек шөлдеп жүректен кетті ақыл» деп берілген. Сол сияқты мына «Суыңды керек қылған мен берейін» деген жолы томдықта мүлдем басқаша берілген: «Соңыңнан сенін айтқан мен ерейін». Мына ақырғы жолы томдықта «Пендесін: астың тар қабір, халің харап» болып қолданған.

Жиырма тоғызыншы: Фыққиһмансұрдан – 30 жол. Бұл бапта жоғарыда айтқандай 30-шы болуы керек. Томдықта 28-ші бап болып берілген. Сатыбалды қолжазбасында «Фыққиһмансұрдан» деп қолданса, томдықта «Фықия Мансұрдан» деп жазылған. Мына жолдары түсіп қалған: «Әлгінің бесеуіне көніп едің // Құайың бұған қайтіп бізді қайдан?!». Соңғы жолы да өзгеше: «Жалынып саған айтам айтарымды».

Отыз бірінші: Әбу Зікрия заһитдың масаласы – 48 жол. Бұл бап томдықта 29-шы боп берілген. Шығарманың атында да өзгешелік бар. Егер Сатыбалдыда «Әбу Зікрия заһитдың масаласы» деп берілсе, томдықта «Әбу Зәкәрияның масаласы» деп жазылған.

Кейбір жолдар томдықтағы жолдардан құрылысы жағынан өзгеше. Мәселен «Құтылдым сол арада ол Лағыннан» деген жол «Айтпадым сол арада шайтан сөзін» болып берілген. Сол сияқты «Сол жерде жанын Заһит хакқа тәсілім етті» деген жолдағы «жерде» сөзі томдықта жоқ.

Отыз екінші: Жан тәсілім болғанда, көктен үш мәртебе дауыс болғай – 66 жолдан тұрады. Шығарманың атаулары ұқсас. Мына жолдар томдықта кездеспейді: «Бандані кетсе сонда калқы көміп, Бір Алла айтар екен нада қылып». «– Аллаға тапсырдық, – деп айтып кетті» деген жол томдықта «Аллаға тәпсірде – кітап айтып кетті» деп берілген. Мына жолы да қолжазбада: «Ол үйдің қатері көп күнагарге» болып келсе, томдықта: «Ол үйдің, ғасы болсан, қатері көп» деп айтылған.

Отыз үшінші: Барып жатын жеріміздің үш мәрте дауыс бергені – 20 жолдан тұрады. Томдықтағы аты басқаша: «Күнінде барып жататын жеріміз бес мәртебе дауыс бергей!». Төртінші және он төртінші жолдардағы «көп» сөзі томдықта кездеспейді.

Отыз төртінші: Өлім халінен Ғайша анамыз бен Пайғамбарымыздың Бахасы – 348 жолдан тұрады. Томдықта Отыз екінші бап, шығарманың атауы: «Олім халінен Ғайша анамыз илан Пайғамбардың бақас (бахис) қылғаны».

М.Ж. Көпейұлының 2-томының 197 бетіндегі бұл өлеңнің көп нүктемен берілген жолдары бар. Бұл оқуға келмегендіктен қалдырып кеткен жолдар. Бұны біз осы Сатыбалды көшірмесі негізінде оқуға мүмкіндік тиіп отыр. Томдықтағы «..... қанша тоқтай» деген жолды «Бір күнде ерсілі-қарсылы қанша боктап, // Қатынын бас сап сабар бара салмақ» деп қалпына келтіріп отырмыз.

Осы томдықтың 199 бетінде де көп нүктемен берілген жолдар бар. Осы жолдарды да Сатыбалды көшірмесі арқасында оқуға мүмкін болып отыр. Томдықта:

Батырлар аттанысқа барған екен,
Қалмақты олжа қылып алған екен.
Сол қыздар мұнда келіп бала тапқан,
Ана боп бөлек заттан қалған екен.
.....
.....
... Байлары біртін-біртін өлгенінде,
Өз мирасын үйретті, тәңірі атқан.

Сатыбалды көшірмесі:

Батырлар анда-санда барған екен,

Қалмақты олжа қылып алған екен.
Қыздарын алып келіп қойша тізіп,
Аяғын мұнда келін салған екен.
Сол қыздар мұнда келіп бала тапқан,
Ана боп бәрімізге бөлек заттан.
Байлары біртін-біртін өлгеннен соң,
Өз ісін үйретіпті тәңір атқан.

Томдықтағы үшінші жолдағы «Сол қыздар мұнда келіп бала тапқан» дегендегі жол «қыз» ұғымына байланысты жолды керек етіп тұрғандай. Қарап отырсақ бұндай жол Сатыбалды қолжазбасында бар. Томдықтағы 5-6 жолдардағы көп нүктелі жолдар Сатыбалды қолжазбасындағы 3-4 жол екенін тайға таңба басқандай анық сол екені көзге ұрып тұр.

Сатыбалды қолжазбасы мен томдықтағы осы шығарманың салыстырудан байқағанымыз баптардағы өлең жолдары ауысқан, не басқаша болып келеді, кейбір жолдар мүлдем түсіп қалған т.б. Осындай ерекшеліктерді «Қосымша 1» байқауға болады. Сондықтан оны тәпшіштеп жазып жатуды жөн көрмедік.

Отыз бесінші: Абуқалабадан рауаят – 64 жол. Томдықта отыз үшінші бап. Атауы ұқсас, тек жазылуында өзгешеліктер бар.

Отыз алтыншы: Өлерде болған бенденің халі – 46 жолдан тұрады. Томдықта 34-ші бап. Атауы ұқсас, тек жазылуында ерекшелік байқалады: «Өлім халінде болған банданің халі». Томдықтың 204 бетіндегі бұл шығармада көп нүктемен 2 жол берілген. Бірақ Сатыбалды қолжазбасында артық, не кем жолдар байқалмады.

Отыз жетінші: Сүлеймен ғалайһинің мәселесі – 86 жол. Томдықта Отыз бесінші бап. Аты: «Сүлеймен ғалайссалам мәселесі дүр». Бұл бапта да көп нүктемен берілген жолдар бар, бірақ бұ жолы да артық, не кем жолдар байқалынбады.

Отыз сегізінші: Абуллаиыс самарқанды рауаят қылғаны – 38 жолдан тұрады. Томдықта аты басқаша: «Әбулайыстан рауаят». Томдықтың бұл бабында да көп нүктемен көрсеткен жері бар. Сатыбалды қолжазбасымен салыстыру кезінде жолдардың артық-кемдігі анықталмады.

Отыз тоғызыншы: Өлер халде періштелердің келгені – 178 жол. Бұл баптың томдықтағы аты ұқсас, тек «періштелердің»

дегендегі сөздің – дің жалғауы жоқ: «Өлер халде періштелер келгені». Сол сияқты осы өлеңде де жолдардың өзгеруі, сөздердің басқашалай қолдануы сияқты мәселелер орын алаған. Оны «Қосымша I» анық байқауға болады.

Қыркыншы: Зұман періштенің сұрауы – 188 жолдан тұрады. Томдықтағы сандық реті – 38, аттары ұқсас.

Қырық бірінші: Пайғамбардан хадис, өлгенде жанның тәнге барғаны – 88 жол.

Қырық екінші Әбуһарирадан: жан бірлан өлімнен рауаят дүр – 56 жол. Бұл бап томдыққа Мұхаммедфазыл мен Иманғали жазбаларының салыстыруы бойынша әзірленіп берілген. Кей жолдардағы сөздердің орын ауысуы байқалғаны болмаса, Сатыбалды нұсқасының томдықтағы нұсқадан айтарлықтай айырмашылығы жоқ.

Қырық үшінші: Өлім жаны туралы хикая – 92 жол. Томдықта бұл баптың аты: «Өлімнің хикаясы», реттік саны – 41.

Қырық төртінші: Өлер халде дүниенің сөйлегені бандага – 66 жолдан тұрады. Томдықта қырық екінші бап, аты: «Өлер халде пендеге дүниенің сөйлегені». Мынандай жолдары жоқ: «Өзіңсің барша жанға ғапу рахман, // Фазылыңа ал, бұл дүиеден болсам пани».

Қырық бесінші: Әуелде жаралған өлімнің сипаттары – 28 жол.

Қырық алтыншы: Төрт Мұқараб періштенің сипаты баяны – 58 жол. Томдықтағы аты: «Төрт Мұқараб періштенің сипаты». Мынандай жолдары Сатыбалды қолжазбасында жоқ: «Тіліме шаһадатты жары қылып, // Хасыны, хатыма мені қылғыл жеңіл!».

Қырық жетінші: Адамның рухы баянында – 138 жол. Мына жолдар томдықта жоқ: «Ояуда бірге болар рухменен, // Ұйықтаса барар екен сол ғарғаршының». Ал, керісінше мына жол Сатыбалды қолжазбасында оқуға қиындық тудыруына байланысты томдағы бапқа сүйеніп беріп отырмыз: «Рауан жүріп, тұрар әр уақытта»

Қырық сегізінші: Өлген соң жан тұратын жірі – 70 жол. Бұл жерде «жірі» деп отырғанымыз «жері» деген сөз болу керек. Осы баптың томдықтағы реттік саны – 46, аты: «Өлген соң жанның барып тұртын орны». Мына бір екі жолы Сатыбалды қолжазбасында

жок: «... Ғамалы жан – баршасы тұрар дейді, –// – Сажин-орын, асты дүр жеті жердің».

Қырық тоғызыншы: Дүниенің адамға болатын зияны – 40 жолдан ғана тұрады. Томдықта «Дүниенің адамға зияны» деген атпен берілген. Сатыбалдыда өлең: «Дүние деп айытқан бес нарсені» деп басталса, томдықта: «Үз – деп айтқан, – бес нәрсені» деген жолмен ширатылады.

Елуінші: Құрбан шалмақдың сауабының баяны – 96 жол. Сатыбалды қолжазбасындағы мына жол «Мүкмінлар іш нарсеге болмас мұқтаж» томдықтағы баптың 6 тармағына қоныс тепсе, ал мына «Хұдаға тағат қылған езгу банда» деген жол 4 жолдан көрініп отыр.

Елу бірінші: Дүниеде отдың бар болғаны – 77 жол. Томдықта қырық тоғызыншы, аты: «Дүниеде оттың бар болғаны».

Елу екінші: Жебрайіл пайғамбарға жеті дозақды баян қылған – 58 жол. Томдықта елуінші бап, аты: «Пайғамбарға Жебірейілдің жеті тозақты баян қылғаны».

Елу үшінші: Ан хазрат Расулдің – мағраж барғаны – 197 жолдан тұрады. «Әр таудың етегінде мыңнан мидай дала» деген жолдағы «мидай» сөзі томдықта жоқ.

Жан несі өлін, тіріліп ғарасатқа, пайғамбар шайтанменен ұматларына галасып, имам Ағзамменен имам шапифға жүгінген маселесі – 978 жолдан тұрады. Бір қызығы бұл баптың реттік саны көрсетілмеген. Бұның алдындағы бап елу үшінші болса, осыдан кейінгі бап елу төртінші болып көрсетілген. Ал томдықта бұл баптың реттік саны – 52, Иманғалидың қолжазбасынан алып дайындалған.

Осы нұсқаны Сатыбалды қолжазбасымен салыстыра отырып, көптеген ерекшеліктер байқадық. Мәселен, мына жолдар томдықта кездеспейді:

Ісрапіл бір Хұданың рұксатымен,
Қабіріна Мұстапаның кірген барып.
Ісрапіл жерге түсіп қылған қабар,
Қабірден бас көтерші Расул Хұда¹⁸³. (Томдықта 256-бет)

Сорынды екінші рет тарыт деп айтұр,
Жан кірсін күллі қалық барша жанға²²⁸. (Томдықта 257-бет)

Ал, мына үзіндідегі 3-4 жолдар томдықта кездеспейді. Томдықтың 5-тармағы көп нүктемен басталады, бірақ Сатыбалды қолжазбасында қалып қойған жолдарды байқай алмаймыз:

Көреді қолыменен наманы ашып,
Емес дүр ғамаліма бұл мінасып³²⁷.
Қараса сауабының ішбірі жоқ.
Кетіпті аның үшін күна басып³²⁸.
Банда айтар бір Хұдайға зары қылып:
– Намазды оқып едім түнде тұрып.
Фарыздан³³⁰ мойнымдағы құтылып ем,
Жолына кеше³³¹ күндіз тынбай жүріп.

Томдықта:

Көреді қолыменен наманы ашып,
Емес дүр амалына бұл монасеб.
Пенде айтар бір Құдайға зарын қылып:
– Намазды оқып едім түнде тұрып.
... Парызды мойнымдағы құтылып ем,
Жолында кеш те күндіз тынбай жүрдім. (260-бет)

Сол сияқты томдықтағы кейбір жолдар керісінше Сатыбалды қолжазбасында жоқ:

«Дүниеде жаза болмас әр кез оның (аның).
Күнәдан ғасы пенде таза болса» (254-бет).

«Пендеге періштелер тағзым қылып,
Рұқсатпен көрінен кеткен шығып» (254-бет).

«Ай, пенде, құдайыңды ұмытпа!» – деп,
Құдайым ол пендеге хабар қылар» (261-бет)

«Дүниеде олар менің жолдастарым.
Ғаділдік істесеңіз, иа, Илләһим» (266-бет)

Нәпсінің алдауына кіріп [алып],
«Өзінен дүние өтпес», – деп, білгендерді (266-бет)

Елу төртінші. Қиамет ахуалы баяны – 184 жолдан тұрады. Бұл томдықта елу үшінші-елу төртінші баптар деп берілген және «Қиямет ахуалы» қиссасы деп аталынған. Бұл екі бап томдыққа бірнеше көшірушілердің қолжазбаларының салыстыруымен дайындалған (Қараңыз: М.Ж. Көпейұлы, 2-том, 363-366 беттер). Осы томдыққа енген бұл баптармен салыстырудан байқағанымыз Сатыбалды көшірмесінде 104 тармақ жетпейтінін аңғарамыз (Қосымша 1).

Елу бесінші: Қиамагда он екі түрлі боп тіріледі адам – 120 жол. Томдықта «Он түрлі боп адамның тірілмегі» деген атпен берілген, реттік саны елу төртінші бап. Сатыбалды нұсқасының тармақтары саны кем (шамамен 35 жолға). Томдықтағы мына 6 жолдың орнына мүлдем баскаша 4 жол қолданылған. Томдықта:

...Жұртқа айтып насихатты, өзі тұтпай,
Дүниенің тұзағында тұтқын қалған.
Дүние үшін оқу оқып, болған молда,
Болғанда сәлде баста, кітап – қолда,
Білгенін өз басына пайда етпеген,
Масқара көп алдында болар сонда.
Келеді бір түрлісі шұбалаңдап,
Аяғын анда-санда басар аңдап.
Сықылды кірпікшешен бір топ болып,
Кесілген қол-аяғы домалаңдап.

Сатыбалды көшірмесінде:

Жұрытқа⁶⁶ айтып насиқатды⁶⁷, өзі қылмай⁶⁸,
Бос қалған біле тұрып сол ғамалдан.⁶⁹
Өтеді ар қылымысты шұбалаңдап,
Аяғын сол күндерде⁷⁰ басар аңдап.
Дүниеде ішбір ғамал істемеген⁷¹,
Кесілген қол-аяғы домалаңдап.

Елу алтыншы: Барша Мақлұқ қиамагда бес бөлінеді – 118 жолдан тұрады. 10 жолға кем. Томдықта «Барша Мақлұқты беске бөлгені» деген атпен берілген, баптың реттік саны – 55.

Елужетінші: Ұжұмахдың аты, ам сипаты – 130 жол. 33 жолға кем. Томдықта «Жұмақтың аты, һәм сипаты» деген атпен берілген.

Елу сегізінші: Ібін Ғаббастан рауаят жаһаннамнан – 24 жолдан тұрады. Томдықтағы реттік саны – 60, аты: «Аби ғаббас бір рауаят қылған жаһаннам(нан)». Осының алдындағы 3 бап жоқ.

Елу тоғызыншы: Имансыздың халі – 220 жол. Томдықта алпыс бірінші болып орын алған. Шығарманың аты «Имансыздың сипаты» деп берілген. Томдықтағы алты жолы жоқ.

Алпысыншы: Абуһарирадан Құрайыш шаян туралы – 43 жол. Томдықтағы реттік саны – алпыс екінші бап, «Әбуһарирадан бір рауаят: Шаян Құрайыш туралы» деген атпен берілген. Сатыбалды қолжазбасында томдықтағы 2 жолы жоқ.

Алпыс бірінші: Арақ ішушілердің кабірден тұрғаны – 16 жол. Томдықтағы реттік саны – алпыс алтыншы бап, аты: «Арақ ішушілердің кабірден тұрғаны».

Алпыс екінші: Жұмбақ яхалі анағамака язғуихадка – 60 жол. Томдықта бұл баптың аты көрсетілмеген. Бір қызығы Сатыбалды қолжазбасындағы бұл шығарма томдықтың 68, 69, 70 баптарынан тұрады.

Алпыс үшінші: Насихат масала – Бұл шығарма Сатыбалды қолжазбасында 63-бап реттік саны бойынша берілген. Біз осы туындыны Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының 2-томының «70 бап» атты шығармалары ішінен кездестіре алмадық. Бірақ Сатыбалды нұсқасындағы «Насихат масала» деп аталаған осы бір туынды Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының көп томдықтарының 3-томына «Ақыреттің егіні» деген атаумен жарияланған.

Осы екі туындының арасында көптеген ерекшеліктер байкалып отыр. «Ақыреттің егіні» өленіндегі мынандай басындағы төрт жолы Сатыбалды нұсқасында мүлдем кездеспейді:

Иа, Раббы, Жаббар Хақ,
Сөйлесіп деп біздерге.
Беріп едің тіл мен жақ,
Өсиет айтам халқыма,
Жар бола гөр аруақ.

Ал Сатыбалды нұсқасындағы «Насихат масала» өлеңі «Бісмілла – ауел Алла сөздің басы» деп басталған жолдар жоғарыда айтылған екінші туындының 2 шумағының бас тармағы болып орын тепкен. Екінші туынды, яғни, «Ақыреттің егіні» нұсқасы Сатыбалды

нұсқасынан көлемдірек. Біздің пайымдауымызша бұл шығармаға екі өлең кіріп кеткенге ұқсайды. «Насихат масала» өлеңі:

Осымен тамам болсын сөз аяғы,
Күш-қуат бойдан кетіп сол баяғы.
Бір Алла пазылыңа алып қиамат күн,
Тимесін періштенің еш таяғы.

Осымен осы арада болсын тамам,
Сөз емес ақындықпен айытқан қалам.
Тазартып жаһанамнан шығарады,
Таніңде кір болмайды місқал алхамам, –

деген қорытындылаумен тәмамдалса, ал «Ақыреттің егііі» туындысы жаңа бір ойлармен өріліп кете береді. Осыдан шығатын бір ой Сатыбалды нұсқасына сүйене отырып Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының «Насихат масала» атымен берілген бұл шығарма барлық 70 баптардың соңғы қорытынды бабы деген тұжырым айтуға болатын сияқты.

Мазмұны

Мәшһүр Жүсін Көпейұлының «Дұға» кітабы.....	3
Түсініктер	87
Насихат аңгіме	90
Жиырма үшінші. Қырық парыз баяны.....	92
Жиырма төртінші. Алланың сипаты.....	94
Жиырма бесінші. Дақай қылақ бардан	97
Жиырма алтыншы. Банданың жаралу әмрі	98
Жиырма жетінші. Өзірейілдің жан алғалы келгені.....	100
Жігерма сегізінші. Жан шығарда жаның таннен
коштасқаны	103
Жиырма сегізінші. Шайтанның өлер халда бандані
андығаны	104
Жиырма тоғызыншы. Фыққиһимансұрдан	106
Отыз бірінші. Абу Зікриә заһитдың масаласы	107
Отыз екінші. Жан тәслім болғанда, көктен үш мартаба
дауыс деп	109
Отыз үшінші. Барып жатын жеріміздің үш мәрте дауыс
бергені.....	112
Отыз төртінші. Өлім халінен Ғайша анамыз бен
Пайғамбарымыздың бахасы	112
Отыз бесінші. Абуқалабадан рауаят.....	125
Отыз алтыншы. Өлерде болған банданың халі	127
Отыз жетінші. Сүлеймен ғалайһинің мәселесі	129
Отыз сегізінші. Абуллаиыс Самарқанды рауаят қылғаны	132
Отыз тоғызыншы. Өлер халде періштелердің келгені.....	134
Қырқыншы. Зұман періштенің сұрауы.....	140
Қырық екінші. Әбуһарирадан жан бірлан өлімнен
рауаят дүр.....	150
Қырық үшінші. Өлім жаны туралы хикая.....	152

Қырық төртінші. Өлер халда дүниенің сөйлегені бандага.....	156
Қырық бесінші. Әуелде жаралған өлімнің сипатлары.....	158
Қырық алтыншы. Торіт Мұқараб періштенің сипаты баяны	159
Қырық жетінші. Адамның рухы баянында.....	162
Қырық сегізінші. Өлген соң жан тұратын жірі.....	167
Қырық тоғызыншы. Дүниенің адамға болатын зианы	169
Елуінші. Құрбан шалмақтың сауабының баяны.....	171
Елу бірінші. Дүниеде отдың бар болғаны.....	174
Елу екінші. Жебрайіл пайғамбарға жеті дозақды баян қылған	177
Елу үшінші. Ан хазрат Расулдің мағраж барғаны.....	179
Жан иесі өлін, тіріліп ғарасатқа, пайғамбар шайтанменен үматларына таласып, имам Ағзамменен имам шапиғға жүгінген маселесі.....	187
Елу төртінші. Қиамет ахуалы баяны.....	222
Елу бесінші. Қиаметда он екі түрлі боп тіріледі адам.....	229
Елу алтыншы. Барша Мақлұқ қиаметда бес бөлінеді.....	233
Елу жетінші. Ұжұмахдың аты, әм сипаты.....	237
Елу сегізінші. Ібін Ғаббастан рауаят жаһаннамнан.....	242
Елу тоғызыншы Имансыздың халі.....	243
Алпысыншы. Абуһарирадан Құрайыш шаян туралы.....	251
Алпыс бірінші. Арақ ішушілердің кабірдан тұрғаны	252
Алпыс екінші. Жұмбақ яхалі анағамака язғуихадка	253
Алпыс үшінші. Насихат масала	255
Қосымша 1	271
Қосымша 2.....	400
Әкем Сатыбалды Ибрагимұлы туралы есімде қалған естеліктер.....	401
Түсініктер	403

Мәшһүр Жүсіп

Шығармалары. 19 том

16.08.2013 ж. басуға қол қойылды. Көлемі 60x84/16.
Офсеттік басылым. Қаріп түрі Times.
Шартты баспа табағы 24,8. Есептік баспа табағы 10,2.
Таралымы 1000 дана.

«ЭКО» ЖШС-та басылған.
Қазақстан Республикасы, 140000, Павлодар к.,
29 Ноябрь к., 2, Тел.: 8 (7182) 61-82-18